

Ковчинська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів імені Л. П. Деполович
Куликівського району Чернігівської області

С. М. Спутай, Н. М. Халімон

"УЧИТЕЛЕМ ШКОЛА СТОЇТЬ..."

ДО 150-РІЧЧЯ КОВЧИНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ковчинська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів імені Л. П. Демелович
Куликівського району Чернігівської області

С. М. Спутай, Н. М. Халімон

"УЧИТЕЛЕМ ШКОЛА СТОЇТЬ..."

ДО 150-РІЧЧЯ КОВЧИНСЬКОЇ ШКОЛИ

Київ
Видавництво "Логос"
2012

УДК 371.1(477.51)+929

ББК 74.03(4УКР)

С74

С. М. Спутай, Н. М. Халімон

С 74 Учителем школа стоїть... До 150-річчя Ковчинської школи/С.М. Спутай, Н.М. Халімон//Редактор Наталка Фурса. –К.: Логос. – 2012. – 256 с., іл. Бібліогр. с. 251-254.

ISBN 978-966-171-583-6.

Книга присвячена історії Ковчинської школи, що на Чернігівщині, та її учителям. Досліджується 150-річний шлях навчального закладу від церковнопарафіяльної (з 1862 р.) та земської школи (з 1875 р.) до сучасної. Наводяться імена та відомості про понад 225 учителів, які в різні періоди працювали в Ковчинській школі. Широко розкрита спадщина педагога-методиста початкової освіти Л. П. Деполович. Видання містить 397 світлин шкільного життя, історичних документів, портретів учителів.

Для краєзнавців та всіх небайдужих до історії Чернігівщини, дослідників історії освіти. Художнє оформлення, макетування – рекламне агентство «Артмастер»

ББК 74.03(4УКР)

ISBN 978-966-171-583-6

© С. М. Спутай, Н. М. Халімон, 2012

© ТОВ «Артмастер», оформлення, макетування, 2012

*Усім учителям – невтомним
сіячам розумного, доброго,
вічного, які працювали й
працюють у Ковчинській школі,
присвячується ця книга*

ВІД АВТОРІВ

Людське життя складається з кількох важливих етапів. У когось їх багато, у когось менше. Проте в кожній людині є важливий стартовий етап під назвою «школа» – це період становлення, закладання фундаменту всього подальшого життя. Наскільки цей фундамент буде міцним, багато в чому залежить від того, де людина вчилася і хто її вчив. Тобто від першого навчального закладу та його вчителів, до яких батьки «віддають у науку» свою дитину.

Школа – один з найдавніших соціальних інститутів, покликаний вчити і виховувати нові покоління. Це важка й почесна місія, і тим більша вона – у сільській школи, яка водночас виконує роль центрального стержня життя всієї місцевої громади. І цю роль неможливо переоцінити.

Ковчинська загальноосвітня школа I–III ступенів імені Л. П. Деполович Куликівського району Чернігівської області має поважний вік і насичену історію. У жовтні 2012 року вона святкує своє 150-річчя! Попри міцні, фундаментальні традиції, нажиті й утверджені за півтора століття, ця школа дуже молода, бо педагоги, які в ній працюють, відчувають мінливість часу і гідно відповідають на всі його виклики. Завдяки їхній самовідданій праці Ковчинська школа зажила доброї слави далеко за межами рідного села.

Для тих же, хто вчився в стінах цієї школи, вона на все життя лишилася другим рідним домом, а її вчителі – другими батьками.

Ця книга присвячується ковчинським учителям – тим базовим опорам мудрості та досвіду, на яких міцно стоїть школа села Ковчин. Хай це видання засвідчить, що ми, її вихованці, пам'ятаємо, звідки пішли у своє доросле життя і великий світ. Пам'ятаємо, дякуємо і вклоняємося до землі.

Автори щиро вдячні всім, хто надав матеріали для цієї книги й особисто допоміг їй з'явитися на світ. Передусім слова подяки чернігівському історику та краєзнавцю Сергієві Михайловичу Горобцю. Його монографія «Земські школи Чернігівського району» стала непомилним дороговказом під час розробки історії Ковчинського навчального закладу.

Дякуємо за надані спогади та фотографії вчителям Ковчинської школи – Федорові Федоровичу та Любові Семенівні Піддубним, Лідії Михайлівні Туш і Наталії Лаврентіївні Дейнеко, випускникам навчального закладу – Іванові Федоровичу Халімону, Юрію Кириловичу Пищолці, Вадиму Леонтійовичу Скуратівському, Людмилі Яківні Срібній, Людмилі Анатоліївні Богдановій, Тетяні Михайлівні Стеценко, Тамарі Михайлівні Завадській, Геннадію Володимировичу Левченку, Валентині Михайлівні

Мельник, Тетяні Михайлівні Косій, дітям та онукам ковчинських педагогів – Богдані Вовк, Валентині Самофаловій, Анні Соколовій, а також колишнім керівникам Куликівського районного відділу освіти – Леоніду Олександровичу Повознику та Ларисі Сергіївні Казимір.

До книги ввійшли матеріали, знайдені у фондах Державного архіву Чернігівської області, Чернігівського обласного історичного музею імені В. В. Тарновського, обласної універсальної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, а також матеріали з експозиції та фондів краєзнавчого музею села Ковчин.

Автори не претендують на остаточне висвітлення історії рідної школи. Якщо випадково чи з певних причин інформація про когось із учителів не потрапила до цього скромного дослідження, заздалегідь приносимо глибокі вибачення і просимо повідомити про це. Залишаючи тему роботи відкритою, запрошуємо всіх небайдужих продовжити збір матеріалів з історії Ковчинської школи.

СЕЛО КОВЧИН ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

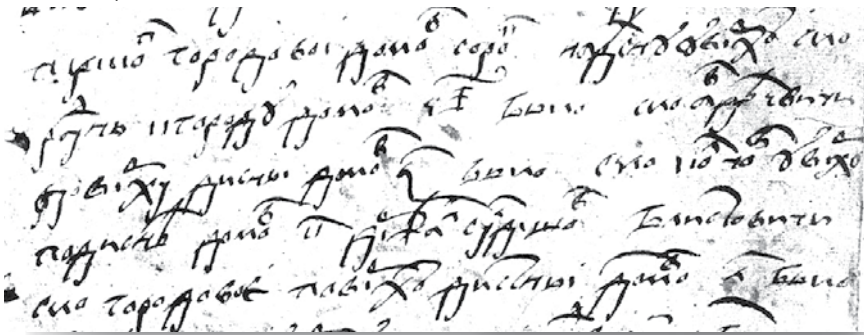
Село Ковчин Куликівського району Чернігівської області розташоване на мальовничому лівому березі річки Десни, за дев'ять кілометрів від райцентру [1, с. 321]. Назва села походить від кочового племені ковців (ковуїв), яке неодноразово згадується в літописах, зокрема в Іпатіївському.

В то же время Стѣславичъ Игорь вноукъ Шлговъ поѣха из Новагорода мѣста априла въ 13 днѣ во вторникъ ... испроси помощь Шльстина Шлексича Прохорова вноука с Кооуи Черниговскими и тако идахоутъ тихо собирающе дружиною свою.

Іпатіївський літопис. Фрагмент. [2, с. 292]

Витіснені зі степів Причорномор'я більш потужним плем'ям половців, ковуї попросили прихистку в своїх північних слов'янських сусідів. Наприкінці XI століття ковуї були «осаджені» чернігівськими князями над Десною, за 30 км на південний схід від Чернігова. Це була територія без лісів і боліт, із солончаковими ґрунтами, малопридатними для землеробства, але багатими на щедрі луки, так потрібні для розвитку скотарства – основного заняття ковуїв-кочівників. На цих придеснянських землях вони мали всі умови для своєї життєдіяльності та були, водночас, надійним прикриттям Чернігова від нападів половців з півдня.

У XIII столітті містечко ковців, як і більшість поселень Київської Русі, було знищене монголо-татарами. Люди, що вціліли, ослов'янилися, але пам'ять про них закарбувалась у назві заснованого неподалік села – Колчов (сучасна назва – Ковчин) [3]. Перша писемна згадка про нього сягає початку XVI століття, а саме: у розділі «Реєстр границь чернігівських» литовської «Пам'яті» 1527 року [4] Колчов фігурує поруч зі своїми сусідами – придеснянськими селами Авдієвичі та Блистовичі (сучасні Авдіївка і Блестова).

«Пам'ять» 1527 р. Фрагмент. З фототеки Олени Русіної.

... Село Авдѣевичи до верху Дисны, домов 7 было. Село Колчов уверхъ по Диснѣ, домов 20, держал Сулдешов. Блистовичи село городовое поверхъ Дистны, домов 30 было.

«Пам'ять» 1527 р. Фрагмент. Розшифровка Олени Русіної. [5]

СТАНОВЛЕННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СЕЛІ (до 1862 року)

У XVII столітті в Ковчині було збудовано Георгіївську церкву, яка згадується в Присяжній книзі Ніжинського полку 1654 року: *«В том селе Колченках (ще один варіант назви села. – Авт.) поставлены церков древеная в имя святого великомученика Георгия»* [6, с. 129].

У ті часи в Україні було заведено так: де церква – там і школа. Саме потреба церкви в освічених служителях стала у XVII–XVIII століттях єдиною рушійною силою в розвитку народної освіти на Україні, а духовенство – першими вчителями.

На це вказував, зокрема, і російський військовий історик Михайло Олексійович Домонтович: *«В местности, занимаемой нынешнею Черниговскою губернией, также, как и во многих других местах древней Руси, первыми учителями грамотности и вообще руководителями народного образования является православное духовенство. Заведенные им приходские школы оставались до конца XVIII века почти единственными учебными заведениями для большинства жителей описываемого нами края»* [7].

Майже в кожному великому селі при церкві працювали школи. *«Вошло в обычай почти при каждой церкви иметь школу, так же как и богадельню»*, – вказувала стаття «Народное образование в Черниговской губернии» [8, с. 103]. Діяльність шкіл та саме їх сприйняття як явища звичайного і навіть обов'язкового свідчить про високий рівень суспільної свідомості тогочасної громади. Приємно відзначити, що мешканці Ковчина не були винятком із цього правила: **за переписом 1767 року при ковчинському храмі вже діяли козацька школа і шпиталь** [9, с. 166].

Відомий дослідник минушини Олександр Матвійович Лазаревський, вивчивши в архівах Малоросійської колегії ревізські полкові книги Лівобережної України, навів перелік існуючих шкіл у Чернігівському і Ніжинському полках станом на 1747–1748 роки і зазначив, що *«из ревизских книг видно только, что это были приходские школы, учреждавшиеся почти при каждой церкви... Обучением в этих школах занимались, как можно догадываться, приходские дьячки»* [10]. Тому дуже часто перші школи називають «дьячківськими» або «парафіяльними».

Дяківські школи «були найпоширенішою системою елементарного навчання до 1-ї пол. XIX ст. Засновувалися переважно при церковних парафіях під наглядом священника. За домовлену з батьками учнів плату вчителями в них були дяки. ... Учнів навчали слов'янської азбуки, читання за "Часословом", "Псалтирем", "Апостолом", письма, іноді – арифметики» [11, с. 107].

«Старинные школы устраивались в большинстве церковных приходов... Прочный характер старинных школ доказывается, между прочим, тем, что для них всегда строились при церкви отдельные помещения. В Румянцевской описи Малороссии 1765–67 годов постоянно встречаются указания на школьные избы при церквях. В школьных избах помещались и учителя школ, которыми почти без исключения были дяки...

...В старинных школах обучались собственно грамоте, то есть чтению и письму, и кроме того учили псалтырь и часослов. В числе педагогических мер для внушения охоты к учению и поддержания нравственности употреблялись розги» [8, с. 101–102].

Можна припустити, що в XVII–XVIII століттях шкільне навчання було нерегулярним і охоплювало незначну кількість дітей. Дослідники того часу, зокрема О. М. Лазаревський, зазначають, що в кінці XVIII століття діяльність дяківських шкіл пішла на спад. Їхній занепад і наступне масове закриття стали очевидним наслідком двох одночасних процесів, які радикально змінили життя українського селянства взагалі. Мається на увазі ліквідація української державності, тобто козацького устрою (1782 р.), та фактичне запровадження в Україні кріпосного права (1783 р.). Така політика царського уряду підірвала соціальну й політичну основу масового освітянського руху на українських землях, і широка мережа дяківських шкіл дуже швидко припинила своє існування [12, с. 10]. Зруйнувавши те, що було в сфері сільської освіти, імперська влада нічого не дала взамін. Загалом в Україні з кінця XIII століття дячки продовжували навчати дітей тільки в окремих селах.

Тож, попри бажання вести відлік шкільної освіти в Ковчині саме з 1767 року (а отже – готуватися до 250-річного ювілею школи), ми не маємо даних, які б свідчили про неперервність навчального процесу в згадуваній у переписі козацькій, сиріч дяківській, школі. Навпаки, є всі підстави вважати, що з кінця XIII століття прості жителі Ковчина залишалися неграмотними, науку здобували тільки найбільш заможні. Власне, як і скрізь в Україні.

ЦЕРКОВНОПАРАФІЯЛЬНА ШКОЛА (1862–1874 роки)

Початок 60-х років XIX століття на Чернігівщині ознаменувався небувалим відродженням та поширенням церковнопарафіяльних шкіл, які мали певну схожість із дяківськими, що існували за століття до цього.

Означений процес пов'язаний з ім'ям чернігівського архієпископа Філарета Гумілевського, оскільки саме його стараннями церкви знову стали центрами сільської освіти [12, с. 18]. Так, якщо до 1860 року в парафіях Чернігівської єпархії було відкрито лише 20 шкіл для сільських дітей, то з ініціативи єпархіального керівництва (насамперед владики Філарета, який очолював Чернігівську кафедру в 1859–1866 роках) початкові школи почали діяти майже при кожному храмі. Вже в названому 1860-му в єпархії діяло 769 парафіяльних шкіл, а в 1863 і 1864 роках – уже 848, при кількості церков – 952 [13]. Згодом ці школи отримали назву церковнопарафіяльних.

«Церковнопарафіяльні школи – початкові школи при церковних парафіях. У XV–XVIII ст. в Україні саме ці школи стали найпоширенішим типом шкіл. На Лівобережжі в першій половині XVIII ст. парафіяльні школи існували майже при кожній парафії. За статутотом 1804 р. вони дістали офіційну назву парафіяльних шкіл і діяли як однокласні школи; за статутотом 1828 р. в багатьох місцевостях відкривалися двокласні парафіяльні школи. Відтоді діяли такі типи парафіяльних шкіл: школи грамоти, однокласні (2–3 роки навчання) і двокласні (4–5 років)» [11, с. 248].

Навчання в церковнопарафіяльних школах було спрямоване на «утвердження серед народу православної віри й християнської моралі» [14, с. 134] та на подолання прогалин у церковній освіті населення: «Учащиеся должны знать напаять: молитву Господню, символ веры, десять заповедей, стих Богородице дево радуйся, ... самое простейшее изъяснение из катехизиса и главнейшие сказания из священной истории». Навчанням учнів мали опікуватися, звичайно ж, місцеві священники – «чтобы дети обучаемы были чтению церковной и гражданской печати, а желающие и письму» [13].

Діти вивчали молитви, вчилися читати і переказувати, писати, рахувати до 100 і виконувати чотири арифметичні дії [14, с. 67]. В однокласних церковнопарафіяльних школах із трирічним терміном навчання вивчалися такі предмети: Закон Божий, церковні співи, церковнослов'янська грамота, російська мова, письмо, початкова арифметика. Всі ці дисципліни мав викладати один учитель, який, як правило, не мав фахової педагогічної підготовки.

«У церковнопарафіяльних школах викладалися: Закон Божий, читання та письмо (церковне й світське), початкові арифметичні дії, церковні співи. Школи, як правило, розміщалися в селянських хатах, церковних сторожках, волосних правліннях. Учителювали в таких навчальних закладах священники, дячки та семінаристи. 1894 в Чернігівській губернії налічувалося 105, 1911 – 599 церковнопарафіяльних шкіл. У 1917 реорганізовані у загальноосвітні світські школи» [1, с. 846].

На жаль, єпархіальна ініціатива тотальної початкової освіти не була підкріплена матеріально і не знайшла підтримки місцевого духовенства на парафіях. Тому після смерті архієпископа Філарета кількість таких шкіл почала стрімко зменшуватись.

«Заведенные в начале 1860-х годов, по распоряжению епархиальной власти, в огромном количестве, они быстро сокращались в своем числе и теперь в большинстве случаев существуют лишь фиктивно. Во всей Черниговской епархии в 1863 году значилось школ, открытых духовенством, 848; в 1869 году их показывалось 338; в 1874 году лишь 172... Наконец в... 1876 году – 130.

Причиной быстрого исчезновения теперешних церковно-приходских школ служит именно то, что они возникли по распоряжению епархиальной власти, а не по инициативе местного духовенства, и кроме того, по своему характеру не могли удовлетворить потребности времени» [8, с. 104-105].

Ковчинській школі пощастило. Відкрита на початку 1860-х, на хвилі масового створення церковнопарафіяльних шкіл, вона була постійно затребуваною жителями села – як єдиний навчальний заклад для місцевих дітей. Адже на той час у Ковчині було більше 200 дітей шкільного віку, тому відкриття школи стало значимою і важливою подією. Слід зауважити, що в Салтиково-Дівицькій волості, до якої належало тоді наше село, на кінець 60-х років XIX століття церковнопарафіяльні школи були лише в Ковчині та Салтиковій Дівиці. Навіть у Куликівці постійно діючого навчального закладу тоді ще не було.

**Сведения о грамотных и школах
в сельском населении Черниговской губернии**

Извлечены из ведомостей, доставленных губернской земской управе мировыми посредниками и уездными земскими управами в 1869 году.

Черниговский уезд

№	Волость	Население			Число грамотных		% грамотных
		мужское	женское	всего	муж.	жен.	
4.	ГОРБОВСКАЯ	3 329	3 491	6 820	43	—	0,63
9.	САЛТЫК.-ДЕВИЦКАЯ	2 572	2 743	5 315	49	8	1,07

№	Волость	Школы			Учащихся		
		Церк.-приход.	Земские	Министерск.	мал.	дев.	всего
4.	ГОРБОВСКАЯ	4	1	—	101	—	101
9.	САЛТЫК.-ДЕВИЦКАЯ	2	—	—	50	11	61

«Доклад Черниговской губернской земской управы
губернскому собранию 1869 года по вопросу о народном образовании»

Церковнопарафіальну школу в Ковчині було відкрито в 1862 році. Для неї збудували окреме приміщення – на місці нинішнього шкільного корпусу № 2, що на розі вулиць Перемоги і Л. П. Деполович (адреса: вул. Л. П. Деполович, буд. 2). Спочатку ця будівля була під соломою, а згодом її вкрили залізом. Школа мала одну класну кімнату й коридор. Працював лише один клас. Місцевий дяк **Єлисей В. Карпинський** навчав дітей читанню та церковнослов'янській мові [15].

Проте навіть така початкова освіта була доступною далеко не всім дітям. За тих важких економічних і побутових умов, в яких завжди існувало українське селянство, не кожен господар міг віддати свою дитину до школи, якщо втрачав у ній робітника, або якщо відвідування школи було пов'язане з непередбачуваними в селянському побуті витратами на взуття, теплий одяг тощо. Крім того, багатьом дітям відмовляли в прийомі до школи через нестачу місць.

Організація навчального процесу та освітній рівень викладачів більшості церковнопарафіальних шкіл Чернігівської губернії були вкрай низькими. Навчально-виховний процес не характеризувався ні організованістю, ні системністю чи порядком. Були відсутні не лише навчальні програми, а й будь-які вимоги до знань учнів та професійності вчителів. Про це не раз доповідала комісія з народної освіти на зборах Чернігівського губернського земства.

«В существующих народных школах, кем бы они не содержались (за исключением школ Министерства Народного Просвещения) не существует никакого по-

рядка, никакой системы в учебном и воспитательном отношении. В одной школе преподается чтение, письмо, молитвы, часослов, псалтырь; в другой добавляется география и арифметика. ... Здесь преподается та или другая «наука» не потому, чтобы она составляла потребность учащихся, а потому, что учитель другой не знает. Определенной продолжительности курса не существует, да при такой системе она и не нужна, ибо вопрос разрешается выучкой последней страницы часослова или псалтыря. Наказание в школе простирается от «обращения самого лучшего» до ударов линейкой по рукам и «легкого телесного наказания».

В школах обучают редко священники, по большей части дьячки, пономари, отставные солдаты, иногда отставные чиновники. Ясно, что при таком составе школьных учителей ничего другого, как полного отсутствия порядка, системы, метода в преподавании, быть и не может» [16].

Очевидно, що такий навчальний процес не міг задовольнити потреби ні в якості освіти, ні в кількості охоплених навчанням дітей. Тому згодом, після відкриття другого й третього класів, школа в Ковчині стає земською.

ЗЕМСЬКА ШКОЛА (1875–1917 РОКИ)

Земства, як форма місцевого управління, з'явилися в Російській імперії в 1864 році – після відповідної реформи царя Олександра II, яка запроваджувала органи місцевого земельного самоврядування губернського та повітового рівнів.

Земство складалося з повітових та губернських земських зборів і його виконавчих органів – управ. До повітових зборів входили гласні (виборні члени повітових чи земських зборів, аналог сучасних депутатів), обрані на трирічний термін за трьома куріями (розряд виборців за майновою чи іншою ознакою), а саме: на зборах землевласників повіту, волосних зборах селян та міських власників. Гласні, обрані на повітових зборах, утворювали губернське зібрання.

Згідно з «Положенням про земські установи», у повноваження земства входили: догляд і ремонт шляхів, організація охорони здоров'я, будівництво та утримання шкіл, налагодження поштового зв'язку, розподіл державних грошових зборів, збирання статистичних відомостей. Утримання земств здійснювалося за рахунок оподаткування населення.

Сільські громади спрямовували колективні зусилля на вирішення нагальних проблем, пов'язаних з розвитком освіти, медицини, охорони здоров'я. Повсюди відкривалися земські школи (училища), лікарні, бібліотеки. Земства направляли в села професійно підготовлених учителів та лікарів.

Саме зі створенням земств, які стали опікуватися місцевими питаннями, й утворився орган, що взяв на себе розгортання освітньої програми. Чернігівське повітове земство на сесії 1868 року (сесії проводилися зазвичай раз на рік, як правило, восени) взяло під свою опіку існуючі школи Палати державного майна, а згодом і церковнопарафіяльні. Так почався відлік існування земських шкіл (училищ).

«Земські школи (училища) – загальноосвітні школи, які відкривалися й утримувалися земствами в сільській місцевості після земської реформи 1864 р. В них був три- і чотирирічний термін навчання. Земські школи відрізнялися порівняно з міністерськими й церковнопарафіяльними школами кращою організацією навчання, кваліфікованішим складом учителів, використанням кращих підручників. Земства розробляли плани здійснення загального навчання, проводили курси, з'їзди вчителів, робили спроби впливати на зміст навчання, створювали нові програми, підручники, навчальні посібники, відкривали власні учительські семінарії» [11, с. 136].

Однак «Положення про початкові народні училища» 1864 року обмежувало право земства в управлінні школою і звело їхню роль до розв'язання фінансово-господарських питань. Земствам заборонялося втручатись у навчально-виховний процес. Контроль за діяльністю училищ покладалася на інспекторів та директорів народних училищ Міністерства народної освіти [1, с. 271].

Як свідчать джерела, **земська школа в Ковчині була відкрита в листопаді 1875 року** [8, с. 116].

САЛТЫКОВО-ДЪВИЦКАЯ ВОЛОСТЬ.

Мѣстечко Салтыковая-Дѣвица. (1820 д.) школа земская, въ которой 1 учитель и 1 помощникъ, 85 мальчиковъ и 5 дѣвочекъ; училище открыто въ декабрѣ 1874 года и помѣщается въ собственномъ домѣ, построенномъ на общественныя средства, добытыя со сборовъ за Ивановскую ярмарку, за наемъ общественныхъ озеръ и за отданныя въ наемъ русскому подъ баштаны земли (часть выгона). Домъ для школы очень хорошій, высокій, просторный, веселый; внутри оклеенъ весьма порядочными обоями. При школѣ есть квартира для старшаго учителя (помощнику отводится въ крестьянскомъ домѣ прямо противъ училища). Домъ построенъ по настоянію священника Василя Кочерги и старшины Собко. При школѣ бібліотеки нѣтъ; только въ Сентябрѣ (1876 г.) назначено на книги 36 руб.

С. Ковчинъ. (2257 д.) школа земская; учитъ священникъ съ помощникомъ, учится 80 мальчиковъ и 37 дѣвочекъ, школа открыта въ ноябрѣ 1875 года; помѣщается въ собственномъ домѣ, выстроенномъ главнымъ образомъ по настоянію священника, на деньги полученныя частью по подворному сбору, частью съ общественныхъ оброчныхъ статей (въ 1875 г. отдана была часть выгона подъ баштаны).

С. Куликовка. (1637 д.) по словамъ крестьянъ, земская школа уже готова, только не освящена и нѣтъ учителя. По свѣдѣніямъ же уѣзднаго училищнаго совѣта въ ней уже обучается 46 мальчиковъ.

*Вѣдомості про земскіе школы Салтыково-Дѣвицкой волости
станом на осінь 1876 р. [8, с. 116]*

Ковчинська земська школа того часу за кількістю учнів (117) була однією з найбільших у Чернігівському повіті, поступаючи лише школі містечка Седнів (137 учнів). Також Ковчин перевищував усі села Чернігівського повіту за кількістю жителів, пропускаючи вперед лише населення села Козел (нині смт. Михайло-Коцюбинське Чернігівського району). Про це красномовно свідчить статистична таблиця, наведена в «Земському збірнику Чернігівської губернії» [8, с. 126].

Числу школъ въ остальныхъ мѣстностяхъ нагляднѣе представляется слѣдующей таблицей:

Земскія школы:	Чиоло жителей.	Учите- лей.	У ч а щ и х с я.		
			Мальч.	Дѣв.	Об. пола.
1) С. Слабинъ.	1567	1	20	—	20
2) С. Андреевка Слаб. вол.	1967	1	42	—	42
3) М. Салтыкова Дѣвица.	1820	2	85	5	90
4) С. Куликовка Салт. Д. в.	1637	1	46	—	46
5) С. Ковчинъ, Салт. Д. в.	2257	2	80	37	117
6) С. Козель.	3051	1	86	—	86
7) С. Холявинъ.	1527	1	62	—	62
8) С. Сибережъ, Холяв. в.	1394	2	91	6	97
9) С. Плеховъ, Антонов. в.	1236	1	59	1	60
10) С. Довжигъ.	1293	1	70	—	70
11) Горбовъ.	1567	2	98	5	103
12) С. Выбли, Горбовск. в.	1534	1	64	—	64
13) М. Седневъ.	1983	1	120	17	137

Чисельність жителів сіл, учителів та учнів земських шкіл Чернігівського повіту станом на осінь 1876 р. [8, с. 126]

Приміщення для земської школи (початкового народного училища) було збудоване в 1875 році [8, с. 116; 17, с. 21]. Можливо, для потреб нового навчального закладу неодноразово перебудовувалась і стара церковнопарафіяльна школа. Відомо, що 1894 року в ній було здійснено капітальний ремонт [8, с. 21]: з колишнього коридору зробили класну кімнату (чи дві), прибудували новий коридор-роздягальню, а з другого боку будівлі – квартири для вчителів.

Станом на 1896 рік приміщення Ковчинської земської школи (училища) визнавалося одним із найкращих у Чернігівському повіті. Школа була дерев'яною, стояла на цегляному фундаменті і мала залізний дах. Принагідно зазначимо, що на той час більшість із 53-х училищ цього повіту стояли під соломою (41) і на дерев'яних стовпчиках без фундаменту (36).

Школа була досить просторою. Вона мала дві класні кімнати і теплу роздягальню (коридор). Площа першої кімнати складала 120 кв. арш. (60,7 м²), а другої – 32 кв. арш. (16,2 м²). Висота приміщень – 4 арш. (2,8 м). На зборах повітового земства 1885 року було встановлено мінімальну норму площі підлоги в класі на кожного учня – 2 кв. арш. (1,0 м²). У багатьох тодішніх сільських навчальних закладах ця норма не витримувалась, а ось у Ковчинському народному училищі майже кожного навчального року на учня припадало більше 2 кв. аршинів.

Приміщення були непогано освітленими: перша кімната мала шість вікон, друга – два. Для провітрювання класів у 1896 році влаштували навіть квартирки.

У шкільних класах були три-чотиримісні парти, що стояли в два ряди. Усе навчальне обладнання складалося з класної дошки, рахівниці, глобуса, карти півкулі Землі та карти Російської імперії. За рахунок земства учням видавалися підручники, письмове та навчальне приладдя: молитовник, буквар, книги для читання, прописи, арифметичний задачник, лінійка-квадратик, грифельна дошка. Навесні, закінчивши навчання, учні повертали все це до школи.

«Черниговское уездное земство тратит больше всех других земств Черниговской губернии на учебные книги и письменные принадлежности. Зато и школы Черниговского уезда обставлены с этой стороны очень удовлетворительно.

На каждого ученика 1-ой группы приходится: молитвенник, букварь, книга для чтения, пропись; для учеников 2-й и 3-й группы – книга по Закону Божию, одна или две книги для чтения; арифметический задачник и Евангелие же приходятся на одного или двух учеников» [17, с. 45–46].

Зошити для учнів зшивали самі вчителі, розрізаючи великі аркуші паперу. У зошитах писали тільки в класі, чорнило виготовляли з буряка. Учні носили книжки до школи в полотняних торбинках (шаньках).

Школа розміщувалась на невеликій ділянці площею 240 кв. саж. (0,11 га). І земельна ділянка, і саме приміщення були власністю сільської громади. Через невелику площу шкільної садиби подвір'я в училища фактично не було. Перерви учні проводили в класі, а в гарну погоду – просто на вулиці. Хлопці часто лазили на ново-збудовану церковну дзвіницю, за що каралися.

При училищі були дві квартири для вчителів, площею 26 і 11 м².

До школи приймали дітей від 8 до 12 років, а то й старших. У першому класі в основному навчалися діти віком 8–10, у другому – 10–12, у третьому – 11–13 років. У перших двох класах було по 20–30 учнів, а до випускного лишалося близько десяти.

Навчальний курс тривав три роки. Проте навчання не було обов'язковим. Учні могли покинути школу після першого чи другого класу, або по кілька років учитися в одному класі. Малоздібних школярів учитель міг відрахувати зі школи. Тому до випускного класу доходило значно менше дітей. Ще менше учнів складали випускні іспити й отримували свідоцтва про закінчення школи (училища).

Традиційно навчання в земському училищі (як і в церковнопарафіяльній школі) починалося після закінчення польових робіт і свята Покрови (1 жовтня за старим стилем, або 14 жовтня – за новим стилем). У церкві після святкової літургії священник оголошував про початок шкільних занять. А в кінці березня, з початком робіт у полі, заняття припинялися. Випускний клас готувався до іспитів, на яких іноді було присутнє й земське начальство.

Різдвяні канікули в учнів тривали з 23 грудня по 7 січня (за старим стилем). Надавались також чотири дні відпочинку на Масляницю й один тиждень Великого посту для говіння (учні говіли разом з учителями). На Різдвяні свята в школі лаштувалася ялинка, а школярі отримували подарунки. На ялинку приходили з села жінки з малими дітьми. Іноді показували картинки з «чарівним ліхтарем».

В народному училищі існував відповідний порядок і режим. Для підтримки дисципліни застосовувались тілесні покарання: дітей ставили в куток навколішки, крутили за вуха, іноді били лінійкою. До речі, тілесні покарання були офіційно дозволені «Статутом про початкові й середні школи 1828 р.» в усіх типах шкіл, а в гімназіях – для учнів молодших класів.

У Ковчинському земському училищі дітей продовжував навчати вже згадуваний дяк Єлисей Карпинський, тому предмети і методи викладання, мабуть, суттєво не відрізнялися від тих, що були в церковнопарафіяльній школі. Пізніше навчально-виховний зміст роботи земських шкіл визначався «Орієнтовними програмами предметів, що викладаються у початкових народних училищах», які були затверджені Міністерством народної освіти в 1897 році. Основною метою початкової школи проголошувалося *«зміцнювати у народі релігійні та моральні поняття і поширювати елементарні корисні знання»* [18, с. 348]. Тому й викладалися відповідні предмети: Закон Божий (6 год. на тиждні), церковнослов'янська граматики (3 год.), російська мова (8 год.), каліграфія (2 год.), арифметика (5 год.) – всього 24 години щотижня. Усі навчальні дисципліни читалися російською мовою. Найголовнішою, звичайно ж, був Закон Божий, який по суботах викладав законовчитель – місцевий священик. Крім того, щодня до початку уроків і після них черговий учень читав молитви.

Приблизно 45 % навчального часу в початкових училищах відводилося на релігійні дисципліни. Головним елементом російської мови вважалися граматичні вправи, при цьому запроваджувався звуковий метод навчання грамоті. Відомості з історії, географії та природознавства викладалися через пояснювальне читання. На уроках математики учні мали опанувати лише чотири арифметичні дії над цілими числами. Пізніше в земських школах було введено так звані необов'язкові предмети: гімнастику, ручну працю, ремесло, рукоділля, військовий стрій. Приміром, 1913 року в Чернігівській губернії навчалось військовому строю й гімнастиці 9 412 учнів. Викладачами цих предметів були відставні унтер-офіцери з місцевих жителів. За цю роботу їм платили загалом 36–60 руб. з коштів училища або місцевих органів влади [19, с. 44].

Оплата праці земських вчителів у 1890-х роках була наступною:

<i>Жалованье для учителей в Черниговском уезде положено следующее:</i>	
<i>Учитель второразрядной школы</i>	<i>180 рублей в год</i>
<i>Помощник</i>	<i>150 рублей в год</i>
<i>Учитель, не имеющий специального образования:</i>	
<i>1-й год</i>	<i>200 рублей в год</i>
<i>2-й год</i>	<i>216 рублей в год</i>
<i>3-й год</i>	<i>233 рублей в год</i>
<i>4-й год и более</i>	<i>250 рублей в год</i>
<i>Учитель со специально педагогическим образованием:</i>	
<i>1-й год</i>	<i>200 рублей в год</i>
<i>2-й год и дальше</i>	<i>300 рублей в год.</i>
<i>Кроме того Черниговское уездное земство делает за всех учителей взносы в эмеритальную кассу* губернского земства по 18 рублей в год за каждого.</i>	
<i>Доклады... Черниговской уездной земской управы по народному образованию за 1896 год. [17, с. 110].</i>	

*Емеритальна каса складалася зі щомісячних добровільних внесків або обов'язкових відрахувань від платні державних службовців у дореволюційній Росії. Звільненням у відставку службовцям з емеритальної каси виплачувалася спеціальна пенсія, або видавалася грошова допомога вдовам та сиротам таких службовців, т. зв. емеритура.

Одними з перших учителів, яких земство направило для викладання в Ковчинське народне училище, було подружжя **Ющенків – Дмитро Йосипович і Аделаїда Миколаївна**. Дмитро Йосипович закінчив Чернігівську учительську семінарію, а його дружина – гімназію [20, с. 150–151]. Подружжя почало працювати в Ковчині з 1878 року. Крім викладацької роботи, Д. Й. Ющенко любив столярну справу й займався нею вдома. Він навчав кількох хлопців у позаурочний час майструвати по дереву.

Одразу після відкриття до земського училища в Ковчині був великий наплив учнів. Так, у 1875–1876 навчальному році їхня кількість складала 117 осіб (80 хлопчиків та 37 дівчаток), наступного року – 105 (82 і 23 відповідно). У 1877–1879 навчальних роках в училищі освіту здобували по 92 школярі (74 хлопчики і 18 дівчаток).

Далі чисельність учнів почала зменшуватися, і кількісний склад по роках виглядає так:

1879–1880 н. р. – 56 хлопчиків;

1880–1881 н. р. – 72 учні (68 хлопчиків і чотири дівчинки);

1881–1882 н. р. – 74 учні (70 і чотири відповідно), з них свідоцтва про закінчення школи отримали всього три учні;

1882–1883 н. р. – 76 хлопчиків, свідоцтва отримали дев'ять учнів;
1883–1884 н. р. – 77 хлопчиків, свідоцтва отримали лише два учні;
1884–1885 н. р. – 76 учнів (73 хлопчики і три дівчинки), свідоцтва отримали 11 учнів;
1885–1886 н. р. – 70 учнів (67 і 3, відповідно), свідоцтва отримали всього три хлопці.

Як свідчив звіт управи з народної освіти за 1886 рік, в 1886–1887 навчальному році в Ковчинській школі було 83 учні (77 хлопчиків та шість дівчаток), а всього в Чернігівському повіті навчалось 1 855 дітей [20, с. 22].

У 1886 році в окремих училищах повіту, в тому числі в Ковчинському, було започатковано навчання співу. З цього приводу на зборах Чернігівського повітового земства, в жовтні того ж року, розглядалось таке повідомлення училищної ради:

«Принимая во внимание важное значение церковного пения в ряду воспитательных задач народной школы и озабочиваясь возможно широким распространением и упрочением обучения этому предмету в училищах Черниговского уезда, училищный совет находит полезным для развития этого дела оказывать поощрение тем из учителей и частных лиц, трудами и стараниями которых будут достигнуты по пению хорошие успехи и будут составлены церковные хоры. В настоящее время обучение пению введено уже в некоторых училищах: в Кезевском, Выбельском и Ковчинском...»

У Ковчинському училищі співу навчав **Полієвкт Івашкевич** – спочатку безплатно, а згодом за певну винагороду, про що свідчить наступний документ: *«В виду того, что эти лица за свой труд по преподаванию пения никакого вознаграждения не получают, а также с целью возбуждения соревнования к этому делу среди учителей, училищный совет в заседании 28 августа (1886 г.) постановил просить Черниговскую уездную земскую управу ходатайствовать перед земским собранием о выдаче Платону Васильеву, Игнине Келачицкой и Полиевкту Ивашкевичу денежного вознаграждения за занятия по пению с учениками Кезевского, Выбельского и Ковчинского училищ и за образование в тех училищах церковных хоров, а также на будущее время выдавать денежные пособия тем лицам, которые будут с успехом вести обучение пению в начальных училищах Черниговского уезда»* [20, с. 6].

У 1888–1889 навчальному році Ковчинську школу відвідувало 72 дітей (66 хлопчиків та шість дівчаток), а свідоцтва про закінчення отримали тільки дев'ять хлопчиків і одна дівчинка [20, с. 51].

Земство оплачувало працю вчителів, видавало навчальні книги та приладдя, комплектувало бібліотеки, а сільські громади брали на себе зобов'язання з будівництва, ремонту й утримання шкільних приміщень. *«На обязанности сельского общества по отношению к земскому училищу лежит прежде всего постройка вполне приспособленного училищного здания и ремонт его и, затем, удовлетворение хозяйственных нужд школы: отопления, освещения, мелкого ремонта и наёма сто-рожа»* [17, с. 131].

Відомо, що Ковчинська громада щорічно збирала 100, а в окремі роки навіть 150 рублів на утримання школи та забезпечення її всім необхідним для нормальної роботи. За постановою земських зборів 1888 року, ці кошти мали надходити в земську управу, де для кожної школи було відкрито окремий рахунок. Проте не всі громади виконували цю постанову. Так, Ковчинська і Куликівська громади спочатку видавали зібрані гроші безпосередньо попечителю школи [20, с. 73] і тільки згодом, з 1896 року, кошти почали передаватися на зберігання до управи.

«Управа, по мере надобности, выдает деньги на удовлетворение нужд училища... или учителю, или попечителю, или хозяину школы, который расходует их и ведет записи в приходо-расходной книге. Обыкновенно ведет приходо-расходную книгу учитель, попечитель же только в случаях, когда он особенно близок к школе. Такие случаи... имели место в Ковчинском и Козлянском училищах» [17, с. 132].

Тільки у двох училищах Чернігівського повіту, в тому числі в Ковчині, господарськими питаннями школи відав не учитель, а «попечитель» – тобто опікун, людина небайдужа, «особливо близька школі». Такий попечитель обирався громадою на трирічний строк, або ж сприяв школі з власної ініціативи. На щастя, історія зберегла прізвища тих достойників, чия діяльність має слугувати прикладом небайдужого ставлення жителів села до проблем свого навчального закладу. Так, 25 жовтня 1885 року попечителями Ковчинської школи були обрані **А. А. Собко** та священник **Платон Григорович Деполович**. Авторитет останнього був таким високим, що він обирався попечителем сільської школи впродовж багатьох років [20, с. 61].

Попечителі відігравали значну роль у житті школи. Вони мали право контролювати її економічне життя та навчально-виховний процес. Мали місце навіть клопотання попечителів про звільнення вчителів. Так, наприклад, 21 липня 1892 року повітова управа розглядала клопотання про «удаление из Куликовского училища учителя и учительницы Самойловских, имея в виду заявление попечителя школы и некоторых членов совета, находит, что неудовлетворительное состояние учебного дела в училище в последний год зависело, главным образом, от того, что учитель Самойловский не может, по расстроенному здоровью, достаточно усердно относиться к своим учительским занятиям» [20, с. 111].

Варто зазначити, що наші земляки дійсно були або досить заможними, або достатньо свідомими й відповідальними у своєму ставленні до школи. Адже за 12 років (1886–1897) земство жодного разу не видавало додаткових коштів на утримання Ковчинського училища, оскільки відповідних заяв від громади просто не надходило. А отже, сільська громада самотужки утримувала свій навчальний заклад, тоді як окремі училища повіту досить часто одержували дотації земства. Таке піклування про школу свідчило про особливу зацікавленість місцевих жителів в її діяльності.

Ковчинське земське училище в документах 1889-1895 років*.

* В документах відповідного року наводиться інформація за попередній рік.

14) **Ковчинское**, Салтыково-Дѣвицкой вол., основ. въ 1875 г., помѣщ. въ общ. домѣ; на содерж. уч-ща отпуск. отъ земства 530 р. и отъ общ. 100 р. Учащихся 63 мальч. и 7 дѣв.

Учитель Дмитрій Осипов. *Ющенко*, ок. к. бывш. Черниг. учит. семин., въ сл. 1 окт. 1878 г., жалов. 300 р.

Помощница учителя Аделаида Никол. *Ющенко*, обуч. въ Черниг. жен. гимн., въ сл. 1 окт. 1882 г., жалов. 200 р.

Законоуч., свящ. Платонъ Григор. *Деполовичъ*, въ сл. 13 нояб. 1875 г., жалов. 30 руб.

Земли при уч-щѣ нѣтъ; пѣнію обуч. частн. лицо и хоръ сост. изъ 20 человекъ.

*Памятная книжка Киевского учебного округа.
Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1889. [21, с. 17]*

15. **Ковчинское**, Солтыково-Дѣвицкой вол., откр. въ 1875 г., помѣщ. въ общ. домѣ. На содерж. учил. отпуск. отъ земства 430 р. и отъ общест. 100 р. Учащихся 67 м. и 7 дѣв. Ок. к. 5. Попечитель, онъ же и законоуч. свящ. Плат. Григ. *Деполовичъ*, съ 13 нояб. 1875 г., содерж. 30 р. Учитель Дмитр. Осип. *Ющенко*, ок. к. б. Чернигов. земской учит. семин., въ сл. съ 1 окт. 1878 г., содерж. 250 р. Пом-ца учит. Аделаида Никол. *Ющенко*, обуч. въ Черниг. женск. гимн., содерж. 150 р. Земли при училищѣ нѣтъ. Пѣнію обучаетъ частное лицо, устроень хоръ.

*Памятная книжка Киевского учебного округа.
Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1890. [22, с. 21]*

19. **Ковчинское**, въ с. Ковчинѣ, Солтыково-Дѣвицкой вол., основ. въ 1875 г., помѣщ. въ соб. домѣ; на содерж. учил. отпуск. отъ земства 430 р. и отъ общ. 125 р. Учат. 80 м. и 15 дѣв.; ок. к. 8. Законоуч. (онъ же и попечитель), свящ. Платонъ *Деполовичъ*, въ наст. должн. съ 1875 г., содерж. 30 р. Учитель Дмитрій Осипов. *Ющенко*, ок. к. учит. сем., въ сл. и наст. должн. съ 1878 г., содерж. 250 руб. Помощница учит., Аделаида Никол. *Ющенко*, им. зв. нач. учит., въ сл. и наст. должн. съ 1882 года, содерж. 150 р. При учил. имѣется 130 кв. саж. усадебной земли.

*Памятная книжка Киевского учебного округа на 1895-96 учебный год.
Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1895. [24, с. 16]*

З 1889 року в початкових народних училищах Чернігівського повіту було запроваджено гімнастику [20, с. 54].

У 1889–1890 навчальному році Ковчинську школу відвідував 71 учень (64 хлопчики і сім дівчаток). Свідоцтва про її закінчення отримали тільки чотири хлопчики й одна дівчинка.

У 1890–1891 навчальному році в Чернігівському повіті нараховувалось 35 народних училищ, які поділялися на три категорії: земські, громадські та церковнопарафіяльні. Ковчинське училище було віднесене до 1-ї категорії (таких у повіті було двадцять). Учителі цих, земських, училищ отримували заробітну плату 250 рублів на рік та 36 рублів надбавки [20, с. 94].

У зв'язку зі зменшенням кількості дітей у Ковчинській школі в названий навчальний рік посаду вчителя займав лише Дмитро Йосипович Ющенко. Аделаїда Миколаївна була переведена на посаду помічника учителя [20, с. 108, 150–151].

Школу відвідувало в цей час 68 дітей (63 хлопчики та п'ять дівчаток), з яких випускниками стали лише вісім хлопчиків і одна дівчинка [20, с. 108].

Діяльність народних училищ ретельно перевірялась земськими інспекторами. Так, у звітах перевіряючих Ковчинську школу в 1890–1891 навчальному році було зроблено такий запис: *«В Ковчинском училище замечено нетвёрдое усвоение ветхозаветной истории... По остальным предметам у ковчинских учеников 3-й группы плохое письмо, в смысле каллиграфии, и недостаток сообразительности в решении задач 2-й группы»*. Для порівняння наведемо зауваження на адресу інших, сусідніх шкіл повіту: *«У Выблях некоторые ученики не могли объяснить некоторых молитв и несвязно передавали исторические события... В Горбовском училище в 3-й группе некрасиво и неправильно пишут, слабы в арифметике... В 3-й группе Куликовского училища письмо с многими ошибками и плохой почерк, и много ошибок в славянском чтении... В Девицком училище – успехи по всем предметам выше удовлетворительного»* [20, с. 99].

Ковчинську школу в 1891–1892 навчальному році відвідувало 75 дітей (67 хлопчиків і вісім дівчаток), а успішно її закінчили всього семеро учнів (шість хлопчиків і одна дівчинка) [20, с. 126].

Стан навчально-виховної справи в Ковчинському училищі того року шкільні інспектори оцінили так: *«Даже в 3-й группе ученики недостаточно сознательно усваивают молитвы. По остальным предметам: ученики показали слабые успехи по письму; пишут медленно, слишком крупно, нечётко; особенно грубые ошибки, пропуски и искажения слов встречаются в письме в учеников Ковчинского и Куликовского училищ»* [20, с. 133].

Співи на ту пору в училищі вже не викладалися – через відсутність викладача. Шкільні приміщення у 1891-1892 н. р. були оглянуті земським інспектором. На ви-

пускних іспитах того навчального року в Ковчині був присутній член повітової училищної ради [20, с. 136].

За наслідками інспекторської перевірки, згідно з постановою Чернігівської повітової училищної ради, ковчинський учитель Д. Й. Ющенко отримав нагороду за успішне викладання – в сумі 20 рублів:

«По постановлению Черниговского уездного училищного совета награда за успешное преподавание удостоились следующие лица: ... учитель Ковчинского училища Ющенко – 20 рублей».

Отчет Черниговской уездной земской управы за 1891 год. [20, с. 137]

У ті роки майже при кожному земському навчальному закладі створювалась учнівська бібліотека, якою зазвичай користувалась і певна частина дорослого населення сіл. Станом на 1891 рік Ковчинська бібліотека нараховувала 111 назв книг. Її фонд складав 439 томів. Для порівняння: Горбівська бібліотека – 178 / 528, Авдіївська – 173 / 589, Вибельська – 336 / 1 054 [9, с. 99].

У 1892–1893 навчальному році в Чернігівському повіті було вже 45 народних училищ, із них 1-ї категорії – 20, у т. ч і Ковчинське [20, с. 147].

Санітарно-гігієнічний стан народних училищ кінця XIX століття був далеко не найкращим. Так, інспектори земства свідчили про те, що шкільні приміщення дуже брудні. У повіті не було жодної школи, де б підлогу мили бодай щотижня. Приміром, у Салтиково-Дівицькій та Грабівській школах вологе прибирання робили лише двічі на місяць, у Неданчихах – тільки раз на місяць, а в решті шкіл – не більше двох-трьох разів на рік!

Морозної зими 1892 року в усіх школах повіту було дуже холодно, а в окремих училищах у класних кімнатах навіть замерзло чорнило. Не стала винятком і Ковчинська школа: того року її відвідування було вкрай поганим, до того ж 19 % учнів перехворіли на віспу [20, с. 148, 160].

У 1892–1893 навчальному році кількість школярів у Ковчині знову зросла, тож А. М. Ющенко була повернута на вчительську посаду. Подружжя Ющенків того року навчало 80 учнів (73 хлопчиків та сім дівчаток), однак школу закінчило лише шість підлітків [20, с. 150–151].

Цікаво, що в той час у Чернігівському повіті було всього чотири вчителі, які закінчили учительську семінарію. Двоє з них у різні періоди працювали в Ковчині – Д. Й. Ющенко та В. Ф. Данилевич (останній з 1876 року викладав у Козельському училищі) [20, с. 159].

Того навчального року успішність ковчинських учнів була значно кращою. Інспектори відзначали, що *«ученики старшей группы сравнительно с прошлым годом в письме несколько продвинулись вперёд, но всё-таки внешняя сторона письма и орфография требуют значительных улучшений. Большинство ответов*

по Закону Божьему признаны удовлетворительными; арифметические задачи экзаменующиеся решали без особых затруднений, вычисляли быстро, без ошибок; сведения из грамматики недостаточны» [20, с. 164].

За постановою Чернігівської повітової училищної ради 1893 року, законовчитель Ковчинської школи П. Г. Деполович був удостоєний нагороди в сумі 50 рублів [20, с. 166].

Того ж року повітова управа запропонувала земським зборам усі школи Чернігівського повіту вважати земськими. За нормальний посадовий оклад учителя було запропоновано прийняти суму в 200 рублів на рік – для тих, хто щойно поступав на роботу. Надбавку за вислугу передбачалося видавати в сумі 50 рублів через шість років служби. Проте для вчителів колишніх земських шкіл оклад зберігався в сумі 250 рублів, а надбавка (теж у сумі 50 рублів) надавалася після шестирічної служби, як правило, на одному місці [20, с. 170]. При цьому члени управи зазначали, що згадана надбавка – це нагорода вчителям *«за полезную и усердную деятельность, потому назначается в силу нравственных и педагогических качеств учителя и степени приносимой ими пользы»* [20, с. 171].

У липні 1893 року в Чернігові відбулися губернські педагогічні курси. Їхні слухачі заявили про необхідність започаткувати при школах сільські громадські бібліотеки. Вони зібрали з цієї метою 150 рублів – з розрахунку, що губерньська управа доповнить суму до 250 рублів і на честь курсів відкриє по одній книгозбірні в тих повітах, звідки були викликані слухачі. Спеціальна комісія вирішила, що в Чернігівському повіті така бібліотека – в пам'ять педагогічних курсів – буде відкрита при Ковчинській школі [20, с. 178, 185].

У 1893–1894 навчальному році Ковчинську школу відвідувало 97 учнів (83 хлопчики та 14 дівчаток), а закінчило тільки вісім підлітків.

Стан навчально-виховного процесу в училищі з року в рік теж поліпшувався. Так, в інспекторській оцінці досягнень учнів за цей навчальний рік зазначалося: *«В Ковчинском училище успехи по всем предметам, в общем, средние: отступлений от установленной программы не замечено; почерк и орфография заметно улучшаются, есть в 3 группе ученики, медленно читающие, но их число незначительно»* [20, с. 202].

Нагороду Чернігівської повітової училищної ради в 1894 році знову отримав ковчинський законовчитель П. Г. Деполович та помічник учителя А. М. Ющенко – по 80 рублів кожен [20, с. 206].

У 1896–1897 навчальному році в Ковчинській школі навчалося 79 учнів, а саме:

у 1-му класі – 40 (36 хлопчиків і чотири дівчинки),

у 2-му – 30 (25 хлопчиків і п'ять дівчаток),

у 3-му – дев'ять хлопчиків.

З дев'яти учнів випускного класу тільки четверо були представлені до екзамену, успішно склали іспити й отримали свідоцтва про закінчення навчального закладу [17, с. 76-77].

Книжковий фонд шкільної бібліотеки на 1897 рік становив 390 екземплярів; 76 книг надійшло до бібліотеки в тому ж 1897-му. Серед книг, рекомендованих земською управою для комплектування бібліотек, багато духовно-моральної літератури, історичних оповідань, а також твори класиків російської літератури – Жуковського, Пушкіна, Лермонтова, Гоголя, Толстого, Короленка [17, с. 52-58].

З часу відкриття Ковчинської земської школи – в 1875-му і по 1897-й (тобто за 22 навчальні роки) у ній здобували початкову освіту 1 775 учнів (у середньому 81 школяр щорічно), а закінчили навчання і здали екзамени 109 осіб (відповідно, по п'ять випускників щороку) [17, с. 66]. Статистичні дані про чисельність учнів Ковчинської школи у 1875–1897 роках порівняно з іншими школами Салтиково-Дівичкої волості наведено в додатку.

У 1895 році помер Дмитро Йосипович Ющенко, який 17 років присвятив справі навчання та виховання ковчинських дітей. Його дружина Аделаїда Миколаївна працювала вчителем у Ковчині до 1896 року, потім звільнилася й перебралася з дітьми до Чернігова [17, с. 106].

Скрутне матеріальне становище, в якому опинилася вдова, змушувало її неодноразово звертатися до земства з проханнями про допомогу. Так, у журналі Чернігівських повітових земських зборів сесії 1899 року від 27 жовтня є такий запис: *«Слушано прошение вдовы народного учителя Аделаиды Николаевны Ющенко (8 октября 1899): «Покойный муж мой Дмитрий Ющенко прослужил народным учителем в Черниговском уезде 17 лет, и я, состоя в браке, прослужила учительницей в том же уезде 14 лет. Со времени учреждения земской эмеритуры, мы платили ее в течение 10 лет. В 1895 году муж мой, состоя на службе, умер, оставив меня с четырьмя малолетними детьми и решительно без всяких средств. В 1896 году я просила земство о назначении мне какой-нибудь пенсии, но не получила по сей просьбе ни удовлетворения, ни ответа. В настоящее время я воспитываю 2-х старших детей в гимназии, а двое меньших готовятся к тому. Положение мое, при общей дороговизне содержания и обучения детей, крайне затруднительно и тягостно. Поэтому я позволяю себе еще раз обратиться к человеколюбию земства, всегда отзывчивого к труду и участи народных учителей, и покорнейше прошу управу: приняв во внимание, что мы с мужем проработали на ниве народного образования 31 год и в течение 20 лет платили эмеритуру, назначить мне какую-нибудь пенсию, или постоянное пособие на воспитание 4-х малолетних детей».*

Уездная земская управа имеет честь доложить, что в прошении этом Ющенко совершенно неправильно заявляет о неполучении ею ответа на просьбу ее о назначении пенсии, поданную будто бы в управу в 1896 году. Такой просьбы в 1896 году в управу не поступало; в 1895 же году Ющенко обращалась с ходатайством о пособии, каковое пособие и было ей назначено собранием в сумме 125 рублей. Сумма эта выдана ей в 1896 году по ордеру 11 января за № 98.

Как известно управе, Ющенко в настоящее время состоит на службе в ак-

цизном ведомстве сиделицей винной лавки в г. Чернигове и получает жалованье 600 рублей, при готовой квартире с отоплением, так что теперешнее ее положение в материальном отношении следует признать даже лучшим, чем было при жизни мужа, так как тогда они вместе получали только 500 рублей.

Что же касается воспитания детей просительницы, то управа считает необходимым объяснить, что на основании § 31 действующего устава гимназий и прогимназий Министерства Народного Просвещения, сыновья народных учителей при обучении в низших и средних учебных заведениях от оплаты за обучение освобождаются. Ющенко имеет 4-х детей, из них два сына и две дочери; в настоящее время воспитываются только двое – сын и дочь; таким образом, Ющенко приходится пока платить за обучение лишь одной дочери.

Ввиду изложенного, уездная земская управа полагала бы просьбу Ющенко о пособии оставить без удовлетворения.

Собрание постановило: просьбу Ющенко о пособии оставить без удовлетворения» [28].

З 1896 року вчителями Ковчинської школи працювали **Олена Євгенівна Ахновська та Наталія Григор'єва** (по батькові точно встановити не вдалося) [17].

Олена Євгенівна Ахновська була єдиним з 74-х викладачів Чернігівського повіту вчителем, який мав вищу освіту. Вона закінчила Павловський Інститут шляхетних дівчат у Санкт-Петербурзі. З 1893 року працювала в селах Чернігівського повіту: в 1893–1895 – у Гучині (Ріпкинський р-н), у 1895–1896 – у Седневі, потім – у Ковчині.

«2-я учительница, Елена Евгеньевна Ахновская, окончила курс Павловского института, в службе и настоящей должности с 1893 года, содержания 250 рублей».

Памятная книжка Киевского учебного округа на 1895 г. [24, с. 19]

Про віддану працю цієї вчительки свідчить той факт, що за постановами училищної ради земства О. Є. Ахновська неодноразово нагороджувалася грошовими преміями повітового земства, зокрема в 1893 і 1896 роках [17, с. 111; 20].

«По постановлению Черниговского уездного училищного совета награда за успешное преподавание удостоились следующие лица (всем выдано по 18 руб. 18 коп.): ... учительницы Гучинского училища – Ахновская, ... Навозского – Цукровская».

Отчет Черниговской уездной земской управы за 1893 год. [20]

Наталія Григор'єва, яка мала гімназійну освіту, з 1894 року працювала помічницею учителя в школі с. Пльохів (Чернігівський р-н). У 1896-му стала вчителькою в Ковчинській школі. Стосовно неї в інформаційних джерелах того часу є певні неточності: у деяких вона значиться як Наталія Олександрівна [24, с. 19], в інших – Ната-

лія Григорівна [17, с. 99], в документах останніх досліджених років – Наталія Андріївна [25, с. 17; 26, с. 19; 27, с. 18], хоча, безсумнівно, в усіх йдеться про одну особу.

«Помощница учителя Наталия Александровна Григорьева, окончила курс женской гимназии, в службе и настоящей должности с 17 ноября 1894 года, содержания 150 рублей».

Памятная книжка Киевского учебного округа на 1895 г. [24, с. 19]

«Учительница Наталия Андреевна Григорьева, окончила курс женской гимназии, в службе и настоящей должности с 1897 года, содержания 200 рублей».

Памятная книжка Киевского учебного округа на 1899 г. [25, с. 17]

У середині 1896–1897 навчального року О. Є. Ахновська та Н. Григор'єва за рішенням училищної ради земства були переведені в с. Козел (нині смт. Михайло-Коцюбинське Чернігівського району), а до Ковчина направлені козельські вчителі Данилевичі.

«Козлянские учителя переведены вследствие больших недоразумений их с местным священником о. Михаилом Элланским.

...Одним из мотивов недоразумений между священниками и учителями является неприязнь священников к земской школе. Неприязнь эта, по-видимому, возникла на почве борьбы церковно-приходской школы с земской.

...При обсуждении таких случаев училищный совет каждый раз был в большом затруднении, так как только одна сторона находится у него в подчинении, другая же сторона почти вне всякой зависимости.

Вследствие этого совет, признавая учителей и не виновными или в такой же степени виновными, как и другую сторону, переводит их во избежание всяких нежелательных осложнений».

Доклады... Черниговской уездной земской управы по народному образованию за 1896 год. [17, с. 107]

Отже, з 1897 року в Ковчинській школі починає працювати подружжя **Данилевичів – Василь Федорович і Тетяна Леонтіївна**. Учительська доля поєднала Данилевичів з Ковчином назавжди.

З біографії В. Ф. Данилевича відомі такі факти. Восени 1870 року, після успішного складання вступних іспитів, Василь Федорович був зарахований до першого набору вихованців щойно відкритої Чернігівської земської учительської семінарії.

З цього приводу дозволимо собі невеликий відступ. Справа в тому, що відкриття губернським земством учительської семінарії в Чернігові мало вирішальне значення для підготовки кваліфікованих викладачів сільських земських шкіл губернії. Наводимо витяг зі Статуту семінарії, який дає уявлення про цей педагогічний заклад [29, с. 88]:

Устав земской учительской семинарии

2. Семинария учреждается с целью доставить педагогическое образование молодым людям православного вероисповедания всех сословий и преимущественно из сельского населения, желающим посвятить себя учительской деятельности в народных училищах Черниговской губернии.

4. В семинарии обучаются стипендиаты земства; кроме земских стипендиатов, допускаются к обучению стипендиаты сельских обществ и своекоштные воспитанники бесплатно, но с тем, чтобы общее число воспитанников в одном классе не превышало 40 человек.

6. Учительская семинария состоит из 3 классов и курс учения в ней 3-годичный, по одному году в каждом классе.

40. Предметы преподавания в семинарии следующие: Закон Божий, методика, русский и церковно-славянский языки, арифметика, главные основания геометрии, землемерие, линейное черчение, естествоведение, краткая всеобщая и более подробная русская география и русская история, ... чистописание, пение, занятия ремеслами и огородничеством.

Подробиці відкриття учительської семінарії були опубліковані в «Земському збірнику Чернігівської губернії» [16]:

«Преподавание в 1 классе семинарии началось по окончании приемных экзаменов, 17 ноября 1870 года, по следующим предметам: Закону Божью, русскому и славянскому языкам, арифметике, географии, естествознанию, черчению и нотному пению.

В число воспитанников семинарии, по выдержании экзамена, были приняты... стипендиаты уездных земств... Кроме стипендиатов земства, поступили в семинарию: своекоштные воспитанники Василий Данилевич, Петр Погода, Степан Элланский (всего 26 человек)».

«Земський збірник» постійно висвітлював діяльність учительської семінарії на своїх сторінках, а в перші кілька років навіть друкував звіти про екзамени. Саме з таких публікацій відомо, що з навчанням у семінариста В. Данилевича справи склалися не завжди успішно, йому призначалися перездачі іспитів, повторне навчання в одному й тому ж класі:

*«...По окончании годичных испытаний воспитанников ... за учебный 1872-73 год, по постановлению педагогического совета семинарии: ...
- назначены передержки экзаменов своекоштному ученику Василию Данилевичу из арифметики и русской истории» [31].*

*«На произведенных в июне месяце годичных испытаниях воспитанников земской учительской семинарии за учебный 1873-74 год ...:
- оставлен во 2 классе на другой год Данилевич Василий» [32].*

Причини такого незадовільного навчання достеменно невідомі. Але можна припустити, що, будучи «своекоштным» студентом, тобто без стипендії, семінаристові Данилевичу доводилося заробляти собі на життя. Крім того, здається, на період навчання в учительській семінарії припадає одруження Василя Федоровича з Тетяною Леонтіївною. Тож йому доводилося дбати вже й про сім'ю.

У 1876 році, провчившись шість років замість трьох, В. Ф. Данилевич урешті закінчує семінарію й отримує направлення в с. Козел. Спочатку він був єдиним учителем місцевої школи, де навчалось більше сотні дітей. А з 1878-го вчителькою вже працювала й Тетяна Леонтіївна. Відомо, що 1884 року вона отримала заохочувальну грошову премію – 25 рублів [33].

«Учитель Василий Федорович Данилевич, окончил курс бывшей Черниговской учительской семинарии, в службе с 1 сентября 1876 года, жалования 300 рублей.

Учительница Татьяна Леонтьевна Данилевич, окончила курс Черниговской женской гимназии, в службе с 20 октября 1878 года, жалования 300 рублей».

Памятная книжка Киевского учебного округа на 1889 г. [21, с. 17]

Василеві Федоровичу, крім викладацької роботи, доводилося займатися питаннями утримання училища, опалення, ремонту і т. ін. Земство видавало для цього певні грошові суми, про що є згадки у щорічних звітах Чернігівської повітової земської управи.

До речі, в 1888–1891 роках законовчителем у Козельській школі був священник Іоанн Цукровський, батько ще двох ковчинських учительок – Анастасії Іванівни та Євдокії Іванівни Цукровських.

«Законоучитель, священник Иоанн Цукровский, в службе с 1 января 1888 года, жалования 30 рублей» [14].

Памятная книжка Киевского учебного округа на 1889 год. [21, с. 17].

Звіт Чернігівської повітової земської управи за 1890 рік повідомляв про успіхи козельських вихованців отця Іоанна у вивченні Закону Божого:

«Во 2 группе пройдено много молитв, даже более положенного программой, молитвы усвоены хорошо, сознательно, с объяснением и правильным переводом, произношение молитв правильное и неспешное, на правильное и внятное чтение молитв законоучитель обращает должное внимание; в 3 группе курс усвоен не вполне прочно, некоторые ученики затруднялись отвечать о таинствах, о тайной вечери, не знали некоторых притчей и дней некоторых праздников» [20].

Проте, вже 1891 року ситуація змінилася:

«В Козлянском училище после смерти законоучителя Цукровского был довольно продолжительный перерыв в занятиях по Закону Божию и в результате оказалась значительная отсталость учеников по этому предмету» [20].

З 1894 року законовчителем у Козельському училищі стає священник Михайло Елланський. Згадуваний вище конфлікт між учителем В. Ф. Данилевичем і священником М. Елланським був настільки гострим, що мусила втрутитися училищна рада земства. Подружжя Данилевичів, пропрацювавши в Козелі двадцять років, рішенням цієї ради було переведене до с. Ковчин. Такі переміщення земських учителів були на той час звичною практикою. Педагоги, які перебували на повному утриманні земства, мусили виконувати рішення останнього.

У Ковчинському училищі Василь Федорович почав викладати у 3-му і частині 2-го класу (всього 29 учнів). Тетяна Леонтіївна вчителювала в 1-му і частині 2-го класу (50 учнів). Після відкриття, 1898 року, 4-го класу кількість учнів збільшилась і вчителям довелося працювати з класами-комплектами: 1–3-ті та 2–4-ті класи.

Ковчинське земське училище в документах 1899-1901 років.

21. Ковчинское, въ с. Ковчинѣ Солтыково-Дѣвицкой вол., основ. въ 1875 г., помѣщ. въ соб. домѣ; на содерж. учил. отпуск. отъ земства 430 руб. и отъ общ. 125 р. Учащ. 69 м. и 17 д., ок. к. 12. Законоуч. (онъ же и попечитель), свящ. Платонъ *Деполовичъ*, въ наст. должн. съ 1875 г., содерж. 30 руб. Учитель Василий Ѳеодор. *Данилевичъ*, ок. к. учит. сем., въ сл. и наст. должн. съ 1876 г., содерж. 250 р. Учительница Татіана Леонт. *Данилевичъ*, ок. к. женск. гимн., съ 1878 г., содерж. 250 р. При учил. им. 130 кв. саж. усадебной земли.

*Памятная книжка Киевского учебного округа.
Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1899. [25, с. 17]*

21. Ковчинское, въ с. Ковчинѣ Солтыково-Дѣвицкой вол., основ. въ 1875 г., помѣщ. въ соб. домѣ; на содерж. учил. отпуск. отъ земства 430 руб. и отъ общ. 125 р. Учащ. 73 м. и 24 дѣв., ок. к. 6. Законоуч. (онъ же и попечитель), свящ. Платонъ *Деполовичъ*, въ наст. должн. съ 1875 г., содерж. 30 руб. Учитель Василий Ѳеодор. *Данилевичъ*, ок. к. учит. сем., въ сл. и наст. должн. съ 1876 г., содерж. 250 р. Учительница Татіана Леонт. *Данилевичъ*, ок. к. женск. гимн., съ 1878 г., содерж. 250 р. При учил. им. 130 кв. саж. усадебной земли.

*Памятная книжка Киевского учебного округа.
Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1900. [26, с. 18]*

21. Ковчинское, въ с. Ковчинѣ Солтыково-Дѣвицкой вол., основ. въ 1875 г., помѣщ. въ соб. домѣ; на содерж. учил. отпуск. отъ земства 430 руб. и отъ общ. 125 р. Учащ. 77 м. и 16 дѣв., ок. к. 7. Законоуч. (онъ же и попечитель), свящ. Платонъ *Деполовичъ*, въ наст. должн. съ 1875 г., содерж. 30 руб. Учитель Василий Ѳеодор. *Данилевичъ*, ок. к. учит. сем., въ сл. и наст. долж. съ 1876 г., содерж. 250 р. Учительница Татіана Леонт. *Данилевичъ*, ок. к. женск. гимн., съ 1878 г. содерж. 250 р. При учил. им. 130 кв. саж. усадебной земли.

*Памятная книжка Киевского учебного округа.
Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1901. [27, с. 18]*

Василь Федорович Данилевич працював у Ковчинській школі недовго, він помер у 1900-му. Тетяна Леонтіївна після смерті чоловіка не раз зверталася до повітової земської управи з проханням про допомогу на виховання дітей.

Черниговское уездное земское собрание
Чрезвычайная сессия (10–15 сентября 1902)

14 сентября 1902

Управа, поддерживая ходатайство земской учительницы Т. Л. Данилевич о пособии на воспитание троих детей в гимназии, предложила ассигновать по 4 рубля в месяц на каждого.

Сметная комиссия соглашается с докладом управы и предлагает внести в смету 144 рубля.

Собрание, соглашаясь с заключением комиссии, по закрытой баллотировке постановило внести в смету 144 рубля.

Свод постановлений уездных земских собраний Черниговской губернии [34].

Журнал заседаний Черниговского уездного земского собрания
1912 года

(сессия 28 октября – 2 ноября 1912)

4 сентября 1912

Прошение вдовы учительницы Татьяны Леонтьевны Данилевич (с. Ковчин)

Покорнейше прошу Земскую Управу ходатайствовать перед очередным Земским Собранием о назначении мне пособия для окончания образования дочери моей Зои на высших женских Санкт-Петербургских Бестужевских курсах. Прошрое собрание отказало мне в пособии, и я не имела возможности заплатить за право учения во вторую половину 1911–12 гг., почему моя дочь считается уволенной до взноса платы. Пособия были выдаваемы в продолжение 3 лет, тогда как курс ученья на Бестужевских курсах не менее 4 лет. Покорнейше прошу Земское Собрание не отказать мне в этой просьбе. Других доходов, кроме учительского жалования, не имею.

Справка: Т. Л. Данилевич в Черниговском уезде состоит учительницей с 1 ноября 1878 года.

Журнал заседаний Черниговского уездного земского собрания 1912 года [35].

Є підстави вважати, що учительську традицію Данилевичів продовжили їхні діти. В документах 1915–1917 років міститься така інформація про вчительку Андріївського земського училища на прізвище Данилевич:

«Учительница русского языка, истории, географии, французского и немецкого языка Людмила Васильевна Данилевич, (родилась) 12.05.1891, (окончила) гимназию; (содержания) 960 рублей, (на службе и в настоящей должности с) 15.10.1913».

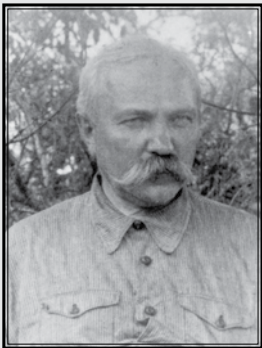
Памятная книжка Киевского учебного округа на 1915/16 учебный год. [36, с 47]

1900 року до Ковчинської школи на місце В. Ф. Данилевича земство направило нового педагога – **Лідію Платонівну Деполович**, доньку місцевого парафіяльного священика Платона Деполовича.

Деполовичі пустили своє коріння в ковчинську землю ще на початку 1825 року, коли, на прохання тодішнього престарілого місцевого священика Іоанна Івашкевича і церковної громади, дід Лідії Платонівни – священик Григорій Деполович переїхав сюди із с. Займище Городнянського повіту [37, с. 23].

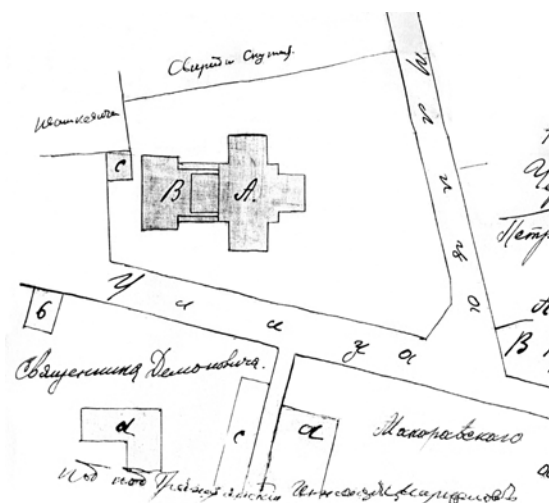
Родина поселилася біля величної мурованої церкви на честь Святого великомученика Георгія, зведеної 1808 року. Просторий будинок Деполовичів і господарські приміщення знаходились на місці нинішньої садиби Семена Марковича Туша (вул. Перемоги, 80).

Тут, уже в сім'ї сина батюшки Григорія – Платона Деполовича, 14 листопада 1869 року і народилася Лідія. Крім неї, Деполовичі-молодші мали двох синів – Петра та Сергія. Платон Григорович, розумна й шанована в селі людина, дав усім своїм дітям вищу освіту. Лідія після закінчення гімназії стала вчителькою, Петро та Сергій – лікарями.

Сергій Платонович
Деполович

Сергій Платонович Деполович народився в 1890-му. Він став військовим лікарем, служив у Нагасакі, але через хворобу демобілізувався й працював у 1920-х роках лікарем Березненської лікарні. Влітку 1925-го він трагічно загинув від розбійного нападу біля с. Березне. Його поховали в Ковчині – на цвинтарі біля церкви, поряд з могилами батьків. Після зруйнування церкви (в 1935 р.), у часи панування атеїзму, ці поховання тривалий час лишалися недоглянутими. Проте майже завжди вони були огорожені, над ними буйно цвів бузок, а всі ковчинці знали, що там упокоїли свою душу Деполовичі. Над однією з уцілілих могил 1983 року було встановлено скромний цегляний надгробок з меморіальною дошкою в пам'ять про С. П. Деполовича.

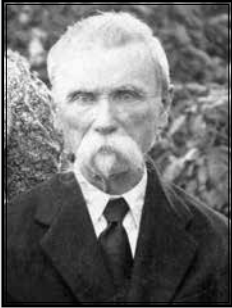
План місцевості біля церкви із садибою Демоловичів, 1897 р. [ДАЧО, Ф. 127, оп. 10, спр. 1641, арк. 3].

Дзвіниця Георгіївської церкви в с. Ковчин.
Фото близько 1930 р.

План місцевості біля церкви із садибою Демоловичів, 1897 р. Реконструкція.

*Петро Платонович
Деполович*

Петро Платонович Деполович народився 1865 року. У 1880-му закінчив Чернігівське духовне училище (випускник 2-го розряду), після чого здобув ще й медичну освіту. З кінця XIX століття до 1941 року працював лікарем у Чернігівській міській лікарні й усі ковчинці за потреби ходили лікуватися тільки до нього. Петро Платонович не втрачав зв'язків з рідним селом, де минуло його дитинство та юнацькі роки. За свої кошти він установив щорічні грошові премії (стипендії) кращим учням Ковчинської школи. З певної суми власних заощаджень, покладеної в банк, щороку наростали відсотки – 25 рублів, які Петро Платонович переказував на Ковчинський навчальний заклад. З 1906 по 1914 рік трьом кращим його випускникам видавалися премії: одна – в сумі 9 рублів, дві інші – по 8. На той час це були великі гроші.

Стипендію П. П. Деполовича в Ковчині свого часу отримували Ганна Іллівна Бороденчик, Ганна Федорівна Лузан, Агафія (Ганна) Родіонівна Савалій, Поліна Ананіївна Срібна, Ілля Микитович Срібний (у 1919-му вступив добровольцем у Богунський полк), Уляна Іванівна Тураш, Настя Василівна Тураш, Яків Соломонович Якубов та ін.

Про життя та педагогічну діяльність Лідії Платонівни Деполович доцільно розповісти більше, адже її ім'я вписане не тільки в історію Ковчинської школи – воно викарбуване золотими літерами в історії української та радянської педагогіки 20–40-х років XX століття.

Лідія Платонівна Деполович

*Лідія Платонівна
Деполович*

Лідія Платонівна Деполович народилася 14 (27) листопада 1869 року [38]. Дитячі роки Ліди минули в рідному Ковчині, тут же, у місцевій школі, вона здобула початкову освіту.

1885 року Лідія Платонівна вступила до Чернігівської жіночої гімназії, яку закінчила в 1893-му [38].

Свій педагогічний шлях Л. П. Деполович розпочала в селі Количівка Чернігівського району, де вчителювала з 1894 по 1900 рік [27, 39]. Неодноразово нагороджувалась грошовими нагородами земства.

«Учительница Лидия Платоновна Деголович, окончила курс женской гимназии, в службе и настоящей должности с 24 января 1894 г., содержания 200 рублей»

[20, с. 201; 23 – 27].

«Земскую награду в отчетном году по 22 руб. 22 коп. получили: ... - учительница Деголович»

Отчет Черниговской уездной земской управы за 1897 год. [40].

У 1900–1908 роках Л. П. Деголович працювала вчителькою Ковчинської земської школи.

Лідія Платонівна Деголович з учнями Ковчинської школи. Фото 1900–1908 рр.

З 1909 року Лідія Платонівна трудиться на освітянській ниві в Чернігові. Тринадцять років – аж до 1922-го – вона пропрацювала вчителем 5-ї Радянської школи [41, с. 7] (потім цей навчальний заклад став носити ім'я В. І. Леніна [42, с.17]). Лідія Платонівна навчала дітей-початківців, вела групу Г, мала 18-й професійний розряд і 36 робочих годин щотижня [43, с. 11].

З 1922 року досвідчений педагог Л. П. Деголович працює у чернігівській 18-й Українській школі імені Коцюбинського. Станом на 1923 рік цю школу відвідувало 252 учні, освітою яких опікувалися 16 учителів. Лідія Платонівна і тут навчала дітей початкових класів, була вчителькою II групи, мала вже 12-й розряд і займалася класним вихованням (усього 32 години на тиждень) [44, с. 15]. Крім цього, Л. П. Деголович завідувала шкільною бібліотекою й вела 4 години видавничого гуртка. Її

заробітна плата на 1922 рік складала 21,32 рублів золотом, або 2 132 000 рублів радянськими знаками [42, с. 20]. Крім цього, вчителі цієї чернігівської школи отримували харчові пайки. Лідія Платонівна за своїм 12-м розрядом отримувала 35 паїв, у тому числі 26,25 кг борошна й 3,4 кг крупи [44, с. 22].

Л. П. Деполович веде урок у молодших класах. Фото близько 1928 р.

Лідія Платонівна Деполович дуже шанобливо ставилася до своїх земляків. Вона, мешкаючи вже багато років у Чернігові, завжди з радістю, гостинно приймала людей з рідного села. Багатьом ковчинським дітям Лідія Платонівна допомагала готуватися до вступу в училища та спецшколи, люб'язно надавала своє житло, пригощала бутербродами з чаєм, що особливо яскравими спогадами закарбувалося в пам'яті тодішніх дітлахів.

У 1923 році педагогічний стаж Л. П. Деполович склав рівно тридцять років [44, с. 1]. Професійних надбань і спостережень за цей час накопичилось у Лідії Платонівни чимало, і вона взялася за складання навчальних посібників. Її інтереси зосередились на проблемах методики навчання в початковій школі. Педагог-новатор працювала над методами навчання читанню й письму, розвитку усного мовлення дітей, досліджувала питання вдосконалення майстерності вчителя.

У 1920-х роках Деполович створила свій авторський буквар «Нумо читати!», який побачив світ у Державному видавництві України в 1926-му [45, с. 1] і неодноразово перевидався. А буквар Л. П. Деполович, укладений у 1934-му, можна вважати справжнім рекордсменом – до 1956 року він витримав дев'ятнадцять (!) видань [46, с. 1].

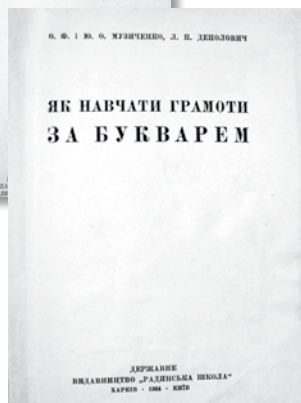
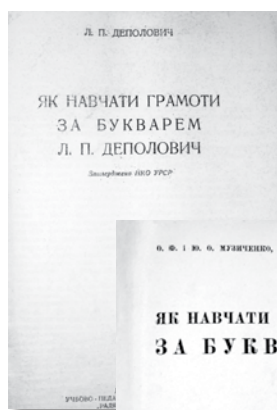
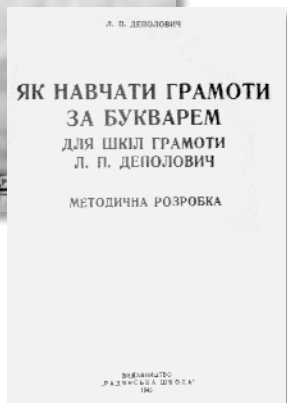
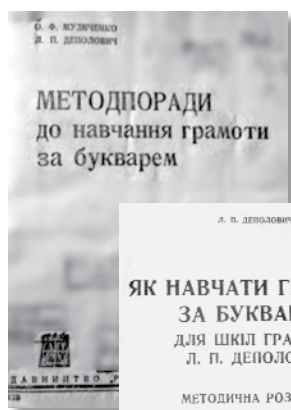
З 1927 року Л. П. Деполович вчителює в школах міста Києва й активно працює над укладанням підручників та посібників з навчання грамоті.

«Нумо читати!», Буквар 1926 р.
Буквар 1933 р.

Математичний задачник
Буквар 1938 р.

Методичні посібники Л. П. Деполович

Л. П. Деполович.
Київ, 1934 р.

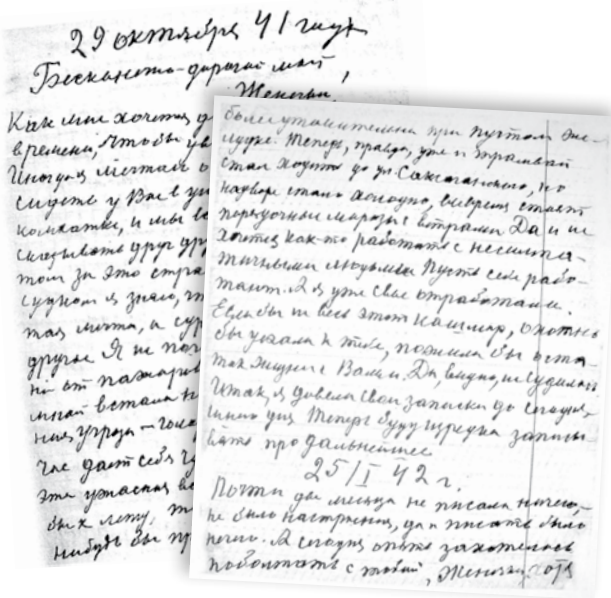
Видавнича діяльність Л. П. Деполович була досить плідною. В арсеналі чернігівського вчителя-методиста початкової освіти майже п'ятдесят різноманітних видань: букварі (у т. ч. для шкіл грамоти, трудшкіл), читанки, математичні задачники, методичні розробки тощо. З 1926 року – року першого видання букваря «Нумо читати!» – практично до кінця життя (вона померла в 1943-му) Лідія Платонівна систематично публікувала свої наукові доробки.

Під час фашистської окупації Києва Л. П. Деполович вела особистий щоденник. Записи в ньому вона подавала у вигляді листів своєму синові Євгену, який мешкав у той час у Ростові. Сторінки щоденника свідчать, що Лідія Платонівна боліла за долю свого букваря навіть у трудний окупаційний час.

Перед самим початком Великої Вітчизняної видавництво «Радянська школа» знову видало буквар Л. П. Деполович – мільйонним накладом. Як вважала сама Лідія Платонівна, цей «мільйонний тираж пропав» [47]. Але в кінці жовтня 1941 року, коли в Києві вже хазяйнували німці, її сусідка по будинку Ольга Адамівна (прізвище невідоме) випадково прочитала в одній із газет, що деякі радянські підручники, у т. ч. буквар Деполович, тимчасово будуть допущені для навчання дітей у школах, але з відповідними змінами. Однак вносити зміни до цього букваря його автора не запросили. З огляду на те що на окупованій території освітою місцевого населення взявся опікуватись ворог, Лідія Платонівна переймалася, що її підручник для най-

менших дітлахів може бути кардинально зміненим не лише в змісті, а й у методиці. І вона вирішила втрутитися в цю справу. Розшукала міську управу й дізналася, що переробкою підручників займається методична секція, яка працює при колишньому науководослідному педінституті (на вул. Трьохсвятительській).

Прийшовши туди, Лідія Платонівна побачила, що секцію очолювали її давні так звані «приятелі», які до останнього дня були при радянській владі. Це вони писали найгірші рецензії на її буквар і методику, «прагнули пришити

Сторінки зі щоденника Л. П. Деполович.
Київ, 1941–1942 рр.

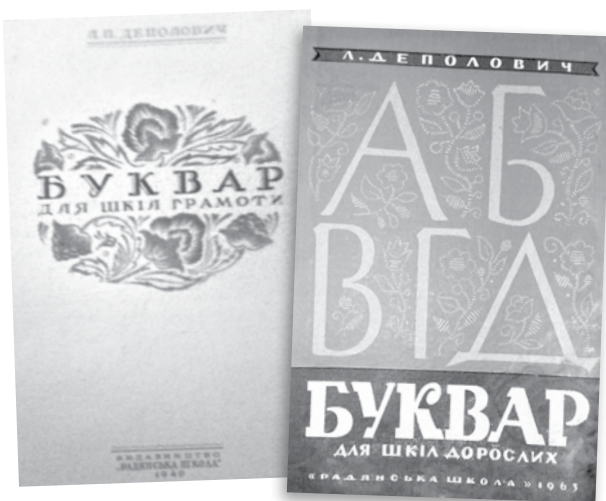
антирадянську ідеологію і націоналізм, і методичну відсталість. А тепер вони не посоромились зайняти протилежну позицію» [47]. Члени секції, які тепер працювали на фашистську владу, повідомили авторку, що зміни в її буквар вже внесено (з вами, мовляв, не зв'язалися тому, що не знали адреси). Лідія Платонівна наполягла, щоб їй все ж таки показали ці зміни. З'ясувалося, що буквар «почищено» капітально. З нього було вилучено 26 сторінок, тобто більше чверті обсягу видання. Викинули не лише

Буквар, видання 18-е, 1955 р.

все «більшовицьке», але й те, що з більшовизмом безпосередньо пов'язане не було. Наприклад, зникли з букваря розповіді про дитячі ясла й санаторії. Багато текстів постраждало лише за те чи інше слово, яке могло нагадати про радянську владу. Так, вірш про ялинку вилучили за слово «палац», гра в кота-мишку – за ім'я «Зірка», вірш про ведмежат – за нібито більшовицьке слово «браток». Натомість новий матеріал у букварі практично не з'явився. *«Шкода мені було свого спустошеного букваря. Я намагалася дещо суперечити, але справу вже було зроблено. Та й піднімати скандал було не варто, – все одно мій буквар доживає останній рік свого існування взагалі. Та й апелювати нема куди – нема ж ніякої вище стоячої інстанції», – писала в своєму щоденнику Л. П. Деполович [47].*

Як глибоко помилялася Лідія Платонівна, вважаючи, що її буквар доживає останній рік! Адже саме цьому підручнику судилося ще довге не лише воєнне, а й післявоєнне життя. Як уже згадувалося вище, буквар Л. П. Деполович перевидавався аж до 1956 року – дев'ятнадцять разів! Загальний наклад буква-

Букварі для дорослих. Видання 1940 і 1963 рр.

рів Деполович навіть за найскромнішими підрахунками перевищив 10 мільйонів екземплярів! Щоб їх поставити поруч в один ряд, довелося б майструвати полицю завдовжки 100 км. За цим букварем виросло не одне покоління українських дітей. А буквар для дорослих видавався ще й у середині 1960-х.

*Буквар видавництва «Нові дні»,
Торонто, Канада, вид. 8-е, 1961 р.*

Більше того, буквар Деполович навіть подолав кордони України та світовий океан. Завдяки діяльності Конгресу українців Канади (КУК), спрямованої на посилення ролі українського шкільництва та двомовних публічних шкіл у навчанні канадської молоді українській мові, у 1940–1970-х роках у цій країні виникли українські школи. Для забезпечення їх україномовними підручниками, допоміжною літературою й виховними матеріалами, КУК заснував так зване рідношкільне видавництво і створив програмово-підручникові комісії. Були розроблені та впроваджені в практику єдині програми для рідних шкіл та курсів українознавства, а також видані підручники українських авторів [48, с. 17]. Зокрема було видано й буквар Л. П. Деполович [49]. Ним донедавна користувалися вчителі та учні українських шкіл на еміграції, і не тільки в Канаді.

Довге життя букваря Л. Деполович пояснюється його змістом, насиченим ідеями добра, порядності, поваги до старших, любові до Вітчизни, до матері.

Деякі твори, які помістила Лідія Платонівна в свій буквар, можна знайти і в сучасних букварях, а саме: «Десять робітників», казка «Котик і Півник», окремі загадки та прислів'я тощо.

Дуже часто відомі люди, які мають численні заслуги перед державою й своїм народом, закінчують своє життя в злиднях і великій скруті. Так доживала свої останні роки в окупованому Києві й Лідія Платонівна Деполович.

На початку 1942 року мешканці Києва почали масово виїжджати з міста. Люди тікали в провінцію, де вижити було значно легше. Лідія Платонівна лишилася в Києві з кількох причин. По-перше, на той час вона була тяжко хвора й немічна. По-друге, будинок Деполовичів у Чернігові згорів ще в серпні 1941-го. Знесилена хворобами, голодом і холодом жінка плакала лише одну надію – на швидкий кінець війни та зустріч зі своїм сином [47].

Але їй не судилося дожити до переможного травня. 20 березня 1943 року Лідія Платонівна померла з голоду в окупованому Києві. Похована, ймовірно, на Солом'янському кладовищі. «Місце поховання Деполович Л. П. поки що не віднайдене» [50, с. 259].

Є. М. Тураш – випускниця
Чернігівської гімназії,
згодом – учителька
Ковчинської школи

Повертаючись до Ковчинського земського училища початку ХХ століття, зазначимо, що чимало його випускників продовжили навчання й отримали середню та вищу освіту. Так, Ганна Іллівна Бороденчик і Єфросинія Митрофанівна Тураш закінчили Чернігівську гімназію, після чого, у 30–50 роках, вчителювали в рідній школі. А Григорій Захарович Корж і Михайло Терентійович Степа після отримання відповідної спеціальної освіти трудилися в Ковчині лікарями.

Проте навіть земська школа не охоплювала навчанням усіх місцевих дітей, яких ставало дедалі більше, бо населення села зростало. Так, у 1860 році в Ковчині мешкав 2 241 чоловік (число парафіян за церковними сповідними записками) [9, с. 166], у 1866-му тут нараховувалося 366 дворів з 2 306 жителями [1, с. 321], у 1896-му – 2 411 чоловік [17, с. 165]. На початку ХХ століття, у 1901-му, село мало 2 472 жителі (1 216 чоловіків та 1 256 жінок), у ньому діяло два стани, дві дільниці земського начальства, працювала бібліотека [51]. Чисельність дітей шкільного віку (8–11 років) вважалася рівною десятій частині всього населення і могла складати 220–250 дітей. Тим часом у школі навчалось близько третини цієї кількості – почасти через необов'язковість навчання, нестачу місць, а головне – через економічні чинники, про які сказано вище.

Прийняття Закону про введення загального початкового навчання (3 травня 1908 р.) сприяло загальному розвитку початкової освіти, розширенню мережі початкових шкіл та збільшенню кількості учнів у них. Вихованці Ковчинської школи вже не могли розміститися в старій будівлі, внаслідок чого багатьом із них було відмовлено в навчанні. Тому на початку першого десятиліття ХХ століття гостро постало питання будівництва нового шкільного приміщення.

У 1909 році земство збудувало два нові шкільні будинки. Один з них постав на місці старої школи, а другий – через дорогу, на вузькій смужці землі, яку придбало земство. Навесні, по великій воді, баржами було доставлено лісоматеріал і цеглу. Приміщення звели дуже швидко, за одне літо. Вже до початку нового навчального року вони були готові, тільки не штукатурені. Ці два будинки збереглися й донині: в одному розмістився історико-краєзнавчий музей с. Ковчин, в іншому – шкільні майстерні.

З 1904 року законовчителем Ковчинського училища став **Іоанн Іоаннович Митькевич**, священник ковчинської Георгіївської церкви, призначений на місце Платона Григоровича Деполовича [37, с. 25].

У 1911 році в Ковчинській школі було набрано одразу два перших класи. Працювало вже п'ять учителів. Завідувала навчальним закладом досвідчена і вимоглива Тетяна Леонтіївна Данилевич, яка пропрацювала на цій посаді до 1913 року. Крім неї, вчителювали **В. І. Барановська**, **В. П. Шведова**, **В. Є. Халаш**, **Н. Д. Карпова**. Ці педагоги трудилися в Ковчині до самої революції 1917 року і після неї [15].

*Земська школа. Приміщення № 2, збудоване на місці церковнопарафіяльної школи.
Фото початку 1950-х років.*

Земська школа. Приміщення № 1. Фото початку 1950-х років.

Докорінно змінилася й структура навчального року. Заняття в школі тепер починалися 1 вересня, а закінчувались у травні. У 4-му класі, крім мови й арифметики, вивчалася історія та географія.

Так земська школа в Ковчині працювала до Жовтневої революції.

Варто ще раз нагадати, що всі дисципліни тоді викладалися російською мовою. Адже досліджуваний нами період почався за часів дії Валуєвського циркуляра 1863 року, яким російський міністр внутрішніх справ П. О. Валуєв утвердив у Російській імперії українофобську політику, що визначалася його відомим висловом: «Никакого малороссийского языка не было, нет, и быть не может».

«В сельских училищах преподавание происходило и происходит по книгам, официально введенным в общее употребление во всех училищах одного рода. Книги эти

вовсе не отличаются достоинством слога, и отнюдь не все, что написано в книгах, учителя понимают почти все и когда найдут хороший стих, объясняли ученикам на языке, вполне для них понятном», – зазначав дослідник парафіяльних шкіл М. Сухомлинов у статті «Училища і народна освіта в Чернігівській губернії» в 1864 році [52].

Може в тому, що навчання велося невживаною на селі, а отже не цілком зрозумілою мовою, і полягала причина досить низької успішності учнів, малої зацікавленості їх у читанні. Адже *«официально введенные»* книги залишалися для українських школярів чужими не тільки через мову, а й за самою суттю та методикою викладання матеріалу. У читанках та підручниках йшлося виключно про російський народ, його господарське життя і звичаї, історію, а про український і не згадувалося. Хоча очевидно, що місцева говірка звучала в стінах школи. Про це писав і М. Сухомлинов: *«Употребление местного языка в школе состоит и состояло с незапамятных времен в том, что учитель с учениками и ученики с учителем говорят по-своему, как говорят все на селе, и содержание написанного в книгах излагается своими словами»* [52].

Згодом, у 1876 році, уряд царя Олександра II видав сумнозвісний Емський указ, який перекривав доступ рідного слова до українського народу взагалі: *«Не допускать ввоза в пределы Империи без особого разрешения книг, издаваемых на малороссийском наречии. Печатание и создание в империи оригинальных произведений и переводов на том же наречии воспретить»*.

Тільки в 1916 році повітова земська інтелігенція виступила з ініціативою викладання шкільного курсу українською мовою. Цей воістину відчайдушний порив і почин був підтриманий міським головою Чернігова, нашим земляком Аркадієм Васильовичем Верзиловим (08.12.1867–14.07.1931), який пишався своєю малою батьківщиною і навіть узяв собі псевдонім «Ковчинець».

Черниговское уездное земское собрание

25 октября 1916

С редким оживлением протекло очередное уездное земское собрание сессии этого года.

Собрание, согласившись с гл. Котляревским, который на собрании сделал доклад о преподавании на украинском языке в земских школах, – постановило: “Принять предложение Котляревского, дополненное городским головой Верзиловым, и ходатайствовать о допущении преподавания на украинском языке в народных школах Черниговского уезда и о введении украиноведения и преподавания украинского языка в Черниговской учительской семинарии и учительских институтах, для подготовки учительского персонала.

Черниговская земская неделя. – 1916. – 2 декабря. – № 49 [53].

ШКОЛА РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ (1917–1990 роки)

На жаль, майже немає відомостей про роботу школи в період революції 1917-го і перші пореволюційні роки. З того, що в селі залишалися місцеві вчителі, можна припустити, що школа все-таки діяла. Дітей навчали, незважаючи на лихоліття тривалої громадянської війни.

У січні 1918 року в Ковчині було встановлено Радянську владу й утворено революційний комітет – ревком. Серед керівників ревкому був і вчитель місцевої школи **Савелій Андрійович Сагарда**.

Проте вже в березні 1918 року весь Чернігівський повіт захопили німецькі війська. Почалися зворотні процеси: земля поверталась поміщикам, селяни обкладалися непосильними податками.

Майже через рік, у січні 1919-го, частини Таращанського полку 1-ї Української радянської дивізії звільнили територію східних волостей повіту. У Ковчині відновив свою діяльність ревком. Та вже в кінці літа Чернігівщина знову стала місцем жорстоких боїв із загонами денікінців. Невдовзі, у вересні того ж року, вони з'явилися у Ковчині, де вчинили розправу над активістами і членами їхніх сімей. Були вбиті члени ревкому С. А. Сагайда, Є. О. Халімон, Є. С. Василенко, П. Х. Нороха та інші (більше 20 чол.) [54].

1919-й рік. Школа ще мала стару, земську назву – Ковчинське училище Салтиково-Дівицької волості Чернігівського повіту (згодом усі земські училища Чернігівщини було перетворено на єдині трудові школи [1, с. 271]). Навчальний процес забезпечували п'ять учителів, хоча за штатом передбачалося дев'ять педагогів, адже того року в школі нараховувалося 240 учнів. Як і в земській школі, в молодших класах було значно більше дітей, ніж у старших. Так, у 1-й групі (тобто класі) навчалося 70 школярів, у 2-й – 65, у 3-й – 85, а в 4-й – лише 20 [55].

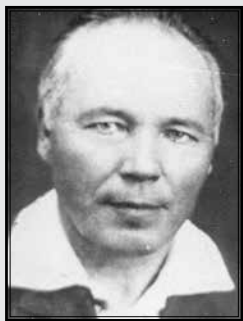
Як свідчать архівні джерела, у 1919, 1921–1922 роках у Ковчині діяло дві трудові школи [55; 56].

У серпні 1919-го в селі був заснований і активно діяв культурно-просвітницький гурток. До його складу входило 19 осіб (11 чоловіків та вісім жінок). У 1922 році гуртківці поставили два спектаклі, на перегляді яких побувало близько 100 глядачів, та організували один мітинг, до проведення якого залучили 150 осіб [57].

1920 року в школі відкрили 5-й клас, який розмістився в будинку Деполовичів. Навчальний заклад працював уже за новими, радянськими, програмами. Викладання предметів, крім української мови, залишалося російськомовним. Учні було багато, тож діяло по кілька паралельних класів, а навчання відбувалося в дві зміни. На той час у школі трудилося сім учителів.

Крім основних дисциплін, у навчальній програмі з'явилися німецька і французька мови, музика та рукоділля. Ці предмети викладали **Аксель Гендрович Яненц** (завідуючий школою в 1920–1922 рр.) та його дружина **Єлизавета Рудольфівна**. Вона також навчала дітей грі на піаніно.

1921 року в Ковчинській школі з'явився 6-й клас. Але незабаром 5-й і 6-й класи були закриті, школа знову стала початковою, чотирирічною.

Н. Т. Макаренко

Г. І. Макаренко

З 1922-го до 1927-го року школою завідував **Никифор Тихонович Макаренко**. Його дружина **Ганна Іллівна** (у дівоцтві – Бороденчик) – уродженка нашого села, учениця Л. П. Деполович, випускниця Ковчинського земського училища 1911 року, яка була нагороджена грошовою премією П. П. Деполовича. В Ковчинській трудовій школі подружжя Макаренків працювало з 1920-го до 1927-го року. Ганна Іллівна була вчителькою почат-

кових класів, а Никифор Тихонович читав математику. Він захоплювався радіотехнікою, зробив перший у селі детекторний радіоприймач і залучав до цієї цікавої справи сільську молодь. З 1927-го Макаренки працювали в Чернігові. Після війни, з 1944-го по 1947 рік Ганна Іллівна знову вчителювала в рідній школі. Очевидно, Ковчин для подружжя Макаренків став дуже близьким, тому що навіть після свого виїзду із села, уже будучи на пенсії, Ганна Іллівна двічі надсилала до Ковчинської школи гроші, писала листи-спогади, надала особисті документи для сільського краєзнавчого музею.

Навесні 1924-го Ковчинську єдину трудову чотирирічну школу закінчило десять хлопчиків і одна дівчинка. А восени того року вона прийняла в свої стіни 59 нових учнів (43 хлопчики та 16 дівчаток) – усіх бажаючих вчитися. Заняття в новому навчальному році розпочалися 1 жовтня. До речі, викладання в школі вже велося українською мовою.

На початок січня 1925 року Ковчинську школу відвідувало 147 учнів (120 хлопчиків та 27 дівчаток), з них: у 1-й групі (класі) навчалося 56 учнів (на три учні менше, ніж було прийнято), у 2-й – 44, у 3-й – 28, у 4-й – 19. За соціальним станом переважали діти селян (142), дітей кустарів та ремісників було троє, решта двоє представляли інші верстви населення.

Навчальний процес забезпечували завідувач школи і три педагоги; у штаті також був сторож. Заробітна плата завідувача Н. Т. Макаренка складала 27 крб. на місяць, вчителі отримували 15 крб. 75 коп., праця сторожа оцінювалася в 6 крб. 30 коп.

Утримання шкільного персоналу, опалення приміщень, забезпечення навчальним приладдям здійснювалося з районного бюджету. Ремонтні роботи в школі забезпечувались за рахунок самообкладання селян [58].

Належна увага в цей час приділялась зростанню професійної майстерності вчителів. Так, усі ковчинські педагоги в 1924 році пройшли фахову перепідготовку.

Попри велику завантаженість, Ковчинська школа та її вчителі прагнули також задовольнити потяг до знань дорослого населення села. Для їхньої освіти на базі чотирирічки в 1920-х роках діяла школа лікнепу. Навчання в ній велося українською мовою й тривало три місяці. У 1924 році лікнеп здійснив лише один випуск – його закінчили 15 осіб (усі чоловіки). А станом на січень 1925-го свою неписьменність тут «ліквідовували» вже 24 селянина й один робітник (теж усі чоловіки) [59].

Зростанню грамотності серед місцевого населення сприяла діяльність хати-читальні, яка перебувала в підпорядкуванні окружного відділу народної освіти. Як правило, книги відвідувачі читали на місці, проте для окремих активних читачів робили виняток – видавали їх додому. Книжковий фонд читальні на 1 січня 1925 року складав 100 екземплярів і два періодичні видання. У хаті-читальні працював один працівник. Послуги цього культурно-освітнього закладу були безплатними [60].

Г. А. Корожан

К. С. Бойко, вчителька в
1928 – 1930 рр.

З 1927 по 1932 рік учителькою 1–4 класів працювала **Ганна Андріївна Корожан (Шангіна)**. Енергійна, ініціативна, активна в громадському житті, Ганна Андріївна весь час була учасником художньої самодіяльності й керівником сільського драмгуртка.

Ще одна ковчинська вчителька початкових класів – **Анастасія Іванівна Цукровська** до того, як почала опікуватися місцевими дітлахами, отримала чималий досвід педагогічної роботи. Свого часу вона закінчила

духовне училище, після чого працювала в школах кількох сіл Чернігівського повіту, а саме: в Жукотках (1891–1892), Навозі (1893–1896; нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), Салтиковій Дівиці (з 1896-го).

«Учительница Анастасия Ивановна Цукровская, окончила курс епархиального женского училища, в службе и настоящей должности с 18 октября 1893 года, содержания 200 рублей» [24, с. 18].

В Ковчині А. І. Цукровська навчала школярів-початківців до 1932 року.

«Анастасія Іванівна була нашою найулюбленішою вчителькою, – згадує тодішній учень Іван Федорович Халімон. – Вона навчала нас у першому класі і ми всі її обожнювали. Якщо, бува, когось із нас, дітлахів, образять, вона завжди підійде, обніме, поцілує, дасть цукерку. А жила вона в той час у будинку на розі вулиць Хутірської та Убідьської».

Сестра Анастасії Іванівни – **Євдокія Іванівна Цукровська** також була вчителькою початкових класів і працювала в Ковчинській школі до 1949 року.

З 1928 по 1930-й школою керував **Петро Миколайович Стягайло**.

Тридцять років минулого століття були досить складними як для України, так і для Ковчина безпосередньо. Масова колективізація, що розпочалася в країні на початку 30-х, охопила, звісно ж, і наше село. Уже в кінці 1930-го в Ковчині почали створюватися колективні господарства. Наступного року тут організаційно оформилось два колгоспи – імені Молотова і «Перше Травня», які об'єднали більше 300-т дворів. На хуторі Петровському утворилося третє господарство – імені Петровського. У квітні 1932-го «Перше Травня» та імені Молотова були об'єднані в один колгосп – «Комінтерн». Його головою став Ю. С. Межиров. «Комінтерн» об'єднав уже 500-т дворів, проте близько 70-ти ще лишалися одноосібними і їхні господарі не хотіли вступати до колгоспу. Місцева влада накладала на одноосібників дуже високі плани хлібоздачі, а після виконання ними «твердого завдання» доводила ще й додаткові плани – з тим, щоб у «самостійників» відібрати весь урожай. Щоб вижити, люди почали ховати хліб. Тоді «штурмова бригада», створена з місцевих активістів, ходила по дворах, вишукуючи металевими штирями приховане збіжжя. Забирали все до останньої зернини. Ця ж бригада нещадно проводила так зване розкуркулення ковчинців.

На початку 1930-х років у Ковчині нарахувалося більше 20-ти вітряків. Усіх їхніх власників вважали куркулями. До цієї ж категорії потрапили селяни, які мали хати, вкриті залізом або цинком, а таких у селі було дванадцять.

Серед розкуркулених були брати Тураші – Іван і Митрофан Марковичі. Вони мали велику пасіку – близько сотні вуликів, та гарні будинки, розташовані біля школи (на сучасному шкільному подвір'ї). Їхні сім'ї були вигнані з осель, усе майно вилучено, а хати забрані під школу.

Така ж доля спіткала багатьох заможних ковчинців. Серед розкуркулених опинилися: Павло Свиридович Спутай, Степан Мороз, Василь Кузьменко, Кирило Лузан, Павло Дмитрович Пінчук, Порфир Пінчук, Петро Лук'янець та інші. Усього в селі в 30-х роках було розкуркулено до 50-ти дворів. Відібрані в господарів будинки віддали біднякам, а майно розпродали. Ковчинських «куркулів» вислали в Архангельську область, звідки повернувся лише один – Митрофан Тураш.

На обійсті родини Турашів. 6 травня 1927 р.
Вгорі: Варвара Тураш, Єфросинія Митрофанівна Тураш. Внизу: Ганна Андріївна Шангіна, Поліна Григорівна Бесараб, Ліна Митрофанівна Тураш.

З усіх ковчинських вітряків у 1933 році лишилися тільки два чи три і зерно в них мололи за довідками сільради. Решту розібрали, звезли в школу і за зиму спалили в грубах – як паливо.

Радянська влада проводила також жорстку антицерковну політику. Восени 1930 року в Ковчині було закрито чудовий мурований храм Святого великомученика Георгія. У 1931-му з дзвіниці зняли дзвони й металеву огорожу навколо церкви, а згодом, у 1935-му, розібрали й сам храм. Місцевого священика Миколу Васильовича Капшученка вислали, а його будинок віддали під школу. Цей дім у Ковчині зберігся до наших днів, ковчинці й досі називають його «попівською школою».

Так за рахунок розкуркулених господарств та «попівського» будинку збільшилась кількість шкільних будівель, а садиба отримала межі сучасної шкільної території.

Тепер школа мала такі приміщення:

№ 1, № 2 – приміщення земської школи, збудовані 1909 р., загальною площею 700 м²;

№ 3, № 4 – Турашові будинки, збудовані 1913 р.; загальна площа – 500 м²;

№ 5 – «попівський будинок», збудований 1903 р.; площа – 150 м²;

«Попівський будинок», сучасне фото

Таким чином, на початку 30-х років минулого століття у Ковчині з'явилася можливість охоплювати навчанням більше місцевих дітей. 1930 року в Ковчинській школі було відкрито 5-й клас, а в наступні роки – 6-й та 7-й, і з 1932-го школа стала семирічною. Кількість учнів зросла до 300-т, тож діяли паралельні класи і працювало більше п'ятнадцяти вчителів.

Ймовірно, вже у післявоєнний час школі був переданий так званий Межировський будинок, побудований в 1930 р., площею 150 м². В документах початку 1950-х років він значиться за інвентарним № 6.

Андрій Никифорович Лях

Першим директором Ковчинської семирічки став **Андрій Никифорович Лях**. Він був членом нещодавно створеного (1930 р.) сільського партійного осередку, до складу якого входили також С. Ф. Париченко, Л. М. Постнов, К. В. Лещинець, Ю. Ф. Лузан та інші.

Одним з учителів молодших класів у ті роки був уродженець Ковчина **Петро Федорович Лузан** (1906 р. н.). Після служби в Червоній армії (1929–1930), він у 1931-му навчався на педагогічних курсах у Чернігові.

Потім повернувся до села і вчителював у рідній Ковчинській школі до 1940-го року і кілька років по війні. Щиро дружив зі своїм колегою **Володимиром Тимофійовичем Кривицьким** – учителем і фотографом. Згодом війна і доля розвели друзів у різні кінці величезної країни. Через багато років Петро Федорович знайшов свого товариша аж у Хабаровському краї. Друзі листувалися, ділилися спогадами. До речі, В. Т. Кривицький надіслав для ковчинського історико-краєзнавчого музею кілька фотографій учителів Ковчинської школи 1930-х років.

Петро Федорович Лузан

Колектив Ковчинської школи 1930–1931 навчального року

1-й ряд: Ганна Андріївна Корожан, Марія Кривенко (техпрацівниця), Надія Вікторівна Ніговська;
2-й ряд: Марія Андріянівна Можега (техпрацівниця), Володимир Тимофійович Кривицький,
невідомий (зображення знищене), Татещенко;
3-й ряд: Оксана Петрівна Лях, Андрій Никифорович Лях (директор), Семканівська

*Група учителів Ковчинської школи біля обеліска голові сільської ради Ю. Ф. Лузану.
Володимир Тимофійович Кривицький, Олександра Бичук, Валентина Сергієнко,
Савка Михайлович Бондаренко. Травень 1932 року*

На початку 30-х школа мала підсобне господарство, присадибні ділянки, на яких сіяли багато проса. Для роботи в цьому господарстві та обмолоту зерна навіть наймалися люди, які мешкали поруч зі школою. Із пшона у школі варили сніданки для школярів, що реально допомогло ковчинським дітям пережити голодний 1933-й.

О. І. Кравченко

Того ж 1933 року відбувся перший випуск Ковчинської семирічки.

У 30-х роках школу закінчили Ганна Іванівна Левченко (Сова) і Тетяна Михайлівна Тищенко (Пономаренко), які потім отримали вищу освіту і тривалий час вчителювали в рідній школі, викладаючи, математику та фізику.

Директором Ковчинської семирічки у 1933–1934 роках був **Олексій Іванович Кравченко**.

Кирило Степанович
Пищолка

Із 1933 року в школі почав працювати **Кирило Степанович Пищолка** – вчителем початкових класів. Він народився 13 лютого 1912 року в селі Салтикова Дівиця в бідній селянській родині, де було аж де'ять дітей. Із семи років почав пасти сільську худобу, і лише в одинадцять пішов до школи. У 1927 році закінчив шість класів неповної семирічки (7-го класу в його селі не було). У 1929-му вступив до Чернігівського інституту народної освіти, але вже через три місяці тяжко захворів і за наполяганням лікарів навчання довелося припинити. До 1931 року Кирило Степанович працював у сільському господарстві рідної Салтикової Дівиці, а навесні 1931-го, за комсомольським призовом до педагогічної роботи, був направлений на тримісячні курси вчителів. З дозволу Олишівського РК ЛКСМУ К. С. Пищолка вирішив вступати на I курс Конотопського педагогічного технікуму. У серпні 1933-го молодий випускник технікуму був призначений учителем 1–4-х класів Ковчинської семирічної школи, де викладав ще й географію. Активний комсомолец не стояв осторонь громадського життя, а також займався патріотичним вихованням своїх учнів: здійснював військову підготовку юнаків, навчав стріляти зі зброї, тренував для здачі норм ГПО.

За сумлінну працю й активну громадську роботу Указом Президії Верховної Ради СРСР від 2 травня 1939 року Кирило Степанович Пищолка був нагороджений медаллю «За трудову відзнаку» («За трудовое отличие») – однією з перших радянських нагород за ударну працю і досягнення високих показників у роботі. Ця медаль була заснована в кінці грудня 1938-го і нагороджували нею виключно Указами Президії Верховної Ради СРСР. Ковчинський учитель К. С. Пищолка був у числі перших, удостоєних цієї почесної відзнаки (номер його медалі 4100), то ж не дивно, що медаль йому вручав особисто М. І. Калінін, у Кремлі. Нагадаємо, що на той час Кирилові Степановичу було всього 26 років!

У жовтні 1939-го К. С. Пищолка був призваний у лави Збройних сил. На службі в Червоній армії Кирила Степановича застала Велика Вітчизняна війна, яку він пройшов до переможного кінця. Після демобілізації, 11 грудня 1945 року, повернувся в Ковчинську школу. Крім педагогічної роботи, до осені 1947-го очолював сільську партійну організацію, до складу якої входило 23 комуністи.

Шостого січня 1953 року Кирило Степанович був удруге нагороджений медаллю уряду СРСР «За трудову відзнаку».

К. С. Пищолка працював учителем початкових класів до самого виходу на пенсію в 1972 році. А ще він захоплювався фотографуванням і залишив після себе багато світлин – документальних свідчень із життя Ковчинської школи середини 1950-х років.

Кирило Степанович Пищолка помер у 1974 році.

*3-й випуск 7-го класу Ковчинської неповної середньої школи
Роки навчання: 1928–1935. Випуск відбувся 20 червня 1935 р.*

Вчителі (в центрі, зліва направо): Матвій Іванович Пилипенко – вчитель історії, Іван Федорович Дубовик – вчитель української мови, Марія Олексіївна Кузьменко – вчителька біології, Олексій Іванович Кравченко – директор школи в 1933–1934 рр., Наталія Гнатівна Разумовська – вчителька математики, Михайло Пимонович Кузьменко – вчитель математики, директор школи в 1934–1937 рр.

Кузьменко М.П.

З 1934 року директором Ковчинської семирічки працював **Михайло Пимонович Кузьменко**. Його дружина Олександра викладала географію [37, с. 298]. У 1937-му М. П. Кузьменко був репресований – нібито за антирадянські настрої. Арешт відбувся 28 вересня. *«Одного разу, під час уроку математики в нашому класі, до класної кімнати заглянула прибиральниця й повідомила, що Михайла Пимоновича викликає директор. Він пішов до дирекції, проте зі школи вийшов уже в супроводі міліції в напрямку сільської ради. Ми, учні, дивилися крізь віконця, як його вели, а по школі вже ширилися чутки, що учитель математики – ворог народу.*

Це було справжнє потрясіння, бо з його вуст ми жодного слова не чули про те, що він був проти народу чи влади», – згадував той страшний день очевидець арешту, тодішній учень Іван Федорович Халімон.

Дев'ятнадцятого листопада того ж року судова «трійка» при Чернігівському НКВС засудила М. П. Кузьменка до розстрілу. Вирок виконали 27 листопада. Похований репресований ковчинський учитель на цвинтарі поблизу с. Халявин Чернігівського району. Четвертого липня 1989 року Кузьменка Михайла Пимоновича було реабілітовано [61].

У жахливі часи репресій 1936–1937 рр. «ворогом народу» став ще один учитель Ковчинської школи – Петро Миколайович Стягайло, який після арешту теж не повернувся в село. Справедливість була відновлена через багато років – П. М. Стягайла реабілітували лише в 1991-му [62].

Директором школи з 1937 по 1943 рік був **М. Г. Лушпа**. Він викладав російську мову і літературу, був дуже освіченою людиною, постійно працював над удосконаленням навчального процесу в школі.

У другій половині 30-х Ковчинська школа була обладнана фізичним і хімічним кабінетами, почали працювати гуртки. На шкільному подвір'ї облаштували спортивний майданчик. А в 1938-му було відкрито майстерню, першим завідувачем якої став **Арсен Федорович Штана**, один з учнів земського вчителя Д. Й. Ющенка.

Щоліта при школі працював піонерський табір. У цей час чималої слави набув Ковчинський хор, який очолював тодішній завуч **Юрченко**.

1938 року в Ковчині було відкрито 8-й вечірній клас, в якому нараховувалося до 30-ти учнів. Наступного року школа поповнилася 9-м, а потім і 10-м класами, тобто стала десятирічкою.

Учителів довоєнної школи згадує тодішній учень Іван Федорович Халімон:

Дубовик І.Ф.

*«Учителем української мови та літератури в 1940-х рр. був **Дубовик Іван Федорович**. Вельми запам'ятався своїми зауваженнями щодо необхідності збереження шкільного майна, часто повторював фразу «це шкідництво» у відповідь на порізані учнями парти, забруднену підлогу чи пролиті чорнила.*

***Бабак Марія Григорівна**, родом із Салтикової Дівиці, викладала ботаніку та зоологію. Вона була «душею виховання дітей», вела драматичний гурток, де робились постановки п'єс. Шкільні вистави відвідували й дорослі. Я був активним учасником тих вистав. Часто після закінчення вистав Марія Григорівна пригощала мене чаєм, мабуть тому, що я був сиротою.*

***Монастирська Ганна Семенівна**, родом із Вересочі, викладала історію. Вона була старшою за нас, учнів, усього років на п'ять. Щоб бачити свою улюблену вчительку й під час літніх канікул, я добровільно брав для прополки ділянку льону вздовж дороги, що вела на Куликівку, бо знав, що Ганна Семенівна йтиме по ній у своє рідне село. І ось вона йде, а в мене в ту мить душа завмирала... Учителювала вона в Ковчині і в післявоєнні роки.*

*Вчителькою в початкових класах була й мати мого однокласника Толстого Віктора Михайловича – **Нізовська Надія Вікторівна**. Її чоловік, Михайло Іванович, завідував сільським клубом. У довоєнні роки в сільбуді демонструвалися неозвучені фільми – «німе кіно», на які сходилося все село. Дітей на вечірні сеанси не пускали, проте ми проникали до зали таємно, ховалися під ногами глядачів, а коли починався фільм – виповзали й дивились».*

Ніговська Н.В.

Теплі слова і спогади про Н. В. Ніговську зібрала її онука Людмила Богданова і помістила в нещодавно виданій книжці про Ковчин і його жителів «До тебе човником пливу» [37]. Звідти, зокрема, довідуємося, що Надія Вікторівна Ніговська народилася 1895-го року в заможній багатодітній родині. Після закінчення Чернігівської гімназії в 1919 році була направлена на роботу в придеснянське село Ковчин. Навчала дітей молодших класів аж до 1951-го року. Померла Н. В. Ніговська в красиву весняну пору 22 квітня 1967 року, лишивши по собі світлу пам'ять в серцях кількох поколінь ковчинців.

Ніговська Н.В.

Лях Л.Н.

Лях Л.М.

Перед самою війною, в 1940–1941 роках, завучем Ковчинської школи і викладачем математики був **Лука Никифорович Лях**. Він народився 1901 року в с. Березне. В 1939-му заочно закінчив повний курс Чернігівського державного учительського інституту й отримав кваліфікацію викладача фізики і математики в 5–7-х класах середньої школи. Його дружина **Лідія Михайлівна** працювала вчи-

телькою початкових класів. Лука Никифорович загинув у роки Великої Вітчизняної війни [61].

У червні 1941-го Ковчинська десятирічка випустила своїх перших вихованців з повною середньою освітою. Вважаємо за потрібне подати список того першого випуску, який припав на буремні дні початку Великої Вітчизняної:

1. Василенко Ганна Федорівна
2. Василенко Федір Петрович
3. Клименко Поліна Петрівна
4. Коса Євдокія Єгорівна
5. Косий Микола Іванович
6. Кузьменко Сергій Омелянович
7. Лагно Любов Платонівна
8. Лузан Ганна Іллівна
9. Мороз Олександра Афанасіївна
10. Олекса Михайло Миколайович
11. Павлюченко Іван Андрійович

12. Пінчук Іван Володимирович
13. Пінчук Олександра Порфирівна
14. Пономаренко Ганна Іванівна
15. Савицький Федір Дмитрович
16. Саволій Микола Федорович
17. Самійленко Тамара Іванівна
18. Слезна Анастасія Василівна
19. Слезний Михайло Васильович
20. Тищенко Марія Іванівна
21. Ткаченко Євдокія Іванівна
22. Ткаченко Марія Іванівна
23. Ткаченко Марія Леонтіївна
24. Толстой Віктор Михайлович
25. Халімон Іван Федорович
26. Чернуха Іван Олексійович.

Саме цим юнакам та дівчатам випало змінити випускні костюми і сукні на солдатські гімнастерки й шинелі, а мрії про мирне життя – на віру в майбутню Перемогу. Майже всі вони стали солдатами Великої Вітчизняної. На фронтах війни загинули троє: М. І. Косий, С. О. Кузьменко та Ф. Д. Савицький.

Вісім випускників сорок першого пов'язали свою післявоєнну долю з рідним селом: Ф. П. Василенко, Г. І. Лузан (Стеценко), П. П. Клименко, А. В. Слезна, Л. П. Лагно (Труба), Є. Є. Коса, Т. І. Самійленко і М. І. Ткаченко. Інших доля розкидала по всьому світу: Г. Ф. Василенко опинилась у Франції, Г. І. Пономаренко – в Душанбе, В. М. Толстой – у Киргизії, І. В. Пінчук – в Ульяновську, М. В. Слезний – у Львові, М. Ф. Саволій – у Севастополі, О. П. Пінчук (Шаріна) – у Тернополі, М. І. Тищенко та М. Л. Ткаченко (Жученко) – у Чернігові, І. А. Павлюченко – на Київщині, Є. І. Ткаченко – на Львівщині, О. А. Мороз (Герасименко) – у Щорсі Чернігівської області.

Випускник 1941 року, полковник у відставці І. Ф. Халімон нині мешкає в місті Краматорську Донецької області. Попри поважний вік, Іван Федорович підтримує зв'язки з рідною школою, надсилає в Ковчин листи і спогади. В одному з них він написав: *«У мене лишилися найкращі враження про Ковчинську школу 1970–80-х рр., яку я відвідав у 1981 р. Це була чудова, велика, технічно оснащена школа. Подібної школи в той час у місті Краматорську не було!*

Навчаючись у Ковчинській школі, ми не знали її історії, тих людей, які колись там працювали й навчали. І тільки тепер доходить до розуму, як це благородно й прекрасно – навчати дітей!»

Автори книги щиро вдячні Іванові Федоровичу за теплі спогади про однокласників і вчителів передвоєнної школи.

Занедбана, з облупленою штукатуркою, вибитими шибками і проваленими стінами – такою була школа в роки німецько-фашистської окупації. Заняття в ній

розпочалися з великим запізненням, відбувалися нерегулярно, траплялися тривалі перерви в навчанні. Школу відвідувало небагато дітей, тож працювало тільки чотири класи. В усіх класах вивчалась німецька мова, хоч першачки ще не вміли читати навіть рідною. Школярі так старанно зазубрювали вірші німецькою, що тодішній першокласник Олексій Микитович Павлюченко навіть через 70 років зумів продекламувати кілька дитячих німецьких поезій.

Під час оборонних боїв 1941 року біля Ковчина загинули три червоноармійці, яких поховали на шкільному подвір'ї. А після війни до цієї братської могили були також перенесені з Коржового болота, що неподалік, останки кількох радянських солдатів, що загинули в боях за визволення Ковчина. Скільки бійців спочиває вічним сном під розлогими шкільними каштанами, достеменно не відомо. За даними Куликівського райвійськкомату, переданими в архів Міністерства оборони СРСР в 1992 році, в братській могилі на території Ковчинської школи поховано п'ять осіб [63].

У вересні 1943 року Чернігівщина була визволена від окупантів і школа знову запрацювала. Заняття розпочалися на початку листопада, напередодні Жовтневих свят. Одразу ж відкрили вісім класів. Потяг дітей до школи був величезним. Учні, які припинили навчання під час окупації, та ті, які вчилися «під німцем», заповнили всі класи. Школярів було так багато, що перших класів було набрано аж три, а решта – по два паралельних. Довелося організувати навчання в дві зміни. Вчителів було також чимало – до 20-ти осіб. У школі відразу відновилася робота гуртків.

Під час окупації дуже постраждала матеріальна база навчального закладу: було знищено бібліотеку і навчальне приладдя, занедбано практично всі приміщення. Тож усе це треба було терміново відновлювати. До того ж, школа не мала палива і його доводилося заготовляти самим учням і вчителям. Тому старшокласники з педагогами групами часто їздили за Десну – за лозою для опалення. Потім біля школи ту лозу рубали і нею опалювали шкільні класи.

Біла Л.П.

Почалося мирне життя. Шкільні приміщення поступово ремонтувалися, з року в рік школа збагачувалась підручниками, книгами, навчальним приладдям. Великий внесок у відновлення матеріальної бази, створення нової наочності зробила вчителька, а з 1943 року – і директор школи **Людмила Павлівна Біла**. Вона була дуже строга і вимоглива. Часто бувала в райцентрі Куликівці, звідки пішки приносила наочні посібники, книги, прилади. Школа поповнювалась меблями, прикрашалась картинами й портретами, створювались нові кабінети. А на її подвір'ї в пам'ять про минулу війну було споруджено п'ять дерев'яних надгробків – над могилами загиблих воїнів.

Вчителі школи біля могил радянських солдатів, які загинули під час оборони та визволення Ковчина. Фото близько 1949 р.

Згодом, близько 1951 року, над усіма похованнями поставили білий обеліск, увінчаний червоною зіркою.

Центральне шкільне приміщення та обеліск. Фото близько 1951 р.

Восьмий клас у повоєнній школі проіснував недовго – з 1945 року школа знову стала семирічною.

На початку 1948–1949 навчального року педагогічний колектив Ковчинської семирічної школи працював у такому складі [64, с. 1 – 2]:

Біла Людмила Павлівна – вчитель російської мови та літератури, директор школи,
Бабак Марія Григорівна (1911 р. н.) – вчитель природознавства та хімії, завуч;

учителі початкових (1–4-х) класів:

Лушпа Валентина Григорівна (1905 р. н.), працювала до 1954 р.,

Ніговська Надія Вікторівна (1895 р. н.), працювала з 1919-го до 1951-го, викладала також ботаніку,

Норічко Єлизавета Олександрівна (1890 р. н.), працювала до 1950 р.,

Пищолка Кирило Степанович (1912 р. н.), працював у 1933–1972 рр.,

Спутай (дівоче прізвище – Каплій) **Катерина Олексіївна** (1922 р. н.), працювала в 1947–1952 рр.,

Тураш Єфросинія Митрофанівна (1893 р. н.), працювала в 1930–1950-х рр., завідувала шкільною бібліотекою,

Халімон Ніна Андріївна (1914 р. н.), працювала в 1934–1968 рр.,

Цукровська Євдокія Іванівна, працювала до червня 1949 р.;

учителі старших (5–7-х) класів:

Зеленський Максим Васильович – учитель фізкультури,

Коновалова О. Ф. – вчитель німецької мови в 1948–1949 рр.,

Коса Катерина Гаврилівна (1918 р. н.) – вчитель історії, географії та Конституції; працювала до 1953 р.,

Кріпка Олена Антонівна (1923 р. н.) – з 1946 р. незмінний вчитель російської мови і літератури, викладала також німецьку мову,

Левченко Ганна Іванівна (1923 р. н.) – вчитель арифметики, алгебри та геометрії,

Романенко Г. П. – учитель української мови. Цього педагога майже відразу замінила молода вчителька української мови, випускниця Чернігівського державного учительського інституту **Герасименко Ганна Іванівна**, яку терміново відкликали з Горбівської школи і направили до Ковчина,

Тищенко Тетяна Михайлівна (1919 р. н.) – вчитель алгебри, геометрії та фізики; працювала з 1943 по 1973 р.,

а також старший піонервожатий **Захарій Іван Іларіонович**.

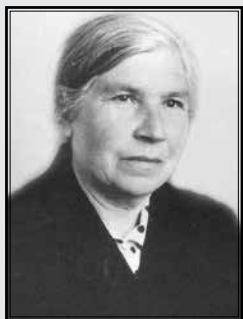
Чимало для організації навчально-виховного процесу в повоєнній школі зробила вчителька **Марія Григорівна Бабак**. Зокрема під її керівництвом було обладнано живий куточок.

Народилася Марія Григорівна 3 лютого 1911 року в с. Салтикова Дівиця в родині селянина-бідняка. У 1929-му закінчила місцеву семирічку й вступила на підготовчі курси при Чернігівському інституті народної освіти. У 1930 році стала студенткою I курсу цього ж вузу (агробіологічний відділ), який закінчила в 1933-му. Була направлена на педагогічну роботу на Вінниччину, де в 1933–1934 роках працювала вчителем хімії Лип'ятинської школи. Потім повернулася

на Чернігівщину. В 1934–1935 роках учителювала в Слобідській школі Олишівського району, після чого, до 1937-го, працювала в Блистовській школі Менського району. З 1937 до 1941-го – викладала природознавство і хімію в Ковчинській школі. У період окупації Марія Григорівна жила в матері, в с. Салтикова Дівиця, працювала в сільській общині. 1942 року шість місяців працювала в с. Вересоч – учителем 3-го класу. З 1943 до 1952-го М. Г. Бабак знову в Ковчині – недовго виконувала обов'язки директора, а потім працювала завучем і вчителем хімії місцевої школи. У 1952–1953 роках – завуч і учитель хімії та природознавства Виблівської школи

Куликівського району. У 1953-му Марія Григорівна вступила на заочне відділення Ніжинського державного інституту імені М. Гоголя, яке закінчила в 1954-му.

З 1953-го до 1975 року Марія Григорівна Бабак працювала вчителем, заступником директора з навчально-виховної роботи, організатором позакласної роботи та керівником учнівського хору Ковчинської школи. Марія Григорівна була також постійним кореспондентом Куликівської районної газети «Поліська правда». У 1946 році М. Г. Бабак була нагороджена медаллю «За звитяжну працю в Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.».

Халімон Н.А.

Ніна Андріївна Халімон (дівоче прізвище – **Шангіна**) народилася 7 січня 1914 р. на Чернігівщині, в с. Спаське Соницького району. Після чотирьох класів місцевої школи переїхала до своєї тітки у Чернігів, там закінчила семирічку. У 1929-му прибула до Ковчина, де вчителювала її сестра Ганна Андріївна Корожан. В той час у селі продовжувала працювати школа лікнепу і Ніна Андріївна – ще зовсім молода дівчина – протягом двох років навчала грамоті дорослих ковчинців.

З 1937 року почала працювати в Ковчинській школі вчителькою початкових класів і заочно навчалася в Новгород-Сіверському педучилищі з 1938-го до 1940 р. Працювала в школі і в часи окупації.

Ніна Андріївна Халімон дала путівку в світ знань не одному поколінню ковчинських дітей. Спокійна, врівноважена, розсудлива вчителька була однією з кращих представниць сільської інтелігенції. Її любили школярі, поважали батьки і односельці, цінували колеги. У Ковчинській школі Ніна Андріївна працювала до червня 1968-го року. Померла вчителька 15 липня 2001 р.

Кріпка О.А.

Олена Антонівна Кріпка. Народилася 16 червня 1923 року в с. Седнів Чернігівського району в селянсько-бідняцькій родині. У 1940-му закінчила Седнівську середню школу і вступила на І курс Чернігівського учительського інституту, на російський відділ філологічного факультету. Проте навчання було призупинене у зв'язку з початком війни, і лише в 1944-му О. А. Кріпка продовжила здобувати вищу педагогічну освіту. А вже 15 серпня 1946-го вона була призначена вчителем російської мови та літератури Ковчинської школи. Тут Олена Антонівна пропрацювала все своє трудове життя, аж до 1987 року. У 1960–1964 роках

вона навчалася в Ніжинському державному педагогічному інституті імені М. Гоголя й отримала диплом вчителя російської мови та літератури.

Митькевич Л.І.

У січні 1949-го до Ковчинської школи прийшов працювати **Леонід Іванович Митькевич** (29.05.1896 р. н.) – син згаданого вище сільського священика і законотителя Ковчинського земського училища Іоанна Митькевича. Леонід Іванович був талановитим учителем математики й викладачем німецької мови. Він захоплювався мистецтвом, сам писав картини, тож після уроків учив сільських дітей малювати з натури. На консультації Леоніда Івановича з математики для невстигаючих учнів приходили навіть ті, хто мав гарні оцінки, бо його задачі та пояснення були надзвичайно цікавими. В Ковчині Леонід Іванович працював до 1953 року, після чого викладав математику в Уманському сільськогосподарському інституті.

Зеленський М.В.

Максим Васильович Зеленський (1914 р. н.) працював учителем фізкультури Ковчинської школи в 1947–1950 роках. Як учасник Великої Вітчизняної війни, Максим Васильович багато робив для патріотичного виховання учнів, завжди був бажаним гостем у школярів, часто розповідав їм про воєнні роки.

Захарій І.І.

Іван Іларіонович Захарій (1914 р. н.) почав свою роботу в школі старшим піонервожатим. У роки Великої Вітчизняної війни воював на фронті. Повернувшись до Ковчина, продовжив працювати на тому ж місці. На початку 1949 року за наказом райкому комсомолу І. І. Захарія звільнили з посади піонервожатого – у зв'язку з досягненням ним 35-річного віку. Та оскільки нового ватажка піонерів не було призначено, йому довелося очолювати шкільну піонерію майже до кінця 1950-го. Потім Іван Іларіонович працював учителем малювання, шкільним бібліотекарем – аж до виходу на пенсію в 1969 році.

Нині навіть важко уявити ту кількість дітей, що навчалася в школі в кінці 40-х – на початку 50-х років минулого століття. Статистика чисельності класів та учнів за 1948–1951 роки просто вражає: в той час сільська семирічка мала по два-три паралельні класи і щороку в ній навчалася майже півтисячі дітей!

Кількість класів та учнів у Ковчинській школі в 1948 – 1951 рр.

на 1 вересня		Класи							Разом
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
1948 р.	класів	2	2	2	2	2	2	1	13
	учнів	65	94	88	94	80	51	23	495
1949 р.	класів	1	2	2	3	3	2	1	14
	учнів	37	63	92	94	100	71	37	494
1950 р.	класів	1	1	2	2	3	3	2	14
	учнів	34	39	63	89	92	92	61	468
1951 р.	класів	1	1	1	2	3	3	3	14
	учнів	22	33	39	64	93	82	90	424

Проте відвідування школи та рівень знань школярів були не надто високими. Приміром, у 1948–1949 навчальному році пропуски навчальних днів в окремих класах становили до 25 % (тобто школу постійно пропускали по 10–14 учнів класу), за що класним керівникам часто виносилися догани від директора школи [64].

Чимало учнів рішенням педагогічної ради не допускалися до іспитів та державних екзаменів, залишалися на повторний курс. Багатьох виключали зі школи як переростків, яких направляли на роботу в колгосп (переростками вважали 17-річних учнів, навіть якщо вони навчалися в 5-му класі), окремих дітей виключали зі школи за довідками лікаря. Учні 4–6-х класів складали шкільні іспити, а семикласники – державні екзамени. Підготовка до іспитів та державних екзаменів здійснювалась у так званій «тихій» кімнаті, де чергували вчителі [64].

У 1948–1949 навчальному році 14 учнів перших-третьох класів не були переведені до наступних класів, 35 учнів четвертих-сьомих класів не допустили до іспитів та екзаменів, а 10-х – допустили умовно, з певним завданням на літо [64].

Адміністрація школи пильно стежила за станом викладання предметів. Іноді застосовувалась практика передачі читання навчальних дисциплін іншим вчителям навіть серед навчального року – на підставі вчительської невідповідності [64].

13 серпня 1949 року директором Ковчинської семирічки було призначено **Леонтія Матвійовича Скуратівського** (1907 р. н.), який працював на цій посаді до 1953 року.

Того ж року до роботи в Ковчинській школі стали:

Муцька Марія Филімонівна (1913 р. н.), дружина Л. М. Скуратівського – вчитель української мови та літератури,

Петрухіна Євгенія Іванівна (1922 р. н.) – вчитель російської мови та літератури, викладала також німецьку мову (1949–1952),

Срібна Олександра Григорівна (1922 р. н.) – вчитель початкових класів.

Скуратівський Л.М.

Леонтій Матвійович Скуратівський викладав історію. Як директор приділяв велику увагу організації методичної роботи серед вчителів, дбав про їхнє професійне зростання. Так, з вересня 1949 року в Ковчинській школі було започатковано роботу трьох методичних об'єднань вчителів: математичного – на чолі з Л. І. Митькевичем, мовного, яким керувала М. Ф. Муцька, та вчителів 1–4-х класів (останній спочатку очолила Є. О. Норічко, а потім В. Г. Лушпа).

Відвідування школи та успішність учнів залишалися, як завжди, в центрі уваги директора і педагогічного колективу. Причиною пропусків шкільних занять була велика бідність села на початку 1950-х років. Давалася взнаки минула війна – люди не мали пристойного житла, доброго одягу, навіть хліба не було в достатку. До багатьох сімей не повернулися із фронту годувальники. Тож підлітки замість школи йшли працювати в колгосп. Тому і директор, і керівники класів майже щодня відвідували сім'ї своїх учнів, заохочували до навчання.

Для поліпшення виховної роботи в школі змінили порядок праці піонервожато-го: його вихідний було перенесено з неділі на середу. За наказом директора школи, піонервожатий І. І. Захарій з вересня 1949 року мав забезпечити роботу піонерської кімнати в робочі дні з 14-ї до 20-ї, а в неділю – з 9-ї до 18-ї години, а також організувати чергування комсомольців та піонерів [64].

Також Леонтій Матвійович всіляко залучав дітей і учителів до шкільної художньої самодіяльності.

Педагогічний колектив, очолюваний Л. М. Скуратівським, на початку 1949–1950 навчального року складався з двадцяти учителів:

Скуратівський Леонтій Матвійович – директор, викладав історію,
Бабак Марія Григорівна – завуч; викладала ботаніку, природознавство і хімію,

учителі початкових (1–4-х) класів:

Лушпа Валентина Григорівна,
Ніговська Надія Вікторівна,
Норічко Єлизавета Олександрівна,
Пищолка Кирило Степанович,
Спугай Катерина Олексіївна,
Срібна Олександра Григорівна,
Тураш Єфросинія Митрофанівна,
Халімон Ніна Андріївна;

учителі старших (5–7-х) класів:

Герасименко Ганна Іванівна – вчитель української мови та літератури,
Зеленський Максим Васильович – учитель фізкультури,

Коса Катерина Гаврилівна – вчитель географії та Конституції СРСР і УРСР,
Кріпка Олена Антонівна – вчитель російської мови та літератури,
Левченко Ганна Іванівна – вчитель арифметики, математики і німецької мови,
Митькевич Леонід Іванович – вчитель математики і німецької мови,
Муцька Марія Филімонівна – вчитель української мови та літератури,
Петрухіна Євгенія Іванівна – вчитель російської мови та літератури, німецької мови,
Пономаренко (Тищенко) Тетяна Михайлівна – вчитель математики і фізики,
Захарій Іван Іларіонович – старший піонервожатий.

У жовтні 1950 року до Ковчина з Жуківської семирічної школи було переведено вчительку математики та фізики **Олександру Петрівну Запорожець** (1928 р. н.), яка пропрацювала тут до кінця навчального року.

15 жовтня 1950 року з ініціативи Куликівського районного відділу народної освіти в Ковчинській школі був організований вечірній 5-й клас. Спочатку в ньому налічувалося 18 учнів, та до кінця навчального року вчилось вже 25 осіб. У річному звіті про роботу цього класу Ковчинської вечірньої школи за 1950–1951 навчальний рік наводилась така характеристика учнівського контингенту: *«Учні даного 5 класу є всі колгоспники. Вони в минулі роки закінчили 4 класи масової школи, залишили навчання і перейшли на роботу в колгосп. Знання їх, порівнюючи до знань учнів масової школи, дуже низькі. Це пояснюється тим, що вони вже давно училися і не мали наміру продовжувати навчання в школі. Перші дні навчання всі вони майже не виконували домашніх завдань, погано сиділи і слухали на уроках. Але кількість невстигаючих на кінець півріччя значно зменшилась, бо більшість учнів класу в останній час до навчання почали ставитись серйозно».*

Для роботи в вечірній школі були направлені найбільш досвідчені педагоги: М. Ф. Муцька, К. О. Спутай, О. А. Срібна, Л. І. Митькевич, Є. І. Петрухіна, М. Г. Бабак та Л. М. Скуратівський [66]. Вечірня школа працювала в Ковчині до середини 1960-х років.

Кравченко М.І.

Кузько Н.Д.

У листопаді 1950-го шкільна піонерська організація нарешті дочекалася нового ватажка – ним почала працювати **Марія Іванівна Кравченко** (1931 р. н.). Вона була активісткою громадської роботи в школі й учасницею хорового колективу. Працювала до вересня 1953 року (з кількома місячною перервою в 1952-му, коли піонервожатою була **Євдокія Матвіївна Кононенко**). В 1953–1955 н. р. цю посаду обіймала **Л. М. Муцька**, в

1956–1958 роках – **Ніна Дмитрівна Кузько** (остання згодом вчителювала в початкових класах).

Медова Н.І.

З грудня 1950 до листопада 1965 року російську мову та літературу в Ковчинській школі викладала **Ніна Іванівна Медова** (1914 р. н.). Захоплена виром шкільних подій, Ніна Іванівна також активно організовувала позакласну роботу з учнями. Впродовж багатьох років вона очолювала літературний і драматичний гуртки, була класним керівником. Її організаторські здібності, ставлення до дітей, стиль роботи завжди слугували прикладом для колег-учителів і відзначалися дирекцією школи.

Наказ № 18
по Ковчинській середній школі від 17/XII-56 р.

*Класний керівник 9-го класу Медова Н. І. велику увагу приділяє виховній роботі з до-
рученим їй класом. Систематично організовує серед учнів бесіди, лекції, літературні ве-
чори, вечори відпочинку учнів. Всі учні класу беруть участь в художній самодіяльності.*

*Так, наприклад, вечір художньої самодіяльності, підготовлений і проведений класом
15 грудня для учнівського активу школи та батьків, пройшов змістовно і цікаво. В класі
створений міцний здоровий учнівський колектив.*

Наказую:

*1. Класному керівнику 9-го класу Медовій Н. І. за добре поставлену виховну роботу
в класі оголошую подяку.*

*2. Оголошую подяку всім учням 9-го класу, які брали участь у вечорі художньої само-
діяльності 15 грудня.*

*3. Даний наказ довести до відома всіх вчителів та учнів, а вивиску з наказу занести
до особових справ Медової Н. І. і учнів.*

Директор школи

В. Демешко

Марченко М.І.

Грищенко І.П.

Тоді ж, у грудні 1950-го, учителем фізкультури і початкової військової підготовки став **М. І. Левченко** (1921 р. н.). Потім, у 1952–1953 роках, цю посаду обіймав **Микола Леонтійович Марченко** (1922 р. н.), а з листопада 1953 по 1956-ий – **Іван Петрович Грищенко**.

У січні-лютому 1951 року відбулося фронтальне обстеження роботи Ковчинської школи інспектором районного відділу народної освіти

Г. Г. Мойсеєнко. Наслідки обстеження заслуховувались на педагогічній раді 17 лютого того ж року. Обстеження показало, що «педколектив Ковчинської школи здат-

ний дати високі знання. Умови праці задовільні, температура приміщення нормальна, учні майже всі забезпечені підручниками, поповнились кабінети.

Закон всеобучу був перевірений – виконується повністю. При перевірці двох мікрорайонів силами вчителів не облікованих дітей не виявлено. Діти нормально відвідують школу. Правда, є частина учнів, що роблять прогули, слід класним керівникам звернути на них увагу. Відсіву немає.

Відвідування уроків показало, що вчителі непогано готуються до уроків...

Методична робота побудована згідно положення про методичну роботу в школі. Питання підібрані дуже вдалі і цінні, гарно поставлено взаємовідвідування уроків вчителями. Ігнорувати взаємовідвідування не можна, бо це є обмін досвідом...» [67].

Отже, педагоги Ковчинської школи показали непогані результати своєї роботи.

Володіна М. Ф.

З 1952-го року українську мову та літературу в Ковчинській школі почала викладати **Марія Федорівна Володіна** (дівоче прізвище – Павлович).

Вона народилася 15 лютого 1923 року в с. Виблі Куликівського району в сім'ї селянина-середняка. У 1936 році закінчила сім класів Виблівської школи, а середню освіту здобула в школі № 15 м. Чернігова, по закінченні якої, в 1939-му, вступила до Чернігівського педінституту на мовно-літературний факультет (український відділ). Після двох курсів війна перервала навчання. У 1941–1943 роках Марія Федорівна працювала в сільськогосподарській общині рідного села. У 1943–1944 викладала українську мову та літературу у Вершиново-Муравійській семирічній школі, у 1944–1947 – була вчителем Виблівської семирічки. Заочно продовжувала навчатися в Чернігівському педінституті в 1949–1952 роках. З 1952-го почала вчителювати в Ковчинській школі. У 1957-му отримала вищу педагогічну освіту повторно, здобувши диплом ще й Ніжинського педінституту. М. Ф. Володіна навчала ковчинських дітей до 1976 р.

Того ж 1952 року до роботи в Ковчинській школі стали: **Козаченко Феодосій Максимович** (1907 р. н.) – учитель географії та природознавства в 1952–1953 н. р.

Міхно Олена Григорівна (1898 р. н.) – вчитель німецької мови в 1952–1953 н. р.

Пристапа Марія Федорівна (1927 р. н.) – вчитель фізики, завуч в 1952–1953 н. р.

Повноцінну роботу школи на початку 1950-х років забезпечував адміністративно-обслуговуючий та навчально-допоміжний персонал, до складу якого входили: завгосп, рахівник-діловод, бібліотекар та п'ять технічних працівників.

Пристапа М. Ф.

Праця вчителів у 1950-х роках оцінювалась так: ставка директора складала 852 крб., завуча – 539. Зарплата вчителям нараховувалась відповідно до прочитаних годин з урахуванням освіти. Плата за одну прочитану годину коливалась від 25 до 30 крб. Доплата за класне керівництво становила 50, за перевірку зошитів – 60–70 крб. У середньому, загальна заробітна плата вчителя складала 700–800 крб. на місяць. Обслуговуючий персонал одержував таку платню: завгосп – 350 крб. на місяць, рахівник-діловод (секретар) – 300, бібліотекар – 180 (працював на півставки), техпрацівники – по 220 крб.

Усі вчителі обов'язково підписувалися на облігації державної позики на відбудову та розвиток народного господарства СРСР. Для цього з їхньої зарплати утримувалося близько 10 % коштів.

В цей час у школі впроваджувалися нові традиції. Так, напередодні нового навчального року всі учні та учителі збиралися на вигоні за селом (біля містка за сучасним будинком культури) і розпалювали святкове багаття. Там же відбувалися сільські та шкільні першотравневі свята – так звані «майовки».

Святкове багаття напередодні нового навчального року

Згодом, уже в 1960–1970 роках, піонерські багаття запалювали в День піонерії (19 травня). А ще пізніше, у середині 1970-х, із поширенням військово-патріотичної гри «Зірниця», святкування Дня піонерії і традицію розпалювати багаття перенесли до соснового лісу біля озера Піщане стійло.

Прогулянки до мальовничих куточків навколишньої природи завжди були в планах виховання молодших школярів. Разом з учителями діти часто ходили на луки до Десни або до лісу. Особливо любив проводити такі екскурсії Кирило Степанович Пищолка. Він же і фотографував своїх вихованців на тлі чудових краєвидів.

*Випускники 4-го класу на прогулянці біля озера Піщане стійло.
Травень 1959 р. Вгорі в центрі знімка – Ніна Дмитрівна Кузько. Серед учнів цього класу – Ніна
Зозуля і Наталка Клименко – майбутні вчительки Ковчинської школи.*

Натхненником і керівником шкільної самодіяльності упродовж багатьох років була Валентина Григорівна Лушпа. А ще вона займалася квітниковим господарством, озелененням – тим, що робило школу привабливішою, цікавішою, кращою.

Хор Ковчинської школи, осінь 1952 – весна 1953 рр.

*1-й ряд: Михайло Лузан, Вадим Скуратівський; 2-й ряд: Віра Печеник, Ніна Мороз, Марія
Захарій, Любов Тарасенко, Тетяна Туш; 3-й ряд: Світлана Чернуха, Олександра Коса, Валентина
Повжик, Марфа Клименко, Марфа Лук'янець, Раїса Лузан; 4-й ряд: І. І. Захарій, О. Г. Срібна із
сином Анатолієм, Євдокія Козленко, Віра Савицька, М. Ф. Володіна, Раїса Малярченко, Наталка
Лутай, Галина Нороха, Г. І. Левченко, Тамара Обітоцька, Тетяна Мороз, Галина Єрченко, Марія
Нестеренко, Галина Корж, М. І. Кравченко, Любов Халімон, В. Г. Лушпа, Марія Тураш*

Хор Ковчинської школи, 1952–1953 рр.

У центрі – вчителі: Іван Іларіонович Захарій, Валентина Григорівна Лушпа

Школа жила насиченим творчим життям. Зокрема, активно працював літературний гурток, яким керувала Марія Филімонівна Муцька. А драматичним опікувалися вчителі російської мови та літератури О. А. Кріпка і Н. І. Медова. У ті роки шкільні артисти підготували й поставили дві вистави – «Молода гвардія» за однойменним романом К. Фадєєва і «Я хочу додому».

Марія Филімонівна Муцька з членами літературного гуртка.

*Нижній ряд: Ольга Срібна, Марія Туш, М. Ф. Муцька, Наталка Козленко, Тетяна Гапон;
Верхній ряд: Ольга Слезна, Наталка Лузан, Ніна Гапон, Віра Коса, Любов Халімон*

Учасники шкільного драмгуртка.

*Нижній ряд: Тамара Обітоцька, Юрій Пищолка, Тетяна Лементовська, Олена Антонівна Кріпка, Наталка Пінчук, Ніна Іванівна Медова, Валентина Повжик;
Верхній ряд: Віра Левченко, Марія Клименко, Іван Олекса, Вадим Скуратівський, Володимир Слезний, Іван Ёрченко, Галина Пінчук, Наталка Пономаренко, Олександра Тарасенко*

*Дев'ятнадцятий випуск 7-го класу Ковчинської неповної середньої школи.
Роки навчання: 1946 – 1953. Випуск відбувся в червні 1953 р.*

*1-й ряд: Володимир Левченко, Наталка Халімон, Ганна Гапон, Марія Тураш, Галина Кузьменко, Галина Чернуха;
2-й ряд (учителі): Т. М. Пономаренко, М. Ф. Приступа, М. Ф. Володіна, Л. М. Скуратівський, Г. І. Левченко (класний керівник), О. А. Кріпка, К. Г. Коса, Л. І. Митькевич;
3-й ряд: М. Л. Марченко (учитель початкової військової підготовки і фізкультури), Ніна Мороз, Галина Ёрченко, Любов Лук'янець, Надія Тарарай, Тетяна Пронько, Тетяна Мороз, Любов Можега, Едуард Кучальський;
4-й ряд: Марія Савицька, Віра Савицька, Валентина Повжик, Юрій Пищолка, Анатолій Халімон, Петро Павлюченко, Марфа Марченко*

З 1953–1954 навчального року Ковчинська школа юридично стає середньою. Того року набрали одразу два восьмих класи (60 учнів), а дев'ятого й десятого класів ще не було. Проте в усіх документах того часу школа фігурує як середня. Її директором був призначений **Василь Іванович Демешко** (1914 р. н., уродженець с. Виблі Куликівського району).

Свій педагогічний шлях В. І. Демешко розпочинав з майбутньою дружиною **Марією Олександрівною** у с. Тиниці Бахмацького району. Він був учасником радянсько-фінської війни. Після поранення проживав разом із дружиною у рідному селі Виблі. На початку Великої Вітчизняної знову був призваний на фронт. 12 серпня 1942 р. у молодого подружжя народилися сестри-близнята Ганна та Ніна. По війні Демешки вчителювали у Горбівській школі аж до призначення в с. Ковчин. Це були справжні Вчителі за покликом серця.

Родина Демешків

У Ковчині родина оселилась у двокімнатній «директорській» квартирі в шкільному будинку № 1 (сучасний музей). Василь Іванович «жив у школі» і фактично, й образно, оскільки всього себе віддавав навчальному закладу та його проблемам. Він був справжнім патріотом Ковчинської школи, постійно спонукав учителів та учнів до участі в різноманітних конкурсах, турнірах, олімпіадах. Честь навчального закладу була для нього особистою честю. У своїх учнів прагнув виховати любов до праці. Так, під час літніх канікул практично

всі школярі допомагали рідному колгоспу, а діти директора були взірцем для інших у цій справі. Сестри Демешко пригадують, як старанно працювали влітку в садово-городній бригаді, заробляючи трудовні.

Василь Іванович був чесною, порядною і справедливою людиною. Проте, як справжній директор, він був і досить вимогливим. Це стосувалося всіх – і вчителів, і учнів, і, передусім, членів родини. Якось клас, в якому навчалися доньки директора Ганна та Ніна, вирішив прогуляти урок. Перед сестрами постала дилема: не підвести батька чи порозважатися з однолітками. Солодка спокуса переважила. Строгий директор покарав порушників дисципліни, а його дочкам-відмінницям дісталось найбільше.

Подружжя Демешків працювало в Ковчині до 1961 року, а потім було переведене до Вершинової Муравійки. Проте Василь Іванович ніколи не забував своїх ковчинських вихованців. Багатьом з них він допомагав вступати до вузів, підтримував з ними зв'язки і надзвичайно пишався їхніми досягненнями. Та й випускники не забували про своїх вчителів, часто навідували їх і в Муравійці, і в Чернігові, де родина оселилась після виходу на заслужений відпочинок.

До кінця віддані своїй професії та вчительській долі, Василь Іванович і Марія Олександрівна прищепили цю любов і своїм дітям. Всі троє стали вчителями: Ганна

Василівна все життя пропрацювала вчителем початкових класів Чернігівської школи № 6, Ніна Василівна теж навчала початківців на далекій Півночі (Магаданська область, м. Білібіно), їхній брат Станіслав Васильович тривалий час вчителював у Криму. Нині сестри Демешко мешкають у Чернігові й з теплом у серці згадують ковчинські сторінки своєї біографії.

Традиційно наводимо список ковчинських педагогів, з якими новий директор розпочав 1953–1954 навчальний рік:

Демешко Василь Іванович – директор, викладав фізику,
Кучер Володимир Калістратович – завуч, учитель історії та Конституції
в 1953–1961 рр.;

учителі початкових (1–4-х) класів:

Лушпа Валентина Григорівна,
Пищолка Кирило Степанович,
Срібна Олександра Григорівна,
Халімон Ніна Андріївна;

учителі старших (5–8-х) класів:

Бабак Марія Григорівна – вчитель хімії та природознавства,
Володіна Марія Федорівна – вчитель української мови та літератури,
Демешко Марія Олександрівна – вчитель математики,
Захарій Іван Іларіонович – учитель малювання,
Кріпка Олена Антонівна – вчитель російської мови та літератури,
Кучер Марія Микитівна – вчитель української мови та літератури
в 1953–1961 рр.,

Марченко Микола Леонтійович – учитель фізкультури і військової підготовки,
Медова Ніна Іванівна – вчитель російської мови та літератури,
Паперна Белла Зиновіївна – вчитель історії та географії,
Пономаренко Тетяна Михайлівна – вчитель математики, фізики,
креслення, географії,

Сова (Левченко) Ганна Іванівна – вчитель математики, німецької мови,
Халімон (Герасименко) Ганна Іванівна – вчитель німецької мови і природознавства,

Халімон Федір Петрович – учитель музики і співів,
Шульга О. Г. (1922 р. н.) – вчитель російської мови та літератури, німецької мови в 1953–1954 рр.,
а також **Муцька Л. М.** – старша піонервожата.

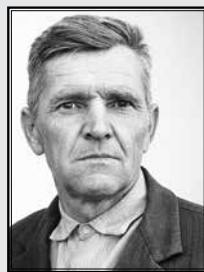
Демешко В.І.

Кучер В.К.

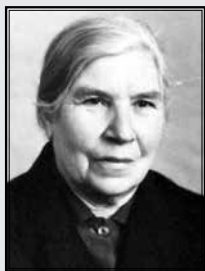
Луша В.Г.

Пищолка К.С.

Срібна О.Г.

Халімон Н.А.

Бабак М.Г.

Володіна М.Ф.

Кріпка О.А.

Медова Н.І.

Паперна Б.З.

Пономаренко Т.М.

Сова Г.І.

Халімон Г.І.

Халімон Ф.П.

Того навчального року в школі продовжували працювати методичні об'єднання вчителів. Директор піклувався про організацію активного дозвілля школярів, розвиток їхньої технічної та художньої творчості. Для кращого засвоєння програмного матеріалу та з метою розвитку художньої самодіяльності серед учнів у школі було створено шість предметних гуртків:

- математичний (керівник Г. І. Сова),
 - літературний (українська література; М. Ф. Володіна),
 - літературний (російська література; Н. І. Медова),
 - історичний (Б. З. Паперна),
 - технічний (К. С. Пищолка),
 - гурток юних мічурінців (М. Г. Бабак),
- а також три гуртки художньої самодіяльності:
- співочий (керівник В. Г. Лушпа),
 - драматичний (Н. І. Медова),
 - музичний (струнний оркестр; І. І. Захарій).

Наступного навчального року кількість гуртків зростає до одинадцяти. До діючих додалися:

- географічний (керівник В. К. Кучер),
- танцювальний (О. К. Шуренко).

Хор Ковчинської школи, 1954–1955 рр. У центрі – вчителі: Федір Петрович Халімон, Валентина Григорівна Лушпа, Іван Іларіонович Захарій

Така підтримка учнівської творчості директором і вчителями незабаром дала якісні результати. Навесні 1955 року ковчинські шкільні гуртки художньої самодіяльності вдало виступили на районній олімпіаді. Найкраще показали себе хористи. Це була одна з перших їхніх перемог на районній «самодіяльній» сцені. З часом вдалі виступи і перемоги ковчинських юних співаків стануть традиційними, а цей виступ був відзначений наказом по школі: директор оголосив подяку із занесенням в особові справи керівникові гуртка В. Г. Лушпі, вчителям О. Г. Срібній і Г. І. Сові, а також 34-м найактивнішим учасникам хору.

Запорожець О.П.

З 1954 року заступником директора з навчально-виховної роботи Ковчинської десятирічки стала працювати **Олександра Петрівна Запорожець**, яку районний відділ освіти знову направив до Ковчина.

Олександра Петрівна була завучем Ковчинської школи аж до 1965 року. Вона приділяла велику увагу технічному забезпеченню навчального процесу, обладнанню фізичного та хімічного кабінетів. У 1959 році навчальний заклад було електрифіковано – придбано електростанцію «Київ-2», яка не тільки забезпечувала електрикою школу, а ще й використовувалась для проведення лабораторних робіт. У цей же час Ковчинська десятирічка придбала кінопроектор і телевізор – нові й досі не бачені в сільській школі прилади. Шкільний телевізор був одним з перших телевізійних приймачів у селі. Для перегляду телевізійних програм до фізичного кабінету збиралися всі учні школи. Поза уроками чи під час важливих трансляцій приходили дивитися новітнє «диво техніки» й сільські жителі.

Стеценко М.Д.

Ковчинські школярі теж прагнули не відставати від прогресу і бути з технікою на «ти». Вони виготовляли діючі моделі (грібалка, жатка-самоскид), які навіть посилалися на обласну виставку. Учнівською технічною творчістю опікувався вчитель трудового навчання **Михайло Давидович Стеценко**.

Хоча Михайло Давидович мав лише середню освіту, але завдяки його золотим рукам Ковчинська школа першою в районі перейшла на кабінетну систему навчання. Руки цього майстра приклалися до виготовлення стендів, шаф для кабінетів, різних моделей і наочних пристроїв. Кабінети, створені ним, були одними з найкращих в області. Михайло Давидович Стеценко працював у школі з 1953 до 1984 року.

Синиця Г.Г.

В 1955 році, після закінчення Ніжинського педінституту, до Ковчинської школи прибула молода вчителька математики **Галина Григорівна Синиця**. Тепло прийнята в дружнє коло місцевих педагогів, вона пропрацювала в цій школі 26 років, тут зустріла своє щастя, створила сім'ю і лишилася з Ковчином назавжди.

У другій половині 50-х років у Ковчинській школі почали працювати нові педагоги:

Коновей М. І. – учитель фізкультури в 1954–1955 н. р.,

Кот Михайло Амвросійович – учитель фізкультури в 1958–1959 рр.,

Кукобко Надія Михайлівна – вчитель німецької мови в 1959–1961 рр.,

Митченко (у заміжжі – Мороз) **Галина Гнатівна** – вчителька фізкультури, вихователь групи продовженого дня; працювала в 1955–1989 рр.,

Михайлова (Штупун) Парасковія Семенівна – вчитель історії та географії, організатор позакласної роботи, завуч школи; працювала в 1958–1979 рр.;

Шуренко О. К. – вчитель в 1954–1955 н. р.

Кот М.А.

Кукобко Н.М.

Митченко Г.Г.

Михайлова П.С.

Шуренко О.К.

У цей час значно поліпшилася робота з фізичного виховання учнів. Завдяки старанням учительки Галини Гнатівни Митченко в школі з 1956 року діяли три фізкультурні секції – легкоатлетична, гімнастична і волейбольна, а взимку – лижна. Також працював стрілецький гурток, яким керував учитель з військової підготовки Іван Петрович Грищенко.

Патріотичному вихованню учнів сприяло залучення їх до участі в краєзнавчих естафетах. Так, навесні 1957 року протягом місяця проходила естафета, присвячена 40-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції на тему «Як змінилося село за 40 років». До участі в естафеті були залучені вчителі та учні. А навесні 1958-го, теж у формі естафети, присвяченої цього разу 40-річному ювілею ВЛКСМ, ковчинські школярі організовували походи й екскурсії, брали участь у районному та обласному зльотах юних краєзнавців. Екскурсійно-туристичною і краєзнавчою роботою в школі на той час керував учитель історії та географії В. К. Кучер. «В проведенні краєзнавчої роботи повинні брати участь всі учні, всі класні керівники», – зазначав директор В. І. Демешко в наказі про створення краєзнавчого гуртка у квітні 1961 року.

У червні 1956 року відбувся перший повоєнний випуск Ковчинської середньої школи. Атестати зрілості одержали 28 випускників.

Третій випуск – 1958 року – налічував 19 учнів.

1959 року серед випускників четвертого випуску були перші срібні медалісти – сестри Ганна і Ніна Демешко.

3-й випуск 10-го класу Ковчинської середньої школи, 1958 р.

З другої половини 50-х років помітно зменшується кількість школярів – через низьку народжуваність у роки війни. У 1957–1959 навчальних роках школу відвідувало близько 290 учнів, а в 1959-му навіть не було набору до 8-го класу. Внаслідок скорочення контингенту учнів, з 1961 року Ковчинська школа стала восьмирічною.

Чуян М.Г.

У цей нелегкий для навчального закладу час її директором був призначений **Михайло Григорович Чуян**.

Реорганізація школи із середньої в восьмирічну, безумовно, сприймалась як крок назад. Зменшувалась кількість учителів, їхнє навантаження, а отже і платня, скорочувались посади. Незважаючи на ці непопулярні заходи, Михайлові Григоровичу вдалося утримати основний склад, кістяк педагогічного колективу. І можна впевнено стверджувати, що саме з призначенням у 1961 році М. Г. Чуяна керівником ковчинського середнього навчального закладу розпочалася справжня його розбудова.

1961–1962 навчальний рік учительський колектив школи розпочав у такому складі:

Чуян Михайло Григорович – директор школи, викладав історію та суспільствознавство,

Запорожець Олександра Петрівна – завуч школи, вчитель фізики та математики;

учителі початкових (1–4-х) класів:

Пищолка Кирило Степанович,

Сова Ганна Іванівна,

Срібна Олександра Григорівна,

Халімон Ганна Іванівна,

Халімон Ніна Андріївна;

учителі старших (5–8-х) класів:

Бабак Марія Григорівна – вчитель хімії та природознавства,

Володіна Марія Федорівна – вчитель української мови та літератури,

Захарій Іван Іларіонович – учитель малювання,

Кріпка Олена Антонівна – вчитель російської мови та літератури,

Кукобко Надія Михайлівна – вчитель англійської мови,

Кучер Володимир Калістратович – учитель історії та географії,

Кучер Марія Микитівна – вчитель української мови та літератури,

Медова Ніна Іванівна – вчитель російської мови та літератури,

Митченко Галина Гнатівна – вчитель фізкультури,

Михайлова Парасковія Семенівна – вчитель історії та географії,

Пономаренко Тетяна Михайлівна – вчитель математики,

Синиця Галина Григорівна – вчитель фізики і математики,

Стеценко Михайло Давидович – учитель трудового навчання,

Халімон Федір Петрович – учитель музики і співів,

Чуян Ірина Іванівна – вчитель української мови та літератури.

У школі продовжували працювати дванадцять учнівських гуртків і чотири методичні об'єднання учителів. Старшою піонервожатою в 1961–1962 навчальному році була **Валентина Яківна Лях**.

На початок вересня 1961 року в Ковчинській восьмирічці нараховувалось 277 учнів у десяти класах (п'ятих і шостих класів було по два). Також розпочав роботу 9-й клас вечірньої школи, де продовжили своє навчання 18 тогорічних випускників 8-го класу.

Чуян І.І.

Лях В.Я.

Кількість класів та учнів у Ковчинській школі в 1961–1971 рр.

на 1 вересня		Класи										Разом
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
1961 р.	класів	1	1	1	1	2	2	1	1			10
	учнів	34	31	35	28	48	45	35	21			277
1964 р.	класів	1	2	2	1	1	1	1	2	1	1	13
	учнів	26	47	44	35	28	37	25	46	35	25	238
1971 р.	класів	1	1	1	2	2	1	2	1	1	1	13
	учнів	29	31	27	45	45	22	49	25	31	27	334

З перших же днів нового навчального року продовжив роботу краєзнавчий гурток. Згідно з наказом директора від 17 листопада 1961 року за № 75, в школі створювався краєзнавчий куточок, де мали бути представлені: карта ґрунтів колгоспу та їхня колекція, гербарії, описи місцевої флори і фауни, описи погоди і клімату, історія села, школи, біографії вчителів-пенсіонерів, фотографії передовиків колгоспу, художні вироби, речі побуту, описи усної народної творчості. До краєзнавчої роботи залучалися всі вчителі та учні. Це питання неодноразово обговорювалося на засіданнях педагогічної ради школи. Вже 25 січня 1962 року, аналізуючи попередні результати краєзнавчої роботи, директор М. Г. Чуян відзначив, що «вчителька *Халімон Н. А.*, вчитель-пенсіонери *Лушпа В. Г.*, *Тураш Є. М.*, *Ніговська Н. В.* з почуттям відповідальності поставилися до роботи, внівши великий вклад у відтворення минулого школи і села». Цим учителям було оголошено подяку.

В 1961 році на братській могилі воїнам-визволителям, що знаходиться на шкільному подвір'ї, було встановлено скульптуру радянського солдата.

На початку 1962-го в школі створили Книгу пошани – своєрідний фотолітопис добрих справ і досягнень ковчинських учнів. Першими до неї були вписані вихованці 6-А класу (керівник М. Ф. Володіна) – за активну участь у зборі металолому, заготівлі насіння плодівих дерев та розповсюдженні літератури.

Михайло Григорович Чуян першим з директорів шкіл району започаткував традицію відзначення днів народження школи. Восени 1962 року Ковчинський

навчальний заклад святкував своє 100-річчя. До цієї дати наказом по школі була оголошена подяка вчителям Н. А. Халімон, О. А. Кріпкій, І. І. Чуян та Н. І. Медовій, а також сімнадцятьом учням-відмінникам. А обласна газета «Деснянська правда» опублікувала велику статтю про віковий ювілей Ковчинської школи.

КОВЧИНСЬКІЙ ШКОЛІ – 100 РОКІВ

Тієї невеличкої хатини під сірим солом'яним дахом, яку сто років тому ковчинці назвали церковно-приходською школою, вже давно немає. Нема в живих і тих перших учнів, які слухали в ній перший урок сільського дячка. Та цієї осені не раз говорили в селі і про той єдиний убогий клас, і про тих небагатьох, хто в ньому вперше взявся за олівець, щоб навчитись хоч прізвище писати.

Сто років. Сорок п'ять з них – радянські. То ж немалі зміни відбулися за цей час у поліському селі. Тепер школа міститься в одному з кращих будинків. І нема в Ковчині людини, яка б не переступала її привітного порога. І всім сільська школа, як рідна мати, дала в життєву дорогу багато корисного. І не випадково її ювілей перетворився у велике свято.

Готувалися до нього заздалегідь. Кожен учень хотів подарувати рідній школі щось хороше. І ось 15 жовтня відкрилась виставка подарунків. Оглядаєш їх і бачиш, чим живуть діти, які в них почуття, мрії. Ось любовно вишитий портрет найдорожчої людини, наймудрішого вчителя трудящих Володимира Ілліча Леніна. Це робота випускниці школи Людмили Халімон. А ось Спаська башта Кремля. Її вишили восьми-класниці Люба Туш, Шура Халімон та Надя Туш.

Мабуть, більшість наших хлопчиків нині мріють стати космонавтами. Це видно й з експонатів ювілейної виставки. Федя Лузан і Толя Кот старанно виготовили рамки для портретів Героїв Радянського Союзу Поповича та Ніколаєва, які нещодавно здійснили легендарний груповий космічний політ. А скільки на виставці моделей літаків, вертольотів та інших небесних кораблів!

Діти шанують традиції рідної школи. Вони пишаються, що в ній училось і працювало багато відомих людей. То ж і на святковій виставці можна побачити дбайливо оформлений меморіальний куточок, присвячений авторів букваря Лідії Платонівні Деполович, що народилась, вчилась і довгий час вчителювала в Ковчині. Учні з інтересом оглядають портрет відомої землячки, дев'ятнадцяте видання її букваря, що вийшло у 1956 році, брошуру Л. П. Деполович, де викладені поради, як навчати грамоті за цим букварем, фотознімки та інші матеріали.

На день сторіччя з дня заснування школи припало й шкільне свято врожаю. Ділянка, яку обробляли учні, дала чудові врожаї. Ланка Миколи Лузана зібрала по 67 центнерів кукурудзи з гектара, а ланка Наталії Тищенко – більш як по 320 центнерів картоплі. Добре вродили гарбузи, квасоля, горох, гречка, капуста, жито, пшениця. І ці подарунки школі радують кожного, хто оглядає виставку.

Саме свято розпочалося в сільському Будинку культури урочистою піонерською лінійкою. Лунають рапорти голів рад загонів, у яких розповідається про те, що піонери шкільний ювілей зустріли чудовими успіхами у навчанні і праці. На цій же лінійці

юні ленінці приймають в почесні піонери своїх земляків, що відзначились у труді на благо рідного народу. Серед них і любима вчителька Є. М. Тураш, яка закінчила Ковчинську школу і вчителювала в ній понад 30 років.

В день ювілею на адресу школи надійшло багато привітань від її вихованців – студентів, службовців, воїнів Радянської Армії. Про них повідомив директор школи М. Г. Чуян. Ювілейне привітання від Куликівського районного комітету Комуністичної партії України та райвиконкому зачитав секретар райкому партії А. А. Терещенко. В ньому відзначається самовіддана праця вчителів Марії Григорівни Бабак, Олександри Петрівни Запорожець, Ніни Іванівни Медової, Олександри Григорівни Срібної, Ніни Андріївни Халімон, Михайла Григоровича Чуяна.

Ковчинська восьмирічка, говориться в привітанні, виховала немало чудових людей, які чесно трудяться в рідній артілі «Комінтерн». Це доярки Галина Срібна і Єфросинія Пінчук, свинар Василь Печеник, тракторист Іван Улич, комбайнер Анастасія Слезна. Імена цих працюючих колгоспників знає увесь район.

Особливо багато корисного дає школа своїм вихованням в останні роки, коли в життя запроваджено новий закон про народну освіту. Про благотворний вплив цього закону на виховну діяльність школи говорив перший секретар Куликівського райкому партії Михайло Іванович Ярош.

І тоді, коли кращі люди села їхали в обласний центр на мітинг, присвячений успіхові хліборобів Чернігівщини в боротьбі за хліб, на шкільному святі врожаю відмінникам навчання і праці були вручені ювілейні премії. Цей день був святковим для всіх ковчинців. Особливо ж раділи учні, бо з нагоди ювілею кожен з них одержав подарунок.

Місцевий колгосп дбає про культуру села. За останні роки тут збудовано кілька клубів. Розпочато спорудження нового приміщення школи. Під час свята юним учасникам художньої самодіяльності голова артілі К. Ф. Копил від імені колгоспників вручив баян.

Свято закінчилось великим концертом. Шкільний хор виконав пісні про Комуністичну партію, про рідну Батьківщину. Шкільні поети виступили з віршами, присвяченими ювілею. Вірш учениці четвертого класу Людмили Клименко закінчується словами:

Спасибі, школо, за науку,
Спасибі, партіє, тобі!

У цих словах – почуття всіх учнів, всіх трудящих села, яким рідна Комуністична партія широко відкрила дорогу до знань, до світла, до щастя.

К. Журба,
с. Ковчин,
Куликівського району

Михайло Григорович Чуян двічі організовував екскурсії учнів школи на теплоході «Олександр Довженко» до могили Т. Г. Шевченка у Каневі. Одна з цих поїздок відбулась у червні 1962 року. В захоплюючу подорож вирушило 170 ковчинських

школярів. Для її оплати використали кошти, зароблені учнями, вчителями і техпрацівниками в колгоспі на збиранні кукурудзи та на інших суспільно-корисних роботах. Всього було зароблено 612 крб., частину з яких виплатили учням і працівникам, які не брали участі в подорожі до Канева, 471 крб. віддали за оренду теплохода, а решта пішла на оплату культурно-масових заходів екскурсійної групи.

На теплоході «Олександр Довженко»

До поїздки готувалися заздалегідь. Було створено сім дитячих груп, призначені групорги з числа учнів і вчителі-керівники. Кожній групі директор визначив завдання на час екскурсії – описати свої враження від подорожі, зокрема природу, скласти колекцію комах і гербарій придеснянських і придніпровських рослин, провести конкурс поезій і т. ін. Тому подорож була і цікавою, і пізнавальною. Вона справила незабутнє враження не лише на учнів школи, але й на всіх жителів села. Теплохід причалував до порому, де зібралися всі ковчинці, щоб провести своїх школярів у дорогу. Подорож по Десні та Дніпру тривала два тижні. Діти оглянули Київ, побували в столичному кінотеатрі. А в Каневі, на Чернечій горі, поклали вінок до могили Кобзаря.

До могили Т. Г. Шевченка

У 1963–1964 навчальному році, на побажання батьків і громадськості села, школа офіційно знову стала середньою. Однак десятий клас у 1963-му, зрозуміло, ще не відкрився, ввели тільки дев'ятий. Всього ж у школі працювало дванадцять навчальних класів, оскільки других, сьомих і восьмих було по два.

У рік відкриття десятирічки учні під керівництвом М. Г. Бабак посадили шкільний сад із яблунь і шовковиць, кущів смородини та суниці.

Того ж року було закладено фундамент під нове приміщення школи. Будівництво здійснювалося силами місцевого колгоспу, очолюваного Костянтином Федорovichем Копилом. Активно працювали на новобудові вчителі, учні та їхні батьки.

Будівництво нового шкільного приміщення. 1964 р.

Учні на перерві біля колишнього Турашового будинку. Зводиться нова школа. 1964 р.

У 1963 році навчальний заклад одержав від військової частини № 63651 Київського військового округу автомобіль ЗІЛ-151, який обміняли в колгоспі «Комінтерн» на більш придатний для школи ГАЗ-51. Так у Ковчинській школі з'явився власний автотранспорт.

Педагогічний колектив школи, крім навчально-виховної роботи з учнями, проводив велику громадсько-політичну роботу і серед дорослого населення села. Вчителі були пропагандистами, лекторами, редакторами стінних газет. Учні підтримували їхню роботу організацією концертів на виробництві – на фермах, у бригадах, безпосередньо в полі.

Так, найактивнішим агітатором та пропагандистом 1964 року було визнано вчительку початкових класів **Любов Андріївну Силко**, яка працювала на громадських засадах пропагандистом 4-ї рілничої бригади колгоспу «Комінтерн». Саме ця бригада того року за відмінну роботу здобула перехідний Червоний прапор господарства, а 50 його кращих хліборобів отримали премії. Про цю подію 22 грудня того ж 1964-го навіть написала обласна газета «Шляхом комунізму» [68]. Про кращого ковчинського агітатора розповіла своїм читачам і «Деснянська правда» [69].

В будинку, де живе Любов Андріївна Силко, вчителька Ковчинської середньої школи, цього вечора світилося допізна у вікнах. Учителька уважно читала газету, підкреслювала щось, робила нотатки в своєму блокноті. Завтра бригадний день, і вона готувала бесіду для членів четвертої рілничої, де вже тривалий час працює агітатором...

Кожної п'ятниці приходив агітатор до своїх друзів-хліборобів. У четвертій рілничій вона своя людина, бо живе життям її членів. Влітку, у вільну від занять у школі годину, поспішає в поле, несе туди свіжу газету, розповідає людям про новини з життя країни і про свої колгоспні. Потім залишається тут до вечора, допомагає колгоспникам. Агітатор, що вмів не тільки розповідати, а й сам, засукавши рукава, візьметься за діло, - завжди користується авторитетом.

Для того, щоб колгоспники краще відпочили, приводить на бригаду агітатор своїх юних друзів. Піонери виступають з коротенькими цікавими концертами, розповідають рілникам про свої шкільні справи.

Четверта рілничка, де вихователькою Любов Андріївна Силко, здобула перехідний Червоний прапор колгоспу... Всі вдячні своєму агітаторові, бо це вона прищепила їм високо свідоме ставлення до праці, посіяла в колективі родючі зерна дружби трудової. І вони дали хороші сходи.

В. Клименко, секретар парторганізації

Шляхом комунізму. – № 152. – 1964. – 22 грудня., [68]

Степа Г.П. і Силко Л.А.

Любов Андріївна Силко працювала в Ковчинській школі недовго – з 1963 до 1965-го. Але її встигли полюбити учні, а сама вона назавжди полюбила нашу школу. На 125-річному ювілеї навчального закладу, в 1987 році, Любов Андріївна наголошувала, що Ковчинська школа навчила її трудитися й допомогла подолати перші сходинки педагогічної майстерності [70].

Свій педагогічний шлях Л. А. Силко продовжила в міських школах Чернігова. Довго працювала у школі № 29, де оформила чудовий музей українознавства. Любов Андріївна була активною учасницею науково-практичних конференцій, проводила дослідницьку роботу на кафедрі педагогіки й методики початкової освіти Чернігівського державного педагогічного університету. Вона неодноразово призначалась головою державної екзаменаційної комісії цього вузу. Від-

мінник освіти України, вчитель-методист Любов Андріївна Силко закінчила свій педагогічний шлях заступником директора з навчально-виховної роботи Чернігівської міської школи № 29.

Бабенко Г. Ф.

Машко Н. Л.

Чечітко Г. Т.

На початку 60-х років у Ковчинську школу прийшли працювати:

Антипчик Тамара Іванівна – вчитель фізики в 1963–1964 н. р., згодом була інструктором районного комітету комсомолу,

Бабенко Ганна Федорівна – вчитель початкових класів в 1962–1977 рр.,

Булавін Іван Антонович – учитель фізкультури в 1964–1965 н. р.,

Кузьменко Петро Дмитрович – учитель фізкультури в 1964 р.,

Лобода Ніна Гнатівна – вчитель фізики в 1964–1965 н. р.,

Машко Наталія Лаврентіївна – вчитель хімії та біології в 1964–1986 рр.,

Мехеда Лідія Павлівна – вчитель англійської мови в 1964–1965 н. р.,

Степа Ганна Прокопівна – старша піонервожата в 1962–1967 рр.,

Хорошко Лариса Іванівна – вчитель англійської мови 1963–1964 н.р.,

Чечітко Ганна Тимофіївна – вчитель біології та хімії в 1962–1974 рр.

М. Г. Чуян і К. Ф. Копил

Справжнім святом для ковчинських учнів і вчителів став день **11 вересня 1965 року**, коли голова колгоспу К. Ф. Копил і директор М. Г. Чуян перерізували символічну стрічку в нове шкільне приміщення. Простора школа мала вісім класних кімнат, учительську, роздягальню, кабінет медсестри, великий вестибюль.

Завдяки новобудові суттєво розвантажилися старі, ще земські, приміщення. Так, класну кімнату в приміщенні № 2 земської школи було переобладнано під спортивний зал. Одну зі старих будівель (так званий Турашів будинок) взагалі розібрали. Тепер шкільне подвір'я стало просторим і охайним. Біля нової школи десятикласники (випускники 1966 року) висадили дванадцять ялин, а вздовж вулиці – березову й каштанову алею. На подвір'ї розбили квітники.

Нова школа. 1965 р.

Снутай П.Я.

У 1960-х роках не лише зміцнилась матеріально-технічна база Ковчинської школи, а й значно зріс рівень навчально-виховної роботи. Чимала заслуга в цьому заступника директора з навчально-виховної роботи **Павла Якимовича Спутая**, який працював на цій посаді з 1965 по 1974 рік.

На початок 1965–1966 навчального року в Ковчинській середній школі викладали 29 учителів і діяло тринадцять гуртків.

Саме в цей час у школі почав працювати учителем німецької мови та фізкультури **Михайло Павлович Дашкевич** – людина, добре знана як в Україні, так і за її межами. Адже згодом М. П. Дашкевич став відомим дипломатом, був Над-

Дашкевич М.П.

звичайним і Повноважним Послом України в Японії і в Алжирській Народній Демократичній Республіці.

У Ковчині Михайло Павлович був активістом комсомольської роботи. Приміром, він разом зі своїм найближчим другом, колишнім однокласником, а тоді вчителем Хибалівської школи Вадимом Максимовичем Казиміром організував товариську зустріч старшокласників двох шкіл із футболу. Капітаном команди ковчинців був Петро Антоненко. Також під керівництвом М. П. Дашкевича в жовтні 1965 року було проведено загальношкільну спартакіаду з волейболу, ручного м'яча, бігу на 60 і 100 м, стрибків у довжину і висоту.

Того ж 1965 року в Ковчинську школу прийшла працювати група нових педагогів, а саме:

Басанець Володимир Платонович – учитель фізики і математики в 1965–1967 рр.,

Васильюк Станіслав Іванович – учитель хімії в 1965–1968 рр.,

В'ялий Дмитро Дмитрович – учитель російської мови та літератури в 1965–1966 н. р.,

Дашкевич Анюта Тимофіївна – вчитель початкових класів у 1965 р.,

Литвиненко Ганна Михайлівна – вчитель англійської мови в 1965–1970 рр.,

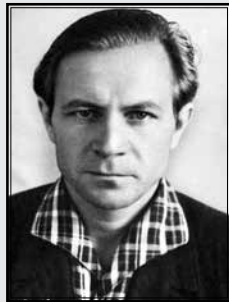
Спутай Марія Василівна – вихователь груп продовженого дня, вчитель малювання, бібліотекар; працювала в 1965–1980 рр.,

Тетьорник Лідія Василівна – вчитель початкових класів в 1965–1966 н. р.,

Шевченко Ганна Михайлівна – вчитель фізкультури в 1965–1966 н. р.

Басанець В.П.

Васильюк С.І.

Литвиненко Г.М.

Спутай М.В.

У ці роки в школах країни запроваджувалось виробниче навчання. Один день тижня (зазвичай це була субота) школярі проводили не за партами, а на виробництві, освоюючи свою першу професію. Учні вивчали сільськогосподарські машини, працювали в полі, на фермах.

У 1966 році була створена первинна партійна організація Ковчинської середньої школи. Її очолювали: Павло Якимович Спутай (з 1966 до 1973 р.), Паша Се-

менівна Михайлова (до 1978-го), Федір Федорович Піддубний (до 1980-го), Микола Іванович Бороденчик (до 1981-го), Лідія Михайлівна Туш (до 1984-го), Тетяна Миколаївна Атрощенко (з 1984 р.)

Серед випускників 1966 року був перший золотий медаліст Ковчинської середньої школи – Віталій Маляренко.

Влітку 1966 року в Ковчинській школі планували здійснити водну подорож учнів до Херсона, однак *«у зв'язку з тим, що пароходство не створило належних умов для здійснення цієї екскурсії, вирішено провести екскурсію до Канева. Оплату за теплохід провести за рахунок грошей, зароблених учнями в колгоспі (1124 крб.)»* [71, с. 20]. Так ковчинські школярі знову побували в Каневі.

Директор школи Михайло Григорович Чуян докладав чималих зусиль не тільки для поліпшення навчального процесу, а й для створення кращих умов для учнів і вчителів. Так, у 1967 році при школі було збудовано їдальню, яка забезпечила всіх школярів гарячим харчуванням. Для учнів із сусідніх сіл – Авдіївки, Миколаївки, хутора Петровського – при школі працював інтернат, для мешканців якого теж було організовано харчування. Крім цього, з ними працював вихователь; не лишилося без уваги й дозвілля інтернативців.

Їдальня. 1967 р.

На шкільному подвір'ї біля їдальні

1969 року було розпочато будівництво восьмиквартирного двоповерхового будинку для вчителів. У серпні 1974-го ковчинські вчителі отримали власні комфортні квартири.

Учительський будинок

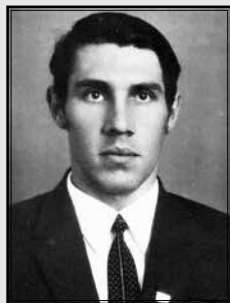
Учителі святкують новосілля

У другій половині 1960-х до Ковчинської школи прийшли працювати нові педагоги, зокрема:

Алійник Людмила Іванівна – вчитель російської мови та літератури в 1966–1967 н. р.,
Больбат Микола Митрофанович – учитель фізики і астрономії в 1967–1969 рр.,
Василюк Ганна Тимофіївна – вихователь групи продовженого дня в 1967–1968 рр.,
Вашченко Олександра Іванівна – вихователь групи продовженого дня в 1968–69 н. р.,
Гайдук Анатолій Олександрович – учитель музики і співів в 1966–1968 рр.,
Гапон (Туш) Марія Олексіївна – вихователь групи продовженого дня, в 1967– 1994 рр.
Гарбуз Надія Олексіївна – вчитель російської мови та літератури в 1967–1968 н. р.,
Гриценко Людмила Іванівна – вихователь групи продовженого дня в 1969 р.,
Гриценко Михайло Іванович – учитель фізики в 1969 р.,
Павленко Марія Олександрівна – вчитель української мови та літератури в 1969–1972 рр.,
Педич Зоя Семенівна – вчитель початкових класів в 1966–1968 рр.,
Сльозна Олександра Юхимівна – вихователь групи продовженого дня в 1968–1969 н. р.,
Стеценко Віра Антонівна – вчитель математики та організатор позашкільної роботи в 1969–1970 н. р.),
Тищенко Тетяна Пантеліївна – вчитель фізики в 1969–1970 н. р.,
а також **Зозуля Ніна Михайлівна** – старша піонервожата з 1967 р.

Ковчинській школі завжди щастило на вчителів неординарних, із багатим внутрішнім світом, справжніх ентузіастів та подвижників. Одним з тих, хто, за словами вчительки Л. М. Туш, вніс свіжий подих у життя школи, був **Віктор Іванович Вовк**.

Віктор Іванович викладав російську літературу і фізкультуру, а також організовував дозвілля школярів, керував шкільним хором і хором сільського будинку культури, писав ніжні ліричні вірші. Його дружина **Олександра Іванівна Вовк** була вихователем групи продовженого дня. Подружжя Вовк працювало в Ковчинській середній школі з 1968 по 1970 рік.

Больбат М.М.

Гапон М.О.

Гарбуз Н.О.

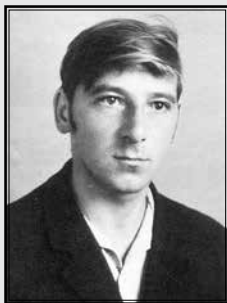
Педич З.С.

Стеценко В.А.

Зозуля Н.М.

Вовк В.І.

Вовк О.І.

У 1968 році свій педагогічний шлях у Ковчині розпочала випускниця Харківського педагогічного училища **Ганна Миколаївна Ступка**. Вона народилася 14 листопада 1949 року в с. Топчіївка Чернігівського району. Середню освіту здобувала в Топчіївській початковій, Серединській восьмирічній та Красилівській середній школах. 1966 року вступила до Харківського педагогічного училища, яке закінчила в 1968-му. Молоду вчительку початкових класів за розподілом було направлено в Ковчинську школу.

Перша зустріч із Ковчином запам'яталася Ганні Миколаївні на все життя. Добиралась вона до незнайомого села цілий день. Спочатку «автостопом», на мотоциклі, її підвезли до Горбова. «Звідси до Ковчина рукою подати», – сказав мотоцикліст і показав рукою на сусіднє село. Проте дівчина звернула не на ту дорогу й попрямувала до Ковчина через Авдіївку. Лише ввечері вона дісталася місця своєї майбутньої

роботи. Першою з ковчинців її гостинно зустріла колега – вчителька Олена Антонівна Кріпка. Напоївши чаєм, вона провела Ганну Миколаївну до школи.

Молодому педагогу директор М. Г. Чуян доручив вести 2-й клас. Несміливо і з хвилюванням вона вперше відчинила двері класної кімнати. А там на неї з величезною цікавістю дивилося 23 пари дитячих очей. Вчителька одразу знайшла правильний підхід до своїх вихованців і стала для них другою мамою. Відтоді минуло більше сорока років, проте Ганна Миколаївна надзвичайно легко згадує й називає всіх своїх перших учнів поіменно і навіть пам'ятає, хто з ким сидів за партою. Її любов до дітей виявилася взаємною. Ганна Миколаївна працювала в Ковчинській школі всього чотири роки, проте вихованці Г. М. Ступки й досі називають її своєю улюбленою вчителькою і шлють їй палкі вітання в Серединську школу

Чернігівського району, директором якої вона працює з 1986 року. А до цього Ганна Миколаївна пройшла тривалий педагогічний шлях: у 1975-му закінчила Київський педінститут імені М. Горького за спеціальністю вчителя історії та суспільствознавства і довго працювала вчителем того навчального закладу, який очолює нині.

1970-й рік у Радянському Союзі ознаменувався 100-річним ювілеєм з дня народження В. І. Леніна. У зв'язку з цим для ковчинських школярів-старшокласників була організована екскурсія до Москви. У школі ж проводилися святкові лінійки, творчі заходи, організовувалося вивчення біографії Леніна. В одному з класів була створена ленінська кімната з багатьма стендами і експонатами. Тут старші школярі вели екскурсії для молодших. Серед експонатів найбільш цікавими були учнівські вироби: вишиті портрети, малюнки. Загальне захоплення викликав майстерно виготовлений макет дитячої кімнати Володі Ульянова: відтворені маленький стіл, ще менші стільці, ліжка, книжкова полиця із зовсім мініатюрними книжечками – і все це зроблене дитячими руками!

З нагоди 100-річчя з дня народження Леніна всіх відмінників школи сфотографували на фоні портрета вождя.

У цей час у селі працювало місцеве радіомовлення. Воно допомагало школі у зв'язках з батьками та громадськістю. В кінці навчального тижня (тоді навчалися шість днів) в ефір виходила шкільна радіогазета «Голос школи». Завдяки їй усі жителі села могли чути шкільні новини. В різні роки радіогазету редагували й читали вчителі І. І. Чуян, О. А. Халімон (Кріпка), М. О. Гапон, Н. М. Лутай. Особливо цікавими були випуски, редактором і диктором яких була вчителька російської мови та літератури **Людмила Михайлівна Карачун**, яка працювала в школі у 1968–1970 роках. Також по радіо директор у зимовий період оголошував про відміну занять у школі для молодших школярів при температурі -20°C і для старшокласників при -25° морозу.

Відмінники Ковчинської середньої школи. 1970 р.

У школі значну увагу приділяли фізичному здоров'ю учнів. Так, кожен навчальний день розпочинався з обов'язкової фізичної зарядки. На подвір'ї школи протягом 15–20 хвилин усі учні робили нескладні фізичні вправи під керівництвом учителя фізкультури або когось зі старшокласників під музичний супровід.

У молодших і середніх класах із числа учнів були створені санітарні трійки. Вони стежили за охайним виглядом учнів, станом чистоти у класах, виставляли оцінки за прибирання. Чергові учні кожного класу після закінчення уроків підмітали класні кімнати.

Школа підтримувала тісні зв'язки з колгоспом. Керівництво господарства завжди йшло назустріч шкільним потребам, і освітяни та їхні вихованці не залишалися в боргу. Більшість учнів-старшокласників улітку працювали в колгоспних бригадах, у сімейних екіпажах на жнивях. А з приходом осені школярі з учителями після уроків майже щодня виїжджали в поле на допомогу. Ловили кожен погожий день, адже восени ціниться кожна пара рук – навіть дитячих. Тому бралися за будь-яку роботу, аби лише врятувати врожай: збирали кукурудзу й овочі, копали картоплю та моркву. Найлегшим і найприємнішим було збирання яблук у колгоспному саду – і по деревах можна полазити, і яблук наїстися досхочу! В окремі роки школа за осінній сезон здійснювала більше сорока виходів на допомогу колгоспу. Узимку ж учні виступали з концертами у бригадах і на тваринницьких фермах, а вчителі читали колгоспникам лекції.

Важливе значення приділялося політичному вихованню учнів. У цей час були введені обов'язкові політінформації, які проводилися класними керівниками щосереди перед початком уроків. У школі діяв також учнівський комсомольський лекторій.

Чи не щотижня відбувалися святкові лінійки з нагоди пам'ятних дат нашої країни. Класи шикувалися на подвір'ї або в коридорі школи. Звучали доповіді голів рад піонерських загонів і секретарів комсомольських організацій. Під звуки сурм і барабанів урочисто виносилися прапори піонерської дружини ім. Олександра Матросова і комсомольської організації. Один з класів готував літературно-музичну композицію до свята.

Наведемо календар пам'ятних подій, які відзначалися в радянській школі:

1 вересня – День знань, початок навчального року. Врочисту лінійку цього дня обов'язково починав директор. До школи запрошувалися голови колгоспу й сільської ради, секретар парторганізації. Завжди приходили вчителі-пенсіонери, випускники минулих років. Часто були гості з районного чи обласного відділів освіти. На лінійці відзначали активну літню роботу учнів на присадибних ділянках, у колгоспі. В центрі уваги цього дня були десятикласники і, звичайно ж, першачки, для яких шкільний дзвінок лунав уперше. До шкільної партії їх за руку приводили десятикласники, після чого розпочиналося навчання.

21 вересня – день визволення Чернігівщини від німецько-фашистських загарбників;

1 жовтня – День учителя;

29 жовтня – День комсомолу;

6–7 листопада – річниця Великої Жовтневої соціалістичної революції;

5 грудня – День Конституції СРСР;

30 грудня – День утворення СРСР;

1 січня – Новий рік. Головною прикрасою новорічних свят, звичайно ж, була святково вбрана ялинка. В нашій школі вона не тільки сяяла електричними гірляндами, а ще й крутилася. Маленькі школярі були в захваті від такого дива. Сучасний читач, спокушений 3-D фільмами й комп'ютерними технологіями, навряд чи оцінить старання вчителя фізики Ф. Ф. Піддубного і вчителя трудового навчання М. Д. Стеценка, які зробили обертальну платформу для новорічної ялинки. В наш час такий пристрій, мабуть, можна замовити через мережу Інтернет, а на початку 1970-х у хід пішли старе велосипедне колесо, шматочки жерсті, нарізані по колу, металеві коліщата, пружинки... Втім, можливо, й не варто розкривати всієї схеми, старанно схованої під ялинкою, адже на Новий рік мають бути дива. Бодай у вигляді ялинки, що крутиться...

21 січня – День пам'яті В. І. Леніна;

8 лютого – День юного героя-антифашиста;

8 Березня – Міжнародний жіночий день;

9–10 березня – Шевченківські дні;

12 квітня – День космонавтики. Проводилася тематична святкова лінійка, після якої запускалися моделі космічних ракет;

1 Травня – День міжнародної солідарності трудящих;

9 Травня – День Перемоги;

19 травня – День піонерії. Цей день у школі відзначався конкурсом стройової пісні.

Класи по черзі проходили маршем перед святковою шкільною лінійкою. Учні карбували крок, голосно співали маршову пісню. А готувалися до цього кілька тижнів: усі класи тренувалися ходити строєм, підбирали пісні. Цього дня після уроків біля школи розпалювали святкове багаття, співали піонерські пісні. Багато тодішніх школярів донині пам'ятають знаменитий піонерський гімн «Взвейтесь кострами». З 1973 року цього дня в Ковчинській школі традиційно відбувалась військово-патріотична гра «Зірниця».

24–25 травня – свято останнього дзвінка;

24–26 червня – випускний вечір.

Щороку в червні, під час проходження учнями 7-го і 9-го класів виробничої практики, в школі діяв табір праці та відпочинку.

У 1970 році в Ковчинську середню школу були призначені на роботу вчитель географії **Михайло Васильович Петренко** і вчителька початкових класів **Марія Пилипівна Петренко**. Це подружжя трудилося в Ковчині два роки.

Протягом 1970–1971 навчального року в школі працювали також:

Лук'яшко Валерій Григорович – учитель фізкультури,

Рижа Марія Данилівна – вчитель хімії та біології,

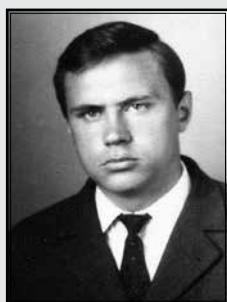
Савчук Олександра Дмитрівна – вчитель російської мови та літератури.

Лук'яшко В.Г.

Рижа М.Д.

Піддубний Ф.Ф.

Піддубна Л.С.

З 1970 року фізику та астрономію в Ковчинській школі почав викладати **Федір Федорович Піддубний**. Сумлінна праця, наполегливість і старання молодого вчителя одразу були помічені й відзначені дирекцією школи.

А з 1972 року до колективу ковчинських педагогів приєдналася дружина Федора Федоровича – **Любов Семенівна Піддубна**, яка викладала історію та географію. Молоде подружжя вчителів привнесло в свою роботу ще студентський запал і, водночас, високий професіоналізм.

Уроки Федора Федоровича були надзвичайно цікавими, бо ніколи не обмежувалися параграфом підручника. Розповіді з історії фізики, приклади досягнень науки і техніки, різноманітні досліди, аналіз фізичних явищ – усе це було в арсеналі педаго-

га й викликало зацікавленість учнів до навчання і дослідження світу. Федір Федорович Піддубний був людиною-лідером. Ставши невдовзі заступником директора з навчальної роботи, він згуртував у школі надзвичайно сильний педагогічний колектив. До слухних порад завуча-фізика прислухалися не тільки вчителі природничих наук, а й мовники. Він був вимогливим і до педагогів, і до учнів, але й сам віддавав багато часу, сил і творчості Ковчинській школі.

Наказ № 5

по Ковчинській середній школі від 20/II – 71 р.

Про сумлінну роботу вчителя фізики Піддубного Ф. Ф.

Не дивлячись на те, що вчитель фізики працює лише перший рік у школі після закінчення вузу, стан викладання фізики набагато покращився порівняно з попередніми роками. Учитель старанно готується до уроків, проводить їх на високому науковому і методичному рівні. Учні люблять вчителя і його предмет. Один учень 9-го класу переміг на районній олімпіаді з фізики, зайнявши перше місце.

Виходячи з цього, наказую:

За старанність і бездоганну роботу вчителю Піддубному Ф. Ф. оголосити подяку із занесенням до трудової книжки.

Директор школи М. Г. Чуян

Про Любов Семенівну Піддубну найтепліше, як про другу матір, згадують випускники 1979 року. Адже цілих сім років – з четвертого класу до випускного вечора – вона була їхнім класним керівником. На уроках, шкільних лінійках і вечорах, на колгоспних полях, у туристичних походах, з лекціями і концертами по навколишніх хуторах – всюди і завжди Любов Семенівна була разом зі своїми вихованцями. До неї горнулися, її любили, їй довіряли, із нею радилися. Як до матері – до Люби Семенівни Піддубної.

Про педагогів Піддубних не можна говорити нарізно. Вони не тільки учительська сім'я, вони – єдине ціле, міцне і сильне своєю взаємною любов'ю і підтримкою. Всі, хто згадує це подружжя, відзначають, що і Федір Федорович, і Любов Семенівна дуже шанобливо ставилися і до своїх колег, і до учнів, і до всіх мешканців Ковчина. Своєю людяністю і відкритістю вони завоювали шану односельців і велику любов школярів.

На початку 70-х років у Ковчинській середній школі працювали:

Акімов Володимир Іванович – учитель фізкультури в 1974–1975 н. р.,

Атрощенко Тетяна Миколаївна – вчитель англійської мови в 1972–2003 рр.,

Бакун Ніна Петрівна – вчитель російської мови та літератури в 1973–1974 н. р.,

Бойко Ніна Павлівна – вчитель української мови та літератури в першому півріччі 1972–1973 н. р.,

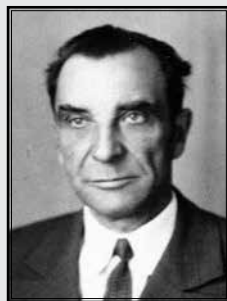
Атрощенко Т. М.

Голубева Т. І.

Марфунін А. А.

Міненко І. Г.

Морозов Б. Г.

Нестеренко В. О.

Лузан О. І.

Лузан К. І.

Соловей Г. М.

Стряпча С. О.

Ткач В. Й.

Точона Т. В.

Туш А. І.

Туш Л. М.

Туш М. М.

Мурза В. М.

Голубєва Тамара Іванівна – вчитель російської мови та літератури в 1971–1972 н. р.,

Койдан Марія Іванівна – працювала в школі в 1972–1973 н. р.,

Марфунін Анатолій Андрійович – учитель фізкультури в 1972–1974 рр.,

Міненко Іван Гаврилович – вчитель математики в 1975–1978 рр.; після Ковчина працював директором восьмирічної школи в с. Авдіївка,

Морозов Борис Георгійович – вчитель фізики в 1971–1972 н. р.,

Морозова Надія Михайлівна – вчитель в 1971–1972 н. р.,

Нестеренко Віра Опанасівна – вчитель математики, вихователь груп продовженого дня,

Олійник Надія Петрівна – працювала в 1972–1974 рр.,

Підтьоп (у заміжжі – Лузан) Олена Іванівна – вчитель хімії та біології в 1974–1979 рр.,

Рижевська (у заміжжі – Лузан) Катерина Іванівна – вчитель української мови та літератури, згодом – початкових класів; працювала у 1972–2010 рр.,

Соловей Григорій Миколайович – викладач початкової військової підготовки в 1974–1976 рр.,

Стряпча Світлана Олексіївна – вчитель російської мови та літератури в 1974–1976 рр.,

Ткач Валентина Йосипівна – вчитель української мови та літератури в 1973–1975 рр.,

Точона Тамара Вікторівна – вчитель математики в 1973–1975 рр.,

Туш Анатолій Іванович – учитель математики та фізики (1974–1977),

Туш Лідія Михайлівна – вчитель математики в 1972–2008 рр.,

Туш Михайло Никифорович – учитель початкової військової підготовки та музики в 1971–1974 рр.,

Халімон Віктор Юхимович – учитель фізкультури в 1971–1972 н. р.

З 1975 по 1983 рік учителем фізкультури в Ковчинській школі працював **Володимир Миколайович Мурза**.

Незважаючи на таку, здавалося б, високу плінність кадрів (адже щороку змінювалося по п'ять-сім учителів, особливо часто – викладачі російської мови), ключовий склад ковчинського педагогічного колективу залишався досить стабільним. Крім основної роботи і шкільних клопотів, їх єднало й те, що всі вони були активними учасниками художньої самодіяльності: співали в хорі, ставили драматичні вистави, разом проводили різноманітні свята, організовували екскурсії, їздили до Чернігова на театральні вистави та концерти відомих виконавців і т. ін.

Жива, творча атмосфера, яка завжди панувала в колективі ковчинських педагогів і всіляко підтримувалась директором і завучем школи, спонукала до розкриття талантів у їхньому середовищі, до виявлення всіляких ініціатив та новаторських пошуків. А все це, в свою чергу, підвищувало професіоналізм учителів Ковчинської середньої школи.

Наказ № 2
по Ковчинській середній школі від 11/І – 72 р.

Про сумлінне ставлення до роботи вчителя Морозова Б. Г.

Протягом І і ІІ чвертей 1971-72 навчального року вчитель Морозов Б. Г. показав старанність в підготовці до уроків, проводить уроки на належному науково-теоретичному рівні. Самоініціативно організував ансамбль струнного оркестру, секцію боксерів. Прагнення зробити щось гарне для учнів зближує учнів з учителем, тов. Морозов Б. Г. користується заслуженим авторитетом і повагою серед учнів.

Виходячи з цього, наказую:

За сумлінне відношення до роботи, за прояв самоініціативи вчителю фізики Морозову Б. Г. оголосити подяку із занесенням до трудової книжки.

Директор школи М. Г. Чуян

У 1974 році до 160-ї річниці з дня народження Т. Г. Шевченка учительський драмгурток під керівництвом Марії Федорівни Володіної поставив виставу за поемою «Наймичка». Роль Ганни виконала вчителька історії Любов Семенівна Піддубна. Драматизм поеми, майстерно переданий педагогами – аматорами сцени, не залишив байдужими глядачів. Наказом по школі М. Ф. Володіній і Л. С. Піддубній було оголошено подяку із занесенням до трудової книжки [72].

Учительський «новорічний вогник»

У 1975 році було відзначено роботу вихователів групи продовженого дня М. О. Гапон і Н. М. Тураш, які виготовили і представили на районну педагогічну виставку експонат «Ігротека групи продовженого дня», котрий здобув високу оцінку їхніх колег-педагогів і районного відділу освіти.

У 70-х роках у школі значно поліпшився стан навчально-виховної роботи, яку з 1974 по 1980-й очолював завуч Ф. Ф. Піддубний.

З 1972 року розпочався перехід на кабінетну систему, і в Ковчинській школі було створено дев'ять класів-кабінетів. За кілька років усі вони були оснащені наочним обладнанням, технічними засобами навчання. Ініціатором цієї роботи і справжнім генератором ідей став Федір Федорович Піддубний. Разом із Михайлом Давидовичем Стеценком вони виготовили електрифіковані стенди для перевірки знань у кабінети фізики і математики, багатофункціональну дошку. Всі кабінети забезпечили проекційними апаратами, обладнали системою автоматичного затемнення. Кабінети мови та літератури були оснащені звуковідтворюючою апаратурою. Запрацював лінгафонний кабінет. Кабінет історії був оформлений дбайливо виготовленими стендами про основні етапи розвитку суспільства. Як учитель фізики, Ф. Ф. Піддубний, звичайно ж, дбав і про постійне поповнення фізичного та хімічного кабінетів. Школа придбала телескоп, фотоапарат, багато обладнання для проведення лабораторних робіт, хімічні реактиви.

В позаурочний час діяли гуртки майже з усіх навчальних дисциплін. Учні разом з учителями проводили вечори цікавої хімії, математики, фізики, англійської мови. Згодом у школі організовувалися тематичні тижні, як-то тиждень української мови та літератури, тиждень математики, тиждень англійської мови.

Завдяки такій самовідданій праці педагогічного колективу успішність учнів Ковчинської школи з року в рік неухильно зростала. Так, у 1970–1971 навчальному році, коли в школі навчався 341 учень, 109 із них (тобто 32 %) вчилися на «добре» і «відмінно», а 32 (9,4 %) були відмінниками. У наступному навчальному році з 334-х учнів відмінниками були 36, тобто 10,8 відсотка.

У 1972 році в школі пройшов конкурс читців до 50-річчя утворення СРСР. До цієї дати учні провели кілька тематичних лінійок, на яких розказали про історію кожної союзної республіки, її традиції та культуру. Ковчинські школярі налагодили і довго підтримували листування зі своїми ровесниками в інших республіках, обмінювалися подарунками, сувенірами.

У 1973-му учні Ковчинської середньої школи першими в Куликівському районі залучилися до проведення всесоюзної військово-патріотичної гри «Зірниця». Багато зусиль і винахідливості при організації цієї гри виявив учитель фізичної культури А. А. Марфунін. Гра відбувалася 19 травня в урочищі Піщане стійло, серед мальовничого соснового лісу. Учні з великим захопленням змагалися у виконанні спортивного комплексу, що складався із семи завдань. Тут був крос по лісовій місцевості, перетягування каната, силові вправи, туристичні навички та інше. Поза конкурсом відбулося змагання на найсмачнішу піонерську кашу, яку школярі готували разом з учителями тут же на вогні.

За організацію і проведення гри «Зірниця» вчителів А. А. Марфуніну була оголошена подяка із занесенням до трудової книжки. А традиція такого святкування Дня піонерії живе в Ковчинській школі й до сьогодні.

Місцеві школярі завжди брали активну участь у суспільно-корисній праці. Зокрема, двічі на рік збирали металолом і макулатуру, розповсюджували художню літературу. Класи-переможці цих заходів в окремі роки навіть отримували грошові премії, а загальні фотографії класів заносилися до Книги пошани школи. Також учні завжди самі прибирали шкільне подвір'я, майданчики, сад, доглядали за дослідними ділянками.

Ковчинська школа була першою в Куликівському районі, в якій було впроваджене учнівське самоврядування, тобто створена рада командирів, куди ввійшли справжні, неформальні лідери кожного класу. Саме рада командирів координувала суспільно-корисну діяльність школярів і всі загальношкільні заходи. Вона ж, діючи від усього учнівського колективу, навіть розподіляла частину коштів, зароблених школярами.

Місцева десятирічка мала значні успіхи в художній самодіяльності. Хор учнів Ковчинської школи, який уміло очолювала М. Г. Бабак, об'єднував більше 60 дітей і був постійним переможцем районних оглядів художньої самодіяльності, з успіхом виступав на обласних оглядах.

Хор Ковчинської середньої школи. 1975 р.

У 1975 році «учасники художньої самодіяльності нашої школи удостоєні найкращої похвали журі районного огляду художньої самодіяльності. Хор школи, дуєт сестер Пономаренко Т. і Пономаренко Д., кубинський танець у виконанні Лук'янець В. і Пархоменко О. виділені на обласну олімпіаду художньої самодіяльності» [72].

У 1970-ті роки було чимало зроблено для поліпшення матеріальної бази Ковчинської школи. В 1973–1974 роках земські будинки обклали цеглою, а в 1975-му почали будувати гаражі й автокласи. 1976 року звели центральну котельню, яка стала обігрівати всі шкільні приміщення; того ж року до школи було підведене центральне водопостачання.

Приміщення гаражів і автокласів. 1979 р.

Трудове виховання в Ковчинській школі забезпечувалось через поглиблене вивчення автосправи, започатковане в 1977 році. Учні успішно складали іспити в ДАІ на категорію «С» і разом з атестатом отримували посвідчення водія – свою першу професію.

Інструкторами з автосправи в Ковчинській школі з 1975 року працювали:

Корж Микола Іванович (1975–травень 1976),

Лук'янець Володимир Петрович (травень 1976–1977),

Павлюченко Володимир Миколайович (1976–1977, 1980–1998),

Пономаренко Іван Михайлович (1977–1978),

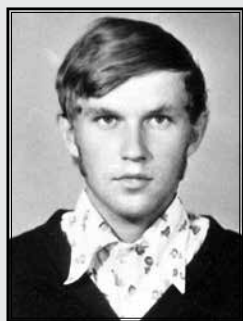
Корявець Микола Іванович (травень–серпень 1978, вересень–листопад 1979),

Тищенко Феодосій Іванович (1978–1979),

Кумейко Михайло Тимофійович (1979–1981),

Яцина Віктор Миколайович (1983–1986),

Василенко Володимир Іванович (працює з 1989 р.).

В. П. Лук'янець

В. М. Павлюченко

М. І. Корявець

У середині 1970-х років у школі сформувався надзвичайно сильний і стабільний колектив педагогів. Працювало багато досвідчених учителів, приходили й молоді – ініціативні, з творчим підходом до викладання предметів. Які це були вчителі! Кожен з них міг запалити інтерес до своєї дисципліни, зацікавити несподіваною історією, ефектним дослідом, повчальним прикладом.

Ковчинський педагог Любов Семенівна Піддубна так згадує своїх колег тих далеких 70-х років:

«У 1972 р. я прибула працювати в Ковчинську школу й потрапила не просто в школу, а в виноградник, де всі вчителі діяли творчо й плідно. Життя подарувало мені щастя опинитися в такому колективі, де працювали талановиті, душевно щедрі, цілеспрямовані, завжди зібрані й досвідчені педагоги: Г. І. Сова, Г. Г. Кривенко, М. Ф. Володіна, О. А. Халімон, М. Г. Бабак, П. Я. Спутай, Т. М. Пономаренко, О. Г. Срібна, Г. І. Халімон, І. І. Чуян, М. Г. Чуян, М. Ф. Бабенко. Вони любили свою роботу, захоплювали своїми предметами й добре їх викладали. Вони ставилися до викладання як до мистецтва і ми, молоді вчителі, багато чому в них навчилися. Найвищу насолоду в процесі своєї праці вони вбачали в тому, щоб спаяти роботу класу, поставити на певні рейки, запалити дітей своїм інтересом до справи. Вони знали індивідуальність кожної дитини, як треба спитати кожного учня і кому яке завдання дати. Їм вдавалося зацікавити дітей і цьому ми в них теж навчилися, відвідуючи їх уроки, спостерігаючи за їхньою творчою працею.

У кожного з ковчинських учителів був свій стиль роботи, свій підхід до учнів. І водночас їхня робота на уроках і в позаурочний час була спрямована на систематичність, послідовність, доступність матеріалу, що вивчався. Всі звертали увагу на якість знань, умінь і навичок учнів, на самостійність школярів в оволодінні знаннями. На кожному уроці та в позаурочний час вони приділяли увагу моральному, естетичному, громадянському вихованню молодого покоління, сіяли в дитячі душі любов до рідного краю, до Вітчизни, ненависть до загарбників.

Ці вчителі були чуйними психологами, вміли бачити, що робиться в душі дитини. Це вони, наші старші педагоги-наставники, навчили нас зрозуміти, що до кожної дитини є декілька ключів і все залежить від того, як повернути той чи інший ключик, щоб зробити цю маленьку людину справжнім, корисним членом суспільства.

Передаючи свій досвід нам, вони щиро раділи за нас, коли ми перевищували їх у чомусь, пишалися своєю благородною місією – бути наставником, продовжити себе, свої знання, свої добрі якості в серцях і умах молодих своїх колег».

Учительський колектив Ковчинської середньої школи. Травень 1975 р.

Завдяки наполегливій праці вчителів учні Ковчинської школи з початку 70-х років були постійними переможцями і призерами районних предметних олімпіад, учасниками обласних олімпіад.

Так, у 1972–1973 навчальному році чотири ковчинські школярі вибороли перші місця на районних олімпіадах з математики (Т. Кривенко, 8-А клас; учитель Г. Г. Кривенко), фізики (В. Чуйн, 9-й клас; учитель Ф. Ф. Піддубний), української літератури (Л. Клименко, 8-Б клас; учитель І. І. Чуйн) і англійської мови (Л. Кот, 10-й клас; учитель Т. М. Атрощенко), а ще дванадцять учнів зайняли призові місця. Школа посіла третє місце в загальному заліку серед шкіл району.

У наступному, 1973-1974 навчальному році ковчинці зайняли два перших місця – з математики (знову Т. Кривенко, тепер уже дев'ятикласниця; вчитель Г. Г. Кривенко) і російської літератури (Н. Слезна, 6-А клас; учитель Халімон О. А.), а також дванадцять призових місць.

На районних предметних олімпіадах 1974–1975 навчального року перші місця здобули десятикласниця Тамара Кривенко – з математики, дев'ятикласник Іван Пінчук і восьмикласник Василь Пронько – з фізики, восьмикласниця Катерина Лузан – з російської мови і семикласниця Наталка Клименко – з географії. Ще дев'ять учнів посіли призові місця.

*Переможці районних олімпіад 1974–1975 н. р.
Тамара Кривенко, Іван Пінчук, Катерина Лузан,
Василь Пронько, Наталка Клименко*

Наступного навчального року переможцями районних предметних олімпіад стали чотири учні школи: десятикласник Іван Пінчук і дев'ятикласник Василь Пронько – з фізики, а також дев'ятикласник Іван Пронько і семикласниця Наталка Халімон – з математики. Ще п'ять учнів здобули призові місця.

Ще через рік на районних олімпіадах вийшли переможцями теж чотири учні, серед яких повторно Іван Пронько, тепер уже десятикласник, – з математики, восьмикласниця Тетяна Пономаренко – з біології, десятикласниця Катерина Лузан і восьмикласник Геннадій Левченко – з географії. Також наша школа показала дев'ять призових результатів.

У червні 1977 року група учнів 8–9-х класів під керівництвом учителя фізкультури В. М. Мурзи і класного керівника 8-го класу Л. С. Піддубної здійснила велопохід за маршрутом Ковчин–Березне–Щорс–Мена–Сосниця.

У 1977–1978 навчальному році переможцями районних предметних олімпіад стали шість ковчинських школярів, деякі з них – повторно: Валентина Пінчук (7-й кл.) і Людмила Сулименко (8-й кл.) – з математики, Валентина Неділько (7 кл.) і Тетяна Пономаренко (9-й кл.) – з біології, Геннадій Левченко (9-й кл.) – з географії, Наталка Халімон (9-й кл.) – з англійської мови. Ще вісім учнів взяли призові місця.

Наступного навчального року Ковчинська середня школа на районних предметних олімпіадах здобула аж 10 перших і 15 призових місць. Випускниця 1979 року Наталка Халімон була нагороджена золотою медаллю «За відмінні успіхи в навчанні, праці і зразкову поведінку».

У 1979–1980 навчальному році на районних предметних олімпіадах ковчинські учні здобули рекордних 12 перших і 12 призових місць. Золотою медаллю була нагороджена випускниця 1980-го Валентина Чужан.

Переможці районних предметних олімпіад 1978–1979 н. р.

1-й ряд: Валентина Пінчук, Валентина Чуян, Тамара Павлюченко, Тетяна Пономаренко, Наталка Халімон; 2-й ряд: Геннадій Левченко, Сергій Спутай, Сергій Макарець, Віктор Алекса

Через рік ковчинські учні показали більш скромні результати: лише чотири з них перемогли на районних олімпіадах, а призерами стало десять. Постійний (з 1979 року) переможець районних олімпіад юних фізиків Сергій Спутай у 1981-му був учасником республіканської олімпіади з фізики. Того ж року, з ініціативи вчителя фізики **Володимира Михайловича Чуяна** та членів технічного гуртка Сергія Спутая, Володимира Олекси і Сергія Можеги, було створено перший фільм про життя Ковчинської школи. У 1981-му золоті медалі «За відмінні успіхи в навчанні, праці і зразкову поведінку» отримали тогорічні випускники школи Володимир Олекса і Сергій Спутай.

Мурза В.М.

Одночасно школа займала призові місця зі спортивно-масовою і туристично-краєзнавчою роботи. Велика заслуга в цьому вчителя фізкультури **Володимира Миколайовича Мурзи**, який приділяв значну увагу фізичному вихованню ковчинських школярів. За його ініціативи в школі створювались футбольні, волейбольні, гандбольні майданчики, діяли кілька секцій спортивного гуртка. Шкільний спортзал після уроків ніколи не був порожнім. Місцеві учні виборювали перші місця з усіх видів спортивних змагань, за що їхньому наставнику В. В. Мурзі неодноразово оголошувалися подяки. У 1978–1980 роках найкращими шкільними спортсмена-

ми були Анатолій Трутень, Геннадій Левченко, Василь Фольовчук, Віктор Алекса, Михайло Пронько, Валентина Неділько, Григорій Лимар, Сергій Бороденчик, Володимир Тураш. У цей час найбільшого розквіту набув футбол, школа мала найвищі спортивні показники й результати у районі, за що Володимир Миколайович Мурза – першим серед учителів фізкультури шкіл району – був удостоєний високого педагогічного звання «Старший учитель». Учні Ковчинської середньої школи неодноразово захищали спортивну честь району на обласних змаганнях з легкої атлетики, були учасниками обласних туристичних зльотів у 1978, 1979 і 1980 роках.

Володимир Миколайович Мурза працював у нашій школі до 1983 року, після чого був директором Авдіївської восьмирічної школи.

Ковчинські школярі на обласному туристичному зльоті влітку 1979 р.

У цей час, як і раніше, активно й успішно працював учнівський драматичний гурток, очолюваний вчителькою української мови та літератури Іриною Іванівною Чуян. Для постановок І. І. Чуян, як правило, підбирала п'єси на актуальні теми сучасного життя. Виставам школярів гаряче аплодували жителі Ковчина, Авдіївки, Дівиці. На районному конкурсі драмгуртків у 1980 році більшість шкільних колективів показували невеличкі п'єси, здебільшого замальовки зі шкільного життя, фантастичні історії. А ось як виглядав виступ драмгуртка Ковчинської середньої школи. На сцені з'являються гарні декорації, виготовлені гуртківцями: хата, гамак між деревами, колодязь. На їхньому тлі розгортається захоплююче дійство із життя сучасної молоді. Тут палке кохання і чорна зрада, чесність і підступність, добро і зло, сльози і поцілунки – і все по-справжньому. П'єса на кілька дій, з добрим десятком дійових осіб не залишила байдужими ні глядачів, ні членів журі. З цією виставою («Видно шляхи полтавської» О. Коломійця) ковчинські гуртківці виступали навіть на обласному конкурсі.

Учасники шкільного драмгуртка. Квітень 1979 р.

Період 1970–1980-х років – час цікавої прози, чарівної поезії та високого декламаторського мистецтва Ковчинської школи. Її учні, які виявляли літературні й акторські здібності, були постійними переможцями районних, учасниками та переможцями обласних літературно-мистецьких конкурсів.

Переможці творчих конкурсів

Ще однією цікавою формою творчої роботи стало проведення літературних свят. Справжніми мистецькими подіями в школі були учнівські творчі конкурси – декламаторської майстерності, на кращий художній твір, вірш чи малюнок. У ці роки ковчинські школярі також взяли активну участь у трьох обласних літературних святах: до 60-річчя Великого Жовтня (1977), до 85-річчя з дня народження О. П. Довженка (1979) та присвяченому М. М. Коцюбинському (1981 рік).

У дні шкільних канікул для учнів школи організовувалися екскурсії до визначних міст країни – Москви, Києва, Ленінграда, Мінська, Хатині, Полтави, Бреста, Краснодару, П'ятигорська, Кисловодська та ін.

Ковчинська середня школа стала стартовим майданчиком для багатьох молодих педагогів, які свій перший професійний досвід набували саме тут, під керівництвом досвідчених місцевих учителів. Попрацювавши в нашій школі рік чи два, багато з них продовжували вчительську діяльність в інших навчальних закладах, в інших містах і селах, однак надовго, а то й на все життя зберігали добру пам'ять і світлі, теплі спогади і про Ковчин, і про своїх перших учнів, і про привітних, доброзичливих колег-педагогів.

Так, у 1976–1977 навчальному році в Ковчинській середній школі працювали:

Давиденко Л. М. – вчитель хімії та біології,

Іванова Євдокія Дмитрівна – вчитель російської мови та літератури,

Кузнєцова Людмила Тимофіївна – вчитель української мови та літератури (потім викладала в Куликівській середній школі),

Кузьменко Галина Миколаївна – вчитель англійської мови (потім працювала в Орлівській середній школі),

Пономаренко Віра Іванівна – вчитель музики.

Жигир Н.М.

Скиба Н.І.

У 1977 році в Ковчинську середню прийшли нові педагоги:

Борщан Сергій Сергійович – учитель математики (1977), музики і співів (1977–1980),

Жигир Надія Миколаївна – вчитель української та російської мови і літератури (1980–1986, 1993–2003), вихователь групи продовженого дня (1977–1980),

Клипа Валентина Гаврилівна – вчитель фізики (1977–1978 н. р.),

Крисько Ніна Леонідівна – вчитель початкових класів (1977–1978 н. р.),

Курлаєв Валерій Олексійович – учитель музики і співів (1977–1978),

Олексієнко Юрій Миколайович – викладач військової підготовки (1977),

Скиба Надія Іванівна – вчитель української мови та літератури (1977–1980),

а також **Халімон Олександра Юхимівна** – секретар школи, бібліотекар (1977–1981).

Старшими піонервожатами і педагогами-організаторами в цей час працювали:

Голубцова Ніна Анатоліївна (1976–1977 рр.),

Володько Ольга Михайлівна (1977–1978 н.р.),

Андрієвська Любов Ігорівна (1978–1979 н.р.),

Павленко Надія Іванівна (вересень–листопад 1979 р.),

Косенко Валентина Петрівна (листопад 1979–1980 р.),

Гречуха (Лук'янець) Валентина Іванівна (вересень–жовтень 1980 р.),

Павленко Валентина Олександрівна (листопад 1980–1981 р.).

Кисельова Н.В.

Червяк С.П.

Наступного, 1978-го, року до Ковчина прибули дві вчительки російської мови та літератури – випускниці Ніжинського педінституту **Ніна Василівна Кисельова** і **Світлана Петрівна Червяк**. Міські дівчата нелегко звикали до сільського побуту, зате до своєї роботи поставилися надзвичайно відповідально. Особливо цікаво вони вели уроки російської літератури. Розповідаючи про її витoki, Світ-

лана Петрівна, приміром, зачитувала уривки зі «Слова о полку Ігоревім» давньоруською мовою, переносючи учнів у далеке XII століття. А Ніна Василівна знайомила учнів із сучасною російською лірикою. Пояснити і показати учням, що проза і поезія – це не просто слова, а велика правда почуттів, – із цим завданням педагоги С. П. Червяк і Н. В. Кисельова справлялися блискуче. Уроки літератури відбувалися в такій довірливій атмосфері, що учням хотілося ділитися почуттями про прочитане. Не просто переказувати художні твори, а разом досліджувати духовний світ літературних героїв, мотиви їхньої поведінки. І в позаурочний час ці дві вчительки були також зі своїми учнями: разом на осінні польові роботи до колгоспу, разом до лісу на учнівську «Зірницю» – варити піонерську кашу.

Світлана Петрівна працювала в Ковчинській школі лише один навчальний рік, а потім викладала у школах Чернігова. Ніна Василівна вчителювала в Ковчині два роки, після чого теж перебралася до обласного центру. Але обидві вчительки й досі підтримують дружні стосунки з багатьма своїми випускниками і з теплотою згадують ковчинських колег-педагогів.

Снопок Є.О.

Того ж 1978 року до роботи в Ковчинській середній школі приступив **Олександр Євгенович Снопок** – учителем фізики й математики. У 1980–1987 роках він працював заступником директора з навчально-виховної роботи, а з 1991 до 2005-го очолював навчальний заклад.

Бороденчик М.І.

У 1979 році до Ковчинської середньої школи повернувся її випускник **Микола Іванович Бороденчик** – щоб аж до 2010-го, тобто понад тридцять років, викладати в рідній школі початкову військову підготовку та географію. З його приходом значно поліпшилось військово-патріотичне виховання школярів, відразу стали помітними позитивні зрушення у вивченні військової справи: покращилися теоретичні знання і стройова підготовка учнів. Для занять було споруджено військово-спортивний комплекс зі смугою перешкод і обладнано військовий кабінет. Постійно діяв стрілецький гурток.

На належному рівні в Ковчинській школі завжди було патріотичне виховання. Зокрема, учні часто зустрічалися з ветеранами Великої Вітчизняної війни. Гостями школярів неодноразово бували ветерани М. В. Зеленський, Ф. П. Василенко, В. С. Клименко, А. Є. Лук'янець, П. Ф. Лузан та інші.

У 1980-х роках піонери школи включились в операцію «Літопис Великої Вітчизняної війни». Учні зібрали чимало спогадів ветеранів про воєнні роки, доповнили список загиблих односельців. Також піонери здійснювали шефство над родинами ветеранів і самотніх людей.

У 1980-му, на честь 35-річчя Перемоги, в коридорі будинку № 1 було оформлено Кімнату бойової слави. Основні роботи з її оформлення виконав завуч, вчитель фізики Федір Федорович Піддубний.

А ще на початку 1980-х років пошуковій групі піонерів-слідопитів під керівництвом Т. М. Атрощенко вдалося встановити прізвище одного із загиблих воїнів, похованого на території школи, – Хливняка Івана Михайловича. На братській могилі воїнам-визволителям з'явилася меморіальна табличка з його іменем.

У кінці 1970-х – на початку 1980-х у Ковчинській середній школі працювали:

Козачок Людмила Петрівна – вчитель хімії та біології (1980–1981 н. р.),

Кузьменко Зінаїда Іванівна – вчитель російської мови та літератури (1980–1981 н. р.),

Лукан Михайло Михайлович – учитель хімії (перше півріччя 1979–1980 н. р.),

Мороз Валентина Михайлівна – вчитель математики (з 1980 р.),

Мороз Михайло Михайлович – учитель історії, географії та суспільствознавства (1980–1985),

Прокопенко Людмила Миколаївна – вихователь груп продовженого дня (1978–1979 н. р.),

Прокопець Тамара Михайлівна – вчитель хімії та загальної біології (1980–2010),

Стецюн Василь Михайлович – учитель історії (1979–1980 н. р.),

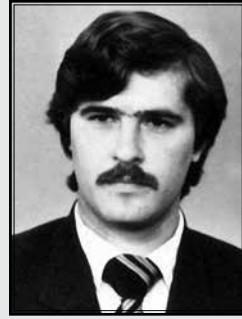
Чуян Володимир Михайлович – учитель математики, фізики і астрономії (1980–1984), викладач ПВП (1982–1984).

Л. П. Козачок

В. М. Мороз

М. М. Мороз

Т. М. Прокопець

В. М. Стецюн

В. М. Чуян

Успішній реалізації навчально-виховного процесу сприяла робота школи за кабінетною системою. У 1980-х роках у Ковчинській десятирічці вже діяло чотирнадцять навчальних кабінетів.

1981–1982 навчального року на районних предметних олімпіадах Ковчинська школа здобула три перших і вісім призових місць. Переможниця районних і обласних змагань серед юних біологів Валентина Можега в 1982-му стала учасницею республіканської олімпіади з біології.

Випускниці 1982 року Тамара Денисенко, Тамара Павлюченко і Світлана Халімон були нагороджені золотими медалями.

У 1982–1983 навчальному році з 224-х учнів школи 26, тобто 11,6 %, закінчили її як відмінники, а 69 (30,8 %) – на «відмінно» і «добре». Шість учнів стали переможцями районних предметних олімпіад, ще п'ятнадцять – здобули призові місця. За наслідками цих змагань Ковчинська школа того року посіла II місце в районі. Золотою медаллю були нагороджені кращі випускники – Віктор Корж і Наталка Халімон.

У цей же період учні Ковчинської середньої школи включились у Всесоюзний похід за бережливість. При комітеті комсомолу було створено штаб бережливих, у класних колективах діяли пости бережливих, які стежили за збереженням шкільних меблів, книг та підручників.

*Переможці районних предметних олімпіад 1982–1983 н. р.
Петро Левченко, Валентин Самійленко, Ігор Півень, Неля Лутай,
Ірина Лук'янець, Раїса Нестеренко*

Педагоги та вихованці школи стали активними учасниками всесоюзних акцій боротьби за мир. Учителі брали участь у референдумі «Я голосую за мир», разом з учнями провели мітинг протесту проти агресивних дій США, а також конкурс на краще читання віршів про мир, переможцем якого став Володимир Ведмідь. У Фонд миру були переказані гроші, зароблені школярами й учителями у колгоспі, під час збору макулатури і металобрухту. Найактивнішою в цій справі була вчителька Марія Олексіївна Гапон – вона передала у Фонд миру свою місячну зарплату.

Ковчинська школа завжди тримала лідерство в Куликівському районі зі спорту. Ось і в 1982–1983 навчальному році вона за підсумками комплексної спартакіади посіла I місце серед інших шкіл району.

На початку 1980-х традиційними стали туристичні походи місцями бойової та трудової слави. Саме в цей час було створено ковчинське відділення районного туристичного клубу «Вогнище». У 1981 році під керівництвом учителя Володимира Михайловича Чуяна відбулась кількаденна екскурсія Придесенням – з відвіданням Домницького монастиря та сіл Блистова і Салтикова Дівиця.

Влітку 1982-го учні 7–8-х класів під керівництвом В. М. Чуяна і Г. В. Левченка здійснили велопохід за маршрутом Ковчин–Любеч–Городня–Щорс–Мена–Ковчин. А в 1982–1983 навчальному році відбувся незабутній похід ковчинських дітей територією чотирьох братніх республік – Білорусії, Росії, Латвії та Литви, під час якої учні відвідали Мінськ, Хатинь, Ригу та Вільнюс.

Розвивати власне підсобне господарство – це теж давня традиція Ковчинської школи. Тому з року в рік йому приділялась особлива увага. Приміром, у 1983-му було закінчено будівництво типового крільчатника й свинарника.

У цей же час завершувалась газифікація шкільної котельні. 1984 року газифіковано будинок для вчителів, побудовано теплицю, почалась робота над проектною документацією нової типової школи на 320 учнів.

У шкільній теплиці

У першій половині 1980-х у Ковчинській середній школі працювали:
Баглай Людмила Миколаївна – бібліотекар (1985–1997),
Гавриленко Ніна Дмитрівна – вчитель хімії та біології (1982),
Дейнеко Віра Володимирівна – вчитель російської мови, вихователь груп продовженого дня,
Євдокименко Олена Віталіївна – вихователь груп продовженого дня (1983–1984 н. р.),
Жабко Тетяна Іванівна – вихователь груп продовженого дня (1984–1986 н. р.),
Зоценко Наталія Іванівна – вчитель історії (1985–2003),
Коновалова Віра Володимирівна – вчитель російської мови та літератури (1981–1984), вихователь груп продовженого дня (з 1982),
Кот Валентина Станіславівна – вчитель російської мови та літератури (1984–1986),
Кужельна Ганна Олексіївна – вчитель початкових класів (з 1981),
Левченко Геннадій Володимирович – викладач ПВП (1981–1982 н. р.),
Півень (Єзута) Надія Михайлівна – вчитель російської мови та літератури (з 1985),
Стеценко Валентина Андріївна – бібліотекар (з 1983)
Стеценко Володимир Іванович – учитель фізвиховання (з 1983),
Чуян (Савенко) Людмила Ростиславівна – вчитель початкових класів (у 1981),
Шило Володимир Васильович – вчитель трудового навчання (з 1984),
Шило Раїса Миколаївна – вчитель фізики (з 1984), організатор позакласної та позашкільної роботи з учнями, з 1987 – завуч школи.

Роботою піонерської організації школи в першій половині 80-х керували старші піонервожаті (в хронологічному порядку):

Лазар Світлана Григорівна (1981–1982 н. р.),
Булавін Алла Іванівна (1982–1983 н. р.),
Пономаренко Парасковія Василівна (1983–1984 н. р.),
Кравченко Любов Василівна (1984),
Бороденчик Лідія Павлівна (вересень-листопад 1984),
Бобро Галина Миколаївна (листопад 1984–серпень 1985),
Душкіна Валентина Петрівна (1985–1986 н. р.).

Н. І. Зоценко

В. С. Кот

Г. О. Кужельна

Г. В. Левченко

Н. М. Півень

В. І. Стеценко

В. А. Стеценко

В. В. Шило

Р. М. Шило

С. Г. Лазар

Г. М. Бобро

Заступником директора з навчально-виховної роботи в цей час працював Олександр Євгенович Снопок.

Педагогічний колектив школи у 1982–1983 н. р.

Перший ряд (зліва направо): Тамара Михайлівна Прокопець, Валентина Михайлівна Мороз, Лідія Михайлівна Туш, Михайло Григорович Чуян, Олександр Євгенович Снопок, Віра Володимирівна Коновалова, Людмила Ростиславівна Савенко, Катерина Іванівна Лузан;

Другий ряд: Світлана Василівна Снопок (медсестра), Наталія Миколаївна Тураш, Наталія Лаврентіївна Машко, Олена Антонівна Халімон, Галина Гнатівна Мороз, Ірина Іванівна Чуян, Віра Панасівна Нестеренко, Тетяна Миколаївна Атрощенко, Світлана Григорівна Лазар;

Третій ряд: Михайло Михайлович Мороз, Володимир Михайлович Чуян, Володимир Миколайович Мурза, Микола Іванович Бороденчик

У 1983–1984 навчальному році Ковчинська середня школа за результатами районних предметних олімпіад здобула дев'ять перших, чотири других і сім третіх місць, посівши загальне I місце серед середніх шкіл району. Переможцями олімпіад стали Анатолій Савицький (10-й кл.), Сергій Тураш (9-й кл.), Віктор Нехай (9-й кл.), Микола Власенко (9-й кл.), Валентина Можега (9-й кл.), Петро Алекса (9-й кл.), Ірина Лук'янець (8-й кл.), Ніна Пономаренко (6-й кл.) і Людмила Яцина (6-й кл.). Фотографії переможців були занесені в Книгу пошани школи.

Влітку 1984-го вісімнадцять старшокласників школи під керівництвом В. М. Чуяна здійснили подорож велосипедами за маршрутом: Ковчин–Мена–Корюківка–Новгород-Сіверський–Батурин–Вертіївка–Ковчин.

У 1984–1985 навчальному році в районних предметних олімпіадах перемогли восьмикласник Анатолій Труба (з фізики) і, повторно, десятикласники Валентина Можега (з біології) та Петро Алекса (з географії). Ще одинадцять учнів посіли

призові місця. Учителі школи, учні яких стали районними призерами, отримали подяку, а саме: Л. М. Туш, В. М. Мороз, Н. Л. Машко, Н. М. Жигир, М. М. Мороз і М. І. Бороденчик.

Лузан П. Ф.

З початку 1985 року школа активно готувалася до 40-ї річниці перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. Уже 18 січня наказом № 6 у школі було організовано комісію зі створення Кімнати бойової і трудової слави. До її складу, крім педагогів та школярів, увійшов Петро Федорович Лузан – ветеран війни та праці, колишній учитель школи, збирач сільської історії, активний ініціатор створення сільського краєзнавчого музею.

Кімнату бойової слави в приміщенні № 1 переоформили в Кімнату бойової і трудової слави села Ковчин і вона відкрилася напередодні Дня Перемоги. Наказом по школі було відзначено роботу вчителів М. І. Бороденчика і В. В. Шила, які чимало потрудилися над оформленням цієї Кімнати.

А в листопаді 1986 року з ініціативи П. Ф. Лузана при школі створюється рада з підготовки матеріалів для майбутнього музею. Кожному класу ставляться завдання стосовно збору експонатів, активізується пошукова робота.

Навесні 1985-го, в ознаменування 40-річчя перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні, в центрі Ковчина, біля обеліска Слави, силами учнів школи, ветеранів та солдатських вдів було посаджено парк з лип, верб та беріз. У селі відбулося свято «Сорокове мирне поле».

Закладка парку в честь 40-річчя Перемоги.

На районному огляді, присвяченому 40-річчю Перемоги, агіткультбригада Ковчинської школи (керівник Марія Олексіївна Гапон) показала високу художню і виконавську майстерність, посівши I місце серед середніх шкіл району. Всім учасникам

і керівникові бригади наказом по школі було оголошено подяку, а фото поміщене в шкільну Книгу пошани. Агіткультбригадівці також виступили на загальношкільних батьківських зборах у Будинку культури.

На початку червня 1985 року дванадцять учнів 6–7-х класів здійснили велопохід до Дніпра, побувавши в Козельці, Острі, Михайло-Коцюбинському, Чернігові. Керував групою вчитель фізвиховання В. І. Стеценко.

Атестат про середню освіту в 1985 році отримав 21 учень. Золотими медалями «За відмінні успіхи в навчанні, праці і зразкову поведінку» були нагороджені Володимир Ведмідь, Валентина Можега і Віктор Халімон. Крім цього, Похвальні грамоти «За особливі успіхи у вивченні окремих предметів» отримали п'ять випускників.

У 1985-му, за наслідками якісної підготовки школи до навчального року, Ковчинська десятирічка здобула перехідний прапор переможця соціалістичного змагання.

Того ж року, завдяки наполегливості директора школи М. Г. Чуяна, школа перейшла на газове опалення.

Сорокове мирне поле

У 1985–1986 навчальному році на районних предметних олімпіадах шість ковчинських учнів здобули перші місця, дев'ять – другі, три – треті місця. Переможцями стали десятикласники Юрій Антоненко (з математики) і Валерій Чобітько (з фізики), шестикласниця Валентина Слезна (з української мови та літератури), дев'ятикласник Віктор Півень (з географії), семикласниця Валентина Пронько і восьмикласниця Алла Алекса (з англійської мови).

Із шістнадцяти випускників 1986 року чотири були нагороджені срібною медаллю «За успіхи в навчанні, праці і зразкову поведінку»: Юрій Антоненко, Людмила Олекса, Тамара Олекса і Валерій Чобітько. Двоє випускників отримали Похвальні грамоти.

*Переможці районних олімпіад 1987–1988 н. р.
Валентина Слезна, Володимир Туш, Ніна Халімон*

У 1986–1987 навчальному році переможцями предметних олімпіад стали десятикласниця Тетяна Слезна (з української мови та літератури), дев'ятикласниця Людмила Яцина (з географії) і шестикласник Володимир Туш (із математики). Ще десять учнів здобули призові місця.

У квітні 1987 р. ковчинські школярі побували на екскурсії в Мінську, Хатині та Ленінграді.

Того року Ковчинська середня школа вручила атестати 19-м своїм вихованцям. Золоті медалі отримали випускники Тетяна Пономаренко, Тетяна Слезна і Анатолій Труба, а срібні – Валерій Кравець, Володимир Кузьменко і Віктор Півень. Ще п'ять випускників було нагороджено Почувальними грамотами.

У 1980-х роках за наслідками атестації три педагоги школи – **Лідія Михайлівна Туш** (математика), **Ірина Іванівна Чуян** (українська мова і література) і **Тетяна Миколаївна Атрощенко** (англійська мова) – отримали звання «старший учитель». Крім цього, І. І. Чуян була нагороджена значком «Відмінник народної освіти СРСР», а Л. М. Туш і директор школи М. Г. Чуян – значком «Відмінник народної освіти УРСР».

Туш Л.М.

Лідія Михайлівна Туш працювала вчителем математики Ковчинської школи тридцять три роки – з 1975 до 2008-го. Це Вчитель великого педагогічного таланту. Вона постійно перебувала в професійному пошуку, досконало володіла найсучаснішою методикою викладання предметів. Першою в школі почала застосовувати інноваційні комп'ютерні технології у викладанні математики. Її уроки завжди були глибоко продуманими, різноманітними, цікавими і високопродуктивними. Вчителька мала значні показники у своїй педагогічній праці: її вихованці були постійними переможцями районних і обласних олімпіад з математики, інформатики та економіки.

Нагороджена численними грамотами районного відділу освіти, обласного управління освіти, Міністерства освіти і науки України. Фотографія Лідії Михайлівни неодноразово була на районній Дошці пошани. У 1984 році за плідну працю нагороджена нагрудним значком «Відмінник народної освіти УРСР», у 1989-му – удостоєна звання «старший учитель», у 2006-му – «вчитель-методист». Досвід її роботи вивчений районним відділом освіти, узагальнений та занесений до картотеки передового педагогічного досвіду Куликівського району.

Урок веде Лідія Михайлівна Туш

Атрощенко Т.М.

Тетяна Миколаївна Атрощенко працювала вчителем англійської мови Ковчинської школи тридцять один рік – з 1972 до 2003-го. В різні роки була також організатором позакласної роботи та заступником директора школи з виховної роботи. Тривалий час очолювала профспілковий комітет школи. Вчителька досконало володіла методикою викладання, забезпечувала високий рівень знань учнів. Вона постійно вела гурток любителів англійської мови, організовувала учнівські спектаклі англійською і тематичні вечори про історію та культуру англійських країн. Її вихованці були постійними переможцями районних та обласних предметних олімпіад. Тетяна Миколаївна очолювала районне методичне об'єднання вчителів англійської мови. Її часто запрошували до складу приймальної комісії факультету іноземних мов Ніжинського педагогічного інституту імені М. Гоголя. Досвід роботи Тетяни Миколаївни Атрощенко також узагальнений та занесений до картотеки передового педагогічного досвіду Куликівського району.

Тетяна Миколаївна Атрощенко на уроці

Чуян І.І.

Ірина Іванівна Чуян працювала вчителем української мови та літератури в Ковчинській школі тридцять років – з 1961 до 1991-го. У цей час літературно-мистецьке життя школи перебувало на вершині своєї слави. Позакласна робота була насичена літературними святами, творчими вечорами, тематичними тижнями. Тривалий час в навчальному закладі випускалася літературна газета «Ластівка» (виходила з 1963 р.), яку редагувала І. І. Чуян. На сторінках газети друкувались кращі учнівські твори, дитяча поезія. Ірина Іванівна вела гурток юних кореспондентів, учасники якого були постійними дописувачами районної газети «Поліська правда». Саме завдяки цій учительці ковчинське шкільне життя яскраво висвітлювалось на сторінках районки.

Ірина Іванівна Чуян з учнями

Талановитих учнів можуть виховати тільки талановиті вчителі. А ковчинські вчителі того часу були саме такими. У 1980-х роках під керівництвом І. І. Чуян було створено учительський драматичний гурток, який показував вистави не тільки на сцені Ковчина, а й в інших селах району – в Авдіївці, Вересочі, Дроздівці. Особливо подобалися глядачам п'єси «В степах України» О. Корнійчука та «Фараони» О. Коломійця. До складу драматичного гуртка входили: М. І. Бороденчик, В. В. Шило, Н. М. Лутай, Т. М. Прокопець, Л. М. Туш, Н. І. Нороха, М. Г. Чуян, О. Є. Снопок, В. І. Стеценко, Т. А. Клименко та інші вчителі.

Учасники учительського драмгуртка

У цей час учнями початкових класів Ковчинської середньої школи опікувалися такі педагоги: М. О. Гапон, Н. М. Лу-
тай, Н. М. Тураш, К. І. Лузан.

Марія Олексіївна Гапон (Туш) пропрацювала в Ковчинській школі вихователем та вчителем початкових класів двадцять сім років (1967–1994). Це був воістину великий організатор та ініціатор численних шкільних позакласних виховних заходів і творчих справ. Під її безпосереднім керівництвом Ковчинська школа в 1980-х роках була незмінним лідером Куликівського району з художньої самодіяльності, агітаційних виступів, різноманітних виставок, конкурсів.

Лутай Н.М.

Ніна Михайлівна Лутай (Зозуля) присвятила Ковчинській школі тридцять шість років життя – з 1967 до 2003-го. А починала вона свій педагогічний шлях старшою піонервожатою школи. Тоді, в кінці 60-х, молода, запальна, сповнена творчої енергії Ніна Михайлівна внесла потужний свіжий струмінь у шкільне життя і проявила неабиякі організаторські здібності. Працюючи вчителем початкових класів, значну увагу приділяла ігровим методам навчання на уроці. У своїй роботі застосовувала передовий педагогічний досвід вчителів Чернігівщини, України.

Урок у початкових класах ведуть М. О. Гапон та Н. М. Лутай

Лузан К.І.

Катерина Іванівна Лузан (Рижевська) тридцять вісім років віддала справі навчання та виховання ковчинських дітей (1972–2010). У різний час працювала вчителем початкових класів і викладачем української мови та літератури. У своїй роботі використовувала досвід та педагогічну спадщину нашої землячки Л. П. Деполович, а саме: ігрові методи навчання на уроці, диференційний підхід, здоров'язберігаючі технології навчання та міжпредметні зв'язки на уроці. Катерина Іванівна – учитель вищої кваліфікаційної категорії. За досягнуті успіхи в навчанні та вихованні дітей нагороджена грамотами районного відділу освіти, обласного управління та Міністерства освіти і науки України.

Тураш Н.М.

Наталія Миколаївна Тураш (Клименко) з 1966 року працювала лаборантом, а з 1972 по 1999-й – учителем початкових класів Ковчинської школи. Важливим елементом навчання малих дітей вважала наочність, тому докладала багато зусиль для методичного забезпечення навчального процесу в початковій ланці. Значну увагу приділяла родинному вихованню, виховуючи в своїх учнів поклоніння Матері.

На уроках К. І. Лузан та Н. М. Тураш

У другій половині 1980-х років до Ковчинської середньої школи прийшли нові педагоги:

Грищенко (у заміжжі – Литвиненко) Віра Петрівна – вчитель хімії та біології (1986–1988),

Ніжинець (у заміжжі – Фесюк) Антоніна Миколаївна – вихователь груп продовженого дня (1986–1989),

Симонова Валентина Іванівна – вчитель музики і співів, старша піонервожата,

Решітько (Курочка) Ірина Петрівна – вчитель української мови та літератури (1986–1987 н. р.),

Клименко (Радченко) Світлана Федорівна – вчителька російської мови та літератури (з 1987),

Тимошенко Надія Миколаївна – вчитель хімії (1987–1990),

Маслянюк Валентина Миколаївна – вчитель російської мови та літератури (1987–1988 н. р.),

Клименко (Тютюнова) Тетяна Анатоліївна – вчитель російської та української мови й літератури (1987–1999),

Хлеббан Валерій Андрійович – учитель музики та співів (з 1989),
а також **Мажега Валентина Володимирівна** – старша піонервожата і **Баглай Людмила Миколаївна** – бібліотекар (1986–1989).

С. Ф. Клименко

Н. М. Тимошенко

Т. А. Клименко

В. В. Мажега

Шило Р.М.

З 1987 року, уже чверть століття, заступником директора школи з навчально-виховної роботи працює **Раїса Миколаївна Шило**, яка до того тривалий час організовувала поза-класну та позашкільну виховну роботу цього навчального закладу.

1987-й рік став знаменним у житті Ковчинської школи – їй виповнилося 125 років! Ця подія була відзначена передусім наказом по школі. Також було проведено святкові збори в сільському клубі. На честь ювілею біля школи заклали парк, який постійно знаходиться під учнівським наглядом.

У 1987–1988 навчальному році перші місця на районних предметних олімпіадах вибороли такі вихованці Ковчинської школи: восьмикласниця Валентина Слезна і дев'ятикласниця Ніна Халімон (з української мови та літератури), а також семикласник Володимир Туш (із математики). Ще чотирнадцять ковчинських школярів посіли призові другі та треті місця.

Того року учні 1–9-х класів разом з учителями здійснили одноденну водну експедицію-прогулянку Десною до Чернігова.

У 1988-му Ковчинська середня школа вручила атестати вісімнадцятьом своїм випускникам. Золотою медаллю була нагороджена Алла Алекса, ще шість учорашніх десятикласників отримали Похвальні грамоти.

1988–1989 навчальний рік. Перші місця на районній олімпіаді з української мови і літератури удруге поспіль виборюють тепер уже дев'ятикласниця Валентина Слезна і десятикласниця Ніна Халімон, а восьмикласник Володимир Туш знову перемагає у змаганні з математики; переможцями також стають шестикласник Микола Бороденчик і дев'ятикласник Анатолій Лузан (з фізики), семикласниця Валентина Клименко (з біології), теж семикласниця Наталія Жаркова і дев'ятикласниця Світлана Мороз (з англійської мови). Другі та треті місця зайняли ще одинадцять вихованців навчального закладу.

Педагогічний колектив школи у 1985–1986 н. р.

Перший ряд (зліва направо): Наталія Миколаївна Тураш, Микола Іванович Бороденчик, Володимир Васильович Шило, Раїса Миколаївна Шило, Михайло Григорович Чуян, Олександр Євгенович Снопко, Тамара Михайлівна Прокопець, Наталія Іванівна Зоценко;

Другий ряд: Ірина Іванівна Чуян, Марія Олексіївна Гапон, Тетяна Миколаївна Атрощенко, Віра Опанасівна Нестеренко, Валентина Михайлівна Мороз, Ніна Михайлівна Лутай, Надія Миколаївна Жигир, Лідія Михайлівна Туш, Надія Миколаївна Півень, Наталія Лаврентіївна Машко

У грудні 1988-го тридцять учнів Ковчинської школи побували на екскурсії в Москві, ще тридцять три – у Києві.

З двадцяти трьох випускників 1989 року золотими медалями були нагороджені Наталія Ступка та Ія Парубець, срібними – Ігор Леоненко, Людмила Нороха, Микола Рубан і Ніна Халімон. Ще вісім вихованців школи отримали Похвальні грамоти.

У кінці 1980-х років назріла необхідність будівництва нової школи. З великими труднощами було складено проектну документацію й кошторис шкільного корпусу на 320 учнів. За наполяганням директора М. Г. Чуяна проектувальник – чернігівський інститут «Гипрогражданпроект» – тричі переробляв проект, «витягаючи» перший поверх із напівпідвалу, доповнюючи школу тиром, замінюючи плаский дах на шатровий, лінолеумне покриття підлоги – на дерев'яне. Лише на кінець 1988 року

роботу над проектом школи врешті було завершено. Залишалося знайти підрядника та гроші на будівництво.

Нова школа. 1989 р.

Зведення нового шкільного корпусу розпочав чернігівський ПМК-82, а фінансування будівництва і забезпечення обладнанням взяв на себе обласний УКС (у сумі один мільйон карбованців). У 1989 році облвиконком змінив підрядника робіт ПМК-82 на Куликівський райагробуд, що ускладнило будівництво і позначилося на його якості. Однак слід сказати, що нова школа росла прямо на очах. На її будівництві активно працювали також учні та вчителі.

Першого вересня 1989 року відбулося врочисте відкриття ново-збудованої триповерхової красуні-школи. На свято, крім, звісно, жителів Ковчина, прибуло дуже багато гостей з району та області. Символічну стрічку в нову школу перерізав голова Куликівського райвиконкому М. Д. Глушко.

Наказом Держбуду УРСР від 13 червня 1990 року Куликівський райагробуд за побудовану в с. Ковчин школу був нагороджений Дипломом II ступеня – як переможець республіканського конкурсу.

Нова школа. 1989 р.

Новосілля педагогічний колектив Ковчинської середньої школи святкував у такому складі: М. Г. Чуян (директор), Р. М. Шило (завуч), Т. М. Атрощенко (заступник директора з виховної роботи), Л. М. Туш, І. І. Чуян, К. І. Лузан, Н. М. Тураш, Н. М. Лутай, Г. О. Кужельна, М. О. Гапон, Н. І. Нороха, С. Ф. Клименко, О. Є. Снопок, Н. М. Півень, Т. А. Клименко, М. І. Бороденчик, Т. М. Прокопець, В. М. Мороз, В. І. Стеценко, В. А. Хлебан, В. В. Мажега.

Нова, справді комфортна й сучасна школа зустріла сільських дітлахів просторими світлими класами, новими меблями та обладнанням. Проте вчителям довелося докласти ще багато зусиль, щоб створити всі необхідні умови для повноцінного навчально-виховного процесу.

Так, 1990 року було повністю обладнано кабінет інформатики, яким завідувала Л. М. Туш. Він став найсучаснішим у ті роки кабінетом інформатики в районі, а можливо, і в області. Того ж року в класі іноземної мови запрацював лінгафонний кабінет (завідувач Т. М. Атрощенко), ще в п'яти шкільних кабінетах було зроблено автоматичне затемнення, що дало можливість інтенсивніше використовувати на уроках технічні засоби навчання. У школі з'явилася перша в районі кімната психологічного розвантаження. У цей же період у шкільному приміщенні № 2 було обладнано слюсарну та столярну майстерні, кабінет обслуговуючої праці.

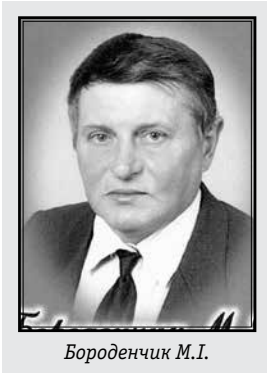

Навчання в кабінеті обслуговуючої праці

Зоценко Н.І.

Кожен з членів педагогічного колективу доклав максимум зусиль для створення сучасного дизайну в шкільних приміщеннях, комфорту й затишку в навчальних кабінетах. Та чи не найбільше попрацювала над цим учителька історії, правознавства та образотворчого мистецтва **Наталія Іванівна Нороха (Зоценко)**. Вона власноруч виготовила чимало стендів, брала активну участь в оригінальному оформленні шкільних рекреацій та коридорів. Завдяки її праці методичне забезпечення історичного кабінету Ковчинської школи в 1990-х роках було визнано найкращим у районі. Наталія Іванівна часто практикувала проведення уроків у нестандартній формі: урок-диспут, урок-суд, урок-конференція тощо. Разом з цим учителька забезпечувала належний рівень знань учнів. Її вихованці часто були переможцями районних та обласних олімпіад з історії та правознавства. Тривалий період Н. І. Нороха очолювала профспілкову організацію Ковчинської школи.

Бороденчик М.І.

Багато потрудився над оригінальним оформленням приміщень Ковчинської школи, виготовленням наочного приладдя та різноманітних стендів учитель допризовної підготовки юнаків, географії та образотворчого мистецтва **Микола Іванович Бороденчик**. Його руками було створено також шкільний географічний майданчик і майданчик для навчально-тренувальних занять із допризовної підготовки.

Прокопець Т.М.

Тридцять років педагогічної праці присвятила Ковчинській школі **Тамара Михайлівна Прокопець** – учителька біології та хімії в 1980–2010 роках. Постійно спонукала дітей до участі в різноманітних екологічних і природозахисних акціях та експедиціях. Разом зі своїми підопічними неодноразово була учасником і переможцем районних етапів конкурсу «Екологічна стежка», а також конкурсів на краще внутрішнє та зовнішнє озеленення. Ініціювала проведення шкільних екологічних акцій «Насіння», «Чистодвір», «Гігієна шкільного саду» та ін. Не один рік очолювала серед колег ініціативну творчу групу «За здорову націю».

Межега В.В.

Цікаве дозвільля дітей, по-справжньому невимушену домашню обстановку покликаний створити шкільний педагог-організатор. Крім досвіду роботи, тут необхідно мати ще й багато молодого запалу, енергії й креативності. Досвід з молодістю часто бувають несумісними, проте цього аж ніяк не скажеш про педагога-організатора Ковчинської школи з 25-річним (!) стажем роботи **Валентину Володимирівну Мажегу**. Вона – ініціатор цікавих справ та нововведень у школі з 1986 до 2011 року. Разом з дітьми була неодноразовим переможцем районних фестивалів та конкурсів. Саме завдяки її зусиллям піонерська кімната школи є однією з найкращих у районі.

Валентина Володимирівна – талановита творча особистість: гарно співає, малює, пише вірші. Постійна учасниця художньої самодіяльності. Депутат Ковчинської сільської ради.

Навесні 1990 року до 120-річчя з дня народження В. І. Леніна на шкільному подвір'ї було встановлено бронзовий бюст вождя (скульптор Герой Соціалістичної Праці І. С. Зноба).

А наступної весни, у 1991-му, біля триповерхової нової школи затріпотіли молоді листочки яблунь, груш, абрикосів, посаджених десятикласниками – випускниками 32-го випуску (класний керівник Л. М. Туш).

Відкриття погруддя В. І. Леніна

Приміщення історико-краєзнавчого музею

Після відкриття нового триповерхового шкільного корпусу будинок № 1 колишньої земської школи передали під створення історико-краєзнавчого музею с. Ковчин, який завдяки старанній допомозі педагогічного та учнівського колективу і фінансовій допомозі колгоспу «Комінтерн» було відкрито 9 травня 1990 року.

Першим директором цього музею став Михайло Григорович Чуян, який до того тридцять років очолював Ковчинську школу. Було створено раду музею, до якої увійшов і Петро Федорович Лузан – перший і найбільш активний ініціатор його створення. Слід зазначити, що П. Ф. Лузан ще з середини 1970-х років збирав спогади односельців, старі фотографії, ко-

лишні ужиткові речі та пропагував ідею створення місцевого музею. Тож не дивно, що багато музейних експонатів є здобутками і знахідками саме Петра Федоровича.

Експонати історико-краєзнавчого музею с. Ковчин розміщені у восьми тематичних залах:

1. Зала найдавнішої історії села, де поряд з іншими експонатами представлено матеріали археологічних розкопок, проведених у Ковчині 1992 року чернігівськими археологами на чолі з В. П. Коваленком.

2. Зала-експозиція української селянської хати XIX–XX століття.

3. Зала довоєнної історії села.

4. Зала історії Великої Вітчизняної війни.

5. Зала повоєнної відбудови та колгоспної історії.

6. Зала сучасної історії села.

7. Зала історії Ковчинської школи.

Восьмою залом став, по суті, вестибюль музею, який із часом поступово перетворюється на картинну галерею.

Загальний фонд музею складають понад три тисячі цінних експонатів. У 1992 році історико-краєзнавчий музей с. Ковчин отримав звання народного (відзнака Міністерства культури України), а в 2000-му, наказом Міністерства освіти і науки України від 23 липня за № 272, йому присвоєно звання зразкового (вища відзнака вказаного міністерства). Ковчинський музей по праву вважається одним з найкращих в області та є неоціненним скарбом у справі збереження історичної пам'яті нашого народу.

На подвір'ї Ковчинської школи. Сучасне фото.

СУЧАСНА ІСТОРІЯ (1991-2012 роки)

Час невинний, він змінює все: суспільні відносини, побут, звичаї, стосунки між людьми, цінності й навіть уявлення про мораль. Як позначався історичний час на Ковчинській школі в дореволюційну та радянську епохи, ми вже простежили. Як же змінилося обличчя нашої школи за часів незалежної України? Якими стали її пріоритети та основні напрямки діяльності?

Снопко Є.О.

Нову історичну епоху Ковчинська середня школа зустріла в дещо зміненому адміністративному складі, оскільки в рік Незалежності було призначено її нового директора – вчителя фізики з шістнадцятирічним педагогічним стажем і значним досвідом роботи, завуча **Олександра Євгеновича Снопка**.

Педагогічний колектив першої половини 90-х років під керівництвом О. Є. Снопка був представлений досвідченими вчителями, які працювали в школі уже тривалий час і були її оплотом:

Атрощенко Тетяна Миколаївна – вчитель англійської мови (1972–2003), заступник директора з виховної роботи

(1980–1984, 1987–1999),

Бороденчик Микола Іванович – вчитель допризовної військової підготовки та географії (1979–2010), а також малювання (2003–2010),

Василенко Володимир Іванович – майстер виробничого навчання (з 1998),

Гапон Марія Олексіївна – вихователь груп продовженого дня, вчитель початкових класів (1967–1994),

Клименко Світлана Федорівна – вчитель російської мови та світової літератури, української мови та літератури (з 1987),

Клименко Тетяна Анатоліївна – вчитель російської мови та світової літератури, української мови та літератури (1989–1999),

Кужельна Ганна Олексіївна – вчитель початкових класів (з 1981),

Лузан Катерина Іванівна – вчитель початкових класів (1972–2010),

Лутай Ніна Михайлівна – вчитель початкових класів (1967–2003),

Мажега Валентина Володимирівна – педагог-організатор (1986–2011),

Мороз Валентина Михайлівна – вчитель математики (з 1980),

Нороха Наталія Іванівна – вчитель історії, правознавства та малювання (1985–2003),

Півень Надія Михайлівна – вчитель російської мови та світової літератури (з 1985),

Прокопець Тамара Михайлівна – вчитель біології та хімії (1980–2010),

Стеценко Володимир Іванович – учитель фізкультури (з 1983),

Тураш Наталія Миколаївна – вчитель початкових класів (1966–1999),

Туш Лідія Михайлівна – вчитель математики (1972–2008),

Хлеббан Валерій Андрійович – учитель музики (з 1987),

Шило Володимир Васильович – учитель трудового навчання і технологій (з 1984),

Шило Раїса Миколаївна – вчитель фізики (з 1984), заступник директора з виховної роботи (1984–1987), заступник директора з навчально-виховної роботи (з 1987), вчитель історії (1991–2004).

Ці талановиті педагоги мали достатньо знань, досвіду та професійної майстерності для викликів і вимог нового часу.

З другої половини 1990-х учительський колектив Ковчинської школи поповнили:

Халімон Наталія Миколаївна – педагог-організатор (1994–1995), учитель історії та заступник директора з виховної роботи (з 1999),

Яцина Валентина Петрівна – вчитель математики та інформатики (з 1994).

Справжній струмінь молодості, свіжих думок, нетрадиційних підходів і креативності влився до колективу Ковчинської школи на початку ХХІ століття, коли до навчального закладу стало прибувати нове покоління педагогічних працівників, а саме:

Атрощенко Віталія Миколаївна – вчитель української мови та літератури (2004–2010),

Береговець Ольга Анатоліївна – вчитель географії та малювання (з 2010),

Василенко Олена Іванівна – вчитель початкових класів (з 2007),

Литвин (у заміжжі – Пінчук) Ольга Володимирівна – практичний психолог (з 2010),

Пінчук Максим Дмитрович – соціальний педагог (з 2011),

Шихутська (у заміжжі – Снопок) Оксана Миколаївна – педагог-організатор (2006–2007).

Приблизно в цей час у школі почали працювати й досвідчені педагоги, які після тривалого періоду вчителювання в Авдіївській ЗОШ I-II ступенів виявили бажання повернутися до рідної школи:

Дунай Тетяна Іванівна – вчитель історії та англійської мови (з 2003),

Жигир Людмила Михайлівна – вчитель російської мови, української мови та літератури (з 2010),

Ткаченко Людмила Федорівна – вчитель географії та біології (з 2010).

Тарасенко Олена Миколаївна – вчитель хімії, працює в школі за сумісництвом з 2010 р. (основне місце роботи – Куликівська школа).

Часи змінилися, але як би вони не позначилися на суспільних відносинах, виховна робота в Ковчинській школі була й залишається головним пріоритетом. Багато

зусиль, старань і творчості для її належної організації в цьому навчальному закладі в кінці ХХ – на початку ХХІ століття докладали заступники директора з виховної роботи Тетяна Миколаївна Атрощенко (до 1999 року), Наталія Миколаївна Халімон (у 1999–2005), Валентина Володимирівна Мажега (у 2006–2009), Людмила Федорівна Ткаченко (з 2010-го) та педагоги-організатори – та ж В. В. Мажега (1986–2011), а також Оксана Миколаївна Снопок (2006–2007) і Валентина Андріївна Стеценко (з 2011-го).

*Педагогічний колектив Ковчинської загальноосвітньої школи-садка І–ІІІ ступенів 2000 року:
Сидять зліва направо: В. М. Мороз, Н. М. Жигир, Р. М. Шило (заступник директора з навчально-виховної роботи), С. Ф. Клименко, О. Є. Снопок (директор), Н. М. Халімон
(заступник директора з виховної роботи), Н. І. Нороха, Л. М. Туш.
Стоять зліва направо: Н. М. Лутай, К. І. Лузан, В. В. Шило, Т. М. Атрощенко, В. А. Хлебан,
Н. М. Півень, М. І. Бороденчик., В. І. Стеценко, Т. М. Прокопець;*

З початком кожного навчального року в школі традиційно організовується система заходів, спрямованих на максимальне охоплення учнів позаурочною роботою. Проводиться презентація шкільних гуртків за інтересами (їх сім), а також клубів та дитячих осередків (дев'ять). Вибір різноманітний і багатий: клуби «Старшокласник», «Джерельце», «Лелеченя добра» (волонтерський), туристичний, юних інспекторів дорожнього руху, юних пожежників, Євроклуб, осередки «Рада друзів Барвінчат» і «Екологічна варта». На рахунку гуртківців і учасників шкільних дитячих осередків та клубів чимало добрих і корисних справ: допомога ветеранам війни та самотнім людям, екологічні експедиції та акції «Волонтерський штурм», «Моя вулиця».

Значна увага в навчальному закладі приділяється учнівському самоврядуванню, в центрі якого діяльність учнівського комітету. Вибори учкому проводяться що-

річно у вересні й за своєю схемою нагадують вибори до Верховної Ради України: передвиборча кампанія, програми кандидатів, масові заходи, таємне голосування.

Учні Ковчинської школи є незмінними учасниками та переможцями Всеукраїнських історико-краєзнавчих акцій «Краса і біль України», «Історія міст і сіл України», екологічних експедицій «До чистих джерел», «Ставки – сині очі планети», «Парад квітів біля школи», обласної гри-телевікторини «Стежками рідного Полісся», конкурсів учнівської творчості «Молодь обирає здоров'я», «Козацький гарт», «Країна Веселкова» та ін.

І це не випадково, адже учням ковчинської одинадцятирічки є з кого брати приклад – сучасне покоління вчителів надійно тримає естафету самовідданої праці своїх попередників. Нинішні педагоги навчального закладу є активними учасниками та переможцями численних педагогічних конкурсів. Так, педагог-організатор Ковчинської школи В. В. Мажега неодноразово визнавалась кращим серед своїх колег у Куликівському районі. Вчителька історії та правознавства Н. М. Халімон у 2005 році стала переможцем районного та лауреатом обласного конкурсу «Учитель року», а викладачі інформатики В. П. Яцина (в 2006-му) та фізкультури В. В. Стеценко (в 2009-му) були визнані найкращими на районному етапі цього конкурсу. Переможцем районного рівня стала в 2006 році й заступник директора з навчально-виховної роботи Р. М. Шило – серед завучів. У різні роки учасниками районного конкурсу «Вчитель року» були також викладачі української мови С. Ф. Клименко (2003) і зарубіжної літератури Н. М. Півень (2008), завуч школи Р. М. Шило (2009), учитель початкових класів О. І. Василенко та біології Л. Ф. Ткаченко (2010). Шкільний бібліотекар В. А. Стеценко двічі брала участь і двічі ставала переможцем районного етапу конкурсу «Бібліотекар року» (2005, 2007).

Учасниками районних педагогічних ярмарків були вчителі: фізкультури – В. І. Стеценко, біології – Т. М. Прокопець, трудового навчання – В. В. Шило (2004), російської мови – Н. М. Півень (2005), початкових класів – Г. О. Кужельна (2009) та О. І. Василенко (2010), біології – Л. Ф. Ткаченко (2011), а також завуч школи Р. М. Шило (2007) та її директор Н. М. Халімон (2008). Переможцем творчого педагогічного конкурсу «Мій Гоголь» (з нагоди 200-річчя народження письменника) стала в 2009 році вчителька зарубіжної літератури Н. М. Півень.

У першому десятиріччі ХХІ століття Ковчинська школа пережила чимало реорганізацій. Так, 1999 року на базі навчального закладу вперше в районі було відкрито різновікову дитячу групу, чим було вирішено проблему дошкільного виховання в Ковчині, яка гостро постала після закриття в 1992-му сільського дитсадка. Школа стала називатися загальноосвітньою школою-садком І–ІІІ ступенів.

21 лютого 2005 року Ковчинська школа отримала статус навчально-виховного комплексу (НВК).

У 2009 році сільською та районною радами було прийнято рішення про реорганізацію НВК: навчальний заклад «поділили» на загальноосвітню школу (ЗОШ) І–ІІІ ступенів і дошкільний навчальний заклад (ДНЗ).

Н. М. Халімон

2005 року директором Ковчинського НВК було призначено **Наталію Миколаївну Халімон**.

2007-й – рік чергового, 145-річного, ювілею Ковчинської школи.

У ювілейному році в Ковчинському НВК навчалося 116 учнів і виховувалось 20 малят. Навчально-виховний процес забезпечували 22 педагоги, з яких 13 мали вищу кваліфікаційну категорію, три – першу і два – другу. Два ковчинські педагоги (вчителі-методисти) – Лідія Михайлівна Туш і Наталія Миколаївна Халімон – були удостоєні звання «старший вчитель». Серед працівників НВК значилися й чотири відмінники освіти України: Л. М. Туш, Р. М. Шило, Т. І. Дунай та Н. М. Халімон.

Педагогічний колектив Ковчинського НВК забезпечував у цей час високий якісний рівень освіти своїх вихованців. Місцеві учні були постійними учасниками та переможцями різноманітних конкурсів, олімпіад, турнірів.

Так, лише за 2006–2007 навчальний рік вихованці та вчителі Ковчинського НВК здобули такі перемоги:

- III місце в районі з предметних олімпіад;
- II місце на районному туристичному зльоті;
- II місце в районі з техніки пішохідного туризму в закритих приміщеннях;
- II загальнокомандне місце зі спорту в районі.
- 7 місце на обласному туристичному зльоті;

Можна сказати впевнено, що всі спортивні та туристичні перемоги стали можливими завдяки ентузіазму й наполегливості вчителя фізичної культури Володимира Івановича Стеценка.

Крім цього, Ковчинський НВК став лауреатом обласного етапу на кращу екологічну стежку (Всеукраїнський конкурс юних екологів). Значна роль у цій перемозі належала вчительці біології та хімії Тамарі Михайлівні Прокопець.

Того року юні правознавці НВК вибороли II місце в районі на правознавчому брейн-ринзі. Команду переможців підготувала вчителька історії та правознавства Н. М. Халімон.

А ще Ковчинський НВК став переможцем Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості «Об'єднаймося ж, брати мої!», присвяченого Шевченківським дням в номінації «Історія України і державотворення». Творча робота, яка принесла цю перемогу, була підготовлена учнем 9-го класу Віталієм Бурмакою і вчителем Н. М. Халімон.

У 2007 році за наслідками Всеукраїнського фестивалю-конкурсу на кращу модель сучасної сільської школи **Ковчинський НВК увійшов у десятку кращих сільських шкіл України.**

В. І. Стеценко із вихованцями секції пішохідного туризму

Успішність учнів Ковчинської ЗОШ I–III ступенів у 2005–2012 роках

Навчальний рік	Кількість учнів	Показали відмінні результати в навчанні (10–12 балів)	Показали добрі результати в навчанні (7–9 балів)
2005–2006	122	6 (5 %)	52 (43 %)
2006–2007	116	3 (3 %)	48 (41 %)
2007–2008	109	6 (6 %)	54 (50 %)
2008–2009	103	6 (6 %)	44 (43 %)
2009–2010	98	2 (2 %)	39 (40 %)
2010–2011	95	2 (2 %)	43 (45 %)
2011–2012	94	4 (4 %)	43 (46 %)

Ковчинські учні з року в рік постійно демонструють стабільність і якість знань на районних предметних олімпіадах, посідаючи II–III місця в загальнорайонному рейтингу.

Так, у 2007–2008 навчальному році шкільна команда виборола 13 призових місць, серед яких шість – перших. Переможцями стали: дев'ятикласник Андрій Клименко (математика, вчитель Л. М. Туш), восьмикласник Віталій Яцина та одинадцятикласник Євген Атрощенко (інформатика, вчитель В. П. Яцина), десятикласник Віталій Бурмака (історія та правознавство, вчитель Н. М. Халімон), одинадцятикласниця Валентина Антоненко (економіка, вчитель Л. М. Туш). Того року ковчинська команда посіла II загальнокомандне місце серед шкіл Куликівського району.

Наступного 2008–2009 навчального року ковчинські школярі здобули 16 призових місць. Серед них перших було знову шість, при цьому три з них виборів минулорічний переможець Віталій Бурмака, тепер уже учень 11-го класу: він підтвердив звання кращого знавця історії та правознавства (вчитель Н. М. Халімон) і був найкращим серед своїх ровесників з географії (вчитель М. І. Бороденчик). Перші місця посіли також десятикласники Микола Ткаченко (фізика, вчитель Р. М. Шило) і Марина Шестак (інформатика, вчитель В. П. Яцина) та семикласник Владислав Ткаченко (теж географія, вчитель М. І. Бороденчик).

Учень Ковчинської школи Віталій Бурмака у 2007–2009 роках представляв Куликівський район на обласній олімпіаді з історії – і тричі поспіль виборював диплом III ступеня.

2009–2010 навчального року кількість призових місць, здобутих ковчинськими учнями на районних олімпіадах, становила 15, при цьому перші місця з інформатики вибороли переможці попередніх років – десятикласник Андрій Клименко, дев'ятикласник Віталій Яцина та восьмикласник Владислав Ткаченко (вчитель В. П. Яцина). Останній також був найкращим серед своїх ровесників у знаннях з фізики та географії (вчителі Р. М. Шило і М. І. Бороденчик).

Через рік, у 2010–2011 навчальному, ковчинська шкільна команда виборола аж 22 призові місця, з них дев'ять – перших. Серед переможців знову були Вла-

дислав Ткаченко, тепер дев'ятикласник, який показав найкращі знання з математики (вчитель В. М. Мороз), інформатики (В. П. Яцина) та географії (Л. Ф. Ткаченко) і десятикласник Віталій Яцина (теж з інформатики). З інших дисциплін найкращими в районі було визнано ковчинських учнів 10-го класу Катерину Срібну (біологія, вчитель Л. Ф. Ткаченко), Андрія Ткаченка, який виступав за 11-й клас, і Романа Халімона, а також його брата, дев'ятикласника Богдана Халімона (правознавство, вчитель Н. М. Халімон).

2011–2012 навчального року (останнього в часі) ковчинськими учнями було виблено в районі ще більше призових місць – 23, з них дев'ять – перші. Серед переможців знову фігурує місцевий «всезнайка» Владислав Ткаченко, який цього разу відзначився з інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій (вчитель В. П. Яцина) та брати Роман і Богдан Халімони, визнані кращими знавцями правознавства (вчитель Н. М. Халімон). Переможцями також стали дев'ятикласниці Олександра Чобітько (інформатика, вчитель В. П. Яцина), Олександра Афанасова (економіка, вчитель В. П. Яцина) та Ірина Лисак (правознавство, вчитель Н. М. Халімон), а також восьмикласники Юлія Вареник (історія, вчитель Н. М. Халімон) і Андрій Дмитренко (фізика, вчитель Р. М. Шило). На цьому тогорічні перемоги ковчинських вихованців не закінчилися: 2012-му на обласній олімпіаді з правознавства Ірина Лисак виборола диплом III ступеня.

У 2010 році за наслідками Всеукраїнської громадської акції Ковчинський навчальний заклад став флагманом освіти і науки України.

27 січня того ж року, на підставі Розпорядження Кабінету Міністрів України № 160-р, **Ковчинській загальноосвітній школі I–III ступенів Куликівської районної ради Чернігівської області присвоєно ім'я Л. П. Деполович.**

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 27 січня 2010 р. № 160-р

Київ

Про присвоєння імені Л.П. Деполович
Ковчинському навчально-виховному комплексу
Ковчинської сільської ради Куликівського району Чернігівської області

Прийняти пропозицію Міністерства освіти і науки та Чернігівської облдержадміністрації про присвоєння імені відомого педагога Лідії Платонівни Деполович Ковчинському навчально-виховному комплексу Ковчинської сільської ради Куликівського району Чернігівської області і надалі іменувати зазначений навчальний заклад – Ковчинський навчально-виховний комплекс імені Л.П. Деполович Ковчинської сільської ради Куликівського району Чернігівської області.

Прем'єр-міністр України

Ю.ТИМОШЕНКО

Ковчинська школа сьогодні – це Школа сприяння здоров'ю. У 2006 році педагогічним колективом було розроблено авторський проект сучасної моделі навчального закладу, який так і називається – **«Школа сприяння здоров'ю»** і який 28 квітня того ж року був схвалений науковою радою Чернігівського обласного інституту післядипломної освіти і рекомендований до друку та практичного впровадження. З того часу на базі навчального закладу діє експериментальний майданчик обласного значення.

Ми – школа здоров'я

Названий проект спрямований на створення на базі Ковчинської школи сприятливих умов для:

- зміцнення здоров'я учнів та сільської молоді;
- утвердження здорового способу життя як невід'ємного елемента культури особистості;
- повноцінного розвитку особистості, формування її фізичних здібностей;
- виховання потреби в регулярних заняттях фізичною культурою, в дотриманні режиму дня;
- використання історичного світового та національного досвіду гартування дітей, самовдосконалення тіла й духу;
- профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, захворювання на ВІЛ-інфекцію / СНІД та інших небезпечних хвороб;
- запобігання вживанню наркотичних речовин серед дітей та учнівської молоді.

Проект розрахований на десять років і передбачає використання як власних ресурсів школи, так і ресурсів потенційних інвесторів.

У рамках цього проекту за період з 2006 до 2011 року в навчальному закладі:

- створено лікувально-фізкультурний кабінет (ЛФК);
- організовано роботу тренажерної зали;

- реконструйовано спортивну залу, побудовано «Трасу здоров'я», яка дозволяє займатися технікою пішохідного туризму в закритих приміщеннях.

Навчальний заклад здійснює сезонну профілактику гострих респіраторних захворювань шляхом фіто- та вітамінотерапії – на основі вирощених на шкільних ділянках та зібраних учнями та батьками у природі лікарських рослин, овочів, фруктів, а також використання вітамінних препаратів.

Значна увага приділяється поліпшенню харчування та оздоровленню дітей. Так, Ковчинська школа першою в Чернігівській області започаткувала літнє оздоровлення дітей у пересувному наметовому містечку. Сонце, цілодобове свіже повітря, чарівна річка Десна та милуючі око придеснянські краєвиди – що ще потрібно для чудового відпочинку?!

Уперше оздоровлення дітей у цьому містечку відбулося в 2006 році. З того часу ковчинський досвід літнього відпочинку та оздоровлення запозичили й інші школи району та області.

Цікавий і корисний відпочинок школярів на лоні природи не один рік поспіль забезпечують учителі фізичної культури (В. І. Стеценко) й основ здоров'я, математики та інформатики (В. П. Яцина).

Крім пересувного наметового містечка, при школі щорічно організовується літній оздоровчий табір, в якому переважно відпочивають дітлахи початкової школи та середніх класів. Незмінним керівником табору тривалий час була Валентина Володи-

Літнє оздоровлення у наметовому містечку на Десні

мирівна Мажега. А влітку 2011 року на кошти благодійної організації «Благодійний фонд в ім'я Святої Великомучениці Катерини» (АР Крим, м. Феодосія) за сприяння випускника школи 1981 року Віктора Олексійовича Алекси ковчинські діти змогли оздоровитися на березі Чорного моря – дві групи по 30 школярів відпочивали в Криму (м. Феодосія). Мрію скупатися в теплих водах Чорного моря здійснили в 2012 році 24 ковчинських дітей, також за сприяння В. О. Алекси.

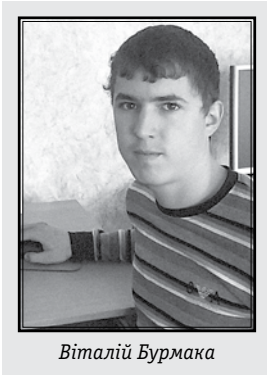
На відпочинку в Криму

Неоціненною в рамках реалізації проекту «Школа сприяння здоров'ю» є співпраця Ковчинського навчального закладу з обласним Центром медико-соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Відродження». Працівники Центру здійснюють методичне забезпечення проекту, проводять на базі школи майстер-класи і матеріально її підтримують, що збагачує існуючу матеріально-технічну базу Ковчинської ЗОШ.

Навчальний заклад у своїй діяльності використовує інноваційні технології. Однією з таких є проектно-цільова діяльність. Серед найбільш вагомих варто згадати проект «Реалізуємо права, виконуємо обов'язки», спрямований на формування високої правової культури серед вихованців; прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина, до Конституції та державних символів; спонукання до вивчення й дотримання в поведінці законів України; гартування активної протидії особам та установам, які порушують закони чи завдають збитків державі. Проект базується на інтерактивних формах навчання, взаємодії з батьками, правоохоронними органами, громадськістю.

Ще один проект – **«Творча обдарованість»** – спрямований на розкриття та розвиток здібностей кожної дитини, самореалізацію учнів, підвищення якості їхніх

знань. У рамках цього проекту в Ковчинській 30Ш діє осередок Малої академії наук (МАН). Для більш повноцінної організації наукової діяльності учнівської молоді в 2009 році підписано угоду про співпрацю між Ковчинським навчальним закладом та Інститутом історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського Чернігівського Національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (кафедрою історії Центрально-Східної Європи). Відповідно до угоди, відбуваються

Віталій Бурмака

спільні засідання названої кафедри та шкільного методичного об'єднання вчителів історії та правознавства, ковчинські учні відвідують засідання історичного клубу «Геродот», що діє при Інституті, а викладачі вузу зустрічаються з вихованцями школи, надають консультації тим із них, хто пише наукові роботи.

У 2009 році випускник Ковчинської школи Віталій Бурмака став переможцем Всеукраїнського етапу МАН історико-географічного відділення секції «Історія України» (вчитель Н. М. Халімон).

2012 року здобуто ще одну велику перемогу – випускник Ковчинської школи Роман Халімон переміг у Всеукраїнському конкурсі учнівської творчості, присвяченому Шевченківським дням «Об'єднаймося ж, брати мої!» в номінації «Історія України і державотворення» (вчитель Н. М. Халімон).

Роман Халімон

З метою підтримки творчого та інтелектуального потенціалу вихованців Ковчинської школи в 2010–2011 навчальному році з ініціативи педагогічного колективу та за сприяння депутата Чернігівської обласної ради А. В. Дідура і голів Куликівської районної державної адміністрації та районної ради О. А. Шпака та С. І. Калашника було започатковано проведення свята вшанування шкільних талантів «Шкільний олімп».

20 квітня 2011 року на подіум слави гордо й схвильовано піднімалися усі переможці районних предметних олімпіад, спортивних турнірів та художніх конкурсів. Більше 30-ти вихованців Ковчинської школи отримали того дня грамоти та грошові премії з рук керівників району та депутата обласної ради.

Куликівська районна газета «Поліська правда» так описувала цю подію:

Сьогодні вони на шкільному олімпі, а завтра прославлять наш район на всю Україну

20 квітня в Ковчинській 30Ш I–III ступенів проходив інноваційний захід – «Шкільний олімп» – свято вшанування кращих учнів школи. А відбувався він за ініціативи відомої в районі людини, спонсора і мецената, благодійника, депутата обласної ради, кандидата технічних наук, голови спостережної ради ПАТ «Куликівське молоко» А. В. Дідура, який виділив кошти на відзначення переможців олімпіад, конкурсів, змагань.

Актовий зал школи був заповнений учнями, вчителями, батьками. Прибули і поважні гості з району: голови райдержадміністрації О. А. Шпак, районної ради С. І. Калашник, ініціатор цього заходу А. В. Дідур.

Святове дійство розпочалося із виступу учнівського хору, який виконав гімн школи, написаний директором школи Н. М. Халімон. Потім ведучі розповіли про свою школу, 150-річчя якої відзначатиметься наступного року. Цей навчальний заклад є одним із кращих у районі, входить у десятку кращих по Україні. Вже 5 років тут реалізується програма «Школа сприянню здоров'ю», діє експериментальний майданчик.

Та найбільша гордість школи – її учні. У цьому році вони вдало виступили на районних та обласних олімпіадах і посіли III місце. Вокальний ансамбль «Мрія», у якому співають дівчата, зайняв перше місце в районі. На змаганнях районної спартакіади 2010–2011 н. р. спортивній команді ковчинців також не було рівних.

Вшанування кращих проходило в номінаціях. Перша з них – «Поліглот року». На шкільний олімп піднялися десятикласники Віталій Яцина, Роман Халімон, дев'ятикласник Владислав Ткаченко. Почесні грамоти і конверти їм вручає голова райдержадміністрації О. А. Шпак. Спочатку Олег Анатолійович звернувся до винуватців урочистостей, усіх присутніх у залі. Він підкреслив, що здобуті у школі знання завжди згодяться у житті, побажав юним не зупинятися на досягнутому, йти до нових вершин.

Чи не найбільше нагороджених у номінації «Інтелектуал року». Це переможці районних та обласних олімпіад Богдан Халімон, Марина Прокопець, Валерія Слезна, Андрій Дмитренко, Андрій Ткаченко, Катерина Срібна, Ірина Лисак, Валентина Ульянова, Олександра Чобітько, Олександра Афанасова, Альона Стойкова, Юрій Пономаренко, Олександра Лутай, Олександр Василенко, Юлія Вареник. Їм відзнаки вручали С. І. Калашник та А. В. Дідур. Обидва сказали шкільній молоді напутні слова. Сергій Іванович зазначив, що започаткована прекрасна традиція – відзначати талановитих, здібних дітей. Це є стимулом до нових успіхів у навчанні, художній самодіяльності, спорті. А Арсен Володимирович побажав, щоб здійснилися мрії, пообіцяв і надалі підтримувати обдарованих школярів, сказав, що приємно вражений, що у сільській школі стільки здібних дітей. Він також вручив грамоту спортивній команді школи.

Головному спеціалісту райво Л. І. Клунко випала приємна місія вітати дівчат з вокального ансамблю «Мрія» (лауреатів обласного конкурсу «Чисті роси-2011»), а помічнику-консультанту депутата К. Ф. Буй – драматичний колектив школи. Долучився до привітань і побажань юних і сільський голова М. М. Мороз. Він вручив Почесну грамоту десятикласниці, голові учкому Ользі Макарець за соціальну активність.

Учні підготували вітання дипломантам. У виконанні вокального ансамблю, солісток Олександри Чобітько та Ольги Макарець прозвучали українські пісні, у тому числі й чудові ліричні, написані вчителем музики Валерієм Хлебаном. У талановитого учителя і учні талановиті.

Від імені батьків коротке слово сказала Валентина Яцина. Вона висловила свою захопленість новим, чудовим заходом і щиру подяку А. В. Дідуру, керівникам району за підтримку сільських дітей. Це дуже добре, зазначила жінка, що влада, суспільство долучається до виховання підрастаючого покоління.

Тетяна Зінько «Поліська правда», № 17, 23 квітня 2011 року

Інтер'єр кабінету мистецтв

Як показав час, обіцянка депутата обласної ради А. В. Дідура зробити такий захід традиційним була виконана. Уже наступного, 2012 року Арсен Володимирович знову ініціював проведення свята й нагородження кращих учнів Ковчинської школи. 12 березня «Шкільний олімп 2012 року» своєю присутністю підтримали також депутат обласної ради В. В. Труш, голова Куликівської райдержадміністрації О. А. Шпак, голова Куликівської районної ради С. І. Калашник, начальник відділу освіти Л. П. Анюховська та сільський голова М. М. Мороз.

На святі учні та колектив учителів Ковчинської 30Ш підготували цікаву презентацію свого навчального закладу, під час якої звучали чудові пісні у виконанні шкільних солістів. У залі не стихали оплески, панувала тепла й дружня атмосфера. На сцену були запрошені кращі вихованці школи – ті, хто своїм розумом, невтомною щоденною працею здобував славу для своєї рідної «альма матер». Усі вони стали учасниками інтелектуального шоу, під час якого визначався найрозумніший учень. Честь отримати «Сову мудрості» випала одинадцятикласнику Віталію Яцині.

Приємним і зворушливим моментом було звернення школярів до своїх учителів. Учні запросили їх на сцену, дякували, висловлювали щире повагу та любов. Адже вчителі – другі батьки: вони віддають дітям частинку свого серця, щоб воно, мов сонечко, зігрівало їх на життєвих перехрестях у дорослому житті.

Основними завданнями ще одного проекту, який втілюється в Ковчинському навчальному закладі, – проекту **«Школа радості»** – є благоустрій шкільної території, осучаснення дизайну навчальних приміщень для більшого комфорту учнів та вчителів та створення сприятливих умов для розвитку творчих особистостей.

Інтер'єр кабінету історії та зали народної символіки

Метою проекту **«Злагода»** є забезпечення життєвої компетенції дітей, привернення уваги громадських організацій, влади, підприємців до проблем навчального закладу, залучення позабюджетних джерел фінансування для розвитку школи.

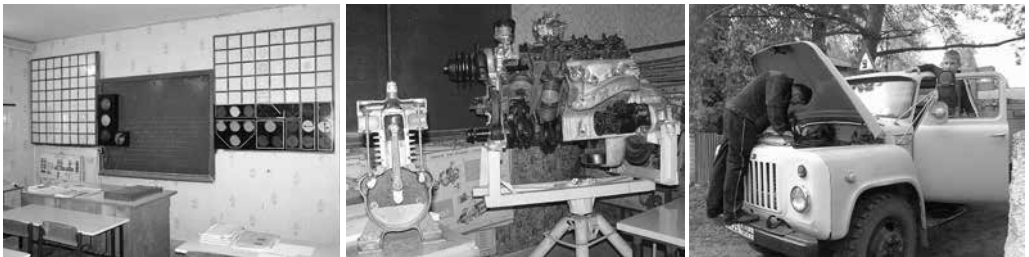
Проект **«На шляху до Європи»** – один з останніх проектів Ковчинської ЗОШ. Він покликаний підготувати українську молодь до життя у спільній Європі, зокрема підвищити рівень знань про історію та культуру європейських народів і сприяти формуванню в підростаючого покоління так званої європейської свідомості. Ще один з його напрямків – створення в Ковчинській школі умов для досягнення нею європейських стандартів освіти. Проект має підняти престиж місцевого навчального закладу – через розвиток його міжнародної співпраці та популяризацію місцевої спільноти за кордоном.

На сьогодні в Ковчинській ЗОШ I–III ступенів імені Л. П. Деполович налагоджено партнерські відносини з навчальними закладами Естонії та Великої Британії. Гості з Англії є особливо частими в Ковчині. Вони залюбки спілкуються з місцевими учнями, відвідують уроки, надають матеріальну підтримку школі. Декілька років поспіль ковчинські діти з малозабезпечених та соціально незахищених сімей отримували гуманітарну допомогу від своїх англійських друзів. А навчальний заклад отримав у подарунок від своїх партнерів з туманного Альбіону три комп'ютери, сучасний музичний центр, численне канцелярське приладдя, не кажучи про оригінальні сувеніри.

З 2010 року основним методичним завданням педколективу Ковчинської ЗОШ I–III ступенів є цілісний розвиток особистості учнів, підвищення їхньої моральності та вихованості за умови збереження здоров'я.

У навчальному закладі діє кабінетна система. Кабінети створено з усіх дисциплін, усі вони атестовані, що свідчить про їхню відповідність нормативним вимогам і достатню наповненість необхідними приладами. Крім обов'язкових шкільних кабінетів, у Ковчинській школі оформлено чотири додаткових:

- кабінет з будови автомобіля,
- кабінет з правил дорожнього руху (обидва забезпечують професійне навчання учнів),
- кабінет мистецтв,
- кабінет лікувальної фізкультури.

Кабінети з правил дорожнього руху та будови автомобіля. Практичні заняття з автосправи

Розвиток творчого потенціалу вчителів та учнів стимулюють численні щорічні шкільні конкурси.

Конкурс **«Учень року»** відбувається у трьох номінаціях:

- «Скарбниця знань» (переможцем стає учень, який має значні досягнення в навчанні),
- «Мистецтво бути корисним» (оцінюється активність у суспільно-корисній, волонтерській роботі),
- «Джерело творчості» (перемагає учень, який проявив творчі здібності – вокальні, драматичні, хореографічні, мистецькі та ін.).

Підсумки конкурсу підбиваються щотижня на робочій лінійці – визначається «Учень тижня». А в кінці року за щотижневими наслідками називається абсолютний переможець чи переможці, які отримують звання «Учень року» і нагороджуються грошовими преміями.

Статистика перемог вихованців Ковчинської школи в цьому конкурсі така: «Учнем року» в 2006–2009 роках незмінно ставав Віталій Бурмака, у 2009–2010 навчальному році – учениця 8-го класу Ірина Лисак, у 2010–2011 – учень 9-го класу Владислав Ткаченко, а в 2011–2012 – п'ятикласниця Аня Колташева.

Конкурс педагогічної майстерності **«На вітрилах творчості»** має шість номінацій:

- «Педагогічний олімп» (переможцем стає вчитель, вихованці якого досягли високих результатів у конкурсах, змаганнях, олімпіадах);
- «Педагог-новатор» (це звання присвоюється вчителю за експериментаторську та інноваційну роботу);
- «Методична майстерність» (перемагає педагог, який продемонстрував найкращу методичну роботу, авторську публікацію, програму, навчально-дидактичний матеріал, урок і т. ін.);
- «Спонсор року» (звання присвоюється за вагомий внесок у розвиток школи; переможцем у номінації може стати як педагогічний працівник, так і представник від батьків, інший спонсор – за моральну й матеріальну підтримку);
- «Генератор ідей» (переможцем може стати ініціатор важливої справи, почину, думки);
- «Вихователь року» (звання присвоюється за вагомі наслідки виховного процесу).

Серед учителів школи переможцями конкурсу педагогічної майстерності в різні роки були:

- у 2007–2008 навчальному році: в номінації «Педагогічний олімп» – учитель фізкультури В. І. Стеценко, математики Л. М. Туш, історії та правознавства Н. М. Халімон; у номінації «Методична майстерність» – учитель російської мови та зарубіжної літератури Н. М. Півень; у номінації «Спонсор року» – випускник Ковчинської школи, директор СФГ «Деснянські зорі» М. С. Туш і директор СФГ «Колос», депутат районної ради В. В. Труш (за фінансову підтримку навчального закладу);

- у 2008–2009 навчальному році: в номінації «Педагогічний олімп» – знову вчителі фізкультури В. І. Стеценко, історії та правознавства Н. М. Халімон;

«Методична майстерність» – учителі російської мови та зарубіжної літератури Н. М. Півень і фізкультури В. І. Стеценко; «Спонсор року» – депутат Верховної Ради України І. І. Куровський і депутат Чернігівської обласної ради Е. П. Шуман (за фінансову допомогу в капітальному ремонті шкільного приміщення та зміцнення матеріальної бази автосправи в школі);

- у 2009–2010 навчальному році: в номінації «Педагогічний олімп» – учителі фізкультури В. І. Стеценко, географії М. І. Бороденчик, математики та інформатики В. П. Яцина і фізики Р. М. Шило; «Генератор ідей» – психолог О. А. Пінчук та бібліотекар В. А. Стеценко; «Спонсор року» – випускники Ковчинської школи 1981 року (за подарований мультимедійний проектор і зміцнення матеріально-технічної бази школи);

- у 2010–2011 навчальному році: в номінації «Педагогічний олімп» – учителі фізкультури В. І. Стеценко і математики та інформатики В. П. Яцина; «Методична майстерність» – учитель географії та біології Л. Ф. Ткаченко; «Спонсор року» – випускник Ковчинської школи В. О. Алекса та депутати Чернігівської обласної ради В. В. Труш і А. В. Дідур (за фінансову допомогу навчальному закладу та підтримку талановитих і здібних вихованців школи).

- у 2011–2012 навчальному році: в номінації «Педагогічний олімп» – учителі фізкультури В. І. Стеценко і математики та інформатики В. П. Яцина, вчитель історії та правознавства Н. М. Халімон, вчитель фізики Р. М. Шило; «Методична майстерність» – учитель початкових класів О. І. Василенко; «Спонсор року» – випускник Ковчинської школи В. О. Алекса (за сприяння в літньому оздоровленні дітей), депутати Чернігівської обласної ради В. В. Труш і А. В. Дідур та Куликівської районної ради М. Н. Туш і В. М. Зеленський (за фінансову допомогу навчальному закладу та підтримку талановитих і здібних вихованців школи).

Ковчинська загальноосвітня школа є опорною в області з управлінської діяльності. На базі навчального закладу часто організовуються обласні методичні семінари.

У березні 2010 року в Ковчинській школі було проведено обласну науково-практичну конференцію «Культурно-освітній процес України першої половини ХХ століття та його представники», приурочену 140-річчю від дня народження Л. П. Деполович. Учасниками форуму стали: науковці з Чернігівського Національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка – заступник директора Інституту історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського ЧНПУ, кандидат історичних наук, доцент Д. К. Гринь, завідувач кафедри практичної психології, кандидат педагогічних наук, доцент В. П. Антипець, краєзнавець, викладач педуніверситету С. М. Горобець, краєзнавець, заступник голови Чернігівської райдержадміністрації з гуманітарних питань А. Л. Курданов та викладачі Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського: завідувачі відділів школознавства та координації методичної роботи – кандидат педагогічних наук І. В. Лисенко, дошкільної та початкової освіти – В. В. Бурнос, управління та керівних

кадрів – Н. В. Єрмак, виховної роботи та здорового способу життя – О. О. Злобіна, суспільних дисциплін – Т. М. Фарбак, методист відділу управління та керівних кадрів С. П. Глузд, а також голова Куликівської районної ради В. М. Мельник, заступник голови Куликівської райдержадміністрації з гуманітарних питань В. Л. Повозник, начальник райвідділу освіти Л. П. Анюховська, завідувач районним методичним кабінетом О. І. Лузан, директори шкіл та вчителі початкових класів Куликівського району, представники Чернігівського району та міста Києва.

Д. К. Гринь

Н. В. Єрмак

В. П. Антипець

С. М. Горобець

Вчителі Ковчинської школи - учасники конференції

У 2011 році Ковчинський навчальний заклад пройшов державну акредитацію в МРЕВ ДАІ України на право навчати водіїв автотранспортних засобів категорії С, С1. Того ж року було збудовано нову блочно-модульну газову котельню для школи.

У 2010–2011 навчальному році Ковчинська ЗОШ І–ІІІ ступенів імені Л. П. Деполович посіла ІІІ місце в районі за результатами Всеукраїнських предметних олімпіад з базових дисциплін та І загальнокомандне місце в комплексній спартакіаді району.

Школа села Ковчин чотири роки поспіль тримає лідерство в рейтингу загальноосвітніх навчальних закладів Куликівського району.

28 жовтня 2011 року в Києві відбувся ІІІ Всеукраїнський освітянський з'їзд. Його делегатом від Куликівського району було обрано директора Ковчинської школи Наталію Миколаївну Халімон.

Ювілейний 2012-й рік педагогічний колектив Ковчинської школи зустрів у такому складі:

Халімон Наталія Миколаївна – директор школи (з 2005), вчитель історії та правознавства (з 1994),

Шило Раїса Миколаївна – завуч (з 1987), учитель фізики (з 1984),

Береговець Ольга Анатоліївна – вчитель географії та малювання (з 2010),

Василенко Володимир Іванович – майстер виробничого навчання (з 1998),

Василенко Олена Іванівна – вчитель початкових класів (з 2007),

Дунай Тетяна Іванівна – вчитель англійської мови та історії (з 2003),

Жигир Людмила Михайлівна – вчитель української мови та літератури, російської мови (з 2010),

Клименко Світлана Федорівна – вчитель української мови та літератури, російської мови та світової літератури (з 1987),

Клименко Федір Миколайович – керівник гуртка «Захист Вітчизни» (з 2010),

Кужельна Ганна Олексіївна – вчитель початкових класів (з 1981),

Мороз Валентина Михайлівна – вчитель математики (з 1980),

Півень Надія Михайлівна – вчитель російської мови та світової літератури (з 1985),

Пінчук Максим Дмитрович – соціальний педагог (з 2011),

Стеценко Валентина Андріївна – бібліотекар (з 1997), педагог-організатор (з 2011),

Стеценко Володимир Іванович – учитель фізкультури (з 1983),

Тарасенко Олена Миколаївна – вчитель хімії (з 2010),

Ткаченко Людмила Федорівна – вчитель географії та біології (з 2010),

Хлебан Валерій Андрійович – учитель музики (з 1987),

Шило Володимир Васильович – учитель трудового навчання і технологій (з 1984),

Яцина Валентина Петрівна – вчитель математики та інформатики (з 1997).

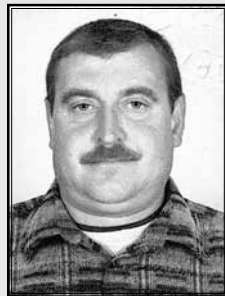
Н. М. Халімон

Р. М. Шило

О. А. Береговець

В. І. Василенко

О. І. Василенко

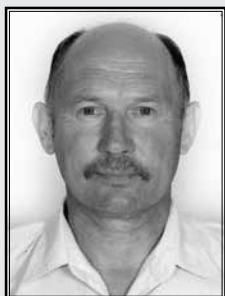
Т. І. Дунай

Л. М. Жигир

С. Ф. Клименко

Ф. М. Клименко

Г. О. Кужельна

В. М. Мороз

Н. М. Півень

М. Д. Пінчук

В. А. Стеценко

В. І. Стеценко

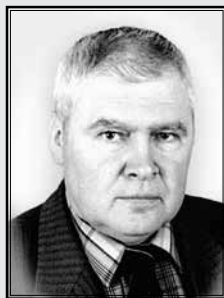
О. М. Тарасенко

Л. Ф. Ткаченко

В. А. Хлебан

В. В. Шило

В. П. Яцина

Нинішня складна демографічна ситуація в Україні викликала так звану оптимізацію шкільної мережі, яка нерідко супроводжується закриттям шкіл у малих селах. Згадується народна мудрість, яка плекалася не одне століття: село живе, доки в ньому є школа. А тому насамкінець хочеться щиро побажати, щоб село Ковчин зі своєю майже тисячолітною історією розвивалося і процвітало у віках! Щоб молодь залишалася в селі, одружувалися ковчинські парубки, виходили заміж чарівні придеснянські дівчата, щоб до їхніх родин регулярно навідувалися лелеки й народжувалися немовлята. А Ковчинській 150-річній школі-ювілярці зичимо ще десятків сторічних ювілеїв! Нехай наступні покоління візьмуть усе найкраще від своїх попередників, щоб багатющий педагогічний досвід і традиції, які зібрали й започаткували ковчинські вчителі були невичерпними, а час усі ці надбання тільки оновлював та збагачував! А сьогодні нехай гордо, урочисто й упевнено лине у височінь гімн Ковчинської школи, який її звеличує і прославляє:

Школо рідна, гарна ти й велична,
Зовсім не старієш з плином часу.
Стежка до тебе така всім звична,
Гімн тобі співаєм й шану нашу.

Ковчинську я школу прославляю,
Де завжди добро, любов і квіти.
Тут моє дитинство проминає,
Як тебе, кохана, не любити?

Ти одна з найстарших шкіл в окрузі,
Неупинно ти даєш освіту.
Тож прославим школу нашу, друзі,
Слава хай летить по всьому світу.

Ковчинську я школу прославляю,
Де завжди добро, любов і квіти.
Тут моє дитинство проминає,
Як тебе, кохана, не любити?

З ювілеєм, рідна школо!

СПОГАДИ ВЧИТЕЛІВ І ПРО ВЧИТЕЛІВ СТОРІНКИ УЧИТЕЛЬСЬКИХ БІОГРАФІЙ РЯДКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Біографічні відомості та спогади про вчителів представлені в цьому розділі в хронологічному порядку, за часом початку роботи педагогів у Ковчинській школі.

У дужках наводяться дівочі прізвища жінок.

Макаренко (Бороденчик) Ганна Іллівна Макаренко Никифор Тихонович

*Ганна Іллівна
Макаренко*

Ганна Іллівна народилася 29 грудня 1899 року в Ковчині, в бідній родині Бороденчиків. Навчалася в Ковчинському земському училищі. Її першою вчителькою стала Л. П. Деполович. Ганна Іллівна була старанною ученицею. Закінчуючи школу в 1911 році, вона одержала грошову премію П. П. Деполовича. За сприяння ковчинських учителів, обдарована дівчина вступила до Чернігівської гімназії. Пізніше, в 1919 році закінчила Мринську учительську семінарію.

До Ковчина Ганна Іллівна повернулася на початку 1920-го разом із чоловіком – Никифором Тихоновичем Макаренком, уродженцем села Лосинівка Ніжинського району. Вони почали викладати в Ковчинській єдиній трудовій школі. Никифор Тихонович читав математику (а також алгебру і фізику в 5-6 класах, коли ті працювали в Ковчинській школі в 1921-1922 рр.). Ганна Іллівна вела початкові класи. Вона в 1920-1921 рр. навчалася на підготовчих курсах Чернігівського педінституту. Через хворобу, а потім у зв'язку з народженням дітей Ганні Іллівні довелося перервати роботу в школі з 1922-го по 1926 рік.

Никифор Тихонович Макаренко з 1922-го до 1927-го року був завідуючим школою. Він власноручно виготовляв унаочнення з фізики та багато часу віддавав радіотехніці – майстрував приймачі, встановлював антени, друкував статті в журналі "Радіо". До першого самостійно складеного детекторного приймача прилаштовував грамофонну трубку для посилення звуку. Саме з такого приймача ковчинці слухали трансляцію траурного мітингу з похорону В. І. Леніна.

У 1927 році подружжя Макаренків переїжджає до Чернігова. Никифор Тихонович починає працювати викладачем фізики в Чернігівському технікумі механізації і електрифікації, Ганна Іллівна – вчителькою початкових класів. Мирне і спокійне життя тривало до чорного 1941-го.

В 1941 році Ганна Іллівна була евакуйована в Оренбурзьку область до невеликого містечка Соль-Ілецк, що майже на кордоні Росії і Казахстану. Там вона працювала вчителькою 1-4 класів з 1942-го до 1944-го. В 1947 році вчительку знайшла нагорода – медаль "За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941 – 1945 гг."

У 1944 році Ганна Іллівна повернулася до Ковчинської семирічки і працювала вчителькою початкових класів до 1947 року.

Никифор Тихонович з 1946-го по 1962-й рік працював викладачем фізики, електромеханіки та електротехніки в Ніжинському технікумі механізації і електрифікації сільського господарства. Помер в 1965 році, похований в Ніжині.

Ганна Іллівна тривалий час підтримувала зв'язок з рідним селом і школою. Уже будучи на заслуженому відпочинку, вона зі своєї скромної пенсії в 42 карбованці двічі надсилала в Ковчинську школу по 25 карбованців. На ці кошти було придбано книги для бібліотеки й написано портрет педагога Антона Семеновича Макаренка, який нині зберігається в сільському краєзнавчому музеї. Там же знаходяться листи, спогади і особисті документи Ганни Іллівни Макаренко.

Пономаренко (Тищенко) Тетяна Михайлівна

Пономаренко Тетяна
Михайлівна

Народилася 12 грудня 1919 року в селі Ковчин, у селянсько-середнячкій родині. У 1935-му закінчила місцеву семирічку, вступила в Чернігівську зоошколу, після якої продовжила навчання в Конотопському учительському інституті. Всі державні іспити скласти не вдалося через початок війни. З 1 січня 1941 року працювала вчителем математики Ряшківської середньої школи Іванницького району. З 1942-го жила в Ковчині у своїх батьків.

Починаючи з 1943 року, вчителювала в Ковчинській школі до травня 1973-го. Викладала математику і фізику. Працюючи в школі, заочно навчалася в Ніжинському педінституті.

Сова (Левченко) Ганна Іванівна

Сова Ганна Іванівна

Народилася в квітні 1923 року в селі Ковчин, у сім'ї селянина-бідняка. У 1937-му закінчила Ковчинську семирічку, у 1940-му – Куликівську середню школу. Вступила до Чернігівського учительського інституту. У 1941 році закінчила I курс. Після війни навчалася заочно. З 1944-го працювала вчителем географії Ковчинської школи. 30 вересня 1944 року переведена в Авдіївську неповну середню школу вчителем математики та фізики.

15 серпня 1945 року повернулась до рідного Ковчина – теж учителем математики та фізики. У 1947-му закінчила

фізико-математичний факультет Ніжинського учительського інституту. Працювала в Ковчинській середній школі до 1975 р.

НАЙСВІТЛІША СТОРІНКА ЖИТТЯ

Спогад про Леонтія Матвійовича Скуратівського

Мій батько, **Леонтій Матвійович Скуратівський**, директор Ковчинської семирічки у 1949–1953 роках. Там він викладав історію і... співи. Найкращий шкільний хор у районі! А тепер згадують, що не тільки в районі...

Сорокарічний батько. Селянський син з-під Малина на Житомирщині. Спочатку в нього був учительський технікум, який ще пам'ятав нашого видатного новеліста Степана Васильченка, батькового улюбленця. По тому кілька семестрів у Харківському університеті (тоді, в дусі часу, ХІНО – Харківський інститут народної освіти); за тим – учителювання в найглухіших кутках Волині та Полісся: боявся арешту як син і брат розкуркулених. До того ж, під час якогось веселого застілля батько проспівав власного авторства сатиричну пісеньку, відразу ж кваліфіковану як "антирадянська" та ще й "антисемітська".

Пізніше батько неохоче згадував про ті свої "мандри". Острах перед знавцями "органами" залишився в нього на все життя. І, як виявилось, насамкінець цього життя – небезпідставно...

Зрештою, Леонтій Матвійович десь перед війною осів у підчернігівській Баклановій Муравійці. Вже "завідуючим школою", як тоді ще казали. Школою, що її він збудував камінною, чи не власноруч. Адже батько за покликанням був не лише вчителем, а й ремісником. Знав, принаймні, кілька ремесел.

Перед війною заочно скінчив Чернігівський учительський інститут.

А по тому – війна. Від першого пострілу до останнього. Пекло відступів сорок першого і сорок другого. Потім сталінградське пекло від перших до останніх його днів, а точніше – ночей. "Дня там не було. Весь час була п'ятьма". А за тим – Прохорівка поміж Орлом і Курськом. Найбільша танкова битва Другої світової. І далі, далі аж до Дрездена.

...Осколки із батькових рук виходили ще по війні. Контузія ж залишилась назавжди. Разом із тепер призабутою раною чи не всіх ветеранів-окопників – невигойною виразкою шлунку.

А ще у батька від війни залишилась зненависть до її офіційної історії, офіційної ж кінематографії та белетристики. А ще до її "Головнокомандуючого", що його батько ненавидів не менше, ніж Гітлера. (Перед війною він, зятятий мисливець, свого пса назвав "Гітлер"; після відомого пакту двох дияволів його викликали в НКВС: перейменуй свого собаку...)

Ось у такому біографічно-психологічному складі ми із "сухопутної" Бакланової переїхали у придеснянський Ковчин. ...Пам'ятаю, що мене, шестирічного малюка, перший побачений там човен вразив не менше, аніж пізніше перший, зблизька побачений літак.

Отож, п'ять будівель – "п'ятихатка" – Ковчинської семирічки. Немале її господарство, немалий вчительський колектив. Як тепер мені бачиться, доволі

кваліфікований. Хоча, як у кожному "колективі", всяке траплялося.

І діти, діти, що тепер, при згадці про них, стискається серце. Бідність, наближена до злиднів. ...Борюкався з однокласником Іваном Хорохою. І раптом він мені: "Ну ти ж порвав *последню* мою сорочку". Дівчатка, поспіль миловидки, навіть красунечки – і блаженські платтячка.

...Засніжений, у велетенських кучугурах, новий 1951-й. Мати, Муцька Марія Филимонівна, вчителька української, після відвідин закріпленого за нею кутка: "У половини матерок нема і шматка хліба". Насамкінець літа того року батько, повернувшись із засідання колгоспного правління: "Вирішено на трудовень дати по сто грамів хліба".

Залишалося одне – робити свою вчительську роботу. І Леонтій Матвійович робив її з самого ранку до пізнього вечора. Розповідав учням про давні цивілізації. Розповідав так, що навіть найбільші неслухи і непосиди слухали, затамувавши подих. І, як по тому виявилось, дещо запам'ятовували – назавжди. Директор безперестанку, з примовками і прислів'ями, мирив учителів, а передовсім – учительок. А коли треба було, то й сварив: Не хочеш працювати? Незадоволений чи незадоволена чимось? Ну то їдь у Баден-Баден...

І хор, хор, який мирив усіх. І вчителів, і учнів. Тепер, коли чую славнозвісного "Щедрика" Леонтовича, пригадую: дуже щось схоже я чув уже на порозі п'ятдесятих того важкого століття.

Від того "століття" батько рятувався роботою в школі, музикою, своїм "хормейстерством", а з деякого часу – пасічництвом. Здається, тоді єдиною формою "одноосібного господарювання", що її нещадна влада якось обходила своїм патронатом.

Пасічництво, пізніше шахи, а також літературна класика – схоже, то була єдина незаймана важким зовнішнім світом ділянка батькової долі.

А ще – приятнь до всіх людей. Трохи іронічна, але – приятнь. Чи то красуня Олена Антонівна – наша "росіянка", чи то суворий фантазер, але добрий вчитель Кирило Степанович і його син Юрко – сільський підліток-інтелектуал, що тоді було рідкістю, чи то наша родичка – фельдшер тітка Шура Дубовик, через чиї на диво вмілі руки пройшов чи не весь "хворий Ковчин".

І – ніби дивакуватий, але мудрий математик Леонід Іванович Митькевич. Лише роками пізніше я зустрівся з ним і пережив, сказати б, культурний шок від тієї зустрічі. Петербуржець. Свідок і знавець тамтешнього "срібного віку", пам'ятав усю його поезію. А також художник. А ще довголітній в'язень Соловків та інших "останніх кіл" ГУЛАГу.

З Леоніда Івановича й почалося закінчення батькового маленького ковчинського епосу. П'яний секретар Куликівського райкому – батькові: "Напиши на цього Митькевича плохую характеристику". Батько навідріз відмовився. І новий навчальний рік він уже зустрів в іншому селі, у більш скромній школі. (Минуть роки, і в одному з американських університетів архівіст, який свого часу бачив чернігівські "спецхрани", скаже мені, що він бачив там "слід" незадоволення "органів" добрим

ставленням мого батька до соловецького в'язня, колишнього його колеги по Ковчинській школі Л. І. Митькевича...)

А перед тим – смерть Сталіна. Радіотраур на весь Союз. Плаче вся країна, що так звикла до всеприсутності в ній того страшного вождя. А батько? Щоб не побачили його радості, він закрився у своєму шкільному кабінетику. А коли траур той закінчився, він – до матері: "Та чого ж ти плачеш? Через п'ятдесят років про нього в підручниках історії будуть писати так, як тепер там пишуть про перських царів".

З тим ми й переїхали в інше село. Ковчинську ж семирічку батько залишив з немалим жалем. Але в доброму, як на той час, стані. Але більше в Ковчин не повертався. Як я прочитав пізніше, "ніколи не повертайтеся туди, де вам було добре".

А далі? Старший мій брат Олег, який самотужки, уже в чотирнадцять, навчився читати трьома іноземними мовами, як потім з'ясувалося, дуже прислухався до батькової таємної опозиції. І... продовжив її. Словом, на початку 1958-го він, студент інституту іноземних мов, був заарештований "за український націоналізм". І опинився на роки у мордовському таборі.

Батько наледве пережив ту катастрофу. Але ненадовго. Він помер 1972 року в чернігівській лікарні – від згаданої воєнно-невигодної виразки шлунку.

Але ковчинська сторінка його життя, попри всі негаразди того часу, – найсвітліша в його біографії...

І моя теж.

Вадим Скуратівський

ВІДДАНА ДІТЯМ

Спогад про Ганну Іванівну Халімон

Халімон Ганна Іванівна

Щиру любов і повагу не купиш ні за які гроші. Та й справді багатою людину не роблять тільки матеріальні блага. Ганна Іванівна Халімон усім своїм чесним життям і невтомною вчительською працею заслужила любов і повагу односельців, що й робило її духовно багатою людиною.

Народилася Ганна Іванівна 4 лютого 1923 року в селі Буда тоді Олишівського району Чернігівської області, в родині голови сільської ради Герасименка Івана Антоновича та його дружини – колгоспниці Анастасії Іванівни. У сім'ї вона була найстаршою дитиною, тому активно допомагала батькам у вихованні молодших братів Миколи, Олександра та Івана.

У 1936 році закінчила шість класів Будянської школи. Батьки переїхали до села Надинівка, де Ганна закінчила 7-й клас і в 1938-му вступила до 8-го класу Олишівської школи. Олишівську десятирічку закінчила в 1941 році. На той час юна Ганна Герасименко вже визначилася зі своєю майбутньою професією. Вона дуже любила і поважала розумних та доброзичливих учителів,

тому ще з дитинства мріяла стати вчителькою. Ганна Іванівна подає документи до Чернігівського державного учительського інституту на спеціальність "Українська мова та література". Успішно склавши іспити, незабаром поштою отримує довідку про вступ. Однак слухати першу лекцію їй довелося тільки через три роки, адже 22 червня почалась Велика Вітчизняна війна. Батька забирають на фронт, звідки він так і не повернувся.

В роки окупації Ганна Герасименко працювала на своїй малій батьківщині – в сільській будянській общині. Після звільнення Чернігівщини від німецько-фашистських загарбників, у 1944 році, Ганна Іванівна, яка всю війну берегла довідку про вступ до омріяного інституту, стає повноправною його студенткою.

Скрутними були післявоєнні роки... Нестача їжі змушувала молоду дівчину майже кожні вихідні пішки ходити до рідного села Буда, а це означало долати багатокілометрові відстані.

У 1946 році Ганна Іванівна Герасименко одержує диплом про закінчення Чернігівського державного учительського інституту за спеціальністю "Українська мова та література" й отримує кваліфікацію викладача української мови і літератури та звання вчителя середньої школи з правом викладання в 1–7-х класах. Першим місцем її роботи стала Будянська початкова школа, де вона майже рік працювала класоводом 2-го класу. В наступні два роки через брак кадрів молоду вчительку кілька разів переводили в семирічні школи: спочатку до Грабівської, потім до Горбівської, а в 1948 році – до Ковчинської, яка нагально потребувала вчителя української мови в 5–7-х класах. Відтоді все життя Ганни Іванівни було пов'язане з Ковчином.

У 1949 році вона виходить заміж за офіцера у відставці Юхима Михайловича Халімона. На Різдво 7 січня 1950 року в них народжується син Віктор, а наступного року, 11 грудня – донька Олександра. Незабаром чоловіка знову призвали до армії,

Ганна Іванівна зі своїми вихованцями – майбутніми випускниками 1982-го року. Жовтень 1974 р.

і вся сім'я була змушена їхати на Західну Україну. Саме там, під час тривалих навчань у вологому лісі, військові рани нагадали Юхимові Михайловичу про себе – і в нього стався інсульт. Родина Халімонів повертається до Ковчина. Однак хвороба не відступила, і в липні 1955 року Ганна Іванівна стала вдовою. Більше заміж вона не виходила. Важко було піднімати дітей на ноги, але улюблена робота і розуміння того, що їй є заради кого жити, не давали молодій жінці занепадати духом.

До Ковчинської семирічки Ганна Іванівна повернулася в 1953 році, отримавши роботу вчителя німецької мови та природознавства в 5–6-х класах. У 1957-му була переведена на посаду вчителя 1–4-х класів, яку обіймала до самої пенсії, тобто до 1977 року. Її колегами в Ковчинській школі майже одночасно стали і були протягом усього педагогічного шляху такі вчителі: Ганна Іванівна Сова, Тетяна Михайлівна Пономаренко, Олександра Григорівна Срібна, Олена Антонівна Халімон, Марія Федорівна Володіна, Ніна Андріївна Халімон, Кирило Степанович Пищолка, Михайло Григорович Чуян, Ірина Іванівна Чуян, Марія Олексіївна Гапон, Галина Гнатівна Мороз та інші.

Випало певний час працювати в Ковчинській школі і дітям Ганни Іванівни – Вікторові та Олександрі. Так, Віктор Юхимович, повернувшись з армії, в 1969–1970 роках працював у рідній школі вчителем фізичної культури, а Олександра Юхимівна з 1975 по 1981 рік – спочатку секретарем-діловодом, а потім бібліотекарем.

Ганна Іванівна Халімон була доброзичливою людиною, про що свідчить і той факт, що вона із задоволенням приймала до себе квартирувати приїжджих учителів. У різні роки її постояльцями були піонервожата Ніна Дмитрівна Кузько, вчителі англійської мови Надія Михайлівна Кукобко та Галина Михайлівна Литвиненко.

Учні щиро любили і поважали свою першу вчительку. Навіть будучи вже немічною старою людиною, вона постійно отримувала запрошення на зустрічі випускників.

Усе своє життя Ганна Іванівна була сильною жінкою, здатною подолати будь-які труднощі. Хоча вона і не могла похизуватися міцним здоров'ям, однак не полишала вести господарство, аж поки її не зборола сліпота, яка з часом прикувала колишню вчительку до ліжка.

Останній рік свого життя Ганна Іванівна Халімон провела далеко від батьківщини – в селищі Новоолексіївка Херсонської області, в родині доньки Олександри. Померла 14 травня 2011-го, на 89-му році життя.

Вона дуже любила своїх дітей Віктора та Олександру, обожнювала внуків Олександра, Людмилу та Анну, дочекалася правнучки Віри. Мабуть, не випадково внучки Ганни Іванівни теж стали педагогами: Людмила – вчителем географії та біології, Анна – української мови та літератури. Адже їм було кого наслідувати, з кого брати приклад відданості своїй професії.

*Із сином Віктором і донькою Олександрою.
Фото початку 1970-х років*

*Анна Соколова,
онука Г. І. Халімон*

Срібна Олександра Григорівна

Срібна Олександра
Григорівна

Олександра Григорівна Срібна народилася 24 грудня 1925 року в селі Дроздівка, тоді Олишівського району Чернігівської області, в сім'ї селянина-середняка. У 1939-му, після 9-ти класів Дроздівської середньої школи, вступила на 3-й курс Городнянської педагогічної школи, яку закінчила в 1941 році. Під час окупації жила з батьками, трудилася в сільській общині. В 1943–1944 роках працювала вчителькою початкових класів Ковчинської школи. Потім недовго вчителювала на Західній Україні. В 1945–1946 була класоводом Староцаричанської школи в Ізмайльській області, у 1947–1948 – робота в Дроздівській середній школі. 15 серпня 1949-го переведена до Ковчинської

школи, де пропрацювала решту трудового життя.

У 1963 році Міністерство освіти УРСР за самовіддану роботу та видатні успіхи в справі навчання і виховання молодого покоління нагородило О. Г. Срібну Почесною грамотою.

Олександра Григорівна завжди була активною в громадському житті села, брала участь у художній самодіяльності. Разом зі своїми колегами Г. І. Совою та М. Ф. Володіною входила до складу танцювального колективу та драматичного гуртка, де грала головні ролі (наприклад, Наталки Полтавки), була однією з найкращих солісток сільського хору.

Олександра Григорівна працювала вчителькою початкових класів і вихователюю груп продовженого дня до 1976 року.

Учительці Ковчинської школи Олександрі Григорівні Срібній з нагоди її 70-річчя місцевий поет Іван Баглай присвятив свого вірша "Вчителька":

Кружляє за вікнами срібна пороша –
То вітер зимовий обтрушує цвіт.
Знов спогади давні і мрії хороші
У серці палкім оживають в цю мить.
 Спливають у пам'яті личка знайомі:
 Веселі дівчатка, в'юнкі малюки.
 Ви вчили їх жити, не знаючи втоми,
 Тепер вони стали невтомні такі.
І часто приносять до Вас із собою
У тиху і скромну кімнату вони
Як доказ того, що їм дано судьбою,
На грудях медалі ясні й ордени.
 Скоривши простори, моря й океани,
 Як діти до матері з дальніх країв,
 Приходять пілоти, митці, капітани,
 Господарі фабрик, майстри врожаїв.
Та тільки ніхто не промовив і досі,
Що Ви вже змінилась і стала не та.
А кажуть, жартуючи: то Вам у коси
Біляві ромашки вплітають літа.
 Скажу, що давно вже я точно помітив,
 А нині весь Ковчин говорить про Вас,
 Що Ви наймудріша були в цілім світі,
 Коли кожний ранок заходили в клас.
Ваш розум був завжди палким і пророчим,
Йому не підвладні ні дні, ні роки,
Як гладили ніжно голівки дівочі,
Як брали на руки своїх малюків.
 Вони посміхались до Вас, як до неньки,
 Хоч, може, когось тоді гнула біда.
 Хоч кажуть сьогодні, що Ви вже старенька,
 Але ще насправді така молода.
Від роду красива, розумна і ніжна,
Про це скаже кожний, хто Вас зустрічав.
То ж Вас, безумовно, поет наш Малишко
Колись світовою зорею назвав.
 Кружляє за вікнами срібна пороша,
 На обрії ранок давно заяснів.
 О, скільки зростили Ви славних, хороших
 Любимій Україні героїв-синів.

(Опубліковано в газеті "Поліська правда" 24 грудня 1991 р.)

Демешко Марія Олександрівна

Марія Олександрівна і Василь Іванович
Демешки

Народилася 9 березня 1919 року в с. Старий Білоус Чернігівського району в родині селянина-бідняка. Після закінчення Старобілоуської неповної школи навчалася в Чернігівській школі № 1, яку закінчила в 1934-му. Вступила на шестимісячні підготовчі курси при Чернігівському учительському інституті, після яких навчалася в цьому вузі до 1937 року. Потім, до 1941-го, викладала математику в Тиницькій середній школі Бахмацького району. В 1944–1945 роках – учитель Старобілоуської школи, в 1945–1953 – Горбівської середньої школи Куликівського району. У 1953-му разом з чоловіком, теж педагогом, переведені до Ковчинської середньої школи, де працювали до 1961 року.

Кучер Володимир Калістратович

Кучер Володимир
Калістратович

Народився 16 серпня 1921 року в с. Обжила Балтського району Одеської області в селянсько-бідняцькій родині. У 1940-му закінчив середню школу і був призваний на службу до лав Червоної Армії. Службу закінчив у травні 1946-го, офіцером. Учасник Великої Вітчизняної війни на Заході та на Далекому Сході. У 1946-му вступив до Чернівецького учительського інституту, який закінчив у 1948 році, після чого рік працював педагогом у школах Чернівецької області. В 1949-му вступив до Кишинівського педагогічного інституту на історичний факультет, який закінчив 1951 року. У 1952–1953 роках викладав історію та географію в Ушнянській школі Менського району. З 1953-го – вчитель Ковчинської школи.

Кучер Марія Микитівна

Народилася 1928 року в с. Дягова Менського району в родині селянина-середняка. У 1947-му закінчила Чернівецький учительський інститут, філологічний факультет. Тут зустріла своє кохання. Разом з чоловіком – Володимиром Калістратовичем Кучером – працювала в школах Чернівецької області, а з 1953 року почала вчителювати в Ковчинській школі.

Паперна Белла Зиновіївна

*Н. В. Нізовська (попереду)
і Б. З. Паперна*

Народилася 6 серпня 1930 року в Чернігові. У 1948-му закінчила Чернігівську школу № 2 і вступила до Чернігівського учительського інституту на історичний факультет, який закінчила в 1950 році. З 1950 по 1952-й працювала вчителем історії, географії та Конституції в Пісківській семирічній школі Чернігівського району й одночасно навчалась заочно в Ніжинському педагогічному інституті, який закінчила в 1953-му. Того ж року розпочала викладацьку діяльність у Ковчинській середній школі – вчителем історії та Конституції.

Запорожець (у заміжжі – Кузьменко) Олександра Петрівна

*Запорожець Олександра
Петрівна*

У жовтні 1950 року, після закінчення Ніжинського педагогічного інституту, в Ковчинську семирічну школу приїхала молода вчителька математики та фізики Олександра Петрівна Запорожець. До цього вона місяць встигла попрацювати в Жуківці, та терміново була переведена до Ковчина.

Математика тільки на перший погляд здається сухою й нудною наукою. Що насправді це не так – старалася довести своїм учням учителька, яка любила цю науку всім серцем, всією душею. Багато хто з учнів запам'ятав урок фізики, на якому вона грала на гітарі й пояснювала властивості звуку.

Олександрі Петрівні дуже сподобався Ковчин, але вже наступного, 1951-го, року її перевели в школу с. Буди, де вона працювала до 1954 року.

У 1954-му Куликівський районний відділ освіти, вбачаючи в молодій вчительці талант до організаторської роботи, знову направляє її в Ковчинську середню школу, цього разу на посаду заступника директора з навчально-виховної роботи. В Ковчинській школі Олександра Петрівна працювала до 1965 року. Тут же, в Ковчині, вона зустріла свого майбутнього чоловіка – Петра Дмитровича Кузьменка.

У 1965-му стежки долі привели Олександрі Петрівні до села Безуглівка Ніжинського району, де вона була заступником директора і викладала свою любиму математику аж до виходу на пенсію. Отже, Олександра Петрівна працювала на посаді заступника директора з навчально-виховної роботи загалом понад 30 років!

Олександра Петрівна Кузьменко – відмінник народної освіти, нагороджена Грамотами Міністерства освіти України за самовіддану роботу та видатні успіхи в справі навчання й виховання молодого покоління.

Олександри Петрівни не стало в 2011 році, проте для сотень людей вона була, є і залишається знаною, шанованою і дуже близькою людиною – їхньою Вчителькою.

Стеценко Михайло Давидович

Стеценко Михайло
Давидович

Доля цього неговірного чоловіка склалася цікаво і дивовижно. Народився він у Куликівці, рано лишився сиротою. "Мене виховувала тітка, – писав Михайло Давидович у своїх спогадах, якими з авторами цієї книги поділилася його донька Тетяна. – Ранньою весною 1941 р. я поїхав на заробітки до Ташкенту і був там, коли почалася війна. Повернувся в Куликівку на початку 1943 р., був схоплений німцями і відправлений товарним ешеленом разом з іншими українцями на примусові роботи до Німеччини. Коли їхали територією Австрії, ми з товаришем вирішили втекти. Ховалися під вагонами, їхали довго і невідомо куди, і врешті опинились в Італії.

Італійці допомогли зв'язатися з маленькою партизанською групою, в якій було 5 радянських і 10 італійських бійців. Група займалася охороною місцевості. Нас, радянських людей, не влаштовували такі дії, ми хотіли воювати і просилися до бойового партизанського загону. Наше прохання задовольнили, штаб направив нас до одного з загонів ім. Гарібальді, яких багато діяло по всій Італії. Цей загін був створений з колишніх військовополонених, яким вдалося втекти з концтаборів. Були в основному росіяни, українці, білоруси – всього близько ста чоловік. Командував загonom старший лейтенант Анатолій (прізвище його я, на жаль, забув).

Озброїли мене в загоні кулеметом типу "Брен" вагою більше 10 кг. Воювали ми в горах Апеннінах у провінції Реджіо. В основному нападали на німецькі обози. Добре пам'ятаю такий випадок. Чотири хлопці-автоматники і я, кулеметник, перебували у засідці, вичікуючи обоз. В темряві не побачили, що за обозом рухалася машина автоматників. Зав'язався бій, але сили були нерівні, німці били з мінометів. Довелося відступати. Хлопці з автоматами відійшли швидше, а в мене повні кишені набоїв і кулемет важкий. Я відстав. В темряві не зміг зорієнтуватися. Так цілу ніч і пролежав, направивши

Стеценко Михайло Давидович (крайній ліворуч
у верхньому ряду) з партизанами загону
ім. Гарібальді

кулемет у груди – краще смерть, ніж полон. На світанку роздивився місцевість, став пробиратися до своїх, та й товариші йшли назустріч, шукали мене.

А в наступному бою загинули мої друзі – командир взводу та молодий хлопець, якому не було й 17 років, обидва з Полтави. Поховали їх біля церкви у невеличкому містечку. Так і не знають їхні рідні місця поховання. Залишилися вони там невідомими радянськими бійцями.

29 квітня 1945 р. загін зайняв місто Реджіо. Установилася одна влада – партизанська. 2 травня в загін приїхав лейтенант Анатолій Тарасов, він займався репатріацією радянських громадян. 5 травня ми з товаришами вирушили через Болонью в Рим, в радянську місію. Там нам видали документи, підтверджуючи, що ми партизани, і відправили в Угорщину, де нас перевіряли органи безпеки.

10 серпня 1945 р. я склав присягу на вірність Батьківщині і був зарахований в 1044 –й артилерійський полк телефоністом. Демобілізувався 20 травня 1947 р. ".

МОЯ МАТИ – УЧИТЕЛЬ

Спогад про Ганну Григорівну Кривенко

Моя мама, **Ганна Григорівна Кривенко** (дівоче прізвище Синиця), народилася 21 жовтня 1933 року в селі Дроздівка Куликівського району Чернігівської області.

Її батьки, Григорій Наумович і Мотрона Іванівна, були простими селянами. Ганна була четвертою дитиною у великій і бідній родині, тож дитинство дівчинці випало непросте: голодний 33-й, війна, під час якої загинув батько, суворі повоєнні роки. Особливо боляче згадувався теж голодний 1947 рік і важка дитяча праця в колгоспі нарівні з дорослими. Тільки зусиллями матері та старших сестер Ганні Григорівні, єдиній з чотирьох дочок, удалося отримати вищу освіту.

У 1951 році вона стала студенткою Ніжинського педагогічного інституту імені М. В. Гоголя, а в 1955-му успішно його закінчила – із дипломом за спеціальністю учителя математики і фізики. Направлення на роботу отримала в рідний Куликівський район, у село Ковчин.

Ганна Григорівна легко увійшла до великої дружної учительської сім'ї, яку на той час очолював директор Василь Іванович Демешко. Викладала математику та фізику, вела уроки у вечірній школі, де здобували знання люди, яким за обставинами життя не вдалося своєчасно отримати атестат про середню освіту. Там же, в школі, деякий час лаборантом працював і мій батько, Михайло Йосипович Кривенко – майбутній чоловік Ганни Григорівни.

Вони одружилися 23 лютого 1957 року, а 8 червня наступного року народилася я, їхня дочка Тамара. Мій батько згодом декілька разів міняв місце роботи, набув

інших професій. А мати всю свою трудову біографію присвятила нелегкій праці вчителювання, за що я їй дуже вдячна і низько вклоняюсь.

Моя мати – учитель. Це таке почесне звання для села! Вона навчала математики і мене, була в моєму класі класним керівником. Тому до мене незмінно ставилися підвищені вимоги. А мені надзвичайно імпонувало, що моїй матері-вчительці завжди вдається зацікавити учнів своїм предметом, методами викладання матеріалу, вмінням заволодіти аудиторією і поставити дисципліну в класі на належний рівень, "щоб чутно було в класі, як муха задзичжить чи пролетить". Коли є дисципліна і порядок – тоді й матеріал засвоюється з легкістю.

Ганна Григорівна не шкодувала свого часу для ковчинських школярів. Додатково займалася з дітьми, яким математика давалася важко. А більш здібним учням, тим, хто цікавився цією дисципліною, старалася підібрати цікаві завдання, задачі підвищеної складності – і щиро раділа успіхам своїх вихованців.

Часто згадуються організовані нею шкільні математичні вечори, тижні математики, олімпіади і т. ін.

Але так склалося, що я обрала іншу професію, яка, однак, теж тісно пов'язана з математикою, – професію економіста.

Ганна Григорівна пропрацювала в Ковчинській школі до кінця 1981 року, коли за станом здоров'я була змушена лишити улюблену справу, якій віддала 26 років життя. Багато її вихованців навчалися на математичних спеціальностях різних вузів, отримали вищу педагогічну, технічну, економічну освіту і часто з вдячністю та повагою згадували вчительку, що навчила їх любити математику.

Померла Ганна Григорівна Кривенко 1997 року. Похована в Ковчині.

*Тамара Завадська,
дочка Г. Г. Кривенко*

Мороз (Митченко) Ганна Гнатівна

Мороз Ганна Гнатівна

Народилася 10 травня 1934 року в селі Мамекине Новгород-Сіверського району Чернігівської області. У 1949-му, після семи класів, вступила до Новгород-Сіверського педагогічного училища. Після закінчення навчання, з 1953 по 1955 рік, працювала вчителем фізичного виховання у Вертіївській середній школі Ніжинського району. З 1955-го – в Ковчинській школі.

Молода й енергійна, вона спочатку викладала фізкультуру. Учні під керівництвом Ганни Гнатівни неодноразово виступали з акробатичними етюдами на районній та сільській сцені. З 1965 року стала працювати вихователем групи продовженого дня і того ж року вступила на заочний відділ факультету початкового навчання Чернігівського державного педінституту імені Т. Г. Шевченка, який закінчила в 1970-му. Сама виростила і виховала двох доньок-двійнят – Валентину і Людмилу, які пішли материнською

стежкою, стали педагогами й обидві нині працюють у Ковчинській школі. А Ганна Гнатівна Мороз трудилася в нашій школі до 1989 року.

Г. Г. Мороз

О. Г. Срібна, Л. А. Силко, Г. Г. Мороз, М. Н. Туш, Н. А. Халімон

Кузько Ніна Дмитрівна

Кузько Ніна Дмитрівна

Народилася 14 серпня 1938 року в селі Дейманівка Пирятинського району Полтавської області. З 1952 року, після місцевої семирічки, навчалась у Прилуцькому педагогічному училищі, яке закінчила в 1956-му за спеціальністю вчителя початкової коли.

З 1956 року працювала піонервожатою, а з 1958-го по 1959 рік – вчителем початкових класів Ковчинської середньої школи.

Шуба Дмитро Петрович

Народився 7 листопада 1918 року в селі Анисів Чернігівського повіту Чернігівської губернії. У 1926–1930 роках навчався в Анисівській чотирирічній трудовій, у 1931–1934 – в Анисівській неповній середній школі. 1934 року вступив на 4-й курс робітничого факультету при Харківському ветеринарному інституті, який закінчив у 1935-му. Того ж року став студентом Чернігівського державного учительського інституту. Після отримання в 1937 році диплому про вищу освіту, до 1940-го працював у школах Чернігівського району. В 1940-му був призваний на службу в Червону Армію, але того ж року звільнений за станом здоров'я. У 1940–1944 роках із перервами працював у школах Чернігівського району вчителем біології,

географії та завідувачем початкової школи. 3 жовтня 1944 по 1955 рік трудився в медицині. 1955–1956 роки – вчитель Сядринської семирічної школи тодішнього Холминського, тепер Корюківського району Чернігівської області.

15 липня 1956-го призначений учителем біології та практикуму з сільського господарства 5–8-х класів Ковчинської середньої школи. Працював на цій посаді до 1957 року.

Михайлова (Штупун) Парасковія Семенівна

Михайлова
Парасковія Семенівна

Народилася 29 вересня 1924 року в селі Льгів Михайло-Коцюбинського (тепер Чернігівського) району в сім'ї селянина-середняка. У 1941-му закінчила дев'ять класів Старобілоуської середньої школи. У період війни працювала в сільському господарстві. В 1944-му, після 10-го класу Чернігівської школи № 1, вступила в Чернігівський учительський інститут на історичний факультет, який закінчила в 1946 році. За призначенням інституту в 1946–1955 роках працювала вчителем історії в школах Великомоствського району Львівської області, а в 1955–1958 – завучем і вчителем історії Бойківщинської семирічної шко-

ли, що на Черкащині.

З 1958 року – в Ковчинській середній школі: вчителем історії та географії, заступником директора з навчально-виховної роботи, організатором позакласної роботи з учнями.

Парасковія Семенівна померла від невиліковної хвороби 17 грудня 1979 року. Похована на батьківщині, у селі Льгів.

Михайлова
Парасковія Семенівна

Чуян Михайло Григорович

Михайло Григорович Чуян народився 29 березня 1930 року в селі Кропивна Ніжинського району. 1937 року пішов до 1-го класу Кропивненської чотирирічної школи, потім навчався в Григорій-Іванівській семирічній і Талалаївській середній школи. У 2-му класі, катаючись узимку з гірки на санках, травмував ногу. З того часу ліва нога росла повільніше і була слабшою.

У 1948 році Михайло Григорович вступив до Чернівецького медичного університету, але навчатись не зміг через відсутність стипендії. Тому з 1948 до 1952 -го навчався в Ніжинському державному педагогічному інституті ім. М. В. Гоголя на факультеті історії.

Педагогічну роботу розпочав у 1952 році вчителем Блиствіської середньої школи Менського району Чернігівської області. Зарекомендував себе активним, творчим, обдарованим педагогом.

10 червня 1954 року Михайло Григорович одружився з місцевою жителькою Іриною Іванівною Лях, яка на той час працювала вчителем української мови у рідній школі. 24 квітня наступного року в молодого подружжя народився первісток – син Валерій. А рівно через два роки, 24 квітня 1957-го родина Чуянів стала ще більшою – народився син Володимир, який згодом продовжив учительську справу батьків.

З 1956 по 1961 рік М. Г. Чуян працював директором Хибалівської семирічної школи Куликівського району, де активно впроваджував ідеї А. П. Макаренка в діяльність ввіреного йому педагогічного та учнівського колективу.

З 1961 року все життя Михайла Григоровича Чуяна нерозривно пов'язане з Ковчином, з Ковчинською школою. Наступні віхи його біографії – це факти великих досягнень школи, яку він очолював як директор. Ось деякі з них:

1961 рік – на братській могилі на території школи встановлюється пам'ятник полеглим радянським воїнам;

1963 рік – закладено фундамент під нове приміщення школи на вісім класних кімнат (червону стрічку цієї новобудови було перерізано 11 вересня 1965 року);

1967 рік – збудовано шкільну їдальню на 100 місць;

1968 рік – розпочалось будівництво восьмиквартирного двоповерхового будинку для вчителів (новосілля ковчинські вчителі святкували в 1974-му);

1973–1974 роки – шкільні земські приміщення було обкладено цеглою, збудовано нові коридори;

70-ті роки – Ковчинська школа переведена на поглиблене вивчення автосправи, в 1975-му розпочато будівництво автокласів і гаражів;

1976 рік – збудовано центральну котельню, яка стала обігрівати всі шкільні приміщення, а поруч з нею – шкільну теплицю під склом (Ковчинська школа першою в районі перейшла на газове опалення);

1987 рік – посаджено шкільний парк на честь 125-річчя школи;

1988 рік – закладено фундамент під нову триповерхову школу на 320 учнів (1 вересня 1989-го уже відбулося її врочисте відкриття); також збудовано три шкільні сараї, крільчатник та свинарник;

1990 рік – урочисте відкриття новоствореного історико-краєзнавчого музею села Ковчин.

Як засвідчують ці факти, директор Ковчинського навчального закладу був справді великим будівничим. Але передусім Михайло Григорович був великим

Чуян Ірина Іванівна

педагогом, який постійно перебував у пошуку кращих методів. Так, у Ковчинській школі він став активно впроваджувати в практику роботи освітянського колективу ідеї та напрацювання видатного вчителя В. О. Сухомлинського, прихильником і переконаним послідовником якого став із часом.

Також М. Г. Чуян приділяв належну увагу змістовному відпочинку учнів. Двічі, у червні 1962 і 1966 років він влаштовував екскурсії для учнів і учителів школи до м. Канева на теплоході "О.Довженко". Майже щорічно організовувались також поїздки до інших історичних міст нашої країни: Москви, Ленінграда, Мінська, Хатині, Краснодона, Бреста, Києва, П'ятигорська, Єсентуків, Кисловодська, Полтави...

На посаді директора Ковчинської середньої школи (а також учителя історії та суспільствознавства) М. Г. Чуян трудився тридцять років! За свою самовіддану працю неодноразово нагороджувався грамотами райкому та обкому партії, відділу народної освіти та обласного управління освіти, грамотами Міністерства освіти УРСР.

5 червня 1963 року в сім'ї Чуянів з'явився новий паросток – народилася донька Валентина (Мельник). Згодом, наслідуючи батьків, вона сімнадцять років працюватиме вчителем англійської мови, три роки – заступником директора з навчально-виховної роботи Куликівської ЗОШ І–ІІІ ступенів, а також очолюватиме відділ освіти Куликівської районної державної адміністрації.

До речі, онука Михайла Григоровича – Оксана Валеріївна Орсагош також продовжила педагогічну династію Чуянів. Так, у 2001–2005 роках вона працювала вчителем історії в Одеській області, у 2005–2006 – в Куликівській ЗОШ І–ІІІ ступенів, згодом була методистом. Нині Оксана Валеріївна завідує районним методичним кабінетом відділу освіти Куликівської районної державної адміністрації.

У 1991 році, після виходу на пенсію, Михайло Григорович був призначений директором історико-краєзнавчого музею села Ковчин. У вересні того ж року музею було присвоєно звання народного.

Михайло Григорович Чуян помер 6 листопада 2004 року.

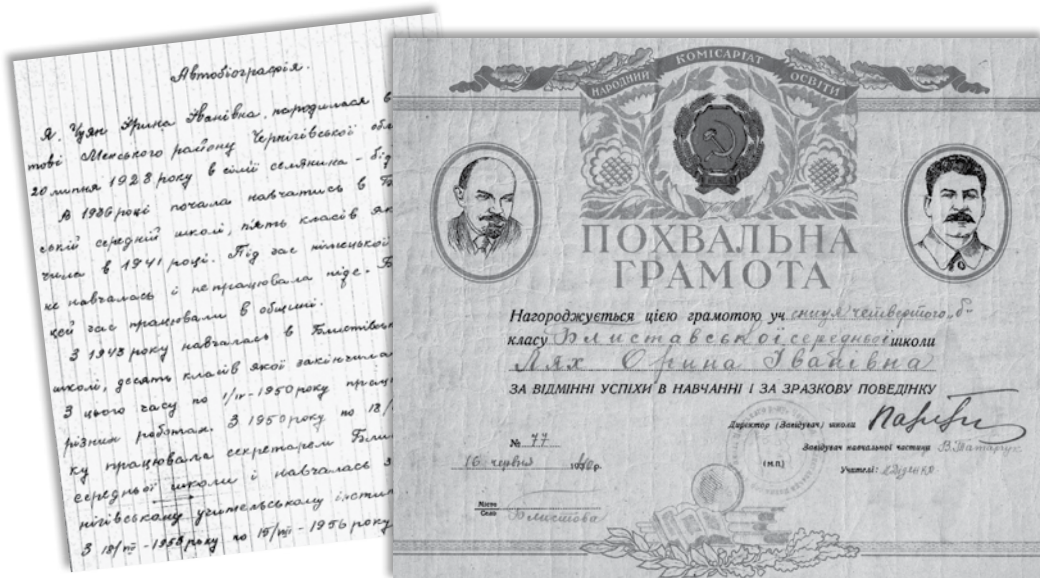
Чуян Ірина Іванівна

Народилася 20 липня 1928 року в селі Блистова Менського району Чернігівської області, в сім'ї селянина-бідняка. У 1941-му закінчила п'ять класів Блистівської школи, а середню освіту отримала в 1949-му. У сімейному архіві Чуянів зберігаються табелі успішності за кожен рік відмінного навчання Ірини Іванівни у школі та похвальні грамоти.

З 1950 по 1953 рік працювала секретарем Блистівської середньої школи і навчалася заочно в Чернігівському учительському інституті. В 1953–1956 роках викладала українську мову та літературу в рідній школі, у 1956–1961 – учительювала в Хибалівській семирічній школі.

Чуян Ірина Іванівна

Автобіографія та Похвальна грамота Ірини Іванівни Чуянів

У 1962 році заочно закінчила Ніжинський державний педагогічний інститут, філологічний факультет.

З 15 серпня 1961-го й аж до виходу на заслужений відпочинок Ірина Іванівна була вчителем української мови та літератури Ковчинської середньої школи.

1977 року нагороджена нагрудним знаком "Відмінник народної освіти РСР", у 1980-му отримала звання "старший вчитель".

* * *

"Любов до науки, до знань передалися Ірині Іванівні від першої вчительки – Марії Володимирівни Чашницької, яка дуже поважала свою ученицю в школі за відмінні знання, за любов до науки. Так і з'явилася думка в Ірини Іванівни ще в школі – бути вчителькою. Після закінчення школи Іванівна не забувала свою вчительку, навпаки: дружні й щирі взаємовідносини продовжувалися протягом усього життя. Навіть коли народився в сім'ї Чуянів перший син Валерій, учителька Марія Володимирівна провідувала їхню сім'ю й подарувала дитячу синьо-голубу ковдру, покривало. Тісні стосунки переросли майже в родинні. Зв'язок із учителькою підтримувався до останніх днів. Марія Володимирівна тривалий час листувалася з Іриною Іванівною.

Багато збереглося листів. Цитую один із листів.

"8.06.1984 г. Дорогая, добрая и мудрая моя Ирина Ивановна, здравствуйте!

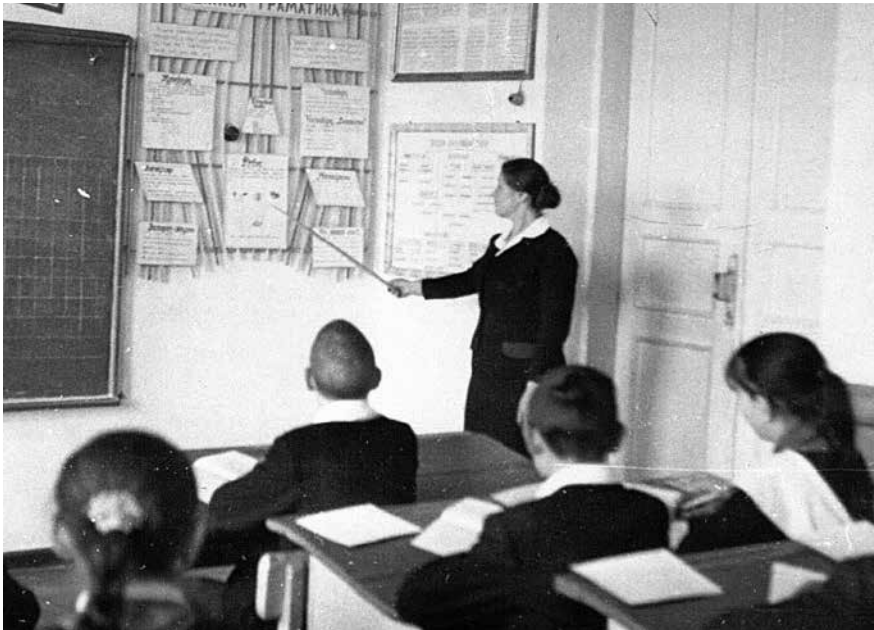
Сердечно Вас поздравляю с заслуженным отдыхом. Желаю Вам на долгие, долгие годы крепкого здоровья, радости, благополучия и дождать правнуков.

Спасибо Вам за переписку «Доброта» и за мудрые письма. Спокойно отдыхайте после ответственной работы. Поправляйте свое здоровье, оно – лучший дар для

человека. Дети Ваши Володя, Валерий и Валя чудесные, умные и добрые, и такие же внучата. От всей души всем Вам желаю безболезненного долголетия. Целую крепко много раз. Будьте здоровы и Богом хранимы. На 92 году не могу писать чисто, красиво. Руки дрожат, правую отхватывает, получаются хвостатые буквы. Сажу и ожидаю, пока передрожит рука.

Люблю Вас. Мария Чашницкая" [37, с. 238].

Ірина Іванівна Чуян була вчителем з великої літери. Вона завжди забезпечувала високу результативність своєї роботи, її учні щороку посідали призові місця на районних та обласних предметних олімпіадах, а в 1975–1980 роках неодноразово були переможцями республіканського конкурсу Шкільного наукового радіотовариства (мовної та літературної секцій), який проводив Державний комітет Ради Міністрів УРСР по телебаченню і радіомовленню. У 1978 та 1979 роках її учні вибороли перші місця на обласному літературному святі. Більше десяти років Ірина Іванівна керувала шкільним драматичним гуртком, який брав участь у районних та обласних змаганнях, виступав із виставами на сценах сільських будинків культури району. Багато працювала над оформленням кабінету української мови та літератури, який вважався одним із найкращих у районі.

Учительці була притаманна висока культура, ґрунтовні фахові знання, досконале володіння різноманітними методичними формами і прийомами, всебічні інтереси. Свої вміння Ірина Іванівна передавала не лише учням, а й колегам, очолювала методичне об'єднання вчителів української мови та літератури.

Померла 14 квітня 2002 року.

У книзі "До тебе човником пливу" учениця Ірини Іванівни Чуян Людмила Богданова написала: *"Учителька була для мене найкращим другом, великою порадицею, мудрим наставником. Разом із нею відчувала любов до науки, до слова.*

Мова вчительки завжди була багатою, соковитою, чистою й правильною. 30 років вона дарувала її учням, голос її й сьогодні звучить у мені. Ірина Іванівна ніколи не підвищувала голос на учнів, усі діти її слухали й поважали. Шанували й односельці, бо важко перерахувати, скільки вчителька-сількор писала до районної газети про село й школу, про людей хороших, добрих і працьовитих.

Свою любов до вчительки я пронесла через усе життя. Люблю Ірину Іванівну й досі, як свою маму". [37, с. 238-240].

СЛУЖІННЯ

Спогади про Михайла Григоровича та Ірину Іванівну Чуянів

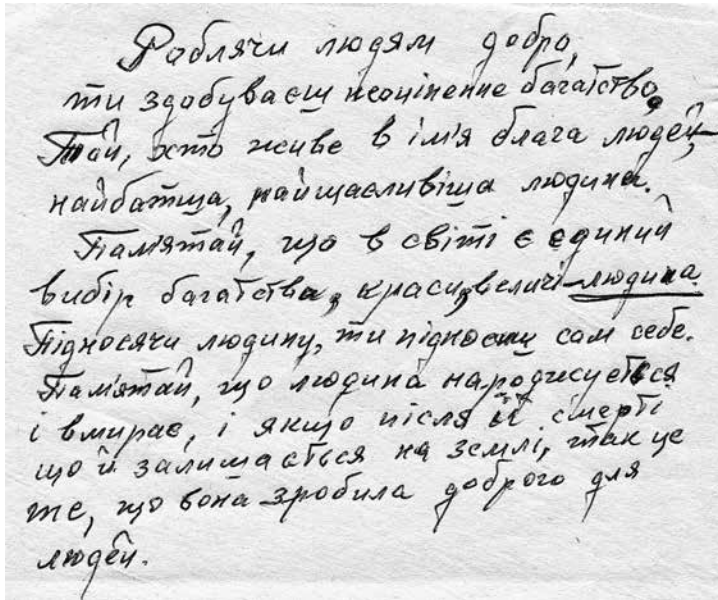
Багато ковчинців змогли стати щасливими в житті, досягти своїх найзаповітніших мрій лише завдяки тому, що люблять свій отчий дім, батьків, школу, вчителів. Адже, поклавши руку на серце, маємо визнати: запорукою наших дорослих успіхів і невдач часто є школа. Ковчинську школу, яка була нам рідною, неможливо було не любити: кожен прожитий у ній день мав у собі щось неповторне, незабутнє, що закарбовувалося в дитячих душах назавжди. Ще в ранньому дитинстві, з атмосфери, яка панувала в нашому домі, зі стосунків і розмов моїх батьків, я усвідомила, що школа – це святиня, це другий рідний дім, справжніми господарями в якому є всі вчителі та учні. І щоб цей дім став привабливим, красивим і затишним, треба турбуватись про нього, адже кожній людині хочеться, щоб у її домі було все якнайкраще.

Навчаючись у школі, будучи щодня свідком педагогічного подвигу своїх батьків, я зрозуміла, що вчитель – це покликання, а вчителювання – не стільки праця, скільки Служіння.

Я інколи навіть ревнувала їх до школи. Бо мені здавалось, що на першому місці у них завжди була Школа і велика відповідальність – перед учнями, вчителями, батьками. Кожен свій день вони жили як останній – з цілковитою віддачею. І прагнули максимально охопити весь учнівський та вчительський колектив такою ж жадобою до знань та яскравих перетворень у навчанні та вихованні – жадобою, яка може забезпечити найголовніше, чим повинна жити школа, якщо вона хоче стати вогнищем виховання й освіти, а саме: інтенсивне пульсування думки, особистий приклад, реальні справи, постійний обмін інтелектуальними багатствами. Мій батько розумів, що добре керівництво полягає в тому, щоб стимулювати людей до найвищого рівня, пропонувати їм можливості, а не зобов'язання. Йому вдалося разом із колективом дивовижних учителів створити школу сучасного типу в трьох "іпостасях": зовнішня форма школи, зміст школи (сума знань і якостей, які учні засвоюють через програми, підручники) і найважливіше – дух школи. Ковчинські педагоги робили все, щоб жодна дитина не була обділена увагою. Більше того, створювали умови, щоб в кожному учневі розкрити все краще, закладене в нього природою і сім'єю, та якомога більше докласти – уже від школи. Досягти такого високого результату

можна лише за допомогою любові – до своєї професії (як покликання і служіння), до школи і до дитини.

Моєму батькові вдалося зробити дуже багато за своє життя й залишити після себе добрий слід і пам'ять у серцях вдячних ковчинців. Недарма ж у селі його називають "великим будівничим"! Звідки він брав силу, наснагу, бажання змінювати все довкола себе на краще? А підхід у нього був такий: він ставив завдання, чітко формулював мету – й обов'язково виконував усе заплановане. Ні ми, його діти, ні односельці навіть не помічали того, що він був інвалідом, – стільки в нього було задумів, енергії та водночас відповідальності! Він завжди працював нарівні з усіма, скажімо, на будівництві школи, їздив на велосипеді й автомобілі, постійно був у русі й здавався невтомним, тобто жив і робив усе так, щоб не дати іншим можливості пожаліти його чи запропонувати допомогу. Після смерті батьків я перечитала кожен документ і аркушик, написаний ними, – і знайшла відповідь на запитання, яке давно ставила собі. Слова, виведені рукою батька, завжди на видному місці в моєму робочому кабінеті, бо вони стали для мене дороговказом у житті. Більше того: мені б дуже хотілось, щоб їх сприймали як заповіт і наслідували його онуки, учні, колеги. Ось ці слова: "Роблячи людям добро, ти здобуваєш неоціненне багатство. Той, хто живе в ім'я блага людей, – найбагатша, найщасливіша людина. Пам'ятай, що в світі є єдиний вибір багатства, краси, величчя – людина. Підносячи людину, ти підносиш сам себе. Пам'ятай, що людина народжується і вмирає, і якщо після її смерті що й залишається на землі, так це те, що вона зробила доброго для людей".

Моя мати завжди доповнювала батька, підтримувала його в усіх справах. Родинне життя – річ непроста, і, звичайно ж, їй траплялося переживати й гіркі хвилини, однак як дружина вона завжди пишалася своїм чоловіком. Ідеал людини

для мене – моя мати, тому я й назвала свою доньку на її честь. Завдяки їй я зрозуміла вирішальну роль Жінки у сім'ї, у вихованні дітей. У вітальній листівці до 60-річчя батька мати написала йому такий вірш:

*Хоч часто в житті я ковтала кислоти,
А горда за тебе, за працю твою.
Не маємо пишних світлиць і нарядів,
Та совість ми маємо чисту свою.*

А до 70-річчя з дня його народження вона написала цілу книгу – від руки, в якій описала життєвий і педагогічний шлях свого чоловіка. Це вже зараз я добре усвідомлюю, що писала вона не лише для нас, своїх дітей та онуків, а для всіх небайдужих до минулого й майбутнього, для тих, хто хоче змінювати наше сьогодення на краще. Ось рядки із цієї самописної книги:

"Не доведеться і не доводиться Михайлу Григоровичу на заході життя картати себе за те, що було воно в нього пусте, безцільне, сповнене турботами за своє "Я". Він побачив світ ширше, боровся за інтереси народу, не шкодуючи ні сил, ні енергії. Час багато чого зітер з пам'яті, багато винесли в далеч і деснянські води, але пам'ять про людинолюбів і творців прекрасного житиме в пам'яті і серцях людей.

Хоч минуло вже майже десятиліття, як працював директором Михайло Григорович, а щоденно згадує він, як горів і палав на роботі, яку любив і якою дорожив. Ось і сьогодні, здавалось би, все покрила зима: тихо, хмарно, морозно. Дерева вдягли снігові білі кожухи. Обліплені снігом каштани стоять, мов білі велетні, які охороняють холодний сніговий спокій. Високі небеса вітають прохолодою, а Михайло Григорович любить цими деревами і згадує, як проходила посадка дерев і на обох берегах красуні Десни, і коло лісосмуги, і як садили маленькі сосонки біля озера, що і тепер є і окрасою і захистом, що манять до себе в будь-яку пору року.

А хіба можна забути, як вийшла вся школа на суботник, щоб озеленити центральну дорогу від Ковчина до Куликівки. Перший каштан садив голова колгоспу Горний Володимир Олександрович, а останній – Михайло Григорович. Тому і тепер часто спиняє машину Михайло Григорович біля каштана. І як до живого обізнється, обійме його і згадає минуле.

Згадує Михайло Григорович і поспішає ще на роботу до народного музею, який створювався багато літ і з певними потугами.

Часто проводить Михайло Григорович екскурсії по музею, самоті й групі, учнів та дорослих людей, особливо людей похилого віку села Ковчин. Побували в музеї і зарубіжні гості, гості з інших республік. І майже кожна, особливо групова делегація, пише в "Книзі відгуків" свої враження про музей. Тут є відгуки і корейської делегації, і колишнього Голови Ради Міністрів України Масола Віталія Андрійовича:

"Ви робите необхідну і корисну справу державної ваги, вивчаючи самі та знайомлячи людей з історичним минулим і сьогоденням рідного краю. Упевнений, що музей стане важливою віхою у вихованні молоді.

15.08.1990 рік."

Не спинивсь кипучий струмінь його творчості і в 70 років. Знайшла його ще одна нагорода – пам'ятний ювілейний знак "90-річчя генерала І. Д. Черняховського" та грамота обласного відділу освіти за кращий музей області.

Це піддає сили старому директору творити і множити прекрасне на землі для нинішніх і прийдешніх поколінь".

Уже минуло десять років із дня смерті моєї матері та майже вісім – після смерті батька, але я завжди відчуваю їхню присутність і любов. Своїми радостями, перемогами і невдачами ділюся з ними, як із живими. Це тут, на пагорбі, звідки видно красуню Десну, де завжди чути спів пташок, де тихо, спокійно й затишно, де очищається душа і серце, наче у Божому храмі, знайшли мої батьки вічний спочинок. На мармуровій плиті на могилі батька викарбувані слова, які народилися від великої любові, поваги, розуміння:

*Його зерна добра проростають плодами,
А мрії-надії живуть серед нас.
Його вже немає? – Неправда... Він з нами,
Бо справжні діла його з нами весь час.*

Батько і мати для мене – втілення внутрішньої Гармонії та вищої жертвовності, народженої в їхніх серцях як усвідомлена необхідність і сутність Учителя. Попри всі негаразди, вони були щасливими у своїй найвеличнішій місії – місії просвітителів людського серця та розуму. Світло їхньої любові до своєї дисципліни, до дітей, до творчості мало магічну силу: воно запалювало серця молодих, які йшли спочатку за ними, а потім – попереду них. Адже горіння вчительської душі є запорукою того, що життя триває і що у ньому не згасають високі ідеали Добра, Краси, Істини.

Разом вони прагнули Досконалості, тож прожили гідно й отримали справжню радість від життя, залишивши після себе добру пам'ять. Вони були носіями високих чеснот, хоча, звичайно ж, як усі звичайні люди, мали й певні вади.

Пригадую, коли в 2002 році померла мати, батькові було дуже важко жити самому. Під час однієї з відвертих, душевних розмов я запропонувала йому переїхати до нас у Куликівку. Він, не замислюючись ні на хвилинку, відповів: "Ні. Ніколи. Я вийду з будинку, гляну: ось моя Школа, і мені хочеться жити". Школа була метою його життя, найбільшою радістю і... найбільшою тугою. Бо ж і йому, як усім на цьому світі, випало в житті не одне велике розчарування. Траплялося, що у важку хвилину деякі колеги його не розуміли. Але поруч завжди була Його Ірина, діти, друзі, близькі...

Неземна любов до своїх батьків дала мені сили тримати їх за руку в останні хвилини життя, чути їхній останній подих, ловити очима останній погляд й цілувати останню сльозу. Пам'ятаю і їхні останні слова: "Пробачте, що ми Вас не долюбили"...

Але життя продовжується. У грудні 2005 року, будучи начальником відділу освіти райдержадміністрації, я представила педагогічному колективу Ковчинської школи нового директора – Наталію Миколаївну Халімон. При цьому я бажала молодому керівникові зберегти найкращі традиції навчального закладу – добиватися результативності в роботі й орієнтуватися на успіх. У своєму виборі я не помилилась. Бо й нинішні ковчинські педагоги є справжніми вчителями: вони вміють вчити і вчитися, любити й дарувати себе іншим. Це дуже важко! Однак же й у нас свого часу були саме такі вчителі, і без яких ми б не стали тими, ким є зараз.

Тож хай і надалі Ковчинська школа задає тон в освіті нашого району та області, розпалюючи атмосферу пошуку, творчості, натхнення. Хай стеле новим поколінням щасливу дорогу по Країні Знань!

Валентина Мельник

* * *

*Митцю не треба нагород,
Його судьба нагородила.
Л. Костенко*

Я хочу розповісти про одне подружжя, двох непересічних особистостей, людей надзвичайного педагогічного хисту, глибокого розуму та безмежної доброти, людей великої мужності й сильної волі – Михайла Григоровича та Ірину Іванівну Чуянів.

Звідки черпали вони насагу? Де брали сили? Що допомогло їм зробити стільки хороших справ у житті?

Напевно, рідна домівка, батьківська хата і легендою овіяна Десна. Блистова, Хибалівка, Ковчин... Тут минуло дитинство, юність. Тут відбулося становлення.

У 1950-х роках у Хибалівку приїхало молоде подружжя: учителька української мови і директор школи. Оселилися у досить скромній учительській квартирі.

Ірина Іванівна – красива жінка, завжди елегантна, зі скромною зачіскою (волосся зібране в тугий вузол) і незмінною милою усмішкою на вустах. Еталон жіночності. Приклад для

наслідування. Взірець. Справжній учитель. Мала хист тонкого художника слова, багату поетичну душу, вчила любити все прекрасне: сиву Десну, погожі зорі, Великого Кобзаря, все, що називається Батьківщиною.

Із нею можна було годинами говорити і про земне, і про високе. Чому? Тому що вміла слухати і підтримати, розрадити і заспокоїти. Дітлахи любили слухати чарівний голос Ірини Іванівни, залюбки вчили твори, писали диктанти. А яке багате і щире серце мала ця вчителька! Вона ніколи в житті не просила нічого для себе, а віддавала себе по крихті дітям, прожила несуетно і дзвінко. Не ділила людей на види і на ранги, ніколи не згиналась у дугу.

Михайло Григорович – статечний чоловік (а йому тоді ще не було й тридцяти) з карими очима, що вміють заглянути кожному в душу. Охайний, завжди у випрасуваному строгому костюмі, серйозний і зосереджений.

Під керівництвом Михайла Григоровича у Хибалівській школі був проведений капітальний ремонт чотирьох приміщень, закладені два парки, семирічка через рік була реорганізована у восьмирічку, встановлено погруддя А. С. Макаренку, обсажені береги річки Смолянки вербами, обладнаний спортивний майданчик, придбано телевізор (перший у селі) і т. д.

А скільки цікавих масових заходів було проведено під мудрим керівництвом директора школи!

На все він знаходив час: побувати на репетиції та бути присутнім особисто на районному огляді художньої самодіяльності, проконтролювати збір металолому, макулатури, попелу, відвідати учнів удома, вивчити матеріально-побутові умови у сім'ях школярів, організувати чергування вчителів у вечірній час, повезти дітей на катері в Чернігів на екскурсію, організувати колективні перегляди кінофільмів по телевізору з наступним обговоренням, започаткувати клуб інтернаціональної дружби, листування із чехословацькими друзями, обмін сувенірами.

Ще й досі у бібліотеці мого брата знаходиться книга О. Гончара "Прапороносці", яку Михайло Григорович подарував йому на день народження із побажанням: "Бути гідним сином своєї Батьківщини". А я зберігаю, як реліквію, книгу "Маленька жінка" з підписом директора школи М. Г. Чуяна, яку подарували мені у другому класі за відмінне навчання і зразкову поведінку. Я була головою ради дружини і пригадую, як часто цей суворий і водночас лагідний учитель обговорював зі мною, як із дорослою, важливі піонерські справи, як він виховував почуття гордості бути піонером, комсомольцем.

Пропрацювали Михайло Григорович та Ірина Іванівна у Хибалівці чотири роки, а потім їх перевели у с. Ковчин. Усе село сумувало за ними. Діти плакали, і здавалося, що життя у школі закінчиться з їхнім від'їздом. Стояли мовчки, насуплені й сердиті на тих, хто забрав від нас таких чудових учителів.

У придеснянському селі Ковчин вони пустили міцне коріння. Добру славу і визнання здобули там ці Вчителі.

Це вже тепер, коли я стала дорослою й сама почала працювати в освіті, я зрозуміла, яку титанічну справу здійснював Михайло Григорович. Він був у вічному пошуку. Шукав, знаходив, запозичував, будував.

Я ніколи не бачила його слабим, бо ж, як він казав, "слабкість – це одна з диверсій", а він ніколи не був диверсантом. Михайло Григорович був завжди на передовій, у нього завжди було багато справ. Він мав надзвичайний талант відкривати в людях усе найкраще, сутнісне, що тримає кожну людину на землі. Але найбільша краса цієї людини – світлий, добрий розум і надзвичайне працелюбство.

У чому ж секрет успіху цього подружжя?

Насамперед, у характері, у наполегливості, у вмінні перемагати і навчати цьому своїх вихованців. Бути завжди першим! Іти попереду! У всіх на виду! І ставати переможцем! Як це нелегко і як прекрасно!

Подружжю Чуянів не заздять – ними захоплюються і наслідують. А хіба це не найголовніше у професії вчителя? Вони пізнали смак справжнього щастя. Учительського. Їм не треба нагород, їх нагородила сама доля.

Працюючи начальником відділу освіти, я часто відвідувала їхню родину. На ту пору Михайло Григорович уже працював завідувачем музею, який сам і створив, а Ірина Іванівна берегла родинний затишок. У вільний час читала книги, гортала сторінки зошитів, приймала вітання від вдячних вихованців. Пам'ятаю, вони були щиро раді кожному моєму візиту. А я завжди виходила з їхньої домівки з думкою: "Не нажили ці люди великих статків, не обзавелися багатством, машинами, квартирами, проживали у скромній учительській оселі, але вони "жили, любили і не набрались скверни, ненависті, прокльону, забуття". Шукаючи місце під сонцем, вони ні на кого не кинули тінь".

І зараз вони знайшли останній притулок тиші й самоти – у Вічності. Але й там вони не самотні, вони у парі.

Вони – як Атланти.

Держать небо на плечах.

Тому і є висота.

*Лариса Сергіївна Казимір, учениця, колега,
начальник Куликівського районного відділу освіти в 1998-2005 роках*

* * *

Перше моє знайомство з Михайлом Григоровичем Чуяном відбулося в 1960 році. Я працював тоді інспектором відділу освіти, а Михайло Григорович – директором Хибалівської школи. Це була неповна середня школа, основне, земське приміщення якої було пристойним, а кілька інших мали вигляд убогих, так званих "куркульських" хатин, розкиданих по центру села.

Із першої зустрічі я зрозумів, що Михайло Григорович був директором високої вимогливості до себе і своїх підлеглих. Добре знав та старанно виконував свої службові обов'язки, був наполегливим у досягненні поставленої перед собою мети. Ще молодий, тридцятирічний, керівник школи постійно демонстрував свою завзятість у вирішенні шкільних проблем, проявляючи неабиякі організаторські здібності. Проводились капітальні й поточні ремонти приміщень, покращувався благоустрій шкільної території, міцніла навчальна база класних кімнат.

Директор активно впроваджував у практику школи педагогічні ідеї А. С. Макаренка. Перед земським приміщенням було розбито сквер і встановлено бюст великого педагога. У школі була належна дисципліна серед учителів та учнів, поліпшувалась організація навчально-виховної роботи і, як результат, успішність учнів.

Тому не дивно, що на молодого й завзятого директора Хибалівської школи звернуло належну увагу керівництво району, і Михайло Григорович отримав службове підвищення на посаду директора Ковчинської школи. Це був 1961 рік. Я особисто представляв Михайла Григоровича на педагогічній раді як нового директора школи. Із перших його слів усім стало зрозуміло, що поріг школи переступив вимогливий керівник. Учні й учителі школи з перших же днів навчання перестали запізнюватися на фіззарядку, що проводилася перед уроками. Окремі вчителі школи, які ворогували між собою й не віталися одне з одним, раптово примирилися та взялися за ретельне виконання своїх службових обов'язків: перевіряли учнівські зошити, проводили додаткові заняття з відстаючими учнями, організовували позакласні заходи.

Значна частина вчителів, які не мали закінченої вищої освіти, були направлені до вузів на заочне навчання. У селі працювали класи вечірньої школи, щоб дати можливість кожній молодій людині здобути середню освіту. У школі була така дисципліна, що про її порушення не можна було й думати.

Усе це швидко позначилося на результатах роботи школи. Покращилась успішність учнів та організація виховної роботи з ними.

Швидкими темпами зміцнювалась матеріальна база школи, облаштовувалась шкільна садиба. У 1961 році на братській могилі, що на території школи, було встановлено скульптуру радянського солдата. У 1963-му придбано перший

автомобіль і розпочато будівництво нового шкільного приміщення з метою ліквідації двозмінного навчання учнів.

Головним будівничим на новобудові був Михайло Григорович, хоч і мав від природи обмежені фізичні можливості. У цей час його чудові організаторські здібності проявилися особливо яскраво.

У 1962 році вперше в практиці району святкували шкільний ювілей – 100-річчя Ковчинської школи. До цієї події директор школи зумів привернути увагу не тільки районного начальства, але й обласних керівників. У школі до цієї дати виконали величезну підготовчу роботу! Зокрема було створено музейну кімнату, де представили матеріали про видатного педагога України Л. П. Деполович і всю сім'ю Деполовичів, які сповідували народницькі традиції у ставленні до селянства й свого часу встановили стипендії для місцевих здібних селянських дітей, котрі не могли вчитися через бідність. Та стипендія давала змогу дитині вдягтися, придбати шкільне приладдя й відвідувати школу.

В 1965 році була відкрита нова школа, у 1967-му – їдальня, потім почалося будівництво 8-квартирного двоповерхового будинку для вчителів.

У липні 1974 року я був призначений на посаду завідуючого Куликівським районним відділом народної освіти і, на прохання Михайла Григоровича, мені вдалося виділити необхідні кошти на завершення будівництва квартир для ковчинських педагогів. Це дало змогу повністю розв'язати в селі учительське квартирне питання. Адже в той час педагоги, які приїжджали з інших місцевостей, жили в непристосованих приміщеннях.

З цією новобудовою з'явилася можливість забезпечити школу висококваліфікованими молодими кадрами. І, як результат, вже в 1975 році Ковчинська школа стала переможцем соцзмагання в Куликівському районі й отримала перехідний Червоний прапор, який і понині зберігається в сільському музеї.

У 1970-х роках Ковчинська школа одною з перших в області переходить на поглиблене вивчення автосправи, будуються автокласи й гаражі, а випускники разом з атестатом отримують права водія. Першою в районі ця школа переходить і на газове опалення. А ще в цей час тут будуються нова центральна котельня, теплиця, проводяться капітальні ремонти всіх приміщень, оснащуються спортивні майданчики. На чолі всіх цих справ – директор Михайло Григорович Чуян.

Ковчинська школа стає однією з найкращих шкіл у районі і за якістю освіти: учні отримують ґрунтовні знання, стають переможцями районних та обласних олімпіад, медалістами.

Було активізовано й позакласну роботу, що позитивно вплинуло на виховання учнів, покращилась спортивно-масова, туристсько-краєзнавча робота. У школі ліквідували другорічництво, близько половини учнів навчалися на "4" та "5".

Традицією стало святкування річниць школи. До свят проводилися капітальні ремонти приміщень, висаджувалися парки, сади, новими експонатами поповнювалася музейна кімната. На ювілеї навчального закладу запрошувались поважні гості з району, області, збиралися жителі села.

Неймовірну наполегливість проявив Михайло Григорович, оббиваючи пороги обласних та республіканських установ, щоб почати будівництво нової типової школи за державні кошти (кошторис будівництва складав 1 млн рублів). Величезну допомогу у вирішенні цього питання надала колишня голова райвиконкому і перший секретар Куликівського райкому КПУ (в 1966-1976 рр.) Світлана Сергіївна Євтушенко, на той час заступник голови Української ради профспілок.

І збулась найзаповітніша мрія директора Михайла Григоровича Чуяна: у вересні 1989 року звелася у височінь нова триповерхова красуня-школа, яка стала для цього шанованого вчителя, педагога і керівника своєрідним пам'ятником.

Та для нього як людини найціннішою завжди була пам'ять людська. Якось при зустрічі зі мною учитель трудового навчання Михайло Давидович Стеценко по-доброму сказав: "Якби Михайлу Григоровичу Бог дав дві ноги, і якби треба було щось дістати для школи на Місяці, то він і туди злітав би. Сам не знає спокою й іншим не дає".

Після введення в експлуатацію нового приміщення школи в шкільному будинку № 1 розмістили музей, якому було присвоєно звання народного. Директором музею після виходу на пенсію було призначено М. Г. Чуяна. Завдяки зусиллям керівника, підтримці колективу школи й сільської громади музей став широко відомим у районі і постійно поповнюється новими експонатами.

Михайло Григорович був активним у громадському житті села, переймався проблемами й радів здобуткам школи до останніх днів, до останнього подиху. Школа стала для нього цілісною частиною його життя, без неї він не міг жити.

Він будував школу третього тисячоліття, розуміючи, що час вимагає оновлення, а методика навчання й виховання – постійного вдосконалення. Він виховував нового вчителя й виростив багатьох талановитих заступників та керівників навчальних закладів. Тому Ковчинська школа стала своєрідною кузницею вчительських кадрів. Йому вдалося сформувати колектив однодумців, вселити в нього дух творчості.

Не без хвилювання пригадую хвилини, коли я представляв Михайла Григоровича педагогічному колективу Ковчинської школи в далекі 60-ті роки, зичив йому успіхів у роботі й бажав, щоб настав той час, коли учителі, учні та їхні батьки могли б сказати: "Це той керівник, якого ми давно чекали". Радію, що мої слова стали пророчими.

*Леонід Олександрович Повозник,
завідуючий Куликівським районним відділом освіти в 1974–1983 роках*

* * *

Я впевнений, що саме Михайло Григорович Чуян вписав в історію Ковчинської школи найяскравішу сторінку, і вірю, що такої ж думки більшість моїх односельців. За 30 років свого керівництва школою він зробив стільки, скільки іншим не вдається зробити і за століття. Це стосується і педагогічної діяльності, і розбудови матеріально-технічної бази школи.

Побудовано в різні часи дві нові школи, реконструйовано всі старі будівлі, зведено учительський будинок і гаражі, розпочато вивчення автосправи, налагоджено водопостачання і газифікацію школи – все це потребувало неабияких організаторських здібностей і титанічних зусиль. І вони в цієї людини були.

Згадую випадок, коли ми з Михайлом Григоровичем за рекомендацією голови ЦК профспілок Світлани Сергіївни Євтушенко їздили до Києва, в Міністерство сільського будівництва з приводу зведення нової школи. Михайло Григорович, не зважаючи на перепони секретарів, дуже настирливо добивався зустрічі з самим міністром – Валерієм Івановичем Черепом. Він просто не виходив із кабінетів чиновників, доки не досягав бажаного результату. У міністра він переконливо доводив, що нове приміщення школи Ковчину конче потрібне. Так, дякуючи наполегливості директора, в 1989 році перед ковчинськими дітьми відкрилися двері нової школи.

Працюючи з Михайлом Григоровичем, ми не помічали його інвалідності. Жодного разу він не жалівся, не вимагав особливого ставлення до себе. Навпаки, у будь-якій справі він своїм прикладом, дією, ентузіазмом заряджав колектив на роботу. Був випадок, коли необхідно було терміново залити бетонний фундамент під 30-метрову трубу для нової котельні. Михайло Григорович нарівні з учителями і техпрацівниками школи виконував земляні роботи, готував і заливав бетонну масу.

А коли якось, на початку опалювального сезону, зривався термін підключення котельні до газового опалення, директор самостійно прийняв рішення про припинення занять у школі – через незадовільний температурний режим у класах. На той час без відповідного наказу "згори" такий вчинок був неприпустимим. Ризикуючи своєю посадою, Михайло Григорович домогся того, що газ до котельні подали буквально за два дні, і діти повернулися до навчання в теплі класи.

Я завжди згадую Михайла Григоровича Чуяна з великою шаною і повагою.

Пам'ять про таких особистостей залишається не тільки у тих, хто їх оточував, – вона передаватиметься з покоління в покоління, допоки людям служитимуть творіння їхніх рук і розуму.

*Михайло Никифорович Туш,
голова колгоспу "Комінтерн" в 1984-1998 рр.,
депутат Верховної Ради України III скликання*

* * *

*Я пам'ятаю вчительку свою,
Просту і скромну, і завжди спокійну.
Вона любила школярів сім'ю,
А ми її, задуману і мрійну.*

А. Малишко

Так сталося, що доля тернистою стежиною привела мене до Криму, де я закінчила вищий навчальний заклад і ось уже понад 30 років працюю вчителем української мови та літератури в Керченській загальноосвітній школі I–III ступенів № 24. Але кожного дня, кожної миті дякую Богові за те, що в моєму житті була вчителька – Ірина Іванівна Чуян.

Я свою роботу дуже люблю, мені подобається працювати з дітьми, формувати їхні особистості, жити їхніми радощами і болем, переживати їхні перемоги й досягнення, надихати на кращі вчинки.

...На жаль, я не пам'ятаю того дня, коли вперше увійшла після дзвінка до класу наша Ірина Іванівна – струнка, чарівна, з усмішкою на вустах, але я добре пам'ятаю, як вона зверталась до нас тихим, але сильним голосом. І стільки в ньому було гідності, ввічливості, поваги до нас, п'ятикласників, що ми враз замовкали, заворожено слухаючи її бездоганну мову. Отак я закохалась у свою Вчительку. Кожний урок Ірини Іванівни був не схожим на інший. Це музика, це казка, це просто звичайна історія, яка переходила в казку. З уроків української літератури ми дізнавалися про історію наших дідів-прадівів, історію України і нашого рідного села Ковчин, яке розташоване на мальовничому березі річки Десни.

І так кожен урок – як відкриття, як одкровення, як безцінний подарунок.

Так швидко линує час, що ми навіть не помічали, як закінчувався урок, навпаки – нам хотілося затримати на хвилинку шкільний дзвінок, щоб дослухати прекрасну розповідь учительки чи відповісти якнайкраще, щоб стати найкращим для Ірини Іванівни. І не дивно, що Ірина Іванівна самотньою ніколи не була. На перервах до неї неможливо було прорватися: всі хотіли бути поруч, всім потрібна була її увага, її порада, її усмішка і лагідне "мої діти". Ірина Іванівна була для нас, "своїх дітей",

справжнім товаришем. І ось у цьому секрет її неперевершеності як учителя і як людини.

Ми з Іриною Іванівною їздили на екскурсії до Києва, Москви, Одеси, Бреста, Мінська, Хатині. Готували цікаві вечори, ставили спектаклі на сцені сільського будинку культури. Пам'ятаю, коли я була дев'ятикласницею, ми ставили тоді "Кайдашеву сім'ю" І. С. Нечуя-Левицького і поему "Катерина" Т. Г. Шевченка. Після уроків залишалися на репетиції, готували декорації, шили костюми. Мені тоді випало грати роль Кайдашихи...

Стомленою, але радісною поверталася Ірина Іванівна додому. Радісною від того, що знайшла своє місце в житті. Хоч і нелегку, але почесну обрала професію – професію вчителя. Разом з нею раділи і її чоловік Михайло Григорович – директор школи, і діти – Валерій, Володимир, Валентина...

А скільки прекрасних рядків склала Ірина Іванівна про Батьківщину, рідну Чернігівщину, хліб, матір; скільки спогадів написала про вечори-зустрічі зі своїми учнями. Адже після закінчення школи ми зустрічалися кожні п'ять років і спішили поділитися своїми досягненнями з Учителькою та перепитати про її здоров'я, успіхи і про її чарівну дружну сім'ю. А Ірина Іванівна зичила щастя "своїм дітям" листівками на кожне свято.

Минув час, а пам'ять назавжди закарбувала в серці образ моєї Вчительки, якій я вдячна майже всім кращим, що є в моїй душі. Вона навчила мене щиро любити дітей і поважати їх. Розкрила велич рідної мови, горду і нескорену її долю. А я зараз намагаюсь донести цю любов до "своїх дітей". І хочу, щоб вони були теж щасливі від зустрічі зі мною, як я була щаслива зі своєю Учителькою.

За все це мені хочеться уклонитись моїй Учительці – Ірині Іванівні Чуян. Я пам'ятаю Вашу науку. Я дякую Вам за неї.

Світла Вам пам'ять, Ірино Іванівно.

Тамара Мельник,
м. Керч

Бабенко Ганна Федорівна

Народилася 20 серпня 1934 року в селі Журавка Варвинського району Чернігівської області в сім'ї селянина. У 1950-му закінчила місцеву семирічку і вступила до Прилуцького педучилища. На початку 1954 року кілька місяців працювала вчителем 1–4-х класів Якубівської початкової школи Михайло-Коцюбинського району, та вже 20 березня була переведена на посаду вчителя Смолинської восьмирічки теперішнього Чернігівського району.

З 16 серпня 1962 року працювала в Ковчинській середній школі вчителем початкових класів. Робила на цій посаді до 1977 року.

Г. Ф. Бабенко і О. Г. Срібна з учнями готують «піонерську кашу». Урочище «Піщане стійло». Травень 1972-1974 рр.

Лобода Ніна Гнатівна

Народилася 3 жовтня 1942 року в селі Киїнка Чернігівського району в родині робітників. У 1959-му закінчила Чернігівську середню школу № 9 імені М. М. Коцюбинського, а в 1964-му – математичний факультет Чернігівського державного педагогічного інституту. У 1962–1963 роках працювала вчителем фізики та математики Гнідинської середньої школи Прилуцького району.

У 1964–1965 роках викладала у Ковчинській середній школі.

Машко Наталія Лаврентіївна

Машко
Наталія Лаврентіївна

Наталія Лаврентіївна Машко народилася 12 лютого 1944 року в селі Кладьківка Куликівського району. У 1951–1961 роках навчалась у місцевій середній школі, після закінчення якої вступила до Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя на природничий факультет. З 20 серпня 1964-го проходила річну педагогічну практику в Ковчинській середній школі. Після отримання диплома вузу, в 1966 році, була направлена знову до Ковчинської школи – на посаду вихователя групи продовженого дня. Два роки працювала вчителем початкових класів, а з 1971 по 1986 рік викладала біологію та хімію.

Учителі Ковчинської школи. Травень 1965 р.

1-й ряд: Галина Прокопівна Степа, Ірина Іванівна Чуян, Ганна Іванівна Сова, Михайло Григорович Чуян, Марія Григорівна Бабак, Паша Семенівна Михайлова

2-й ряд: Любов Андріївна Силко, Ганна Григорівна Синиця, Наталія Лаврентіївна Машко, Ніна Гнатівна Лобода, Лідія Павлівна Мехед

Наталія Лаврентіївна приділяла велику увагу дослідницькій роботі учнів на шкільних ділянках. Прищеплювала школярам любов до рідного краю, до його мальовничої природи. Виховувала бережливе ставлення до навколишнього світу, залучала учнів до виготовлення годівничок для птахів, організовувала цікаві свята зустрічі птахів. Значну увагу приділяла квітникуству, тому біля школи завжди цвіли квіти, вирощені її гуртківцями. Привчала своїх вихованців спочатку думати, а потім говорити. На уроках уміла викликати учнів на бесіду, уникала голосливих пояснень. Вона була хорошим природознавцем і природодослідником.

Педагогічний шлях Наталія Лаврентіївна закінчила вчителем Авдіївської школи Куликівського району. У 1994 році вийшла на пенсію за вислугою років.

Л. С. Піддубна

Басанець Володимир Платонович

Народився 1 вересня 1937 року в селі Бакланова Муравійка Куликівського району. У 1954-му закінчив Куликівську середню школу. Наступного року вступив до Чернігівського державного педагогічного інституту, а в 1960-му став його випускником. У 1960–1961 роках працював учителем математики в середній школі села Арламівська Воля Львівської області, в 1961–1963 – проходив строкову службу в лавах Радянської Армії. З 1964 року викладав математику в Дніпровській середній школі Чернігівського району.

В 1965–1967 роках був учителем математики і фізики Ковчинської середньої школи.

Дашкевич Михайло Павлович

Михайло Павлович Дашкевич – український дипломат.

Народився 22 лютого 1940 року в селі Вересоч. Після закінчення середньої школи вступив до Київського педагогічного інституту іноземних мов, який успішно закінчив у 1963 році. Одержав спеціальність викладача французької і німецької мов.

Після закінчення вузу, з листопада 1963 р. по серпень 1965 р. проходив строкову військову службу в м. Тирасполі.

У 1965 р. Михайло Павлович Дашкевич працював в Ковчинській середній школі учителем німецької мови та фізкультури. Його дружина Анюта Тимофіївна Дашкевич була вчителькою початкових класів.

З 1965 по 1969 р. Михайло Павлович працював старшим перекладачем групи радянських спеціалістів-геологів у Республіці Конго. Потім була робота в Чернігівському обкомі та ЦК ЛКСМ України.

З 1973 Михайло Павлович працював на дипломатичній роботі, обіймаючи найвищі дипломатичні посади. Він був секретарем Постійного Представництва СРСР/УРСР при Відділенні ООН у Женеві (з 1977 по 1982 р.), працював керуючим справами і членом колегії МЗС України (з 1982 по 1993 р.).

З 1995 по 1999 р. був Надзвичайним і Повноважним Послом України в Японії, а з 1999 по 2004 р. – Надзвичайним і Повноважним Послом України в Алжирській

Народній Демократичній Республіці. У складі делегації України брав участь у роботі 29, 30, 40, 42 сесій Генеральної Асамблеї ООН.

Михайло Павлович Дашкевич нагороджений Орденом "За заслуги" III ст.

ЇЇ КВІТИ І НИНІ МИЛЮЮТЬ ОКО... **Спогад про Зою Семенівну Мішок (Педич)**

Це була вчителька початкових класів, палко закохана в свою справу. Вкладала в маленькі голівки ідеали людства, прищеплювала їм безмежну любов до життя, до праці і до знань, прекрасне почуття колективу, честь і мужність, ясність у поглядах. Дуже любила квіти, вирощувала їх разом з дітьми. Ця жінка – мудрий садівник і добрий друг.

У Ковчинській школі Зоя Семенівна вчителювала в 1965–1968 роках. Потім довгий час працювала в Куликівському райвідділі освіти, а свої останні трудові роки – в районному Будинку школяра. Своїми квітами прикрашала центральну площу Куликівки, районні парки, сквери. Не забувала й про Ковчинську школу – часто передавала насіння та розсаду нових квітів для шкільних квітників. Розведені з її насіння квіти й нині милують око тих, хто проходить повз шкільну садибу.

Л. С. Піддубна

ВОНА ФОРМУВАЛА ОСОБИСТОСТІ **Спогад про Наталію Миколаївну Тураш (Клименко)**

*Тураш
Наталія Миколаївна*

Наталія Миколаївна Тураш (Клименко) народилася 7 серпня 1948 року в селі Ковчин. У 1955-му вступила до 1-го класу місцевої школи, 11 класів якої закінчила в 1966-му. З 1 жовтня того ж року по серпень 1972-го працювала лаборантом Ковчинської середньої школи. У 1968 році вступила до Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка на факультет початкового навчання, який закінчила в 1973-му. З серпня 1972-го працювала вихователем групи продовженого дня, а з серпня 1976-го – вчителем початкових класів нашої школи. У 1999 році вийшла на пенсію за вислугою років.

Почавши свій педагогічний шлях вихователем групи продовженого дня, Наталія Миколаївна показала себе вмілим організатором і творчим працівником. Її робота була підпорядкована одній меті: формуванню розвиненої особистості. Готуючись до проведення уроку, Наталія Миколаївна глибоко і всебічно продумувала не тільки те, які знання дати учням, а передусім як вплинути на формування їхніх поглядів та переконань, виробити в них потребу до саморозвитку і самовдосконалення. Вона була ініціативним і творчим учителем, постійно перебувала в пошуках більш ефективних шляхів роботи з учнями.

Кожен її урок відзначався високим ідейно-теоретичним і методичним рівнем. До організації навчальної праці Н. М. Тураш залучала всіх учнів, націлювала їх на глибокі роздуми, розвивала самостійність мислення, намагалася максимально використовувати ідейно-виховний потенціал кожного уроку, кожного виховного заходу.

На педагогічних радах, на відкритих уроках ділилася досвідом про шляхи виховання в учнів свідомого ставлення до навчання. Проводила різні типи уроків, цікаві позакласні заходи. Брала участь у художній самодіяльності школи, багато допомагала своїм колегам в оформленні кабінетів.

Наталія Миколаївна дуже любить квіти. Уже багато років перебуваючи на заслуженому відпочинку, переймається проблемами школи: часто відвідує шкільні свята, збори, допомагає в дизайні шкільного подвір'я. Посаджені її руками квіти прикрашають шкільну садибу, милують очі односельців біля сільської ради та Свято-Георгіївського храму.

Л. С. Піддубна

ВЧИТЕЛЬКА, ЯКА ВИХОВУВАЛА ТІЛЬКИ ЛЮБОВ'Ю **Спогад про Марію Олексіївну Гапон (Туш)**

*Гапон
Марія Олексіївна*

Марія Олексіївна Гапон (Туш) народилася 2 січня 1938 року в селі Ковчин. У 1946–1953 роках навчалася в місцевій семирічці. У 1954-му вступила до Прилуцького педагогічного училища, яке закінчила в 1958-му. Педагогічний шлях розпочала старшою піонервожатою Прохорської середньої школи (1958–1960) та Комарівської школи-інтернату (1960–1961) Борзнянського району. У 1961–1964 роках – учитель початкових класів Комарівської школи. За станом здоров'я роботу в школі довелося залишити. Майже два роки працювала на Чернігівському комбінаті синтетичного волокна.

3 вересня 1967 року Марія Олексіївна почала працювати в Ковчинській середній школі – вихователем групи продовженого дня. Молода, енергійна, завжди весела й жартівлива вчителька швидко завоювала авторитет серед колег, учнів, батьків і всіх жителів рідного Ковчина.

Дуже любила свою роботу і дітей, яких навчала, віддаючи їм частинку свого серця. І хоча творча праця вчительки коштувала їй безсонних ночей, сивини,

втрачених хвилин особистого щастя, однак саме вона, ця робота, приносила їй велике задоволення і радість. Марія Олексіївна була сповнена різноманітних ідей щодо розвитку художньої самодіяльності учнів. З великим натхненням вона вчила дітей двоголосому співу, виразній декламації, танцям, а також створювала цікаві сценарії учнівських вистав, керувала дитячим хором, проводила багато репетицій з учнями. Тому виступи ковчинських школярів на районних оглядах художньої самодіяльності завжди були успішними, а Марія Олексіївна отримувала подяки від дирекції школи.

Марія Олексіївна своїми руками виготовила багато ігрового матеріалу, наочності. Організовувала цікаві рольові ігри, бесіди, конкурси. Сама гарно співала, брала участь у художній самодіяльності.

Як учителька, яка виховувала тільки любов'ю, Марія Олексіївна стала люблячою й турботливою бабусею. Свою внучку Олену, матір якої позбавили прав материнства, вона забрала з далекого Санкт-Петербурга, і вже дев'ять років дівчинка живе з нею.

Марія Олексіївна Гапон працювала вчителем початкових класів і вихователем груп продовженого дня до самого виходу на пенсію в 1994 році.

Л. С. Піддубна

ТАЛАНОВИТА ПІОНЕРВОЖАТА, ВЧИТЕЛЬКА, ВИХОВАТЕЛЬКА...

Спогад про Ніну Михайлівну Лутай (Зозулю)

Лутай Ніна Михайлівна

Ніна Михайлівна Лутай (Зозуля) народилася 27 вересня 1948 року в селі Ковчин. У 1956–1966 роках навчалася в місцевій середній школі. Закінчивши 11 класів, протягом року трудилася на Чернігівському комбінаті синтетичного волокна. У вересні 1967 року почала працювати в рідній школі – старшою піонервожатою. У 1970-му вступила до Чернігівського педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, на факультет початкового навчання. З вересня 1976 року переведена на посаду вихователя групи продовженого дня, а з 1977-го – вчителя початкових класів. З 2002 року працювала вихователем різновікової дитячої групи – до закінчення свого трудового педагогічного шляху в 2003-му.

Як старша піонервожата, Ніна Михайлівна приділяла велику увагу оновленню виховної роботи. Вона глибоко вивчала особистість кожної дитини, об'єднувала школярів, створювала атмосферу колективізму і зацікавленості у шкільних справах. Завдяки їй учні сповнювалися духом творчості. Піонервожата надавала великого значення учнівському самоврядуванню. Рада командирів разом з радою піонерської дружини ініціювала й самостійно вирішувала різноманітні питання шкільного життя. Наприклад, було організоване щотижневe чергування класів по школі, розроблені й запроваджені єдині вимоги для учнів, встановлено тісний зв'язок з громадськістю та батьками.

Працюючи вчителем початкових класів, Ніна Михайлівна вміла захопити дітей цікавою розповіддю, бо була простою і щирою, уникала пишних фраз, подавала матеріал талановито, вміло, у легко засвоюваній формі. Фантазувала разом з дітьми, роблячи різні саморобки, організовувала імprovізовані концерти. Вона мала природжений педагогічний талант, вміла під час уроку жити спільним життям усього класу, забувати про себе, про свої власні турботи. Ніколи не відмовляла своїм колегам у допомозі з оформлення кабінетів чи виготовлення наочних посібників.

Л. С. Піддубна

Ващенко Олександра Іванівна

Народилася 2 липня 1946 року в місті Ніжин. У 1968-му, після закінчення відділу української мови та літератури Ніжинського державного педагогічного інституту, була направлена в Ковчинську середню школу, де розпочала педагогічний шлях вихователькою групи продовженого дня.

Працювала в нашій школі в 1968–1969 навчальному році.

Вовк Віктор Іванович

Вовк Віктор Іванович

Віктор Іванович Вовк народився 28 грудня 1937 року в місті Бахмач. Після закінчення середньої школи навчався в Ніжинському державному педагогічному інституті ім. М. В. Гоголя. Здобув фах учителя російської мови та літератури, музики і співів. Після інституту працював у Вертіївській середній школі Ніжинського району. Там познайомився зі своєю майбутньою дружиною – Олександрою Харицькою.

З 1968 по 1970 рік Віктор Іванович і Олександра Іванівна працювали в Ковчинській середній школі: вона – вихователем, а він викладав російську літературу і фізкультуру. Віктор Іванович умів заохотити дітей до спорту. Під його керівництвом учні здавали нормативи на юнацькі та дорослі спортивні розряди.

Крім учительської роботи, Віктор Іванович керував шкільним хором і хором сільського будинку культури. До цієї роботи він ставився з неабияким натхненням і віддачею. Для репетицій сільського хору готував великі плакати з нотним записом пісень, умів показати, як треба виконувати кожну вокальну партію, робив власні аранжування народних пісень. То ж не дивно, що з піснею "Ой з-за гори кам'яної",

Вовк
Олександра Іванівна

яку співаки виконали у чотириголоссі, хор Будинку культури села Ковчина переміг на районному огляді колективів художньої самодіяльності і став учасником обласного конкурсу.

У серпні 1970 року подружжя педагогів переїхало на роботу до Орлівської середньої школи Куликівського району, а згодом – на Одещину, де Віктор Іванович працював у школах Комінтернівського району. З 1975 року він обіймав посаду інспектора Комінтернівського району, а з 2004-го був художнім керівником народного колективу "Чисті криниці".

Віктор Іванович Вовк мав ще одне захоплення – поезію, і любов до художнього слова він проніс через усе життя. Літературною творчістю почав займатися ще в студентські роки: писав вірші, друкувався в періодиці, але видав свої твори значно пізніше. Тільки в 1994 році побачила світ перша збірка його лірики "Дорога до себе".

В анотації до цієї книги її редактор Станіслав Панасович Реп'ях, тодішній голова Чернігівської обласної організації Спілки письменників України, писав:

"Є поети з багатим внутрішнім світом, з неповторним поглядом на життя, які з тих чи тих причин тривалий час уникають зустрічі з читачем. Тонкий спостережливий лірик, чулий і бентежний художник Віктор Вовк теж належить до цього розряду митців.

Але, на щастя, вже у зрілому віці він зумів перебороти комплекс замкнутості і вирішив вийти на люди. Глибиною пристрасті, щирим одкровенням пройнята ця книжка. "Дорога до себе" – це скорше авторська декларація на захист своїх старих позицій. А насправді – це й дорога до читачів, схвильована сповідь нашого сучасника".

Чуттєві, тремливо-ніжні, по-юнацьки щирі вірші Віктора Вовка сповнені справжнім почуттям, великою любов'ю до життя і людей. Зачаровують майстерно підібрані незвичні епітети, несподівані порівняння. Ось кілька поезій з першої книги цього прекрасного ліричного автора.

* * *

Вечоріло.
Хтось постукав
до мене в душу.
Відчинить?
Відчиню.
Пригощу запізнитого гостя
доброю.
Більш нічого не маю.

* * *

Так солодко день заснув,
вкрившись ковдрою ночі,
гапованою золотими зірками.
Лиш пророчими снами
пливуть примарливі хмарки
та тьмяно блимає з покуття
лампада холодного місяця.

Колискова коханій

Нехай вечір
умиє Тебе росю,
вітер розчесе
Твої сутінкові коси,
а я постелю Тобі в травах
постіль з яблуневого цвіту,
вкрию тіло Твоє,
наге і прекрасне,
краєчком зоряного неба
і буду стерегти
Твій сон до ранку.
Засни,
царівно!

Іноді поезія повертала Віктора Вовка в його юність, далекий ковчинський придеснянський край.

* * *
Десь заблукала,
згубилась
юність моя
в придеснянських лісах,
у росяних травах.
І вже не знайти її,
не догукатись.

* * *
Береза листя
у воду ронить
і їх до мене
несе Десна...
...А десь далеко
іржали коні.
А десь далеко
цвіла весна.

* * *
Притисну до грудей берізку,
немов звабливе скрипчине тіло,
і полине таке журливо-зболене:
"Ой, за-за гори кам'яної..."

Натхнений творчим дебютом, Віктор Іванович у 1995 році видав другу збірку поезій "Калинові заручини", потім побачили світ книги "Біжу за веселкою" (1999) та "Журавлі в холоднім надвечір'ї" (2003).

Притаманне Вікторові Івановичу почуття гумору та іронії (аж до самоіронії) вилилося у книгу афоризмів та анекдотів "Коли не всі дома" (1997), гумористичну збірку "Упасти з печі!" (2001) та останнє видання "Примовки од Віктора Вовка" (2006), куди ввійшли авторські прислів'я, приказки та примовки.

Віктор Іванович Вовк був членом Національної Спілки письменників України. Його творчість відзначалася літературною премією імені Степана Олійника.

На жаль, 7 березня 2007 року Віктора Івановича Вовка не стало.

Його дочка Богдана, яка поділилася з авторами цього видання своїми спогадами про Віктора Івановича, розповідь про батька завершила такими словами: *"Це величезна втрата для мене особисто, для моєї рідні та тих людей, які були знайомі з ним. Він був люблячим чоловіком, батьком, дідусем, наставником, порадиником та просто хорошою людиною. Для мене він назавжди залишиться люблячим татом, порадиником, другом. Згадкою про нього будуть його твори"*.

Карачун Людмила Михайлівна

Народилася 17 січня 1942 року в м. Бежецьк Калінінської області РРФСР у родині військовослужбовця. 1956 року родина переїжджає в м. Ніжин, де Людмила Михайлівна закінчує середню школу. В 1959–1963 роках працювала на різних підприємствах і установах Ніжина, Мінська і Москви. У 1963-му вступила до Ніжинського державного педагогічного інституту на філологічний факультет, який закінчила в 1967 році. За направленням працювала вчителем російської мови та літератури, організатором позакласної роботи Орлівської середньої школи Куликівського району. У 1968-му переведена до Ковчинської середньої школи. Через два роки, у 1970-му, Людмила Михайлівна була переведена на роботу до Горбівської середньої школи.

Стеценко Віра Антонівна

Народилася 5 січня 1942 року в селі Куликівка Чернігівської області. Закінчивши в 1959-му місцеву десятирічку, пішла працювати на виробництво. Трудилася на інкубаторній станції, в комунгоспі, в Будинку культури. Маючи два роки трудового стажу, в 1961 році вступила до Чернігівського державного педагогічного інституту на фізико-математичний факультет, який закінчила в 1966-му. За призначенням почала працювати вчителем Рандавської восьмирічної школи Харківської області. З 1969 року – вчитель математики Ковчинської середньої школи. Була організатором позашкільної роботи з учнями.

Петренко Михайло Васильович

Народився 30 вересня 1936 року в селі Дроздовиця Городнянського району Чернігівської області. Середню освіту здобував у місцевій семирічній та Городнянській середній школах. У 1954–1956 роках навчався в Гомельському технікумі фізичної культури. Після закінчення технікуму до 1959 року служив на флоті. У 1959–1968 роках працював вчителем фізкультури в Пакульській середній школі Чернігівського району. 1968 року закінчив заочно Київський університет імені Т. Г. Шевченка за спеціальністю "Економічна географія". З 1968 по 1970 рік працював вчителем географії Новобасанської середньої школи Бобровицького району.

У 1970–1972 роках – учитель географії Ковчинської середньої школи.

Петренко Марія Пилипівна

Народилася 13 липня 1934 року в селі Гужівка Ічнянського району Чернігівської області. Після місцевої семирічної школи вступила до Прилуцького педагогічного училища, яке успішно закінчила в 1954 році. З 1954-го по 1959-й працювала вчителем початкових класів Слабинської середньої школи, а з 1959 по 1968-й – викладала українську мову та літературу в Пакульській середній школі Чернігівського району. У 1961 році заочно закінчила філологічний факультет Ніжинського педагогічного інституту імені М. Гоголя. З 1968 по 1970 рік працювала вихователем групи продовженого дня Новобасанської початкової школи Бобровицького району.

В 1970–1972 роках була вчителем початкових класів Ковчинської середньої школи.

Піддубний Федір Федорович

Федір Федорович
Піддубний

Федір Федорович Піддубний народився 8 серпня 1948 року в селі Печі Борзнянського району Чернігівської області в селянській багатодітній сім'ї. Закінчив на "відмінно" Печівську неповну і з золотою медаллю Хорошеозерську середню школи, а в 1970-му, із червоним дипломом, Ніжинський педагогічний інститут імені М. Гоголя. За направленням поїхав працювати вчителем фізики і астрономії в Ковчинську середню школу.

Його, вимогливого до себе і до учнів, справедливого, доброго, товариського, відразу полюбили учні, з повагою до нього ставилися їхні батьки та вчителі школи. Спочатку Ф. Ф. Піддубний працював учителем і класним керівником. Кожен викладач фізики знає, як нелегко дається цей предмет учням. А у Федора Федоровича якось само по собі виходило, що діти все розуміли і легко запам'ятовували найскладніший матеріал.

– Заздрю чоловікові, – говорила тоді його дружина Любов Семенівна, – він усе встигає, все знає, всім захоплюється. Наче вчителем народився!

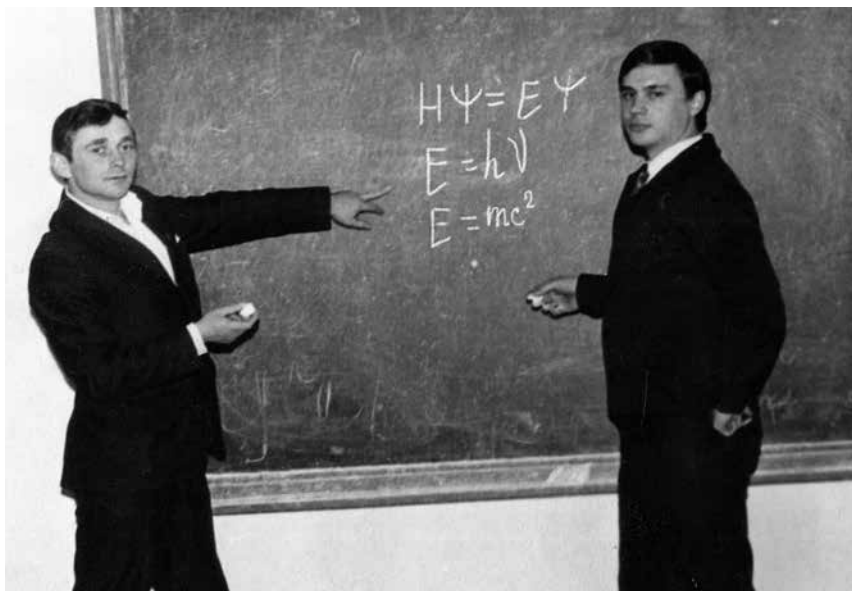
Директор школи М. Г. Чуян помітив майстерність молодого вчителя і незабаром призначив його своїм заступником із навчально-виховної роботи. Досвідчений організатор, хороший педагог, доброзичливий товариш, Федір Федорович Піддубний був для своїх колег-педагогів чудовим прикладом. Його уроки були спрямовані на активізацію пізнавального інтересу школярів, виховання справжніх патріотів України. Кожен свій урок він продумував так, щоб учень навчався з радістю, йшов до школи з піднесеним настроєм, а повертався із занять духовно збагаченим.

Любов Семенівна
Піддубна

Ось як про нього відгукувалася досвідчена вчителька Ганна Іванівна Халімон: *"Такого завуча в нас ще не було. Він всі предмети знає так, як свою фізику. Так досконало, глибоко може дати пораду, так компетентно"*. А молодий педагог Надія Миколаївна Скиба, яка тоді працювала в школі (пізніше вона була завучем Горбівської середньої школи), якось на черговій серпневій нараді вчителів поділилася спогадом про початок свого професійного шляху, на якому їй зустрівся Ф. Ф. Піддубний: *"Важко було, адже досвіду після вузу зовсім ніякого. Від усієї душі вдячна Федору Федоровичу, який, аналізуючи мої уроки і виховні заходи, дав дуже цінні методичні поради під час підготовки до уроків. Я старалась їх виконати, і тепер розумію, скільки він зробив для мого становлення як учителя"*.

Не раз теплими словами подяки згадували Ф. Ф. Піддубного також молоді вчительки російської мови та літератури Ніна Василівна Кисельова та Світлана Петрівна Червяк, які працювали в Ковчинській школі в 1978–1980 роках. *"Я була вражена, наскільки правильні зауваження і слушні поради може дати вчителю мови завуч-фізик, – говорила Ніна Василівна. – Федір Федорович як завуч справді глибоко знав шкільну програму з усіх предметів. Його поради були завжди конкретними"*.

«Ковчинські Ейнштейни» – М. Н. Туш і Ф. Ф. Піддубний

Аналізуючи уроки вчителів, завуч Піддубний завжди враховував діяльність учителя й учня – такий собі коефіцієнт корисної взаємодії. Під час аналізу переслідував одну мету – допомогти вчителю в оволодінні високою педагогічною майстерністю і, разом з тим, сприяти результативності його праці – тобто якості знань, умінь і навичок учнів.

До Федора Федоровича Піддубного можна цілком віднести слова В. О. Сухомлинського про те, що він – "учитель учителей". Його першим можна було бачити

при оформленні навчального кабінету, за читанням лекції, на репетиції художньої самодіяльності, – а це дуже позитивно впливало на весь педагогічний колектив. Він власною працею спонукав їх до творчого пошуку.

Педагогічна культура Ф. Ф. Піддубного – це перш за все глибоке знання ним як учителем свого предмету. Уроки Федора Федоровича служили еталоном для вчителів, і кожен з них був відкритим. Ці уроки часто відвідували і молоді вчителі, і досвідчені педагоги, і навіть батьки. У своїй роботі Ф. Ф. Піддубний вмів використовувати технічні засоби навчання і наочність. Він був досвідченим організатором навчально-виховного процесу, гарним педагогом і методистом. Його роботі були притаманні діловитість, принциповість, толерантність, вимогливість до себе і до колег.

Завуч школи Ф. Ф. Піддубний разом з директором М. Г. Чуяном постійно вдосконалювали внутрішнє керівництво та контроль, впроваджували наукову організацію праці, раціональне використання часу на уроці, високу продуктивність учителя і учня. Починали все з прогнозування, складання плану роботи на тиждень. Ці плани були продумані, цілеспрямовані та конкретні, адже проблема, над якою постійно, день у день, працював педагогічний колектив, завжди впливала з основного завдання, яке вирішував колектив протягом року.

Комуніст. Був пропагандистом товариства "Знання": читав лекції, проводив відкриті семінари.

За досягнуті успіхи в роботі Федір Федорович Піддубний нагороджений медаллю А. С. Макаренка, Грамотами Міністерства освіти і науки, нагрудним знаком "Відмінник народної освіти".

У 1980 році Федір Федорович Піддубний був призначений директором Жуківської школи. Нині працює методистом Куликівського районного відділу освіти. Часто буває в Ковчинській школі по роботі. Пишається її успіхами. Гордий тим, що тут, у Ковчинській середній школі, він починав свою педагогічну кар'єру.

СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ

Мені пощастило навчатися в Ковчинській середній школі і бути учнем таких Учителів, чийх багатих знань стало мені на все життя. Оглядаючись назад, я з вдячністю згадую Олександру Григорівну Срібну, Галину Григорівну Кривенко, Ірину Іванівну Чуян, Наталію Лаврентіївну Машко, Ніну Василівну Кисельову і всіх педагогів Ковчинської школи середини 1970-х років. Все більше розумію, що мої, нехай скромні успіхи і досягнення – це великою мірою і ваша заслуга, мої вчителі.

Я часто згадую вчителя, який учив мене зовсім мало – лише один рік. Але як же багато було Вас у Ковчинській школі, як багато залишилося Вас у моєму житті!

Коли б мені випало писати Ваш портрет, я не підібрав би точніших слів, ніж Марина Цвєтаєва в маловідомій "Повести о Сонечке":

"Се – человек!"

Зрительню – прямота, внутренне – прямоть. Голоса, движений, в глаза-

гляденья, рукопожатия. Все одномысленно и по кратчайшей линии между двумя точками: им и миром. Прямоть – и твердость. И даже непреклонность. При полнейшей открытости – непроницаемость, не в смысле внутренней загадочности, таинственности, а в самом простом смысле: материала из которого.

Я никогда не встречала в таком молодом – такой страсти справедливости. (Не его – к справедливости, а страсти справедливости – в нем.) "Это не справедливо" – был его главнейший довод, резон всего существа, точно (да точно и есть!) справедливость – нечто совершенно односмысленное, во всех случаях – несомненное, явное, осязаемое, видимое простым глазом, всегда, сразу, отовсюду видимое – как золотой шар Храма Христа Спасителя".

Ви встигали робити все: вести цікаві уроки, грати на перервах у волейбол зі старшокласниками, займатися оформленням кабінетів, читати лекції, проводити наради.

З Вами було цікаво. Сама Ваша присутність спонукала до роботи, дії, результату. Мені подобалося разом з Вами готуватися до олімпіад, вирішувати цікаві задачі, які Ви іноді вигадували експромтом. Якою магією Ви володіли, що поруч з Вами хотілося перевершити себе, домогтися перемоги, успіху?

Нині стало поширеним слово "харизма", яке означає внутрішній стрижень, цілісність характеру і поведінки, гармонію внутрішнього і зовнішнього світу. Ваша харизма робила Вас беззаперечним лідером як учнівського, так і учительського колективу. Лідером не таким, якого народ штовхає перед собою, не таким навіть, хто веде за собою. Ви були лідером, за яким ідуть.

З Вами було легко. Бо у Вас була відкрита душа і щира посмішка. Ви чули серцем. Ви відчували і бачили Людину в кожному учневі. Ви берегли гідність кожної дитини. І ми це відчували.

Ви вчили нас не тільки фізиці і не тільки на уроках.

Ви вчили нас значно важливішому предмету, якого не викладають у жодній школі, але який треба засвоїти за час навчання.

Ви вчили нас бути справжніми, бути людьми.

Дякую Вам, Федоре Федоровичу Піддубний, що Вас було так багато в моєму шкільному житті.

Мені таки пощастило...

Сергій Снутаї,
випускник Ковчинської середньої школи 1981 року

Піддубна Любов Семенівна

Любов Семенівна народилася 16 вересня 1948 року в селі Печі Борзнянського району Чернігівської області в сім'ї колгоспника. В 1972 році, після закінчення історичного факультету Ніжинського педагогічного інституту імені М. В. Гоголя, була направлена в Ковчинську середню школу вчителем історії та географії.

Любов Семенівна Піддубна

Любов Семенівна згадує, як тепло її зустрів місцевий педагогічний колектив, очолюваний М. Г. Чуяном. "У Ковчині минули найкращі роки життя, сповненого творчих пошуків і роботи над підвищенням педагогічної майстерності. Я навчала учнів і вчилась сама в досвідчених колег".

Вчителька Л. С. Піддубна проводила уроки на високому науковому та методичному рівні, вміло будувала евристичну бесіду з елементами проблемності. Навчала дітей порівнювати, аналізувати, реалізовувала міжпредметні зв'язки, пов'язувала вивчення матеріалу з краєзнавством і сьогоденням. Матеріал, необхідний для опорних знань, давала учням на повторення наперед.

Цікаво відбувалися заняття краєзнавчого гуртка, який вона вела. Разом з учителем фізкультури В. М. Мурзою Любов Семенівна організувала туристичний велопохід до міст Чернігівщини – Сосниці, Мени, Щорса. Старанно готувала учнів до предметних олімпіад. Її учень Геннадій Левченко був призером обласної олімпіади юних географів-краєзнавців.

Ось як згадувала про Любов Семенівну та Федора Федоровича Піддубних їхня колишня учениця Галина Халімон, тоді студентка Київського держуніверситету, в своїй статті "Уроки Піддубних", що була надрукована в Чернігівській обласній газеті "Комсомольський гарт" 8 квітня 1982 року: *"Уроки Піддубних. Вони залишили чи не найяскравіші спомини про школу не в одного покоління випускників. Ці вчителі вміли одночасно зацікавити весь клас. Для них не було "кращих" і "гірших" учнів. Можна позаздрити учням, що мають таких вчителів"*.

Будучи ще молодою вчителькою, Любов Семенівна Піддубна брала активну участь у громадському житті села: читала лекції як пропагандист; разом з учнями класу, в якому була класним керівником, виступала з концертами перед трудівниками колгоспу "Комінтерн"; була членом учительського драматичного гуртка, яким керувала вчителька М. Ф. Володіна (до гуртка також входили педагоги О. Г. Срібна, Н. М. Лутай, О. А. Халімон); виступала в складі вокального ансамблю вчителів (разом зі своїми колегами М. О. Гапон, Н. М. Тураш та ін.). До речі, до участі в роботі драматичного гуртка та вокального ансамблю залучалась також молодь села, натхненна творчою активністю місцевих учителів.

Як класний керівник, Любов Семенівна вміло організовувала учнів для проведення цікавих зустрічей, вечорів, диспутів тощо.

Про свою працю і професію вона говорила так:

– Робота вчителя тим і відрізняється, що про її справжні результати можна довідатися лише через багато років. Життя – наш головний екзамен. І я дуже рада,

Федір Федорович
Піддубний

що цей екзамен більшість моїх учнів витримує успішно.

Її ковчинські вихованці не забувають свою вчительку – і через багато років телефонують, навідуються в гості, запрошують на зустрічі, вітають зі святами.

Подружжя Піддубних уже більше тридцяти років живе й працює в селі Жуківка Куликівського району, але Ковчинську школу, своїх колишніх колег згадують з особливою вдячністю і любов'ю, дякують за підтримку в горі та біді, які свого часу не обминули і їхню родину. Особливо дякує Любов Семенівна подружжю Туш – учительці Лідії Михайлівні та її чоловікові Михайлу Никифоровичу, які зі свого сімейного бюджету виділили значну суму коштів для Піддубних, коли в тих була фінансова скрута.

Педагог Л. С. Піддубна має звання заслуженого вчителя України, чим завдячує, зокрема, і Ковчинській школі, де вона зробила свої перші кроки на педагогічній ниві.

А ще Любов Семенівна пише вірші. Один з них – "Мені часто сниться Ковчин" – вона присвятила 145-річчю Ковчинської школи.

А до 150-ї річниці цього навчального закладу Л. С. Піддубна дарує такі рядки:

*Школі Ковчинській – півтора століття!
Багато в світі її випускників.
Бажаю ювілярці довголіття,
Творчий шлях щоб буйним цвітом цвів.*

*На цім шляху досягнень так багато,
Ковчинська середня – школа доброти.
Тепла і привітна, як батьківська хата,
Стежечка від неї в'ється у світи.*

*В цій школі Деполович працювала
У творчому горінні, в пошуку завдань.
Буквар свій дітям старанно складала,
Він витримав дев'ятнадцять аж видань!*

*Тепер ця школа носить її ім'я,
Вчителі і учні горді цим званням.
Свій багатий досвід ділять із усіма,
І передають охоче вчителям.*

*Про неї у роботі ходить слава,
І слава в області – неабияка!
– Яка школа призові місця забрала?
Я впевнено скажу вам:*

– Ковчинська!

*Пишаюсь тим, що тут я працювала,
І що бажання вчити не погасло.
Спасибі, школо, що допомагала,
Щоб колосилась моя нива рясно.*

Любов Семенівна зі щирою радістю відгукнулася на прохання авторів цієї книги – і надала матеріали про свою вчительську родину Піддубних, а також написала спогади про колег-учителів. Колишня вчителька Ковчинської школи гаряче вболівала за долю цього видання. Це вона запропонувала назвати його словами Івана Франка "Учителем школа стоїть...".

ВЧИТЕЛЬКО МОЯ...

Минуло вже 32 роки, як я закінчив школу, але шкільні роки згадуються з особливим трепетом, хвилюванням. Нехай ми розкидані по всій Україні і за її межами, маємо різні освіти, професії, соціальний статус, але в одному однакові – всі ми родом із дитинства та юності, які пройшли у рідному селі, у рідній Ковчинській школі.

Мені та моїм однокласникам надзвичайно пощастило з учителями. Особливо коли з 4-го і до 10-го класу нашим класним керівником і вчителем історії та географії стала Любов Семенівна Піддубна. Вони приїхали до нашого села разом із Федором Федоровичем Піддубним, який читав фізику і був завучем школи, – і відтоді залишаються ковчинцями і для своїх колишніх учнів, і для всіх жителів села. Навіть попри пізніший переїзд на інше місце роботи та нинішнє проживання в с. Жуківка.

Справедливим є вислів, що вчителем треба народитися. Мабуть, педагогічний вуз не повною мірою може дати майбутньому педагогу ті риси, які спонукають дитячі очі й вуха з довірою і надією вдивлятися та вслухатися у свого вчителя. Тут ще потрібен Божий дар. Любов Семенівна наділена багатьма талантами. Вона прекрасний фахівець свого предмета, вмів добре співати, танцювати, пише поезію. А головне – має невичерпну позитивну енергетику, якою й заряджала нас на добрі справи.

Не було жодної суботи, щоб ми класом не проводили цікавих вечорів, спектаклів чи концертів: на бригадах, фермах свого села, хуторів Петровське та Українське, в селах Авдіївці, Горбове, Салтиковій Дівиці. Нині мало хто вірить, що в шкільні роки ми з однокласниками, молодшими друзями ставили вистави навіть у театрі ім. Т. Шевченка в Чернігові!

Завдяки Любові Семенівні, її особистому ентузіазму наш клас неодноразово вигравав спортивні змагання з туризму в Куликівському районі та займав призові місця на обласних змаганнях. Під час літніх канікул ми, щоб не розлучатися одне з одним і зі своєю вчителькою, на велосипедах об'їздили майже всю Чернігівську область.

Діти не можуть бути однакові в розумовому розвитку, статках, сімейному становищі. Любов Семенівна спілкувалась з усіма нашими батьками, переживала, як мати, за наші проблеми, удачі та горе, які, як відомо, ходять поруч.

Я вдячний Любові Семенівні за те, що вона привила мені любов до гуманітарних

дисциплін: історії, географії, правознавства. Завдяки їй я упродовж п'яти років перемігав на районних олімпіадах з географії, виборював призові місця на обласній олімпіаді. Безперечно, саме тому в дорослому житті я пов'язав свою долю із правоохоронною та правозахисною діяльністю.

Любов Семенівна поєднує в собі мудру розважливість і невгамовну енергію, щирість і ліричність, принциповість і сентиментальність.

Інші класи нам відверто заздрили. Адже саме завдяки Любі Семенівні у нас панувала взаємна повага, взаємодопомога і щирість у стосунках. Незалежно від того, хто із 30-ти учнів класу які мав оцінки у щоденнику і таблиці успішності. Вона знаходила спільну мову і з відмінниками, і з бешкетниками. Вона розуміла, що не це головне. Головне, щоб ми стали людьми, за яких не буде соромно вчителю, батькам, рідному селу.

Шановна, дорога наша Любов Семенівно! Переконалий, що Вам не соромно за нас. Підтвердженням цьому є слова, вірші, які Ви завжди присвячуєте нам на зустрічах, котрі ми проводимо практично кожні п'ять років після закінчення школи.

На жаль, ми не в силі зупинити час, повернутись у безтурботні дитячі роки, мрійливу юність, до щоденного шуму берізок, висаджених нами у 1979 році біля старої "попівської" школи. Нам уже по 50... Але душею ми такі, як і були у сімдесяти роки двадцятого століття.

Низький уклін, щира подяка і найтепліші слова Вам, Любов Семенівно. Щастя Вам, радості, здоров'я, наснаги на многії літа!

*Геннадій Левченко,
випускник Ковчинської середньої школи 1979 року*

Атрощенко (Пономаренко) Тетяна Миколаївна

Тетяна Миколаївна Атрощенко (Пономаренко) народилася 4 липня 1949 року в селі Ковчин. У 1964-му, після восьми класів Ковчинської середньої школи, вступила на І курс Прилуцького педагогічного училища, яке закінчила в 1968-му з відзнакою та

*Тетяна Миколаївна
Атрощенко*

рекомендацією для вступу до вузу. Того року, склавши іспит з англійської мови на "відмінно", вона стала студенткою факультету іноземних мов Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя. Протягом навчання в інституті працювала в загоні макаренківців, а пізніше – комсоргом курсу і членом комсомольського бюро факультету. У 1972 році за розподілом прибула до Ковчинської середньої школи на посаду вчителя англійської мови. Тривалий час була організатором з позакласної роботи, заступником директора з виховної роботи, в останні роки очолювала профспілковий комітет школи. Померла від невиліковної хвороби в 2003 році.

Спогади про Тетяну Миколаївну Атрощенко

Атрощенко Тетяна Миколаївна. Її лінгафонний кабінет був одним із перших і кращих в області. Досвід її роботи неодноразово вивчався на рівні району та області. Вона добре знала і любила свій предмет – англійську мову, захоплювалась роботою по-справжньому. Відчувала в деяких здібних учнях талант педагога, розвивала його. Чимало її вихованців пішли стежкою свого наставника, обравши фах учителя іноземної мови (Микола Літушко, Валентина Чуян, Тетяна Слезна, Ніна Халімон та інші).

Як досвідченого педагога, Тетяну Миколаївну часто запрошував райвідділ освіти відвідати уроки вчителів англійської мови в інших школах району, дати їм глибокий аналіз. Вона була хорошим класним керівником. Показала неабиякі здібності, працюючи організатором позакласної роботи. Під її керівництвом проходили цікаві вечори. Велику увагу приділяла народознавству. Її талант і покликання зробили її для учнів Учителем життя.

На жаль, невиліковна хвороба дуже рано забрала від нас цю чудову вчительку. Але пам'ять про неї назавжди залишиться в серцях її учнів та колег.

Л. С. Піддубна

* * *

*Нам кожному дісталася часточка учителя,
а весь він був широкий, наче степ,
і по-артезіанському – глибокий...*

Я хочу сказати найтепліші слова про свого класного керівника, вчителя англійської мови Тетяну Миколаївну Атрощенко.

Вона стала для нас взірцем життя, була і є Учителем дружби, порядності, чесності, справедливості, Учителем правди і добра. Вимоглива і строга, розумна й справедлива, вона вчила нас любити працю, долати всі життєві труднощі.

Поряд з таким Учителем хотілося жити, а не тіти.

Стрімко й невпинно летить час, але згадка про шкільні роки завжди зігріває душу.

Скільки цікавих вечорів, виступів, концертів організовано й проведено разом! З якою любов'ю й відповідальністю ставилася до всього Тетяна Миколаївна, ніколи не рахуючись із власним часом і здоров'ям...

Пам'ятаю погожі вересневі дні: скорочені уроки, допомога колгоспу, та ввечері ми поспішали до школи – на репетицію вальсу до "Осіннього балу". А як переживали, коли готувалися до конкурсу "Нумо, дівчата!" Знали, що журі – справедливе, суперниці – старші, але дуже хотілося перемогти. А тимурівська допомога ветеранам Великої Вітчизняної війни? Пригадую, як пригощали нас запашними яблуками, коли ми разом зі своїм класним керівником садили город хворій бабусі... А скільки задоволення, спогадів і приємних вражень залишилось у нас від поїздки в Ленінград!

Якими цікавими й корисними були її уроки англійської мови! Ми дуже любили вчитися в її естетично обладнаному лінгафонному кабінеті, який був одним із найкращих не тільки в районі, а й в області. Стенди з країнознавства, зроблені руками Тетяни Миколаївни, ніби вчора писані олійними фарбами, яскраво виблискують на стінах кабінету й сьогодні.

Атрощенко Т. М.

«Попелюшка»
у постановці гуртка любителів англійської мови

Скільки поколінь пам'ятають тижні та вечори англійської мови, проведені в школі! Діти розгадували ребуси, кросворди, загадки, брали участь у цікавих конкурсах, КВК, інсценізували казки та відомі твори англійських авторів.

Учні школи завжди були переможцями олімпіад з англійської мови і багато хто з випускників обрав після закінчення школи саме професію вчителя англійської мови.

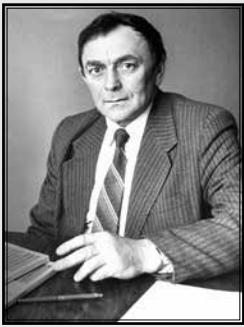
Нині я теж учителька, дуже люблю свою професію й саме цим завдячую Тетяні Миколаївні, яка порадила мені обрати факультет іноземних мов.

Я вдячна долі, що в моєму житті була така творча й талановита людина, мудрий наставник і прекрасний педагог. Пам'ять про цю дорогу людину я назавжди збережу в своєму серці.

Є вчителі, яких не забуваємо,
Вони лишають у душі глибокий слід,
Їх мудрістю дітей своїх навчаємо,
Самі мудріємо через багато літ...

*Тетяна Коса,
випускниця Ковчинської середньої школи 1987 року*

Туш Михайло Никифорович

Туш
Михайло Никифорович

Народився 9 жовтня 1943 року в селі Ковчин. Після закінчення в 1960 році Ковчинської середньої школи працював у місцевому колгоспі "Комінтерн" на рядових роботах. У 1961-му закінчив курси шоферів. З 1962 по 1965-й перебував на службі в Радянській Армії. Після демобілізації два роки знову трудився в колгоспі. З 1967 по 1970 рік працював інспектором держстраху Куликівського району. У 1969-му заочно закінчив Одеський фінансово-кредитний технікум. У 1971 році вступив на заочне відділення економічного факультету Української сільськогосподарської академії.

З 1971 по 1974-й працював у Ковчинській середній школі: на гуртковій роботі, вчителем початкової військової підготовки та музики. Пізніше тривалий час очолював колгосп "Комінтерн". У 1994 році був обраний депутатом Верховної Ради за партійними списками (від Комуністичної партії). Заочно закінчив Харківську юридичну академію імені Ярослава Мудрого.

Туш (Спутай) Лідія Михайлівна Автобіографічні спогади

Туш
Лідія Михайлівна

Я народилася 29 січня 1953 року в селі Іллівка Калачевського р-ну Волгоградської (Сталінградської) області Російської Федерації. В той час мої батьки, корінні жителі Ковчина, перебували там на заробітках. Далі, з тієї ж причини, був Крим, а в 1959-му наша сім'я повернулася на постійне місце проживання до рідного села.

До першого класу Ковчинської середньої школи я пішла в 1961 році. Всі школярі тоді ходили до школи в учнівській формі: дівчатка – в коричневих платтях і білих фартушках, хлопчики – в костюмах з підшитими білими комірцями. В той час мої батьки будували хату, жили ми бідно, тож мама пошила мені форму зі своєї світлої спідниці, яку пофарбувала в коричневий колір. А фартушки і комірці з наруківниками пошила з білого ситцю. Так тоді збирали до школи дітей у багатьох сім'ях.

У школі я навчалася з великим задоволенням. Усі предмети давалися легко. Особливо цікавилася історією і суспільствознавством, писала гарні вірші і твори з літератури, любила математику і фізику. Була переможцем районної та учасником обласної олімпіад із фізики.

Педагогічний колектив школи, який на ту пору очолював Михайло Григорович Чуян, крім навчально-виховної роботи з учнями, проводив велику громадсько-політичну роботу серед жителів села. Учителі були пропагандистами, лекторами, редакторами стінних газет. Учні підтримували їхню роботу організацією концертів на виробничих ділянках – фермах, бригадах, безпосередньо в полі. У селі працювало місцеве радіомовлення. Воно допомагало школі у зв'язках із батьками та громадськістю. Так, у кінці навчального тижня в ефір виходила шкільна радіогазета. Завдяки їй усі жителі села могли ознайомитися зі шкільними новинами. Особливо цікавими були випуски радіогазети, коли її редактором була вчителька російської мови і літератури Людмила Михайлівна Карачун. А в школі випускалась літературна газета "Ластівка", яку редагувала Ірина Іванівна Чуян.

Педагогічний колектив був дуже гарний. Поряд із шановними, досвідченими вчителями працювали молоді перспективні педагоги, сповнені творчого ентузіазму. Так, свіжий подих у життя школи вніс тоді Володимир Іванович Вовк. Він був людиною неординарною, обдарованою, багатогранною. Крім свого фахового предмета – російської літератури, він викладав фізкультуру, був керівником шкільного хору та хорового колективу сільського будинку культури. Саме завдяки його старанням ковчинські хорові колективи здобували найкращі результати, ставали учасниками і призерами районних та обласних оглядів художньої самодіяльності. Володимир Іванович був чудовим спортсменом і вмів залучити до спорту учнів. У спортивному гуртку з гімнастики ми готували програму для здачі нормативів на III дорослий спортивний розряд. Володимир Іванович писав гарні вірші, а пізніше випустив кілька збірок своїх поетичних творів.

Взагалі в радянській школі, в тому числі і в нашій, велика увага приділялася фізичному здоров'ю учнів. Так, кожен навчальний день у школі починався з обов'язкової фізичної зарядки. На шкільному подвір'ї протягом 15–20 хвилин усі учні під музичний супровід робили нескладні фізичні вправи під керівництвом учителя фізкультури або когось зі старшокласників. В теплу пору року на перерві ми намагалися якнайшвидше вискочити надвір, щоб захопити місце для гри в волейбол, баскетбол, або просто пограти з м'ячем, якщо місце на спортмайданчику було зайняте. З нами часто грали і змагалися наші вчителі. Взимку ми здебільшого заходили до спортзалу на урок фізкультури тільки для того, щоб узяти лижі для занять на свіжому повітрі. У вихідні дні часто робили лижні прогулянки до лісу, до сусідніх сіл – Авдіївки, через Десну до Миколаївки, до Салтикової Дівиці. Хлопці із захопленням грали в хокей на замерзлій річці, а на ставку часто влаштовували небезпечну ковзанку – "скрут".

Змістовною була і суспільно-корисна робота учнів – збір металолому, макулатури, лікарських рослин, посадка дерев. Збирали навіть зернятка – насіння яблук та груш. І все це – у формі змагання на звання кращого піонерського загону, комсомольської групи, класу.

Майже щороку для школярів влаштовувалися цікаві екскурсії. Найбільше запам'яталась мандрівка теплоходом до Канева на могилу Т. Г. Шевченка. Директор школи М. Г. Чуян спеціально замовив теплохід (це був "Олександр Довженко")

і майже всі учні середніх та старших класів, разом з учителями, вирушили в захоплюючу подорож по Десні та Дніпру до Канева, із заїздом у Київ. Теплохід зупинявся в наймальовничіших місцях – і вчителі з учнями варили на вогні їжу. І ті каші та супи здавалися найсмачнішими! За час навчання в школі я побувала на екскурсіях у Москві, Ленінграді, Бресті, Ризі, Вільнюсі.

У мої шкільні роки в сільському будинку культури три-чотири рази на тиждень демонструвалися кінофільми. Квитки на дитячі сеанси коштували 5 коп., на дорослі – 20 копійок. Для порівняння можна сказати, що куряче яйце тоді коштувало 7 коп. – і діти, які не мали грошей, але хотіли потрапити в кіно, часто заносили до магазину яйце, отримували гроші на квиток і ще мали 2 коп. здачі. Для школярів часто організовувалися культпоходи в кіно, здебільшого на фільми патріотичного спрямування з подальшим обговоренням у класі, на виховних годинах. На дорослі сеанси учнів не допускали, було постійне чергування вчителів і дружинників.

Школу я закінчила в 1970 році. Вступала до Київського держуніверситету ім. Шевченка на юридичний факультет, але не пройшла за конкурсом. Стала працювати швачкою на Чернігівській швейній фабриці, а в 1971 році вступила на вечірній факультет Чернігівського філіалу Київського політехнічного інституту. У 1972-му я вийшла заміж за жителя Ковчина М. Н. Туша. Чоловік тоді працював у селі і ми, відкинувши мрії про легке міське життя, вирішили поєднати наші долі з рідним Ковчином. Я повернулася до села і з вересня 1972 року стала працювати лаборантом Ковчинської школи. У 1974-му, за порадою Михайла Григоровича Чуяна, я перевелася на навчання до Чернігівського державного педагогічного інституту, на математичний факультет, і з вересня 1975 року стала працювати в Ковчинській школі вчителем математики.

Щиро вдячна старшим наставникам – М. Г. Чуяну, Ф. Ф. Піддубному, Г. Г. Кривенку і всім, хто тоді працював поруч, за допомогу в оволодінні педагогічною майстерністю. Мені подобалася моя професія, особливе задоволення отримувала від роботи зі

здібними учнями, з якими ми досягали хороших результатів на олімпіадах районного та обласного рівнів. Так, Валентина Туш кожного року була переможцем районних олімпіад з математики, а на обласних олімпіадах виборювала другі-треті місця. Хороші результати мали також Віктор Корж, Володимир Туш, Наташа Халімон. Взагалі був час, коли команда Куликівського району протягом двох років посідала треті-четверті місця на обласній олімпіаді з математики, пропустивши вперед тільки команди міст Чернігова та Прилук, потім Ніжина. До складу районної команди тоді входили учні Куликівської школи І. Кашченко, С. Рибалко, Ю. Лисенко і ковчинець Володимир Туш (III місце).

Я вважала за честь, коли мені неодноразово довіряли в складі обласної комісії перевіряти роботи медалістів або запрошували до журі обласних олімпіад з математики.

З розвитком педагогічної науки в шкільну програму вводилося багато нових предметів. Щоб викладати деякі з них, треба було багато займатися самоосвітою. Так, самотужки я опанувала основи інформатики, пізніше – економіку, етику і навіть основи філософії. Але була задоволена, бо ці дисципліни дуже цікаві і сприяли моєму всебічному розвитку.

У школі в різний час мені доводилося виконувати багато громадських доручень: голова профспілкового комітету, секретар партійної організації, а також голова районного об'єднання вчителів математики.

Педагогічний колектив, в якому я працювала і який в різні часи очолювали М. Г. Чуян, О. Є. Снопок і Н. М. Халімон, завжди був дружним. Панувала атмосфера взаєморозуміння і взаємоповаги, доброзичливості та толерантності. Більшість вчителів досягали вищої кваліфікаційної категорії, мали вагомі успіхи в навчально-виховному процесі. Молодий директор Наталія Миколаївна Халімон за підтримки всього педагогічного колективу запровадила сучасні інноваційні технології навчання, завдяки яким Ковчинська школа вийшла на новий освітній рівень.

Учителі завжди були активними в громадському житті села. Серед них були депутати сільської і районної рад, учасники художньої самодіяльності. Свого часу ковчинські педагоги створили драмгурток, який показував свої вистави не тільки на сцені Ковчина, а й інших сіл – Авдіївки, Вересочі, Дроздівки. Особливо подобалися глядачам п'єси "В степах України" за О. Корнійчуком і "Фараони" за О. Коломійцем.

За свою учительську роботу я отримала низку відзнак: у 1984 році мені присвоєно звання "старший вчитель", в 2007-му – "вчитель-методист", а 1996-го я була нагороджена знаком "Відмінник освіти України",

Я закінчила свою трудову педагогічну діяльність у 2008 році – у зв'язку з виходом на пенсію.

Спогади про Лідію Михайлівну Туш

Лідія Михайлівна Туш

Саме про таких педагогів у народі кажуть: "Це вчитель від Бога". Вона уособлює в собі високий професіоналізм, педагогічний такт і безмежну любов до дітей. Завжди скромна й тактовна, її слова виважені й мудрі. А уроки математики Лідії Михайлівни запам'яталися її учням назавжди, бо це були уроки життя. Вона переймалася кожною задачею, кожним прикладом, а ще більше – тим, щоб ці математичні аксіоми, теореми, вирази... стали зрозумілими кожному учневі.

Математика – непроста наука, проте майже в усіх, кого навчала Лідія Михайлівна, цей предмет був лідером навчального "хіт-параду".

Стати вчителем я мріяла з першого класу. А еталоном найкращого вчителя і мірилом справжньої педагогіки для мене стала саме вона. Завжди й у всьому хотілося бути схожою на улюблену вчительку, навіть зовнішнім виглядом і виразом обличчя на початку свого педагогічного шляху я намагалась відтворювати її. Уже позаду далеко не один рік педагогічної праці, є власний досвід, проте будь-яке своє рішення чи вчинок я продовжую міряти по улюбленій вчительці: а як би вчинила в тій чи іншій ситуації Лідія Михайлівна?

Лідія Михайлівна Туш – багатогранна й усебічно розвинена особистість. Здається, що ця жінка компетентна в будь-якому питанні. З нею можна поговорити й отримати корисну інформацію з багатьох тем: політичних, економічних, культурних, нормативно-законодавчих... І нам, дітям, здавалося, що ця вчителька знає все на світі. А які чудові вірші писала Лідія Михайлівна для шкільних вечорів і свят! Однаково вдало в неї виходила і математика, і лірика.

Якби Лідія Михайлівна Туш жила в епоху відомого канцлера Німеччини Отто фон Бісмарка, я б неодмінно вирішила, що свої відомі слова – "Всі битви виграє сільський учитель" – він сказав саме про цього талановитого Педагога.

*Наталія Халімон,
випускниця Ковчинської середньої школи 1989 року*

* * *

Вона завжди любила математику й свою любов до цього предмета передавала дітям, будучи вже учителем. Уроки Лідії Михайлівни Туш характеризувалися ясністю поставленої мети та чітким планом її досягнення. Вона домагалася засвоєння учнями нового матеріалу, вміло організовуючи різні види самостійної роботи, що спонукали учнів до логічного мислення і творчого пошуку. Її математичний кабінет був лабораторією, де все сконцентровано, систематизовано і весь час поповнювалося. Її учні були призерами районних і обласних олімпіад. Ця вчителька систематично працювала над ліквідацією прогалин у знаннях учнів, проводила додаткові заняття зі слабшими учнями, яким важко давалася математика.

На уроках вона організовувала ігрову діяльність учнів, ефективно використовувала технічні засоби та роздатковий матеріал, який сама ж і виготовляла.

Лідія Михайлівна була хорошим, авторитетним наставником, класним керівником, постійно вдосконалювала свою майстерність. Довіра і повага учнів прийшла до неї не тільки за те, що вона добре знає свій предмет, а й тому, що вона – чесна, глибоко порядна людина, добра, щира, старша подруга, здатна привернути до себе весь колектив класу, зрозуміти і відчувати особливості характеру кожного і вчасно надати допомогу.

Знаючий, думаючий, досвідчений педагог, Лідія Михайлівна вважала, що вчитель – не тільки вчитель, але й учень. Вона постійно поповнювала свої знання. Навчаючи інших, теж навчалась, бо розуміла слова В. О. Сухомлинського: "Щоб відкрити перед учнями іскорку знань, учителю треба ввібрати море світла, ні на хвилину не відходячи від променів вічно сяючого сонця знань людської мудрості". Це про неї можна впевнено сказати: "Вона справді готувалася до гарного уроку все життя".

Нині Лідія Михайлівна Туш перебуває на заслуженому відпочинку. Її часто просять випускники, які вступають до вузів, допомогти у підготовці до вступних екзаменів з математики. Сьогодні вона хороший репетитор, ніколи й нікому не відмовила.

Л. С. Піддубна

Лук'яшко Валерій Григорович

Народився 10 серпня 1947 року в селі Пушкарі Ріпкинського району Чернігівської області в родині військовослужбовця. У 1965-му закінчив Чернігівську середню школу № 11. У 1966-му вступив до Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка на факультет фізвиховання, який закінчив 1970 року.

Свій педагогічний шлях розпочинав учителем фізкультури Ковчинської середньої школи в 1970–1971 навчальному році.

Акімов Володимир Іванович

Народився 24 січня 1951 року в місті Неман Калінінградської області в родині військовослужбовця. У 1955-му родина переїхала до Німеччини – за місцем служби батька. 1958 року разом з батьками перебрався на проживання до Чернігова. У 1968-му здобув повну середню освіту в Чернігівській середній школі № 6 і два роки працював різноробочим. 1970 року вступив до Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, на факультет фізвиховання.

Після закінчення вузу, в 1974–1975 роках, працював учителем фізкультури Ковчинської середньої школи.

ВОНА ВЧИЛА НАЙМЕНШИХ – І НЕВТОМНО ВЧИЛАСЬ САМА **Спогад про Катерину Іванівну Лузан (Рижевську)**

Катерина Іванівна Рижевська народилася 8 червня 1953 року в селі Переходівка Ніжинського району на Чернігівщині. У 1960–1968 роках навчалась у місцевій школі. Після восьми класів вступила до Прилуцького педучилища, яке закінчила в 1972-му за спеціальністю вчителя початкових класів, після чого була направлена працювати вихователем групи продовженого дня у Ковчинську середню школу.

Спочатку молодій учительці було важко, бракувало досвіду, але вона уважно прислухалась до методичних порад директора, завуча і досвідчених педагогів школи – і долала труднощі. З 1973 року Катерина Іванівна продовжила здобувати освіту – на заочному відділенні філологічного факультету Ніжинського педінституту, і того ж року почала працювати вчителькою початкових класів. Тож навчаючи найменших учнів школи, молодий педагог невтомно і наполегливо вчилася й сама.

Школярі з довірою ставилися до своєї першої вчительки. Кожне її слово було справедливим, красивим і звучним, відкривало нові грані пізнання світу. Катерина Іванівна була привітною і лагідною до дітей, приваблювала їх спокійною манерою і теплими словами. Добре декламувала вірші, виступала на сцені, емоційно читала поезії Т. Шевченка.

У 1980-х роках, після закінчення вищого педагогічного навчального закладу, Катерина Іванівна певний час працювала вчителькою української мови та літератури, проте любов до малих дітей взяла гору – і вона повернулася до викладання в початкових класах.

Трудовий шлях К. І. Лузан (Рижевська) закінчила в 2010 році – у зв'язку з виходом на заслужений відпочинок. Донька Катерини Іванівни, наслідуючи матір, теж обрала професію педагога і нині працює в Ковчинській школі – вчителем початкових класів.

Л. С. Піддубна

Бакун Ніна Петрівна

Народилася 7 січня 1952 року в селі Кувечичі Чернігівського району. Середню освіту здобувала в Кувечицькій восьмирічній та Павлівській середній школах Ріпкинського району. У 1969 році вступила на філологічний факультет Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, який закінчила в 1973-му.

Призначення отримала в Ковчинську середню школу, де працювала вчителем російської мови та літератури до 1974 року.

Ткач Валентина Йосипівна

Народилася 20 жовтня 1946 року в селі Слабин Чернігівського району. Середню освіту здобувала в Шестовицькій восьмирічці та Чернігівській школі № 4. Після отримання середньої освіти, з 1963 року, працювала на комбінаті синтетичного

волокна в м. Чернігові. У 1965-му вступила на I курс філологічного факультету Запорізького державного педагогічного інституту, який закінчила в 1969 році. Педагогічний шлях розпочинала в Новгородківській середній школі Запорізької області. Через два роки була переведена в середню школу № 89 м. Запоріжжя, де працювала з 1971 по 1973 рік.

У 1973–1976 роках працювала вчителем української мови та літератури Ковчинської середньої школи.

Точона Тамара Вікторівна

Народилася 1 травня 1952 року в селі Дроздівка Куликівського району. 1969 року, після закінчення місцевої середньої школи, вступила на фізико-математичний факультет Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, який закінчила в 1973-му.

Свій педагогічний шлях розпочинала вчителем математики Ковчинської середньої школи в 1973–1975 роках.

ЗОЛОТЕ СЕРЦЕ

Спогади про Олену Іванівну Лузан

Олена Іванівна Лузан

Багато років тому Олександр Довженко сказав:
"Життя таке коротке. Поспішайте творити добро".

І вона творила, десятки років віддавши улюбленій справі, професії всього свого життя. Не одне покоління педагогів, директорів шкіл, колег по районному відділу освіти були свідками її високої професійності, порядності і в той же час скромності, працьовитості, наполегливості, небайдужості до оточуючого нас світу, проблем учнів та педагогів. Своєю відданою працею вона намагалася зробити його кращим, донести до інших іскру того полум'я, яке несла в своїй душі.

Моя мама, Олена Іванівна Лузан (у дівочтві – Підтьоп), народилася 5 вересня далекого повосенного 1950 року в Куликівці, в сім'ї службовців. У 1967-му закінчила місцеву середню школу. 3 вересня того ж року і по серпень 1969-го працювала лаборантом Куликівської державної насіннєвої інспекції, а потім техсекретарем Куликівського райкому КПУ. У 1969 році стала студенткою Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя. В 1974 році закінчила природничий факультет інституту за спеціальністю "Біологія і хімія" та отримала кваліфікацію вчителя біології та хімії середньої школи.

За державним направленням з 15 серпня того ж 1974-го була призначена на посаду вчителя хімії Ковчинської середньої школи, де працювала до 22 серпня

1979 року. В цей період свого життя Олена Іванівна познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком, вийшла заміж, народила доньку.

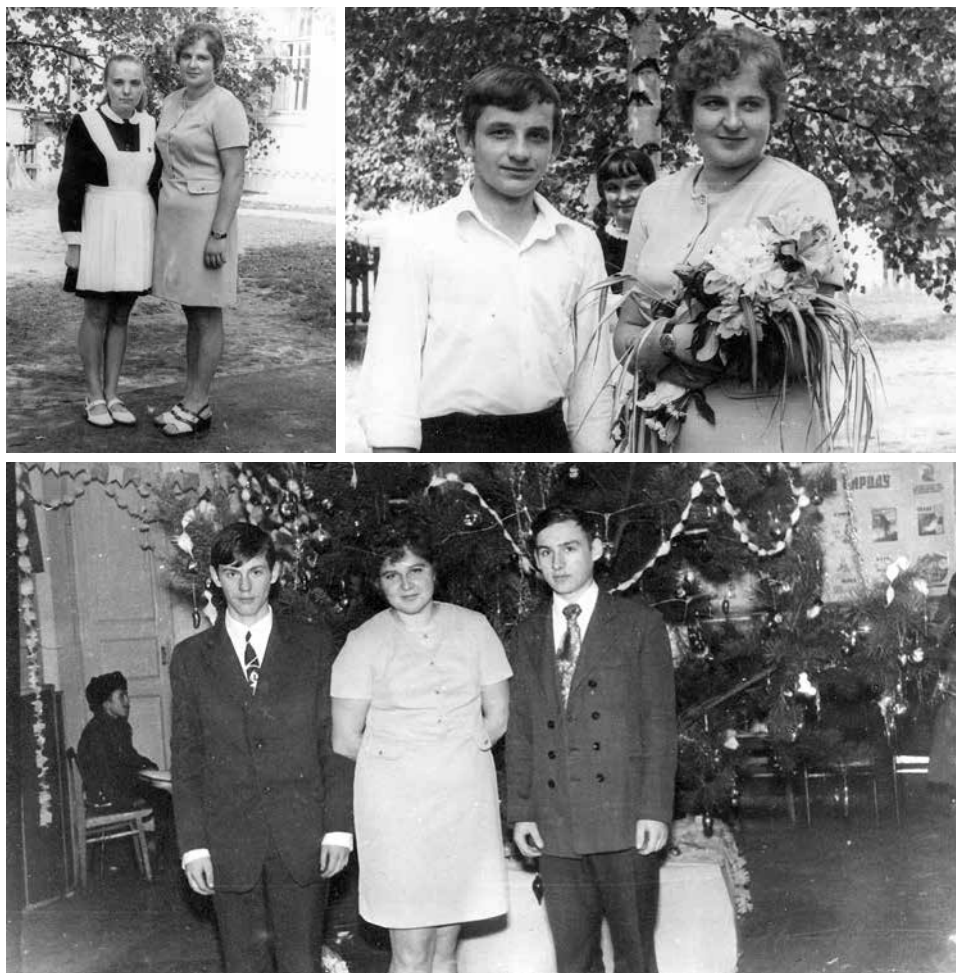
Ковчинські учні любили й поважали свою вчительку хімії. Прощаючись зі школою, випускники 1978 року подарували Олені Іванівні пісню на мотив "Смуглянки", засвідчивши в ній не тільки відмінне знання її предмета, а й своє ставлення до вчительки:

Синя річка – то прозоре H_2O .

Сіль в сільничці – просто зветься натрій хлор ($NaCl$).

Мідь – то купрум (Cu), срібло – арґентум (Ag),

А Ваше серце – аурум (Au – золото).

Олена Іванівна з учнями – випускниками 1975 року

Олена Іванівна справді була людиною із золотим серцем. Спокійна і вдумлива, вона глибоко знала свій предмет і доступно пояснювала матеріал, розкриваючи учням усі таємниці хімії.

З 23 серпня 1979 року Олена Іванівна була призначена на посаду завідуючої методичним кабінетом Куликівського районного відділу народної освіти, де пропрацювала більше тридцяти років, до останніх днів свого життя. Олена Іванівна померла від невиліковної хвороби в 2010 році.

За добросовісну та самовіддану працю в освітянській галузі вона неодноразово нагороджувалася Грамотами Міністерства освіти УРСР, Міністерства освіти України, обласного управління Чернігівської облдержадміністрації та райдержадміністрації.

Кажуть, що люди не помирають, якщо пам'ять про них живе в серцях інших, зігріває їх та допомагає рухатись уперед, творити добре та вічне, наслідувати та бути прикладом. А отже, Ви, моя мамо, зараз серед нас...

*Валентина Самофалова,
донька Олени Іванівни*

* * *

Народна мудрість говорить: "Щоб виростити людину, треба давати їй чотири уроки на день упродовж десяти років. Ось ці уроки: мудрість, здоров'я, праця і любов".

Скільки ж таких уроків дала за своє життя Олена Іванівна Лузан!.. Жінка, педагог, творець. Ця багатогранна, оригінальна, глибока особистість, ця сильна, вольова, цілеспрямована і, в той же час, світла людина не може не викликати зацікавленості та захоплення. Справа її життя – це освіта, якій вона віддала майже 40 років!

Олена Іванівна Лузан спочатку працювала вчителем хімії та біології Ковчинської середньої школи, а згодом, упродовж 30-ти років, очолювала районний методичний кабінет, який цілеспрямовано працював над удосконаленням педагогічної майстерності освітян. Педагоги Куликівщини пам'ятають мудрого наставника Олену Іванівну, яка разом зі знаннями передавала їм тепло свого серця. Вона не "тиснула" своїм досвідом, а будувала роботу так, щоб сучасні форми і методи навчально-виховного процесу стали органічною потребою педагогічного колективу району.

Саме на її плечі лягла нелегка, щоденна праця з розбудови національної освіти в районі. За безпосередньої участі головного методиста освітянської галузі реалізовувались районні програми "Творча

обдарованість", "Учитель" та інші. Саме під її керівництвом педагоги впроваджували державну політику в галузі освіти: перехід на 12-річний термін навчання, 12-бальну систему оцінювання, модернізацію і комп'ютеризацію освіти у районі.

Колектив Куликівського районного методичного кабінету під керівництвом Олени Іванівни разом із творчими групами закладів освіти мав багато цінних і корисних напрацювань: апробація підручників і посібників, робочі зошити з окремих предметів, методичні розробки і рекомендації, шляхи підвищення ефективності уроку, новітні технології навчання і виховання тощо. Високий рівень освітянських досягнень вивів наш район у десятку кращих в області.

У педагогіці є аксіома: інтелект формується інтелектом, характер виховується характером, особистість формується особистістю. Ось під таким девізом шліфувався організаторський і педагогічний талант, формувалися кращі професійні якості Олени Іванівни Лузан: наполегливість, цілеспрямованість, уміння розв'язати освітянські проблеми з державних позицій – якості мудрого керівника і людини світлої душі.

Лариса Сергіївна Казимір

Начальник Куликівського районного відділу освіти в 1998-2005 рр.

Нестеренко Віра Панасівна

Народилася 3 січня 1942 року в селі Ковчин. Батько, Мороз Панас Михайлович, загинув того ж 1942-го у боях під Курськом. Мати, Ірина Прокопівна, за трудові досягнення в роки війни нагороджена трьома медалями "За звитяжну працю в роки Великої Вітчизняної війни", а в післявоєнний час відзначена нагрудним знаком "Переможець соціалістичного змагання" 1972 року.

У 1949 році маленька Віра вступила до 1-го класу Ковчинської середньої школи, яку закінчила в 1959-му. Два роки працювала в місцевому колгоспі "Комінтерн", а в 1961-му стала студенткою фізико-математичного факультету Чернігівського державного педагогічного інституту. На 4-му курсі була направлена для проходження річної педагогічної практики в Стодільську восьмирічну школу Менського району, де й залишилася працювати до 1974 року.

З 1974-го В. П. Нестеренко – вчитель математики Ковчинської школи.

Віра Панасівна – багатодітна мати, мати-героїня, яка виховала одинадцять дітей.

Соловей Григорій Миколайович

Народився 13 вересня 1952 року в селі Салтикова Дівиця Куликівського району, в багатодітній родині, де виховувалося шестеро дітей. У 1960–1965 роках навчався в місцевій середній школі, у 1965–1968, за сімейними обставинами – в Яблунівській восьмирічній школі-інтернаті Прилуцького району, в 1968–1970 – у Прилуцькій середній загальноосвітній трудовій політехнічній школі-інтернаті. 1970–1972 – служба в Збройних силах. 1973–1974 – робота на комбінаті хімічного волокна в м. Чернігові.

З 1974 до 1976 року Григорій Миколайович працював учителем початкової військової підготовки в Ковчинській середній школі.

ТУТ ПОЧАВСЯ ЇЇ ПЕДАГОГІЧНИЙ ШЛЯХ Спогад про Світлану Олексіївну Стряпчу

О. І. Лузан і С. О. Стряпча

Світлана Олексіївна Стряпча народилася 17 квітня 1952 року в місті Лозова Харківської області. У 1960-му вступила до 1-го класу середньої школи № 1 м. Ромни Сумської області. З 1961 року, в зв'язку з переїздом батьків, продовжила навчання в середній школі № 9 м. Чернігова, яку закінчила в 1970-му. В 1970–1974 роках навчалася в Ніжинському педінституті, на філологічному факультеті. Брала участь у роботі студентського наукового товариства. У 1974 році отримала диплом спеціаліста з відзнакою.

Педагогічну діяльність розпочала вчителем російської мови та літератури Ковчинської середньої школи. Тут Світлана Олексіївна працювала два роки – з 1974 по 1976-й. Для молодої, милої, обдарованої вчительки навчати дітей було справжнім покликанням, творчістю. Вона розуміла: щоб виховати людину високого інтелекту, красиву і багату емоційно, вчитель не може обійтися без книги, без цілого світу художніх образів. Світлана Олексіївна багато читала і прищеплювала учням любов до книги. Була простою і щирою, своїми розповідями зворушувала дитячі серця. Залишила позитивний спомин про себе в колег і учнів.

Нині С. О. Стряпча працює викладачем у Чернігівському педагогічному університеті.

Л. С. Піддубна

Мурза Володимир Миколайович

Народився 3 серпня 1953 року в селищі Куликівка Чернігівської області, в родині службовців. У 1970 році закінчив Куликівську середню школу і вступив до Чернігівського державного педагогічного інституту на факультет фізичного виховання, який закінчив у 1974-му. Свій педагогічний шлях розпочинав у Рудівській середній школі Прилуцького району.

У 1975 році переведений вчителем фізичного виховання у Ковчинську середню школу, де працював вісім років. З 1983-го і до останнього року свого життя був учителем та директором Авдіївської неповної школи Куликівського району. Помер від невиліковної хвороби в 2010 році.

*Мурза Володимир
Миколайович*

Туш Анатолій Іванович

Народився 17 лютого 1951 року в селі Ковчин. У 1968-му закінчив місцеву середню школу. 1969 року вступив на фізико-математичний факультет Ніжинського педагогічного інституту імені М. Гоголя.

Свій педагогічний шлях розпочинав у 1974–1977 роках у Ковчинській середній школі – вчителем математики.

Кузьменко Галина Миколаївна

Народилася 6 жовтня 1953 року в селі Морівськ Козелецького району на Чернігівщині. В 1960–1970 роках навчалася в Куликівській середній школі, в 1970–1975 – на факультеті французької мови Київського державного інституту іноземних мов, який закінчила з відзнакою. Була комсоргом курсу, заступником секретаря комсомольської організації факультету. В 1973–1975 – гід-перекладач Молодіжного бюро туризму "Супутник".

В 1976–1977 роках Галина Миколаївна працювала вчителькою англійської мови Ковчинської середньої школи.

Давиденко Людмила Марківна

Народилася 11 травня 1948 року в селищі Куликівка Чернігівської області в родині службовців. У 1955-му вступила до 1-го класу місцевої середньої школи, яку закінчила в 1966-му. Після школи працювала на картонажній фабриці м. Чернігова, з 1967 року – статистом у Куликівському райкомі комсомолу. В 1968–1973 роках навчалася в Ніжинському педінституті на природничому факультеті. Після закінчення вузу отримала призначення в Буднянську 8-річну школу Куликівського району, де працювала рік.

У 1975-му працювала в Ковчинській школі. Потім тривалий період була головним спеціалістом Куликівського районного відділу освіти.

Іванова Євдокія Дмитрівна

Народилася 1 листопада 1925 року в селі Сетное Фатіжзького району Курської області. Після закінчення Курського педучилища з 1946 по 1972 рік працювала вчителем початкових класів шкіл м. Львова. З 1972 по 1975-й – вчитель російської мови та літератури в Чехословаччині.

У 1976–1977 навчальному році – вчитель російської мови та літератури Ковчинської середньої школи.

Кузнецова Людмила Тимофіївна

Народилася 8 серпня 1944 року в селі Жуківка Куликівського району на Чернігівщині. У 1961 році, після закінчення Вертіївської середньої школи, стала

студенткою українського відділення філологічного факультету Ніжинського державного педінституту імені М. Гоголя. Педагогічну роботу розпочала в 1964–1965 роках – учителем Боровиківської восьмирічної школи Чернігівського району. Потім працювала в Плотинській восьмирічній (1966–1967) і Нижньотеплівській середній школах Старолуганського району Ворошилоградської області (1967–1976).

У 1976 році була вчителем української мови та літератури Ковчинської середньої школи.

Борщан Сергій Сергійович

Народився 17 травня 1955 року в місті Львові. У 1956-му родина переїхала на Чернігівщину, в селище Куликівка. У 1962–1972 роках навчався в місцевій середній школі, потім вступив на фізико-математичний факультет Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка. 1976 року, після закінчення вузу, був направлений викладати фізику в Жукотківську школу Чернігівського району, де працював один рік.

З 1977 по 1980-й працював учителем математики, а потім музики Ковчинської середньої школи.

Жигир (Трутень) Надія Миколаївна

Народилася 12 жовтня 1955 року в селі Хотіївка Семенівського району Чернігівської області. У 1956-му родина переїхала до Ковчина. 1962–1972 роки – навчання в Ковчинській середній школі. У 1972-му вступила до Ніжинського державного педінституту імені М. Гоголя, на філологічний факультет. Після закінчення вузу в 1976 році була призначена вчителем української мови та літератури Березненської середньої школи Менського району.

15 серпня 1977 року призначена на посаду вихователя групи продовженого дня в Ковчинську школу. У 1980-му переведена на посаду вчителя української та російської мови і літератури. 7 серпня 1986 року звільнилася за власним бажанням з посади вчителя і до 1993-го працювала вихователем Ковчинського дитячого садка. 1993 року повернулася в Ковчинську школу на попередню посаду. Педагогічний трудовий шлях закінчила в 2003 році – за вислугою років.

Клипа Валентина Гаврилівна

Народилася 23 лютого 1955 року в селі Писарівщина Чернігівського району. Середню освіту здобувала в Писарівській, Вікторівській та Смолянській школах. У 1972 році вступила до Чернігівського державного педагогічного інституту на фізико-математичний факультет, після закінчення якого, з 1976 року, працювала вчителем фізики у Жовтневій середній школі Конотопського району на Сумщині.

З вересня 1977 по 1978 рік – учитель фізики Ковчинської середньої школи.

Крисько Ніна Леонідівна

Народилася 23 вересня 1947 року в селі Горбове Куликівського району. Після закінчення в 1965-му місцевої десятирічки працювала старшою піонервожатою в рідній школі. У 1968 році вступила на факультет педагогіки та методики початкового навчання Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, який закінчила в 1972-му.

В 1977 році працювала вчителем Ковчинської середньої школи.

Скиба Надія Миколаївна

Скиба Надія Миколаївна

Народилася 1 вересня 1956 року в селі Горбове Куликівського району. 1973 року закінчила місцеву середню школу і вступила на філологічний факультет Ніжинського педагогічного інституту, який закінчила в 1977-му.

Педагогічний шлях розпочала вчителем української мови та літератури Ковчинської середньої школи, де працювала в 1977–1980 роках. Потім тривалий період вчителювала в рідній Горбівській школі, була заступником директора з навчально-виховної роботи.

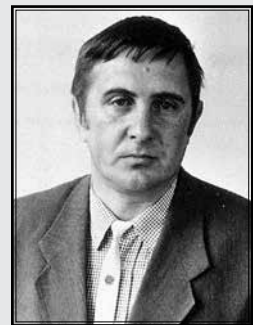
Алексеев Юрій Миколайович

Народився 22 лютого 1945 року в селищі Куликівка на Чернігівщині. Після закінчення місцевої середньої школи в 1963–1964 роках навчався в Саратовському ПТУ № 19. У 1964–1967 служив у Збройних силах. У 1967–1968 роках працював слюсарем Куликівської сільгосптехніки, в 1968–1972 – головою районного спортивного комітету. 1970 року став студентом факультету фізичного виховання Чернігівського державного педінституту Т. Г. Шевченка, який закінчив у 1975-му.

В 1977 році працював учителем фізичного виховання Ковчинської середньої школи.

Снопко Олександр Євгенович

Народився 12 лютого 1953 року в селищі Куликівка на Чернігівщині. У 1960–1970 роках навчався в місцевій середній школі, після закінчення якої вступив до Ніжинського державного педінституту імені М. Гоголя на фізико-математичний факультет. Після закінчення вузу, в 1975-му був направлений на педагогічну роботу до Володимирівської восьмирічної школи Сахновщинського району Харківської області. В 1976–1978 роках учителював у Лебедівській восьмирічній школі цього ж району.

Снопко
Олександр Євгенович

З 1978 року – вчитель фізики вищої кваліфікаційної категорії Ковчинської середньої школи, потім старший вчитель. Його учні були постійними переможцями районних олімпіад з фізики.

У 1980–1987 роках Олександр Євгенович був заступником директора з навчально-виховної роботи, а з 1991 по 2005 рік очолював Ковчинську середню школу.

У 1999 році відкрив на базі школи різновікову дошкільну дитячу групу, забезпечивши дошкільну освіту в селі, якої не було з часу закриття дитсадка (1992 р.). Першим у районі відкрив НВК (навчально-виховний комплекс), об'єднавши школу та дошкільну групу (1999), як нову форму навчального закладу освіти.

Олександр Євгенович Снопок неодноразово нагороджувався грамотами відділу освіти районної державної адміністрації, обласного управління освіти.

Трагічно загинув у жовтні 2005 року.

Пономаренко Віра Іванівна

Народилася 17 червня 1953 року в селі Ковчин. У 1971-му закінчила місцеву десятирічку й вступила на курси баяністів-хормейстерів при Ніжинському міському будинку культури. З липня 1972 року працювала художнім керівником Салтиково-Дівичького будинку культури. Заочно закінчила Ніжинське культурно-просвітнє училище.

З 1975 року – художній керівник Ковчинського будинку культури. В 1976 році працювала вчителем музики Ковчинської середньої школи за сумісництвом.

Курлаєв Валерій Олексійович

Народився 18 лютого 1954 року в селі Кладьківка Куликівського району. В 1970–1980 роках працював директором Ковчинського будинку культури.

У 1977–1978 викладав уроки музики та очолював роботу вокального гуртка в Ковчинській середній школі.

Червяк Світлана Петрівна

Народилася 26 квітня 1956 року в селі Корольча Ріпкинського району на Чернігівщині. Навчалася в Чернігівській середній школі № 18 та Чернігівській школі-інтернаті, яку закінчила в 1973 році. У 1973–1974 роках працювала лаборантом у тій же школі-інтернаті. 1974 року стала студенткою російського відділення філологічного факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя.

Педагогічний шлях розпочинала в 1978–1979 роках учителем російської мови та літератури Ковчинської середньої школи. Потім працювала в школах міста Чернігова.

Червяк Світлана Петрівна

Кисельова Ніна Василівна

Кисельова Ніна Василівна

Народилася 15 жовтня 1956 року в місті Чернігові. Після навчання в чернігівських школах №№ 14 та 10, у 1974 році вступила на філологічний факультет Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя, який закінчила з відзнакою в 1978 році.

Була направлена вчителем російської мови та літератури в Ковчинську середню школу, де працювала протягом двох навчальних років.

Нині працює вчителем російської мови та світової літератури в Чернігівській ЗОШ I–III ступенів № 13.

ВИСОКИЙ ПРОФЕСІОНАЛ І НЕВТОМНИЙ НОВАТОР

Слово про Ніну Василівну Кисельову

Ніна Василівна Кисельова – учитель за покликанням. З дитинства пам'ятає мамині слова: "Усе в цьому житті – від педагога. У кожної людини, хоч би ким вона була, обов'язково був учитель. Ніхто ніколи й ніде не ставав сам по собі вченим, митцем, професіоналом у своїй справі". З того часу завжди з повагою ставилася до важкої і водночас прекрасної праці своїх учителів та вихователів. А згодом зрозуміла, що теж хоче поєднати своє життя зі школою, з натхненною, творчою працею навчителя і наставника юних. І ніколи не могла уявити себе ніким іншим – тільки вчителем.

Ніна Василівна уже 32 роки викладає російську мову та світову літературу в Чернігівській загальноосвітній школі I–III ступенів № 13. Із вдячністю згадує її директора – Н. О. Кисліцину, яка свого часу з декількох претендентів на посаду викладача цієї дисципліни обрала саме її, зовсім молоду, проте вже досвідчену вчительку, і повірила в неї, а згодом навіть довірила виконувати обов'язки заступника директора з виховної роботи. Ніну Василівну тепло прийняли в колективі, і відтоді ця школа стала для неї рідною домівкою, а вчителі та учні – другою сім'єю. Саме тут зросли її фахова підготовка й педагогічна майстерність.

Сьогодні Ніна Василівна – учитель-професіонал, який вдало поєднує у своїй роботі традиційні методи викладання предметів та інноваційні технології.

В системі навчання російської мови вчителька застосовує методику вивчення лінгвістичного матеріалу блоками (з опорою на узагальнюючі таблиці), що дає можливість зекономлений навчальний час використовувати для розвитку усного та писемного мовлення учнів, зокрема: для формування правописних умінь і навичок, навичок аудіювання, читання та аналізу текстів-зразків; для обговорення у діалогічному та монологічному мовленні актуальних для особистісного розвитку школярів морально-етичних, світоглядних, історико-культурних, естетичних

проблем; для організації дискусій; для написання творчих робіт; для проведення індивідуальної роботи з учнями. Досвід роботи Н. В. Кисельової з проблеми "Вивчення лінгвістичного матеріалу блоками" узагальнено та рекомендовано для впровадження у практику роботи мовників області.

Як учитель світової літератури Ніна Василівна ставить за мету зацікавити, здивувати учнів, активізувати їхню фантазію, пробудити любов до художнього слова, викликати своїх вихованців на щирі розмови, виховати в них повагу до іншої точки зору, повагу до національних традицій, підготувати дітей до життя і діяльності в полікультурному та багатомовному просторі. А дороговказом для вчительки при підготовці та проведенні уроків літератури завжди були і є незабутні слова Олександра Довженка: "Щоб зворушити, треба бути зворушеним. Щоб радувати, просвітлювати душевний світ..., треба нести просвітленість у своєму серці і правду життя піднімати до рівня серця, а серце нести високо".

Із 1986 року Ніна Василівна керує роботою районного та міського методичного об'єднання вчителів світової літератури і російської мови, надаючи значну методичну допомогу колегам – учителям російської та української філології. Охоче спілкується зі слухачами курсів при Чернігівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, читаючи їм лекції з обґрунтуванням свого досвіду. Про ці зустрічі слухачі курсів відгукуються з особливою вдячністю. Вчителька систематично проводить відкриті уроки та виховні заходи для вчителів міста й області. Бере участь у конкурсах педагогічної майстерності, виставках, у написанні навчальних посібників, які друкує у столичному видавництві "Країна мрій".

Ніна Василівна – учитель вищої категорії, має звання "старший учитель" і "учитель-методист", нагороджена знаком "Відмінник освіти України". Але головним досягненням у своїй професії вважає те, що для багатьох своїх учнів вона стала надійним другом і порадицею. Її колишні вихованці – часті гості в рідній школі. Є серед них і ті, хто обрав найкращу професію під сонцем – став учителем. А це означає, що вчителька отримала шанс продовжити себе у своїх учнях.

Прокопенко Людмила Миколаївна

Народилася 13 вересня 1954 року в місті Чернігові. Середню освіту здобула в Чернігівській середній школі № 9. Трудовий шлях розпочинала контролером на заводі "Жовтневий молот". У 1973–1974 роках навчалася на підготовчих курсах Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, а з вересня 1974 по 1978-й була студенткою фізичного факультету цього вузу.

Свій педагогічний шлях розпочинала вчителькою Ковчинської середньої школи – у 1978–1979 роках.

Бороденчик Микола Іванович

Бороденчик
Микола Іванович

Народився 25 липня 1950 року в селі Ковчин. З 1957 по 1967-й навчався в місцевій середній школі. У 1967 році став студентом ПТУ № 18 м. Чернігова, після закінчення якого, в 1969-му, був призваний на службу до лав Радянської Армії. В 1971 році, після демобілізації, був прийнятий на роботу електриком в Орлівську середню школу Куликівського району, а з 1972-го працював у ній учителем фізичного виховання. У 1973 році вступив до Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка на факультет фізичного виховання, який закінчив у 1978-му.

З 1979 року призначений учителем початкової військової підготовки Ковчинської середньої школи. У 1980-му обраний секретарем партійної організації школи. З 1 квітня 1982 року працював учителем біології, трудового навчання та географії Авдіївської восьмирічної школи Куликівського району. 1 вересня 1984-го повернувся в Ковчинську школу – на посаду вчителя ПВП.

У 1986 році вступив до Київського державного педагогічного інституту імені М. Горького на природничий факультет, з цього ж року почав викладати в школі географію. Навчання в інституті закінчив у 1990-му. Трудовий педагогічний шлях завершив 2010 року – в зв'язку з виходом на заслужений відпочинок.

Бороденчик Лідія Павлівна

Бороденчик Лідія Павлівна

Народилася 8 травня 1952 року в селі Авдіївка Куликівського району. В 1967-му, після місцевої восьмирічної школи, вступила до Прилуцького педагогічного училища імені І. Я. Франка, яке закінчила в 1970-му. Педагогічний шлях розпочала в Орлівській середній школі Куликівського району – на посаді старшої піонервожатої. 1973 року вступила на факультет педагогіки та методики початкового навчання Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, який закінчила в 1978-му. 1976 року переведена на посаду вихователя групи продовженого дня.

З 1978 року працювала вихователем Ковчинського дитсадка "Зернятко", з 1984-го була його завідувачкою. Після закриття садка у 1996 році переведена на посаду вихователя групи продовженого дня Ковчинської середньої школи. У 1999 році, у зв'язку з відкриттям на базі школи різновікової дитячої групи й реорганізації Ковчинського навчального закладу в школу-садок, знову стала працювати вихователем дитячого садка, уже при школі. 2009 року, після чергової реорганізації та відновлення самостійної діяльності дошкільного навчального закладу "Сонечко", призначена його завідувачем.

Лукан Михайло Михайлович

Народився 3 січня 1953 року в селі Волосянка Великоберезнянського району Закарпатської області. У 1970-му закінчив місцеву середню школу, працював у ній діловодом, а потім лаборантом. 1971 року вступив до Ужгородського держуніверситету на хімічний факультет, який закінчив у 1976-му. Педагогічний шлях розпочинав у 1976–1978 роках учителем хімії в середніх школах Херсонської області. У 1978–1979 працював у м. Ужгороді.

У 1979–1980 навчальному році – вчитель хімії Ковчинської середньої школи.

Стецюн Василь Михайлович

Народився 24 серпня 1952 року в селі Хибалівка Куликівського району. Навчався в Хибалівській восьмирічній та Кладьківській середній школах. У 1970–1972 роках служив у Збройних силах, потім працював у місцевому колгоспі. З 1975 по 1979 рік навчався на історичному факультеті Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка.

Педагогічний шлях розпочинав учителем історії Ковчинської середньої школи в 1979–1980 роках.

Козачок Людмила Петрівна

Народилася 12 лютого 1955 року в селі Жуківка Куликівського району. Освіту здобувала в Жуківській восьмирічній та Куликівській середній школах у 1962–1972 роках. У 1972-му працювала старшою піонервожатою Будянської восьмирічки Куликівського району. 1973 року стала студенткою природничого факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, який закінчила у 1978-му. Педагогічний шлях розпочинала вчителем біології та хімії Менської середньої школи, де працювала два роки.

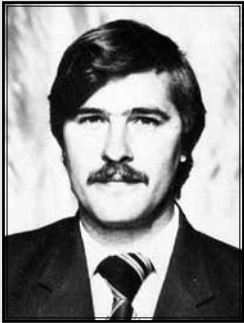
У 1980–1981 роках була вчителем хімії та біології Ковчинської середньої школи.

Кузьменко Зінаїда Іванівна

Народилася 7 січня 1957 року в місті Саки Кримської області. У 1958-му батьки переїхали до Чернігова. Навчалась у чернігівських школах №№ 1 та 21 протягом 1964–1974 років. 1974-му вступила до Київського державного педагогічного інституту імені М. Горького, який закінчила в 1979 році з відзнакою. За призначенням працювала один навчальний рік в Ічнянській середній школі № 1.

У 1980–1981 роках була вчителем російської мови та літератури Ковчинської середньої школи.

Мороз Михайло Михайлович

Мороз
Михайло Михайлович

Народився 18 листопада 1956 року в селі Ковчин в сім'ї колгоспників – Михайла Сергійовича і Олександри Юхимівни Мороз. З 1964 по 1974-й навчався в місцевій середній школі. У 1974 році був призваний на службу до лав Радянської Армії. 1976 року вступив на історичний факультет Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка спочатку слухачем підготовчого відділення, а з наступного року – студентом денної форми навчання. Останній курс навчання закінчував заочно (у 1981-му) у зв'язку з початком роботи в Ковчинській школі.

У період з 1980 по 1985 рік Михайло Михайлович працював учителем історії та суспільствознавства

Ковчинської середньої школи.

У 1985-му обраний сільським головою Ковчина. Цю посаду М. М. Мороз обіймає й нині: ковчинці п'ять разів поспіль підтримують його на виборах.

Мороз Валентина Михайлівна

Мороз
Валентина Михайлівна

Народилася 29 травня 1958 року в селі Ковчин. Випускниця Ковчинської середньої школи 1975 року. У 1975–1980 навчалась у Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка на фізико-математичному факультеті.

15 серпня 1980 року призначена на посаду вчителя математики в Ковчинську середню школу. У її послужному списку вже 32 роки педагогічного стажу.

Її уроки мають розвивальний характер. Добре володіє сучасною методикою ведення уроку. Для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці в своїй практиці використовує інтерактивні технології навчання. Вчителька залучає своїх вихованців до математичних конкурсів та турнірів ("Кенгуру", "Математичний ринг" тощо). Вихованці В. В. Мороз – постійні учасники та переможці районних предметних олімпіад. Вчителька не один рік очолювала шкільне методичне об'єднання вчителів математики та фізики. До 2009 року тривалий

Подружжя Морозів –
Михайло Михайлович
і Валентина Михайлівна

період була головою профспілкового комітету Ковчинської школи. Гарно співає. Активна учасниця художньої самодіяльності села.

Прокопець Тамара Михайлівна

Прокопець
Тамара Михайлівна

Народилася 26 червня 1955 року в селі Ковчин. З 1962 по 1972 рік навчалась у місцевій середній школі. Перша спроба вступити до вузу була невдалою – і вчорашня школярка пішла працювати на Чернігівський камвольно-суконний комбінат, де трудилася три роки.

10 квітня 1975 року розпочала роботу в Куликівській середній школі на посаді старшої піонервожатої. В 1976-му вступила до Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя на природничий факультет заочної форми навчання. У 1977 році стала вихователем групи продовженого дня Авдіївської восьмирічної школи Куликівського району, в 1980-му переведена до Ковчинської середньої школи на цю ж посаду. З 1 вересня 1981-го призначена вчителем біології, з 1986-го викладала біологію та хімію. Трудовий педагогічний шлях закінчила в 2010 році.

Чуян Володимир Михайлович

Чуян
Володимир Михайлович

Народився 24 квітня 1957 року в селі Ковчин. У 1974–1978 роках, після закінчення місцевої школи, навчався в Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка на факультеті загальнотехнічних дисциплін. Педагогічний шлях розпочав у 1978 році вчителем Чернігівської середньої школи № 7. У 1978–1980 роках служив у Збройних силах.

1980 року призначений учителем фізики та початкової військової підготовки Ковчинської середньої школи. З 1984-го по 1986-й рік був директором Смолянської середньої школи.

Чуян (Савенко) Людмила Ростиславівна

Народилася 12 серпня 1962 року в селі Смолянка Куликівського району. З 1969 по 1979 рік навчалась у місцевій середній школі, потім вступила до Прилуцького педагогічного училища, яке закінчила в 1981-му.

Педагогічний шлях розпочинала вихователем групи продовженого дня в Ковчинській середній школі, де працювала з 1981 року. Після переїзду сім'ї до

Смолянки в 1984 році працювала вчителем початкових класів місцевої середньої школи.

Коновалова Віра Володимирівна

Народилася 9 липня 1958 року в селищі Куликівка. З 1965 по 1975 рік навчалась у місцевій середній школі. 1975 року вступила до Київського державного педагогічного інституту імені М. Горького, який закінчила в 1979-му. В 1979–1981 роках працювала вчителем російської мови та літератури Кошарівської школи-інтернату.

У 1981 році переведена в Ковчинську середню школу.

Кужельна Ганна Олексіївна

Народилася 14 січня 1958 року в селі Ковчин. Випускниця Ковчинської середньої школи 1975 року. З 28 серпня того ж року по 25 травня 1980-го працювала старшою піонервожатою Роїщенської восьмирічної школи Чернігівського району. В 1977-му вступила до Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка на факультет початкового навчання, який закінчила в 1982 році.

З вересня 1981-го працювала на посаді бібліотекаря Ковчинської середньої школи, згодом призначена вчителем початкових класів.

Її багаторічна творча, натхненна та самовіддана праця підпорядкована одному завданню: допомогти розкритися багатству індивідуального світу дитини, яка переступила поріг школи. Особливого значення в роботі надає організації навчальної співпраці, формуванню в школярів умінь та бажання вчитися, ставитися до навчання як до серйозної та відповідальної справи.

Методична проблема, над якою працює Ганна Олексіївна: "Здорова дитина – успішна дитина". Тому вчителька в своїй роботі активно використовує здоров'язберігаючі технології навчання, а саме методику навчання в русі професора Київського інституту гігієни Олександри Дубогай. Під час письма її вихованці із задоволенням використовують йодовані мішечки з сіллю, які сприяють формуванню в дітей правильної осанки, позитивно впливають на щитовидну залозу. Дві фізкультхвилинки за урок – це обов'язкова норма. А ще вчителька практикує організовані рухливі перерви.

Тісною є співпраця вчительки Г. О. Кужельної з вихователями дошкільного навчального закладу. Для забезпечення наступності виховання організовуються спільні заходи, свята, уроки. Ганна Олексіївна очолює методичне об'єднання вчителів початкової школи та вихователів дошкільного навчального закладу "Співдружність".

Левченко Геннадій Володимирович

Народився 18 вересня 1961 року в селі Ковчин. Випусник Ковчинської середньої школи 1979 року. Після невдалої спроби вступу на історичний факультет Чернігівського державного педагогічного інституту два місяці працював у місцевому колгоспі водієм. У 1979–1981 роках служив у Збройних силах.

Після демобілізації, у грудні 1981-го, призначений керівником початкової військової підготовки в Ковчинську середню школу і працював на цій посаді до кінця навчального року.

У 1986 році Г. В. Левченко закінчив Харківський юридичний інститут (нині Університет "Харківська національна юридична академія імені Я. Мудрого"). З 1986 по 2006 рік працював слідчим, заступником Ніжинського міжрайонного прокурора. Після звільнення на пенсію за вислугою років займається адвокатською діяльністю, член адвокатського об'єднання "Чернігівська обласна колегія адвокатів". Мешкає в м. Носівка Чернігівської області. Одружений, має сина – офіцера-юриста.

Гавриленко Ніна Дмитрівна

Народилася 22 вересня 1960 року в с. Жуківка Куликівського району. Освіту здобувала в Жуківській восьмирічній та Куликівській середній школах у 1967–1977 роках. У 1977-му стала студенткою природничого факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, який закінчила з відзнакою у 1982-му.

Педагогічний шлях розпочинала вчителем біології та хімії Ковчинської середньої школи, де працювала в 1982–1983 навчальному році. Подальше життя пов'язала з рідною Жуківською школою.

Євдокименко Олена Віталіївна

Народилася 18 квітня 1961 року в селі Солонівка Городнянського району Чернігівської області. Після закінчення в 1978 році Куликівської середньої школи працювала в районній друкарні, потім старшою піонервожатою Перелівської школи Гомельської області. В 1979–1983 роках навчалася на фізико-математичному факультеті Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка.

Педагогічну діяльність розпочинала вчителем математики Ковчинської середньої школи у 1983 році.

Стеценко Володимир Іванович

Народився 20 червня 1961 року в селі Яблунівка Прилуцького району на Чернігівщині. 1978 року закінчив місцеву середню школу й вступив на факультет фізичного виховання Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, який закінчив у 1982-му. Має 30-річний педагогічний стаж роботи, який розпочав у тому ж 1982 році в Яблунівській школі-інтернаті Прилуцького району.

З 1983 року Володимир Іванович Стеценко – вчитель фізичного виховання Ковчинської школи.

ЧЕМПІОНІВ ВИХОВУЮТЬ ЧЕМПІОНИ

Слово про Володимира Івановича Стеценка

Стеценко
Володимир Іванович

Працюючи над формуванням у школярів життєво важливих навичок та вмінь на уроках фізкультури, В. І. Стеценко забезпечує необхідні умови для зміцнення здорової, творчої особистості кожного учня, для розвитку фізично здорових дітей. Багато уваги приділяє поліпшенню матеріальної бази. Так, лише за останні п'ять років за активної участі вчителя фізкультури було здійснено капітальний ремонт спортивної зали, відкрито ініційовану ним же "Трасу здоров'я", яка цілком відповідає вимогам підготовки дітей різного шкільного віку з техніки пішохідного туризму в закритих приміщеннях, а також зроблено освітлення футбольного поля для занять у вечірній час. Як активний

учасник творчої групи "За здорову націю", Володимир Іванович ініціює чимало творчих справ та пропозицій у рамках дії проекту "Школа сприяння здоров'ю". На належному рівні оформив методичний кабінет з фізкультури.

В. І. Стеценко проводить заняття на високому методичному рівні, забезпечує єдність освітніх і виховних завдань на уроці. Багато часу приділяє позакласній роботі з учнями. Очолює туристичний клуб, веде туристсько-патріотичний гурток.

Робота вчителя відзначається неабиякою результативністю: за наслідками останніх років Ковчинська школа посідає перші та другі місця серед інших шкіл у районній комплексній спартакіаді зі спортивних дисциплін, тримає абсолютну першість із техніки пішохідного туризму.

І це не випадково, адже чемпіонів виховують чемпіони! У минулому Володимир Іванович Стеценко – чемпіон лижних гонок України. Про нього кореспондент Чернігівської обласної газети "Комсомольський гарт" Яків Ковалець 24 березня 1981 року в рубриці "Спортсмен зблизька" писав так:

"Володимир Стеценко не дуже вдався зростом. Оце на третьому курсі факультету фізвиховання Чернігівського педагогічного інституту він ледве сягнув 163 сантиметрів. У школі, пригадує, з нього кепкували старші, десятикласники: "Куди цього колобка пускати на дистанцію, ще снігом замете, а тоді шукай..." А він, будучи восьмикласником, вперше захищав спортивну честь Яблунівської школи і так "покотився колобком", що виграв першість Прилуцького району серед школярів на дистанції 5 кілометрів.

Невдовзі поїхав на обласні змагання. Відмінно пройшов дистанцію. Але його тезка з Чернігова Володя Писарєв був швидшим. Тоді, коли знайомились чемпіон і срібний призер, останньому довелося піднімати голову вище звичайного, щоб очима

вказати захоплення своїм ровесником, юним чернігівським лижником. У запалі розмови він не звертав уваги на свій “не лижний” зріст і в кінці твердо вимовив: “Будемо змагатись, Володю!”.

З тих пір яблунівський “колобок” по-справжньому “захворів” лижами. Неабияк знадобились йому попередні заняття легкою атлетикою, велосипедним спортом. Спокійному, неговіркому, але впертому у своїх намаганнях сільському хлопцеві багато уваги приділяв учитель фізкультури Яблунівської середньої школи Іван Миколайович Вовк. Але до майстерної техніки чернігівця, який з п'ятого класу займається в спеціалізованій ДЮСШ, було ще далеченько. Та відкрили плацдарм для якісного нового сходження чергові, другі в житті В. Стеценка, обласні змагання школярів. Там його примітив викладач факультету фізвиховання Чернігівського педінституту, тренер облради СДСТ “Буревісник” Степан Олексійович Власенко. Він бачив, що хлопець на дистанції іще невміло, повністю розгинаючи у ліктях, викидає руки вперед, помітив інші вади. Однак вражали неабияка рухливість, тонке відчуття дистанції, що часто дається не так після виконання тренерських вказівок, як самою природою організму.

А через деякий час на одному з тренувань Степан Олексійович представив членам збірної облради СДСТ “Буревісник” нового першокурсника Володимира Писарєва.

– А ми вже з ним знайомі, – загадково усміхаючись, сказав Стеценко. – Привіт, теско! За рік навчання в інституті я дечому навчився. Тепер будемо разом.

І почалися тренувальні будні. Обидва Володимири, виступаючи на різноманітних змаганнях, добивалися високих результатів. Цьогоріч обом їм було довірено захищати спортивну честь Чернігівщини на X зимовій спартакіаді України. Обое зробили вагомий внесок у досягнення команди.

Першого дня (гонки проходили у Ворохті) В. Стеценко стартував на дистанції 20 кілометрів і показав призерський результат. Однак усі результати були анульовані, бо дистанція після контрольного виміру виявилася нестандартною.

Через день Володимир готувався виступати на п'ятнадцятикілометровці. З самого ранку вийшов на місце старту, ревно слідкував за тим, як потужний “Буран” швидко, пластично прокладав лижню. Легенький морозець закрадався під куртку. “Нічого, скоро жарко буде”, – усміхнувся собі.

Як стартували, ішов легенький сніжок. Коли ж пробігли якихось 3–4 кілометри, виглянуло сонце, перестав падати сніг, лижня спочатку заглянцювалась, взялася по обох боках кіркою, а потім стала зовсім мокрою. Треба було бігти, так би мовити, через три сніги. Разом із Стеценком першість виборювали 30 юніорів із 18 областей республіки. До відмітки десять кілометрів Володимир ішов за киянином В. Іванюком, програючи йому добрих 15 секунд. Ось тут і включив Стеценко “додаткову” швидкість. Він не тільки наздогнав Іванюка, але й обійшов його. Фінішував з часом 45 хв 11 сек. Кращий результат показав лише високорослий Микола Штунд із Запоріжжя.

Першим, хто поздоровив Стеценка з успіхом, був його незмінний товариш по команді Володимир Писарєв: “Ти ж казав, що через рік виграєш у мене. І бач, виграв. Тепер черга за мною”.

...Дивлячись у вагонне вікно, тренер С. О. Власенко думав про своїх вихованців. Стеценко, виходить (і це добре), уміє віддавати себе повністю боротьбі, а Писарев чомусь нібито "економить" себе. Ще б трохи напружився, і став би теж призером. Треба подбати надалі про його психологічну підготовку. А також про техніку Стеценка. Слід обов'язково вдатися до кінокамери. Хай і сам побачить свої вади...

Надворі вже весна. Та це не значить, що два чернігівські Володимири, члени збірної України, припинили тренування. Закличним маяком для них світить Спартакіада народів СРСР, яка відбудеться в 1982 році. Успіхів вам, хлопці!" [73].

Про спортивні перемоги В. І. Стеценка писали й інші друковані видання України: журнал "Старт" [74; 75], "Сіверянський літопис" [76, с. 154] та ін. І не дарма, адже Володимир Іванович із 1978 по 1982 рік був у складі збірної України з лижних гонок. За свою спортивну кар'єру нагороджений 21-ю Почесною грамотою та дипломами, сім разів був переможцем республіканських змагань усіх рівнів.

Стеценко Валентина Андріївна

Стеценко
Валентина Андріївна

Народилася 3 жовтня 1963 року в селі Ковчин. Випускниця Ковчинської середньої школи 1981 року. В 1981–1983 навчалася у Чернігівському профтехучилищі облпобутуправління, після якого працювала швачкою Куликівського райпобуткомбінату.

У 1985 році була призначена бібліотекарем Ковчинської сільської бібліотеки. У 1987–1989 заочно навчалася в Ніжинському культурно-освітньому училищі за спеціальністю "бібліотечна справа".

З 1998 року Валентина Андріївна Стеценко працює бібліотекарем Ковчинської середньої школи. Разом з дітьми була неодноразовим переможцем районних фестивалів та конкурсів "Найкращий читач року", "Живи, книга". У 2005 та 2007 роках стала переможцем районного етапу та лауреатом обласного конкурсу "Бібліотекар року". Саме завдяки її зусиллям бібліотека школи є однією з найкращих у районі.

Шкільний драматичний гурток, який Валентина Андріївна очолює з 2004 року, також може пишатися результатами своєї діяльності. Його вихованці є постійними дипломантами районних театральних конкурсів у різних номінаціях. Члени гуртка постійно звітують про свою роботу на шкільній, сільській та районній сцені. І сама Валентина Андріївна – талановита особистість: гарно співає, декламує. Активна в громадському житті школи, села. Постійна учасниця художньої самодіяльності.

З вересня 2011 року Валентина Андріївна працює за сумісництвом педагогом-організатором школи по роботі з дитячими організаціями та осередками. Вона проводить значну виховну та просвітницьку роботу на базі Ковчинського історико-краєзнавчого музею.

Шило Володимир Васильович

Шило
Володимир Васильович

Народився 2 серпня 1956 року в селі Вершинова Муравійка Куликівського району. Загальну освіту здобував у В.-Муравійській восьмирічній та Горбівській середній школах. У 1974 році став студентом факультету загальнотехнічних дисциплін Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, який закінчив у 1978-му. Педагогічний шлях розпочинав у Височанській середній школі Борзнянського району.

З 1984 року працює на посаді вчителя трудового навчання в Ковчинській школі. За тривалий час роботи значно зміцнив і вдосконалив матеріально-технічну базу професійної освіти в навчальному закладі. Більше 200 його вихованців, закінчуючи рідну школу, на випускному вечері разом з атестатом про середню освіту отримали ще й посвідчення водія – свою першу професію, в чому є безпосередня заслуга вчителя.

Принциповий і вимогливий, дає ґрунтовні знання своїм вихованцям.

Шило Раїса Миколаївна

Шило
Раїса Миколаївна

Народилася 9 січня 1957 року в селі Трудове Ріпкинського району на Чернігівщині. У 1974-му закінчила місцеву середню школу і вступила на факультет загальнотехнічних дисциплін Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Шевченка, який закінчила в 1978-му. Потім до 1984 року працювала у Височанській середній школі Борзнянського району.

26 липня 1984 року призначена вчителем трудового навчання та організатором позакласної роботи Ковчинської середньої школи. У 1985 році вдруге вступила до Чернігівського педінституту і в 1989-му здобула другу вищу педагогічну освіту – за спеціальністю вчителя історії.

26 серпня 1987 року переведена на посаду заступника директора Ковчинської середньої школи з навчально-виховної роботи, на якій працює й нині. За час роботи в навчальному закладі зарекомендувала себе вимогливим і принциповим учителем, талановитим педагогом. Станом на сьогодні в Раїси Миколаївни Шило вже 34 роки педагогічного стажу.

Уроки Раїси Миколаївни мають розвивальний характер. Вчителька добре володіє сучасною методикою ведення уроку. Залучає своїх вихованців до фізичних конкурсів та турнірів ("Левенятко", "Фізичний ринг" тощо). Її вихованці – постійні учасники та переможці районних предметних олімпіад.

Як заступник директора з навчально-виховної роботи, вона вміло й ефективно організовує методичну роботу школи. Постійно збагачує матеріалами методкабінет закладу, намагається перетворити його в творчу лабораторію вчителя. Багато працює з молодими педагогами школи, надаючи їм необхідну допомогу та підтримку. У серпні 2011 року обрана керівником методичного об'єднання вчителів фізики Куликівського району.

Кот Валентина Станіславівна

Народилася 13 грудня 1962 року в селі Горбове Куликівського району. Після закінчення в 1980-му місцевої десятирічки вступила до Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, на російське відділення філологічного факультету.

У 1984 році, після закінчення інституту, отримала призначення до Ковчинської середньої школи. Працювала в цьому навчальному закладі вчителем російської мови та літератури до 1986 року. Згодом учителювала у Виблівській неповній середній школі Куликівського району.

Кравченко Любов Василівна

Народилася 27 лютого 1963 року в селі Сморишки Козелецького району Чернігівської області. У 1980-му, отримавши атестат Патютинської середньої школи Козелецького району, вступила до Прилуцького педагогічного училища імені І. Я. Франка, яке закінчила в 1982-му. У 1982–1983 роках працювала вчителем початкових класів Шатурської восьмирічної школи Ніжинського району. 1983 року вступила на I курс заочного відділення філологічного факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя.

14 січня 1984 року призначена вчителем української мови та літератури Ковчинської середньої школи. Першого лютого того ж року була переведена на посаду старшої піонервожатої.

Нороха (Зоценко) Наталія Іванівна

Народилася 23 березня 1961 року в селі Ковпита Чернігівського району. У 1962-му родина переїхала до села Вертіївка Ніжинського району. В 1968–1978 році навчалася в місцевій середній школі. Після її закінчення працювала старшою піонервожатою Перебудівської восьмирічної школи того ж району. У 1980 році стала студенткою Чернігівського державного педагогічного інституту. З 1 вересня 1981 до серпня 1985 року працювала вчителем географії та історії Перебудівської восьмирічки.

З 1985 року Н. І. Нороха викладала історію в Ковчинській середній школі. Померла в 2003 році.

Півень (Єзута) Надія Михайлівна

Півень
Надія Михайлівна

Народилася 23 грудня 1963 року в селі Глузди Куликівського району. Загальну середню освіту здобувала в Глузівській та Горбівській школах. У 1981 році стала студенткою філологічного факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, який закінчила в 1985-му.

Одержала призначення в Ковчинську середню школу, на посаду вчителя російської мови та літератури.

За час роботи в навчальному закладі Надія Михайлівна зарекомендувала себе вимогливим і принциповим учителем, талановитим педагогом. Досконало володіє сучасною методикою викладання. Її уроки мають розвивальний

характер, для цього вчителька оптимально використовує різноманітні методи роботи: наочні, практичні, проблемно-пошукові, методи самостійної роботи.

Вміло використовує міжпредметні зв'язки, практикує проведення бінарних уроків – літератури і музики. Належну увагу приділяє оформленню кабінету, багато дидактичних матеріалів виготовила власноруч. Проводить чималу позакласну роботу: літературні та предметні тижні, творчі конкурси, тематичні вечори.

У 2010 році Надія Михайлівна започаткувала випуск шкільного періодичного видання – журналу "Шкільний меридіан", на сторінках якого разом зі своїми підопічними висвітлює шкільне життя, наводить цікаву та корисну для дітей інформацію.

Грищенко (Литвиненко) Віра Петрівна

Народилася 15 травня 1964 року в селі Дроздівка Куликівського району. Закінчивши місцеву середню школу, 1981 року вступила до Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, на природничий факультет.

У 1986-му отримала призначення до Ковчинської середньої школи, де до 1988 року викладала хімію та біологію. Пізніше працювала вчителем у Дроздівській школі та методистом Куликівського районного відділу освіти.

Ніжинець Антоніна Миколаївна

Народилася 11 травня 1965 року в селі Горбове Куликівського району. У 1983-му закінчила місцеву середню школу і стала студенткою Прилуцького педагогічного училища імені І. Я. Франка. У 1985–1986 роках, після закінчення училища, працювала вихователем групи продовженого дня Вересоцької середньої школи Куликівського району.

У 1986 році перевелася до Ковчинської середньої школи, де стала працювати вихователем груп продовженого дня. В тому ж році, за рекомендацією райвідділу

освіти, вступила на заочний відділ факультету педагогіки й методики початкового навчання Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка. В нашій школі Антоніна Миколаївна працювала до 1989 року.

Курочка (Решітько) Ірина Петрівна

Народилася 1 жовтня 1966 року в селі Кладьківка Куликівського району. В 1973–1983 роках навчалася в місцевій середній школі, очолювала шкільний учнівський комітет. У 1983-му вступила до Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, на українське відділення філологічного факультету.

Навчаючись на 4-му курсі, вийшла заміж і поїхала працювати викладачем української мови та літератури в Ковчинську середню школу, де вчителювала один рік. Пізніше працювала вчителем Кладьківської середньої школи, нині – директор цього навчального закладу.

Симонова Валентина Іванівна

Народилася 17 травня 1960 року в селі Ковчин. Випускниця місцевої середньої школи 1977 року. В 1977–1979 навчалася в Ніжинському культпросвітньому училищі. У 1980 році призначена директором Смолянського сільського будинку культури. Потім працювала на різних роботах у селах Куликівського району: Салтиковій Дівиці, Виблях. У 1984 році повернулася в рідне село, народила доньку.

У 1986-му призначена на посаду лаборанта і вчителя музики в Ковчинську середню школу. У 1999–2000 роках працювала вихователем різновікової дитячої групи Ковчинської школи-садка.

Маслянко Валентина Миколаївна

Народилася 20 жовтня 1966 року в селі Салтикова Дівиця Куликівського району. 1973–1983 роки – навчання в місцевій середній школі. 1983 року вступила на російське відділення філологічного факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, який закінчила в 1987-му.

Одержала призначення до Ковчинської середньої школи.

Тимошенко Надія Миколаївна

Народилася 13 лютого 1965 року в селі Загребелля Сосницького району Чернігівської області. В 1982-му закінчила із золотою медаллю місцеву десятирічку і вступила на хімічний факультет Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, який закінчила з відзнакою в 1987 році.

Була направлена вчителем хімії та біології в Ковчинську середню школу, де працювала до 1990 року. Нині – викладач хімічного факультету Чернігівського Національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

Хлебан Валерій Андрійович

Народився 9 травня 1960 року в селі Івашківка Городнянського району Чернігівської області. У 1983–1984 роках, після закінчення Ніжинського культурно-просвітнього училища, працював методистом Бахмацького районного будинку культури, в 1984–1985 – художнім керівником Салтиково-Дівичького будинку культури. 1985 року вступив на музичний факультет Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя.

У 1989 році, після закінчення вузу, був призначений учителем музики Ковчинської середньої школи. Викладає музику в 1–8-х класах та веде роботу вокального гуртка.

Валерій Андрійович працює над проблемою розвитку на уроках музики навичок багатоголосого співу. Вчитель проводить значну роботу з підвищення музичної грамотності учнів, їхньої загальної культури. Має непоганий творчий потенціал, бере участь у художній самодіяльності села, а також створює авторські пісні, які із задоволенням виконують і його вихованці. Валерій Андрійович намагається прищеплювати учням любов до української пісні, прагне виховати в них гарний естетичний смак.

Клименко (Радченко) Світлана Федорівна

Клименко
Світлана Федорівна

Народилася 2 листопада 1963 року в селі Виблі Куликівського району. Загальну середню освіту здобувала у місцевій восьмирічній та Горбівській середній школах. 3 вересня 1981 по травень 1982 року працювала у Чернігівському звірогосподарстві. У 1982-му вступила на російське відділення філологічного факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя, який закінчила в 1986 році. 15 серпня того ж року призначена на посаду вчителя російської мови та літератури Орлівської середньої школи Куликівського району.

7 січня 1987 року переведена на таку ж посаду в Ковчинську середню школу.

Працюючи над методичною проблемою розвитку творчих здібностей учнів, Світлана Федорівна багато уваги приділяє формуванню в учнів навичок самостійної роботи. В своїй практиці для активізації їхньої пізнавальної діяльності на уроці використовує інтерактивні технології навчання. Своїм основним завданням вчителька вважає виховання у дітей інтересу та любові до художнього слова, розкриття його краси і могутності. Вихованці Світлани Федорівни – активні учасники різноманітних літературних конкурсів, предметних олімпіад.

До 2011 року С. Ф. Клименко очолювала міжшкільне методичне об'єднання вчителів-філологів. Активна в громадському житті, постійний учасник художньої самодіяльності.

Клименко (Тютюнова) Тетяна Анатоліївна

Народилася 19 червня 1965 року в селі Сергіївка Прилуцького району Чернігівської області. 1972–1982 роки – навчання в Яблунівській середній школі того ж району. В 1982-му стала студенткою російського відділення філологічного факультету Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя. В 1986 році, після закінчення вузу, була направлена на роботу в Яблунівську школу, де працювала вчителем російської мови та літератури до 1987-го.

1987 року, в зв'язку із заміжжям, була переведена на таку ж посаду в Ковчинську середню школу. У 1989-му вдруге вступила до Ніжинського педінституту, цього разу на українське відділення філологічного факультету, яке закінчила в 1993 році. Того ж року почала працювати вчителем української мови та літератури.

В 1999 році, у зв'язку зі зміною місця проживання, була переведена вчителем у Яблунівську школу-інтернат. Станом на 2012 рік працює в цьому навчальному закладі на посаді заступника директора з навчально-виховної роботи.

Халімон (Ступка) Наталія Миколаївна

Народилася 23 квітня 1972 року в Ковчині. У 1989-му закінчила місцеву десятирічку і вступила на історичний факультет Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка. Після його закінчення в 1994-му на запрошення директора школи О. Є. Снопка повернулася до рідної школи. Педагогічний шлях розпочинала педагогом-організатором. У 1999 році переведена на посаду вчителя історії та призначена заступником директора з виховної роботи.

Наталія Миколаївна Халімон – учитель історії та правознавства вищої кваліфікаційної категорії. Лауреат обласного конкурсу "Вчитель року – 2005", "Людина року – 2005" (Куликівський район), старший вчитель (2006), Відмінник освіти України (2007), вчитель-методист (2009), лауреат районної педагогічної премії імені Л. П. Деполович (2008), лауреат обласної педагогічної премії імені С. Русової (2011), делегат III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти (2011). Нагороджена грамотами районного відділу освіти, обласного управління освіти, МОНУ.

З 2005-го року призначена директором Ковчинської школи.

У 2006 році стала засновником осередку Малої академії наук (МАН) на базі Ковчинської школи (історико-географічне відділення). За цей час виховала 3 академіків МАН. Її учні – постійні переможці районних, обласних та Всеукраїнських конкурсів, олімпіад, акцій.

Того ж року розробила та захистила проект сучасної моделі розвитку школи "Школа сприяння здоров'ю", який рекомендований науковою радою Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

до впровадження. На базі школи діє експериментальний майданчик обласного значення з впровадження цього проекту.

За наслідками Всеукраїнського фестивалю-конкурсу на кращу модель сучасної сільської школи, який проводився у 2007 році, Ковчинська школа увійшла до десятки кращих сільських шкіл України.

У 2011 році навчальний заклад пройшов державну акредитацію в МРЕВ ДАІ України на право навчати водіїв автотранспортних засобів категорії С, С1. В цьому ж році збудовано нову блочно-модульну газову котельню для школи – першу в районі.

В управлінській та вчительській діяльності Наталія Миколаївна використовує інноваційні технології: проектно-цільову діяльність, моніторинг навчально-виховного процесу, інформаційно-комунікаційні технології.

Досвід роботи Н. М. Халімон був вивчений, узагальнений та схвалений науковою радою Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, занесений до картотеки перспективного педагогічного досвіду Чернігівської області в 2011 році.

Яцина Валентина Петрівна

Яцина
Валентина Петрівна

Народилася 19 березня 1975 року в селі Ковчин. Випускниця Ковчинської середньої школи 1992 року. У 1992–1997 навчалась на фізико-математичному факультеті Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка за спеціальністю "Математика, інформатика та обчислювальна техніка".

15 серпня 1997 року призначена на посаду вчителя початкових класів Ковчинської середньої школи. З 1998-го працює вчителем інформатики та вихователем різновікової дитячої групи. У 2008 році призначена викладачем математики та інформатики.

Валентина Петрівна багато працює над собою, над підвищенням свого фахового рівня. Закінчила курси програмування "Microsoft Approved Course: Visual Basic. NET Programming essentials", після яких отримала відповідний сертифікат Національного університету імені Т. Г. Шевченка. Грунтовно засвоїла курси Intel "Навчання для майбутнього", вивчила перспективний досвід роботи з комп'ютерними технологіями й успішно проводить курси для інших учителів району.

Наполегливий і творчо працюючий вчитель. Бере активну участь у педагогічних конкурсах, виставках, залучає до участі в творчих змаганнях своїх вихованців. Практично щороку учні Валентини Петрівни є переможцями районних та учасниками обласних конкурсів з веб-дизайну, комп'ютерного малюнка, презентацій тощо. Вчителька залучає своїх вихованців до математичних конкурсів та турнірів ("Кенгуру", "Математичний ринг"). Учні Валентини Петрівни щорічно стають переможцями та

В. М. Мороз, Л. М. Жигир, В. П. Яцина – учасники художньої самодіяльності

призерами районних олімпіад із інформатики, математики та економіки. Два роки поспіль В. П. Яцина лідирує в педагогічному рейтингу за результативністю виступів учнів на районних олімпіадах.

Як класний керівник, вона багато працює над згуртованістю класного колективу та вихованням у дітей товарищескості, почуття відповідальності, над утвердженням здорового способу життя. Тримає постійний взаємозв'язок з батьками, залучає їх до проведення шкільних заходів. Давно традиційними в цьому колективі стали спільні з батьками туристичні походи, екскурсії, родинні свята.

Має високий авторитет і повагу серед колег. У 2009 році обрана головою профспілкового комітету Ковчинської школи.

Дунай Тетяна Іванівна

*Дунай
Тетяна Іванівна*

Народилася 31 липня 1957 року в селі Ковчин. Випускниця Ковчинської середньої школи 1975 року. Того ж року вступила на І курс історичного факультету Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, який закінчила в 1979 році з відзнакою. Свій учительський шлях розпочинала вчителем історії та суспільствознавства Лісківської восьмирічної школи Менського району. У 1982-му, в зв'язку з переїздом родини на інше місце проживання, була переведена на посаду вчителя історії та географії Ушнянської восьмирічної школи того ж району. З 1987 року працювала вчителем історії та вихователем пришкольного інтернату Ленінівської середньої школи, що теж на Менщині.

1 вересня 2003-го прийнята на посаду вчителя історії та правознавства Авдіївської середньої школи Куликівського району.

Того ж 2003 року переведена вчителем історії та англійської мови в Ковчинську середню школу. У 2007 році здобула другу вищу педагогічну освіту – за спеціальністю вчителя англійської мови.

Працюючи над методичною проблемою використання ігрових моментів на уроці як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів, Тетяна Іванівна багато уваги приділяє формуванню навичок самостійної роботи учнів, розвитку їхніх творчих здібностей та історичної свідомості.

Вчителька залучає своїх вихованців до різноманітних конкурсів та турнірів (Всеукраїнський інтерактивний історичний конкурс "Лелека", "Об'єднаймося ж, брати мої" тощо). Її учні – постійні учасники та переможці районних предметних олімпіад. З 2009 року Т. І. Дунай очолює шкільний "Євроклуб".

За свою працю Тетяна Іванівна Дунай нагороджена відзнакою "Відмінник освіти України".

Василенко Володимир Іванович

Народився 16 січня 1972 року в селі Ковчин. Випускник Ковчинської середньої школи 1989 року. Трудовий шлях розпочинав слюсарем у місцевому колгоспі "Комінтерн". У 1990-му був призваний до лав Радянської Армії. 1992 року повернувся на роботу в колгосп.

З жовтня 1998 року працює автоінструктором Ковчинської середньої школи.

Володимир Іванович багато дбає про зміцнення матеріально-технічного забезпечення автосправи, шкільний автомобіль тримає в бездоганному технічному та зовнішньому стані. З метою підвищення свого фахового рівня в 2010 році став студентом Київського геологорозвідувального технікуму за спеціальністю "Механіка".

Василенко Олена Іванівна

*Василенко
Олена Іванівна*

Народилася 6 жовтня 1974 року в селі Ковчин. Випусниця Ковчинської школи 1991 року.

Свій педагогічний шлях розпочинала як вихователь місцевого дитячого садка. З 2007 року працює на посаді вчителя початкових класів у Ковчинській школі. В 2010 році закінчила Чернігівський Національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка й отримала повну вищу освіту за спеціальністю "Початкове навчання".

За час своєї роботи Олена Іванівна зарекомендувала себе творчим учителем. Уроки проводить на належному методичному рівні. У навчально-виховний процес намагається впроваджувати педагогічні ідеї нашої

Олена Іванівна веде урок

землячки – відомого в Україні методиста початкової освіти Л. П. Деполович. Так, на своїх уроках Олена Іванівна приділяє чималу увагу ігровій формі навчання, диференційованому підходу, вихованню працелюбства. Вчителька не боїться експериментувати. Застосовує елементи інтерактивних методів навчання, методiku навчання в русі та інші здоров'язберігаючі технології. Хороший психолог, уміє встановлювати взаємний контакт із вихованцями.

Береговець Ольга Анатоліївна

*Береговець
Ольга Анатоліївна*

Народилася 28 лютого 1988 року в селищі Куликівка. У 2010-му закінчила Ніжинський державний університет імені М. Гоголя за спеціальністю "Педагогіка й методика середньої освіти, географія і біологія".

Свій педагогічний шлях розпочала в Ковчинській школі. За короткий час зарекомендувала себе відповідальним і принциповим учителем, який любить дітей і свою роботу. Відразу знайшла правильний підхід до своїх вихованців, оточила їх турботою та увагою. Багато часу приділяє своєму професійному росту. Гарно малює, свої креативні ідеї втілила в осучаснення кабінету географії, яким завідує. Творчо працює над поповненням кабінету дидактичними матеріалами та наочністю.

Тарасенко Олена Миколаївна

Тарасенко
Олена Миколаївна

Народилася 31 липня 1970 року в селищі Куликівка. У 1992-му закінчила Київський університет імені Т. Шевченка, отримавши кваліфікацію біолога-ботаніка вищих рослин та викладача біології та хімії.

Має 20-річний педагогічний стаж, який здобула, працюючи вчителем хімії в Куликівській загальноосвітній школі I–III ступенів. З вересня 2010 року призначена за сумісництвом учителем хімії Ковчинської школи в 9–11-х класах.

Олена Миколаївна має високу професійну підготовку, добре володіє сучасними методами викладання природничих предметів та ефективними формами організації навчально-виховного процесу. Має власні підходи до реалізації освітніх завдань. Її уроки оригінальні за структурою і методикою, на них учні завжди висловлюють свою точку зору.

Ткаченко Людмила Федорівна

Ткаченко
Людмила Федорівна

Народилася 30 січня 1971 року в селі Ковчин. Випускниця Ковчинської середньої школи 1988 року. Того ж року була зарахована на підготовчі курси при Ніжинському державному педагогічному інституті імені М. Гоголя, місяць працювала педагогом-організатором у Ковчинській школі. У 1989-му вступила на природничий факультет Ніжинського педінституту, який закінчила в 1994 році. Призначення отримала на посаду вчителя географії та біології Авдіївської восьмирічної школи Куликівського району. У 2009–2010 навчальному році виконувала обов'язки директора Авдіївської школи.

З вересня 2010-го призначена на посаду вчителя географії та біології Ковчинської загальноосвітньої школи I–III ступенів. У січні 2011 року стала заступником директора навчального закладу з виховної роботи.

Працюючи над методичною проблемою екологічного навчання та виховання учнів, Людмила Федорівна активно залучає своїх вихованців до багатьох екологічних та природозахисних акцій та експедицій. Разом зі своїми підопічними неодноразово була учасницею та переможцем районних етапів "Екологічної стежки", конкурсів на краще внутрішнє та зовнішнє озеленення. Ініціювала проведення шкільних екологічних акцій "Насіння", "Чистодвір", "Гігієна шкільного саду".

Добре володіє сучасною методикою викладання. Для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці використовує інформаційно-комунікаційні технології навчання.

Клименко Володимир Петрович

Народився 25 серпня 1981 року в селі Ковчин. Випускник Ковчинської середньої школи 1998 року. В 2003-му закінчив факультет фізичного виховання Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

У 2003–2004 навчальному році працював учителем фізкультури в Ковчинській школі.

Жигир Людмила Михайлівна

Жигир
Людмила Михайлівна

Народилася 30 травня 1958 року в селі Ковчин. Випускниця Ковчинської середньої школи 1975 року. В 1975–1979 навчалася на філологічному факультеті Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. Гоголя. Свій педагогічний шлях розпочала в 1979–1980 роках учителем російської мови та літератури Скоринецької школи Чернігівського району. З 1981 по 2010-й працювала вчителем Авдіївської неповної середньої школи. У 1995 році закінчила курси іноземних мов "Інтерлінгва".

З вересня 2010 року працює в Ковчинській школі – вчителем російської мови та світової літератури, української мови та літератури.

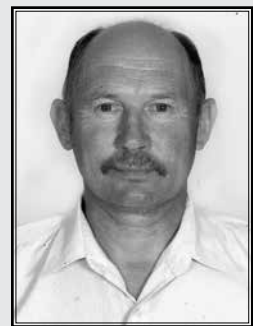
За цей час Людмила Михайлівна зарекомендувала себе вимогливим і принциповим учителем, талановитим педагогом. Досконало володіє сучасними методами викладання. Працюючи над методичною проблемою активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці, в своїй практиці використовує інтерактивні технології навчання.

Як класний керівник, багато працює над згуртуванням дитячого колективу. У ставленні до учнів доброзичлива, дружня, намагається спочатку зрозуміти учня, а потім оцінювати. З великою відповідальністю ставиться до ведення ділової документації.

Клименко Федір Миколайович

Народився 8 вересня 1958 року в селі Ковчин. Випускник Ковчинської школи 1975 року. Свій педагогічний шлях, після закінчення в 1984 році Миколаївського державного педагогічного інституту, розпочинав учителем фізкультури Орлівської середньої школи Куликівського району.

З 2010 року працює в Ковчинській школі – на посаді керівника гуртка "Захист Вітчизни". Відразу знайшов спільну мову зі своїми підопічними. Будучи в минулому

Клименко
Федір Миколайович

одним з найкращих футболістів і спортсменів Ковчина, Ф. М. Клименко зміг зацікавити дітей гуртковою роботою, пріоритетами здорового способу життя.

Пінчук Максим Дмитрович

*Пінчук
Максим Дмитрович*

Народився 11 лютого 1984 року в селищі Куликівка. У 2009-му закінчив Ніжинський державний університет імені М. Гоголя за спеціальністю "Соціальна педагогіка, практична психологія". Педагогічний шлях розпочав соціальним педагогом Горбівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Куликівського району.

У вересні 2011 року призначений соціальним педагогом Ковчинської школи за сумісництвом.

Максим Дмитрович змінив на цій посаді свою дружину – Ольгу Володимирівну Пінчук, яка у 2009–2010 навчальному році (до декретної відпустки) працювала в цьому навчальному закладі практичним психологом.

*Пінчук
Ольга Володимирівна*

Пінчук Ольга Володимирівна народилась 22 серпня 1987 року. В 2009-му закінчила Ніжинський державний університет імені М. Гоголя за спеціальністю "Дошкільне виховання, практична психологія".

Молоді та неординарні, креативні й сповнені бажання працювати з дітьми, Максим Дмитрович і Ольга Володимирівна Пінчуки внесли новий струмінь позитиву в педагогічний колектив Ковчинської школи.

ДОДАТКИ

Кількість учнів Ковчинської школи в 1875 – 1901 рр.
в порівнянні з іншими школами Салтиково-Дівицької волості

Навчаль- ний рік	Кількість учнів Ковчинської школи				Куликівської школи		С.-Дівицької школи		Джерела
	Хлопчиків	Дівчаток	Всього	Закінчили	Всього	Закінчили	Всього	Закінчили	
1875-76	80	37	117	-	-	-	92	-	[20]
1876-77	82	23	105	-	58	-	126	8	[20]
1877-78	74	18	92	2	63	-	127	7	[20]
1878-79	74	18	92	2	63	7	127	10	[20]
1879-80	56	-	56	-	73	2	85	4	[20]
1880-81	68	4	72	-	60	5	80	5	[20]
1881-82	70	4	74	3	65	7	73	7	[20]
1882-83	76	-	76	9	68	8	85	6	[20]
1883-84	77	-	77	2	78	5	77	5	[20]
1884-85	73	3	76	11	63	3	83	5	[20]
1885-86	67	3	70	3	74	8	85	9	[20]
1886-87	77	6	83	2	73	5	94	12	[20]
1887-88	67	8	75	5					[20]
1888-89	66	6	72	10	90		98		[20, 21]
1889-90	64	7	71	5	98	7	103	14	[20, 22]
1890-91	63	5	68	9					[20]
1891-92	67	8	75	7					[20]
1892-93	73	7	80	6					[20]
1893-94	83	14	97	8					[20]
1894-95	80	15	95	8	130	12	69	9	[24]
1895-96									
1896-97	70	9	79	4	135	16	113	8	[17]
1897-98									
1898-99	69	17	86	12	121	26	127	7	[25]
1899-00	73	24	97	6	151	13	127	14	[26]
1900-01	77	16	93	7	152	10	148	17	[27]

Порівняльна статистична таблиця за 1951-1990 рр.

Середні показники на один навчальний рік	1951-1955 н. р.	1956-1960 н. р.	1961-1965 н. р.	1966-1970 н. р.	1971-1975 н. р.	1976-1980 н. р.	1981-1985 н. р.	1986-1990 н. р.
Кількість вчителів	19	24	25	25	28	23	24	23
Кількість учнів	313	274	349	358	313	236	244	196
Кількість класів	11	10	13	15	13	10	10	11
Успішність, %	89	96,7	99,7	100	100	100	98,9	98,4
Відвідування школи %	96,2	97,3	97,3	96,2	94,6	93,7	93,2	94,4

Порівняльна статистична таблиця за 1991-2010 рр.

Середні показники на один навчальний рік	1991-1995 н. р.	1996-2000 н. р.	2001-2005 н. р.	2006-2010 н. р.
Кількість вчителів	21	20	20	19
Кількість учнів	189	160	122	104
Кількість класів	11	11	11	11
Успішність, %	98	98	96	96
Відвідування школи %	92	96	96	97

Статистична таблиця про кількість випускників, нагороджених Золотими та Срібними медалями, Похвальними грамотами за особливі успіхи у вивченні окремих предметів в 1979-1990 рр.

Рік випуску	Кількість випускників	Нагороджено Золотими медалями	Нагороджено Срібними медалями	Нагороджено Похвальними грамотами
1979	30	1	-	-
1980	30	1	-	9
1981	24	2	-	6
1982	25	3	-	7
1983	20	2	-	6
1984	22	3	-	5
1985	21	3	-	5
1986	16		4	2
1987	19	3	3	5
1988	18	1	-	6
1989	23	2	4	8
1990	26	1	3	9
Всього	274	22	14	68

Статистична таблиця про кількість випускників, нагороджених Золотими та Срібними медалями, Похвальними грамотами за особливі успіхи у вивченні окремих предметів в 1991-2012 рр.

Рік випуску	Кількість випускників	Нагороджено Золотими медалями	Нагороджено Срібними медалями	Нагороджено Похвальними грамотами
1991	17	-	4	2
1992	18	-	-	5
1993	11	-	-	4
1994	16	-	1	7
1995	10	1	-	5
1996	19	3	-	6
1997	21	2	1	4
1998	21	3	2	3
1999	13	1	-	4
2000	21	4	-	2
2001	20	-	1	5
2002	10	-	1	2
2003	18	-	-	5
2004	23	-	-	3
2005	23	-	-	4
2006	21	2	-	6
2007	13	2	-	4
2008	11	1	-	5
2009	11	1	-	2
2010	8	-	-	2
2011	5	-	-	3
2012	12	-	-	6
Всього	342	20	10	89

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чернігівщина. Енциклопедичний довідник. За ред. А. В. Кудрицького. – К.: “Українська Радянська Енциклопедія”, 1990.
2. Іпатіївський літопис. – К.: “Радянська школа”, 1986. – С. 292.
3. Коваленко О. П., Ситий Ю. М. Звіт про археологічні розкопки Ковчинського городища. – Чернігів, 1990.
4. “Пам’ять” 1527 р., РДАДА. – Ф. 389, оп. 1, спр. 223, арк. 190.
5. Русина О. В. Сіверська земля у складі Великого князівства Литовського. – К., 1998. – С. 208.
6. Присяжні книги 1654 р. Білоцерківський та Ніжинський полки. Упорядники Мицик Ю., Кравець М. – К., 2003. – С. 126-129.
7. Домонтович М. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Черниговская губерния. – Санкт-Петербург, 1865.
8. Народное образование в Черниговской губернии. // ЗСЧГ. – 1877. – № 5-8.
9. Филарет (Гумилевский). Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Чернигов, 1874. – Кн. 5. – С. 166-167
10. Лазаревский А. Статистические сведения об украинских народных школах и госпиталях. // Основа. – 1862. – № 5. – С. 82-89
11. Український педагогічний словник. За ред. С. Гончаренко. – К., 1997 – 374 с.
12. Горобець С. М. Земські школи Чернігівського району 1868 – 1918 рр. – Рукопис.
13. Черниговские епархиальные известия. – 1864. – № 23.
14. Отчёт о состоянии церковно-приходских школ и школ грамоты Черниговской епархии за 1890-1891 учебный год. – Чернигов: тип. Губернского правления, 1892. – 190 с.
15. Спогади старожилів с. Ковчин – Чернухи Олексія Івановича, Василенка Петра Семеновича, Туш Одарки Ничипорівни, Кривенка Корнія Павловича. // Архів історико-краєзнавчого музею с. Ковчин.
16. Журнали засідання очередного Черниговского губернского земского собрания 1869 года. // ЗСЧГ. – 1870. – № 1.
17. Доклады в связи с отчетом Черниговской уездной земской управы по народному образованию за 1896 год. – Чернигов, 1897.
18. Сірополко С. Історія освіти на Україні – К.: Наукова думка, 2001. – 912 с.
19. Краткие сведения о современном положении начального образования Черниговской губернии /(Сост. делопроизводителем Черниговской дирекции

- М. Н. Голиком с введением и под редакцией директора нар. уч. Черниговской губернии Ф. И. Дилекторского) – Чернигов: Тип. С. И. Цинберга, 1913. – 67 с.
20. Свод постановлений Черниговского уездного земского собрания по народному образованию с 1886 по 1895 год. Составил И. Т. Гаркушенко. – Чернигов. – 1895.
21. Памятная книжка Киевского учебного округа. Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1889.
22. Памятная книжка Киевского учебного округа. Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1890.
23. Памятная книжка Киевского учебного округа. Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1894.
24. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1895-96 учебный год. Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1895.
25. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1899 год. Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1899.
26. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1900 год. Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1900.
27. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1901 год. Часть IV. Черниговская губерния. – Киев. – 1901.
28. Журнал Черниговского уездного очередного земского собрания сессии 1899 года. – Чернигов. – 1900.
29. Устав земской учительской семинарии. // ЗСЧГ. – 1870. – №2. – С. 88-97.
30. Сведения о состоянии различных частей управления Черниговской губернской земской управы со времени последнего губернского земского собрания. Учительская семинария. // ЗСЧГ. – 1871. – № 1. – С. 79-91.
31. О последствиях испытаний воспитанников Земской учительской семинарии за 1872-1873 учебный год. // ЗСЧГ. – 1873. – № 7. – С. 29-32.
32. О результатах годовичного испытания воспитанников земской учительской семинарии. // ЗСЧГ. – 1874. – № 7.
33. Сведения о народном образовании в Черниговской губернии. // ЗСЧГ. – 1885. – № 1-2. – С. 78-80.
34. Свод постановлений уездных земских собраний Черниговской губернии очередных и чрезвычайных сессий, происходивших в 1902 году. – Чернигов, 1904.
35. Журнал заседаний Черниговского уездного земского собрания 1912 года (сессия 28 октября – 2 ноября 1912 г.). – Чернигов, 1913
36. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1915/16 учебный год. – Киев. – 1916.

37. Богданова Л. До тебе човником пливу. Мена, вид-во “Домінант”, 2012. – 348 с.
38. ДАЧО, р – 593, оп. 1, спр. 1431, с 1.
39. Отчёт Черниговского епархиального училищного Совета за 1900/1901 учебный год.
40. Отчет Черниговской уездной земской управы за 1897 год. – Чернигов. – 1898.
41. ДАЧО, р – 593, оп.1, спр. 37.
42. ДАЧО, р – 593, оп.1, спр. 1040.
43. ДАЧО, р – 593, оп. 1, спр. 195.
44. ДАЧО, р – 593, оп. 1, спр. 850.
45. ЦДАВОУ, р – 177, оп.2, т.2, спр. 1880.
46. Деполович Л. П. Буквар. Вид. 19-е. – К.: “Радянська школа”, 1956. – 96 с.
47. Щоденник Л. П. Деполович. // Особистий архів О. Є. Чмеля, онука Л. П. Деполович
48. Руснак І.С. Розвиток українського шкільництва в Канаді (кін. ХІХ – ХХ ст.): Автореф. дис. доктора пед. наук. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Київ, 2000. – 34 с.
49. Деполович Л. П. Буквар. /Ред. зм. та доп. П. Волиняк; іл. М. Битинського/ вид. 8-е, Торонто: Нові дні, 1961. - 100 с.: іл.
50. Проценко Л. А. Київський некрополь. Путівник-довідник. Київ, “Український письменник”, 1994, с. 258-259.
51. Русов А. А. Описание Черниговской губернии, ч. 2, с. 109
52. Сухомлинов М. Училища и народное образование в Черниговской губернии. // Журнал Министерства Народного Просвещения. – 1864. - № 8.
53. Черниговская земская неделя. – № 49. – 1916. – 2 декабря. – С. 3–4
54. Список жителів с. Ковчин, убитих денікінцями в 1919 р.// Архів історико-краєзнавчого музею с. Ковчин.
55. Сведения о числе учащихся, учителей и отделений в школе с. Ковчин (1919) // ДАЧО. – Ф. – Р-942. – Оп. 1. – Спр. 61. – Арк. 125, 128.
56. Статистические сведения о количестве культурно-просветительских учреждений (1921-1922) // ДАЧО. – Ф. – Р-593. – Оп. 1. – Спр. 707. – Арк. 3.
57. Сведения о работе культурно-просветительного кружка в с. Ковчин по состоянию на 01.10.1922 г. // ДАЧО. – Ф. – Р-942. – Оп. 1. – Спр. 4774. – Арк. 94.
58. Статистические сведения о Ковчинской 4-летней школе (1925) // ДАЧО. – Ф. – Р-942. – Оп. 1. – Спр. 6578. – Арк. 10.
59. Статистические сведения о Ковчинской школе ликбеза (1925) // ДАЧО. – Ф. – Р-942. – Оп. 1. – Спр. 6614. – Арк. 8.

60. Статистические сведения о Ковчинской хате-читальне. // ДАЧО. – Ф. – Р-942. – Оп. 1. – Спр. 4774. – Арк. 94
61. Матеріали експозиції та архіву історико-краєзнавчого музею с. Ковчин.
62. Поліська правда. – № 58. – 1993. – 28 липня.
63. Учетная карточка воинского захоронения № 157 от 18.05.1992 г. (Куликовский РВК) – <http://www.obd-memorial.ru/> Номер записи 84049079.
64. Книга наказів та розпоряджень по Ковчинській школі за 1948-1950 рр. // Історико-краєзнавчий музей с. Ковчин. – 34 с.
65. Книга наказів і розпоряджень Ковчинської семирічної школи за 1952-1953 рр. // Історико-краєзнавчий музей с. Ковчин. – 50 с.
66. Річний звіт про роботу 5 класу Ковчинської вечірньої школи за 1950-1951 н.р. // Історико-краєзнавчий музей с. Ковчин. – 6 с.
67. Книга протоколів засідань педагогічної ради Ковчинської семирічної школи за 1951 р. // Історико-краєзнавчий музей С. Ковчин.
68. Клименко В. Сівач розумного, доброго, вічного// Шляхом комунізму. – № 152–1964. – 22 грудня.
69. Лихачов М. Круто – вгору!// Деснянська правда. – № 151. – 1964. – 12 грудня.
70. Чуян І. Ювілей школи // Поліська правда. – № 127. – 1987. – 24 жовтня.
71. Книга наказів Ковчинської середньої школи на 1966 – 1969 рр. // Історико-краєзнавчий музей с. Ковчин.
72. Книги наказів Ковчинської середньої школи за 1974, 1975 рр. // Історико-краєзнавчий музей с. Ковчин.
73. На лижні – тезки // Комсомольський гарт. – № 36. – 1981. – 24 березня.
74. Навздогін за лідером // Старт. – №2. – 1981. – 2 лютого. – С. 8-9.
75. Лижні гонки // Старт. – №4. – 1981. – 4 квітня. – С. 9-10.
76. Власенко С., Пеньковець В. Історія розвитку лижного спорту на Чернігівщині // Сіверянський літопис. – №6. – 1999. – С. 152-156.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- ДАЧО – Державний архів Чернігівської області
ЗСЧГ – Земський збірник Чернігівської губернії
РДАДА – Російський державний архів древніх актів
ЦДАВОУ – Центральний державний архів вищих органів влади

ЗМІСТ

Від авторів	5
Село Ковчин. Історична довідка	7
Становлення шкільної освіти в селі (до 1862 року)	8
Церковнопарафіяльна школа (1862–1874 роки)	10
Земська школа (1875–1917 роки)	13
Школа радянського періоду (1917–1990 роки)	46
Сучасна історія (1991-2012 роки)	133
Спогади, біографії, характеристики	155
Додатки	248
Список використаних джерел	251
Список скорочень	254

Спудай Сергій Михайлович, Халімон Наталія Миколаївна

«Учителем школа стоїть...»

До 150-річчя Ковчинської школи

Підп. до друку 03.09.2012. Формат 70×100 $\frac{1}{16}$. Папір. офс. Гарнітура "Офіціна". Друк. офс.

Ум. друк. арк. 20,8. Обл.-вид. арк. 22,4. Наклад 500 прим. Зам. 479.

Віддруковано у видавництві "ЛОГОС" з оригіналів автора.

Свідоцтво ДК № 201 від 27.09.2000 р.

01030, Київ-30, вул. Богдана Хмельницького, 10, тел. 235-6003

